కన్యాశుల్కము

హాస్యరసప్రధానముగు నాటకము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ హార్ హైనెస్

ది మహారాజ కుమారికా సాహేబా

ఆఫ్ విజయనగరం మహారాణీ ఆఫ్ మాధోగడ్, రీనా,

సర్కార్ వారి భృత్యుడగు,

గురజాడ అప్పారావు గారిచే

రచింపబడినది

పబ్లిషర్సు:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్యా అండ్ సన్సు.

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

1947

రిజిష్టర్డు]   [వెల రు 1—12—0

హెచ్చరిక

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాక్షరశాల. [redacted] ఇ. జి. 14_1000.

పాత్రలు

1. అగ్నిహోత్రావధానులు—కృష్ణారాయపురం అగ్రహారీకుడు.
2. వెంకమ్మ—అతనిభార్య.
3. బుచ్చమ్మ—పెద్దకూతురు, వితంతువు.
4. సుబ్బమ్మ—రెండవకూతురు.
5. వెంకటేశం—కుమారుడు.
6. కరటకశాస్త్రి—అగ్నిహోత్రావధానులు బావమరది. విజయనగరం సంస్కృత నాటకకంపెనీలో విదూషకుడు.
7. కరటకశాస్త్రియొక్క శిష్యుడు, పెళ్ళికూతురువేషము, దాసరివేషము వేయును.
8. లుబ్ధావధానులు—రామచంద్రపురం అగ్రహారీకుడు.
9. మీనాక్షి—అతనికుమార్తె వితంతువు.
10. రామప్పంతులు—రామచంద్రపురం అగ్రహారం కరణం.
11. గిరీశం—లుబ్ధావధానులుపినతల్లికొడుకు. వెంకటేశమునకు చదువుచెప్పేఅయ్యవారు
12. సౌజన్యారావుపంతులు—వకీలు.
13. భీమారావుపంతులు—ప్లీడరు.
14. నాయుడు—ప్రైవేటు వకీలు.
15. పూజారి గవరయ్య—వైద్యుడు, మాంత్రికుడు.
16. మధురవాణి—వేశ్య.

డిప్టీకలక్టరు, హెడ్‌కనిస్టేబు, పోలిశెట్టి, సిద్ధాంతి, బైరాగి, దుకాణదారు, గ్రామమునసబు, హవల్దారు, యోగిని, లుబ్ధావధానులయొక్క నౌకరు, ఆసిరిగాడు, మనవాళ్ళయ్యా, వీరేశ.

కళింగరాజ్యములో మాటలాడుకొను కొన్ని మాటలకు అర్థము.

గుంట=ఆడపిల్ల.
పీక=కంఠము.
పేకాట=చీట్లాట.
బుఱ్ఱ=తల.
సాని=వేశ్య.

గర్భవతి

రచయిత : కోపల్లి వేంకట రమణారావుగారు

ప్రస్నవతియై యింట్లోఁ గూర్చొని, తలిదండ్రులుఁ గుదిర్చిన వరునిఁ బెం చేసికొనక – రహస్యముగాఁ దానొకనినిఁ బ్రేమించి, వానివలన గర్భముఁ గాంచి యతనినిఁ దక్క వేరొక్కని నొల్లనని ప్రతినఁగొన్న "చంద్రలేఖ" యను నొక సుం రాంగి కష్టకథ. ఆమె గర్భమును విచ్ఛిన్నముఁ జేసి తన శిష్యుని కిచ్చి వివాహము జేసెదమని సిద్ధాంతిగారు, వారిభార్య సూరమ్మగారు; వీరినిఁ దప్పించుకొనిపోయి తి మనోరథ మీడేర్చుకొనదలంచిన చంద్రలేఖ – ఆమెను వివాహ మాడుటకుఁ దలిదండ్రు లొప్పుకొనక పోయినను, ఆమె సాంగత్యముఁ బాయలేని కమలాకరము – ఇలు విడి పారిపోయినతరువాత వారు పడు కష్టములు – తనకుఁ బెండ్లి చేసెదమన్న పిల్ల పారి పోయిన నామెను వెదకు వీరంభొట్లు – సిద్ధాంతిగారి శిష్యుఁడు – వేరొక వ్యక్తి సత్రము గుమాస్తా – దురాశలు విఫలమనోరథులగుట – ఎడనెడ తగవులాటలు – వృథా ప్రలాపములు నవ్వు కలిగింపక మానవు. మే మెపుడును నవ్వమని భీష్మించుకొని కూర్చున్నవారికిఁ గూడ వీరంభొట్లు, సత్రంగుమాస్తా సంభాషణములు గిలిగింతలుగలుగ జేయకమానవు. నిజముగా నిట్టి సాంఘిక నాటక మిదివరకు తెలుగుభాషలో లేదు. విశేష నాట్యకళానుభవము గలిగిన కోపల్లివారి కలమునుండి వెలువడిన సరిక్రొత్త సాంఘిక నాటకము.

వెల రు 1—0—0

(శ్రీ)

కన్యాశుల్కము — ప్రథమాంకము

౧-వ స్థలము : విజయనగరములో బొంకులదిబ్బ.

[గిరీశము ప్రవేశించును.]

గిరీశ — సాయంకాలమైనది. పూటకూళ్ళమ్మకు సంతలో సామాను కొని పెడతానని నెలరోజులకిందట యిరవైరూపాయలు పట్టుకెళ్ళి డాన్సింగర్లుకింద ఖర్చుపెట్టాను, యీవేళ ఉదయం పూటకూళ్ళమ్మకీ నాకూ యుద్ధమైపోయింది బుఱ్ఱ బద్దలు కొడదామా అన్నంత కోపం వచ్చిందిగాని, పూర్వీకుల్లు చెప్పినట్లు పేషెన్సు వుంటేగాని లోకంలో నెగ్గలేం. ఈలా డబ్బులాగేస్తె యిదివరకు ఎన్నిపర్యాయములు వూరుకుందికాదు. ఇప్పుడేదో కొంచెం డాన్సింగర్లుమాట అచోకీ కట్టినట్టు కనబడుతోంది. ఓర్చలేని విధవ యెవడైనా చెప్పి వుంటాడు. ఉదయం కథ ఆలోచిస్తే యిటుపైని తిండి పెట్టేటట్టు కానరాదు. ఈవూళ్ళో మరి మన పప్పు వుడకదు. ఎటు చూసినా అందరికీ బాకీలే. వెంకుపంతులుగారి కోడలికి లవ్ లెటర్ రాసినందుకు యెప్పుడో వకప్పుడు సమయం కనిపెట్టి దేహశుద్ధి చేస్తారు

Can love be controll'd by advice?
Will cupid our mothers obey?

శీఘ్రంగా యిక్కణ్ణించి బిచాణా యెత్తివెయ్యడమే బుద్ధికి లక్షణం; గాని మధురవాణిని వదలడమంటే యేమి మనస్కరించకుండా వున్నది.

It is women that seduce all mankind.

నేను యేమో ఉద్యోగాలూ ఊళ్ళూ యేలి తనతో వైభవం వెలగిస్తాననే నమ్మకంతో వుంది, పూర్ క్రీచర్!

ఎవరా వస్తున్నది? నా ప్రియశిష్యుడు వెంకటేశ్వర్లులా ఉన్నాడు. ఈవేళ క్రిస్‌మిస్ శలవులు యిచ్చివుంటారు. వీడిమొఖరి చూస్తే పరీక్ష ఫేలైనట్టు కనబడుతుంది. వీణ్ణి కొంచెం వోదార్చి వీడికి శలవుల్లో చదువుచెప్పే మిషమీద వీడితో వీడివూరికి వుడాయిస్తే చాలాచిక్కులువొదుల్తాయి; అట్నుంచినరుక్కురమ్మన్నాడు.

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

యేమివాయ్ మైడియర్ షేక్స్పియర్, ముఖం వేలవేసిశావ్?

వెంక — ఇక మీర్నాతో మాట్లాడకండి. మా మాష్టరు మీతో మాట్లాడొద్దన్నారు. మీసావాసం చేయడంచేత నాపరీక్ష పోయిందని అన్నారు.

గిరీ — నాన్సెన్స్, మొదట్నుంచీ నేను అనుమానిస్తూనే ఉన్నాను. నీమాష్టరుకి నన్ను చూస్తే కిట్టదు. అందుచాత నిన్ను ఫెయిల్ చేశాడుగాని లేకుంటే నువ్వేవిటి ఫెయిల్ కావడవేఁవిటి! ఆతనికీ నాకూ యెందుకు విరోధం వచ్చిందో తెలిసిందా? ఆతను చెప్పేదంతా తప్పులతడక. అది నేను న్యూస్ పేపర్లో యేకేశాను, అప్పట్నుంచీ నేనంటే వాడిక్కడుపుడుకు.

వెంక — మీవల్ల నాకు ఒచ్చిందల్లా చుట్టకాల్చడం ఒక్కటే. పాఠం చెప్పమంటే యెప్పుడు కబుర్లు చెప్పడవేఁగాని ఒకమారయినా ఒకముక్క చెప్పిన పాపాన్ని పోయినారూ?

గిరీ — డామిట్. ఇలాంటి మాటంటె నాకు కోపం వొస్తుంది. ఇది బేస్ ఇన్గ్రాటిట్యూడ్. నాతో మాట్లాడడవేఁ ఒక ఎడ్యుకేషన్. ఆమాటకొస్తే నీకున్న లాంగ్వేజి నీమాష్టరుకుందీ? వాడో మారిరేజి విషయమై, నాచ్చి కొశ్చన్ విషయమై యెన్ని లెక్చర్లు యిచ్చాను! నాదగ్గిర చదువుకున్నవాడు ఒహడూ అప్రయోజకుడు కాలేదు. పూనా డక్కన్ కాలేజీలో నేను చదువుతున్నప్పుడు ది ఇలెవెన్ కాజస్ ఫర్ది డిజనరేషన్ ఆఫ్ ఇండియాను గూర్చి మూడు ఘంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చరియిచ్చేసరికి ప్రొఫెసర్లు డంగయిపోయినారు. మొన్న బంగాళీ వాడు యీవూళ్ళో లెక్చరిచ్చినప్పుడు ఒకడికైనా నోరు పెగిలిందీ? మనవాళ్ళు వొట్టి శిధవాతులోయ్, చుట్ట నేర్పినందుకు థాంకుచెయ్యక, తప్పు పట్టుతున్నావ్? చుట్టకాల్చడంయొక్క మజా నీకు యింకా బోధపడకపోవడం చాలా ఆశ్చర్యంగా ఉంది. చుట్టకాల్చబట్టే కదా దొర్లింత గొప్పవాళ్ళయినారు. చుట్టకాల్చని యింగ్లీషువాణ్ణి చూశావూ? చుట్టపంపిణిమీదనే స్టీముయంత్రం వగయిరా తెల్లవాడు కనిపెట్టాడు. లేకపోతేవాడికిపట్టుబణా? శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడో చెప్పానే

సూతఉవాచ — క॥ ఖగపతి యమృతము తేగా - భుగభుగమని పొంగి చుక్క భూమిని వ్రాలెన్ - పొగచుట్టయి జన్మించెను - పొగతాగనివాడు దున్నపోతైపుట్టున్॥ శ్రీబృహన్నారదీయం నాలుగవ అశ్వాసంలో ఉన్నది. అది అలా వుణ్ణీగాని నీఅంత తెలివైన కుఱ్ఱవాణ్ణి ఫెయిల్ చేసినందుకు నీమాష్టరుమీద నావొళ్ళు మహా మండు

తూంది. ఈమాటు వంటరిగా చూసి వొక తడాఖా తీస్తాను. నీవు శలవుల్లో యిక్కడుంటావా వూరికి వెళతావా?

వెంక — వెళ్ళాలనుందిగాని, ప్యాసుకాలేదంటే మాతండ్రి చావకొడతాడు.

గిరీ — అగండంతప్పే ఉపాయం నేచెబుతాను, నేచెప్పినట్లల్లా వింటానని ప్రమాణం చేస్తావా?

వెంక — (గిరీశం కాళ్ళుపట్టుకొని) మీశలవు యెప్పుడు తప్పేను? మాతండ్రికి మాచెడ్డ కోపం. ప్యాసు కాలేదంటే యెముకలు విరగ్గొడతాడు. (కన్నీరు చేత తుడుచుకొనును.)

గిరీ — డటీజ్ టిరనీ. యిదే బంగాళీపిల్లవాడవుతే యేంజాస్తాడో తెలిసిందా? తాత యేది తండ్రేది కఱ్ఱపట్టుకుని చమ్డాలెక్కగొడతాడు; మీఅగ్రహారం కుఱ్ఱవాళ్ళు మరియెవళ్ళయినా యీవూళ్ళో చదువుకుంటున్నారా?

వెంక — మరెవళ్ళూ లేరు.

గిరీ — అయితే నేనో ఉపాయం చెపుతానువిను. నేకూడా నీతో మీవూరొచ్చి పరీక్ష, పాసయినావని మీవాళ్ళతో చెబుతాను; అక్కడ నీకు చదువు చెప్పడానికి ఒచ్చానని మీవాళ్ళతో చెప్పు; శలవులాఖర్ని నిన్ను టవునుస్కూల్లో ఫైక్లాసులో ప్రవేశపెడతాను.

వెంక — మీరేవొస్తే బతికాను మరేవీఁటి. కిందటిమాటు శలవులికే మాఅమ్మ మిమ్మల్ని తీసుకురమ్మంది.

గిరీ — ఆల్రైట్ - గాని - నాకిక్కడ చాలావ్యవహారములలో నష్టం వస్తుందే - మునసబుగారి పిల్లలికి శలవుల్లో పాఠాల్చెపితే ఫిఫ్టీరుపీస్ యిస్తానన్నారు; అయినా నీవిషయవైఁ యంత లాస్ వచ్చినా నేను కేర్ చెయ్యను. ఒక భయం మాత్రం ఉంది. మీవాళ్ళు బార్బరస్ పీపిల్ గదా, నన్ను తిన్నగా ట్రీట్ చేస్తారో, చెయ్యరో, నీవు నన్ను గురించి మీ మదర్‌తో గట్టిగా రికమెండ్ చెయ్యవలసి వుంటుంది. కొత్తపుస్తకాలికి వొక్కజాబితారాయి కొంచెండబ్బు చేతిలోవుంటేనే గాని పీగర్సుకి యిబ్బందికలుగుతుంది. నోటుబుక్కు తీసిరాయి. 1 రోయల్‌రీడర్, 2 మాన్యూల్ గ్రామర్, 3 గోష్‌జియామెట్రీ, 4 బాస్‌అల్జీబ్రా, 5 శ్రీనివాసయ్యర్ అరిథ్మెటిక్, 6 నలచరిత్ర, 7 రాజశేఖరచరిత్ర, 8 మెసర్సు జనరల్ ఇంగ్లీష్, 9 వెంకటసుబ్బారావు మేడీజీ, యెన్ని పుస్తకాలయినాయి?

వెంక — తొమ్మిది.

గిరీ — మరొక్కటి రాయి. అక్కడికి పదీఅవుతాయి. కుప్పుసామయ్యర్ మేడ్‌డిఫికల్ట్ అక్కడికి చాలును. మీ వాళ్ళుగాని యింగ్లీషు మాట్లాడమన్నట్టాయినా తెలుకూ బెణుకూ లేకుండా పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు జ్ఞాపకం వున్నంతవరకు

యాకరు పెట్టు. నీదగ్గిర కాపర్సు యేమైనా వున్నవా? నాదగ్గిర కరెన్సీనోట్లు వున్నవిగాని మార్పులేదు. పదణాలు పెట్టి ఓ శేరు కాశీమిఠాయి కొని పట్టుకురా. రాత్రి మరి నేను భోజనం చెయ్యను. మార్కెట్టుకి వెళ్ళి బండికుదిర్చి దానిమీద నా ట్రావెలింగ్ ట్రంకువేసి మెట్టుదగ్గర బండి నిలబెట్టి ఉంచు. ఇక్కడ కొన్ని రాచ కార్యాలు చక్కబెట్టుకుని యింతరాత్రికైనా వొచ్చి కలుసుకుంటాను. గోఎట్వన్స్, మైగుడ్ బోయ్. నువ్ బుద్ధిగావుండి చెప్పినమాటల్లా వింటూంటే నిన్ను సురేంద్ర నాథ్ బానర్జీ అంత గొప్పవాణ్ణి చేస్తాను. నేను నీతో వస్తానన్నమాటమాత్రం చిట్టికైనా తెలియనియ్యొద్దు. జాగ్రత్త. [వెంకటేశం నిష్క్రమించును].

గిరీశం—యీవ్యవహారం మొహటి ఫైసలైంది. ఈ రాత్రి మధురవాణికి పార్టింగ్ విజిట్ యివ్వందీ పోకూడదు.

[రాగవరుసతో పాడును.]

నీ సైటు సాటిలైటు;
నిన్ను మిన్న
కాన కున్న
క్వైటు రిచడ్ ప్లైటు,
మూనులేని నైటు

[ఒక బంట్రోతు ప్రవేశించును]

బంట్రోతు—నేను పాటిగరాప్పంతులుగారి నౌఖర్నండీ, లెక్క జరూరుగుందండి పాటీగరాపుల కరీదు యెంటనే యిప్పించమన్నారండి.

ఫుల్లుమూను లైటటా,
జాసమిన్ను వైటటా,
మూను కన్న
మొల్ల కన్న
నీదు మోము బ్రైటటా,
టా! టా! టా!

బంట్రోతు—యెంతమందిని పంపినా యిచ్చారుకారటండి, నేవాళ్ళలాగూరుకుండే వోణ్ణికానండి.

గిరీ—అయ్యో కోనేటికి తోవయిదే;

బంట్రోతు—యక్కడి శెవిటిమాలోకం వొచ్చిందయ్యా.

గిరీ—కోమటి దుకాణవా? కస్పాబజార్లోగాని యిటువేపు లేదు.

బంట్రోతు—(గట్టిగా చెవిదగ్గిర నోరు పెట్టి) పాటిగరాపుల కరీదిస్తారా యివ్వరా?

గిరీ—బస, రాధారీబంగాళాలో చెయ్యొచ్చును.

బంట్రోతు—(మరీగట్టిగా) యీడాదికిందట మీరూ సాన్దీ కలిసితీసుకున్న పోటీగరాపులకరీదు మాపంతులు నిలబెట్టి, పుచ్చుకొమ్మన్నాడు.

గిరీ—ఓహో నీవటోయ్, యెవరో అనుకున్నాను. నింపాదిగామాట్లాడు. నింపాదిగా మాట్లాడు. రేపు ఉదయం యెనిమిది ఘంటలకి పూటకూళ్ళమ్మ యింటికి వొస్తే అణాఫయిసల్తో సొమ్మిచ్చేస్తాను. మీపంతులికి స్నేహం మంచీచెడ్డాఅక్కర్లేదూ?

బంట్రోతు—మాటల్తో కార్యంలేదు. మెళ్లో శెయ్యేసి నిలుచున్నపాటేని పుచ్చుకొమ్మన్నారండి.

గిరీ—పెద్దమనిషివి గదా; నువ్వు తొందరపడ్డం మంచిదేనా; నీతండ్రి యెంత పెద్దమనిషి. యీచుట్ట చూడు. యెంత మజాగా కాల్తుందో. హవానా అంటారు వొట్టి దీన్ని. రేపొద్దున్నరా రెండు కట్టలిస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం సొమ్మమాటేం శెలవండి.

గిరీ—చెప్పానుకానా? రేపొద్దున్న యివ్వకపోతే మాలవాడికొడుకు ఛండాలుడు.

బంట్రోతు—మాలాడికొడుకు శండాలుడు కాపోతే మరేటండి.

గిరీ—నీకు నమ్మకం చాలకపోతే యిదిగో గాయత్రిపట్టుకు ప్రమాణం చేస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం, రేపుపొద్దున్న సొమ్మియ్యకపోతే నా అబోరుండదండి.

గిరీ—అహా. నీఅబోరు ఒకటీ. నాఅబోరు ఒకటీనా?

[బంట్రోతు నిష్క్రమించును.]

ఇన్నాళ్ళకి జంఝప్పోస వినియోగంలోకి వొచ్చింది. థియాసాఫిస్టును చెప్పినట్లు మన ఓల్డుకస్టమ్సు అన్నిటికీ యేదో ఒక ప్రయోజనం ఆలోచించే మనవాళ్ళు యేర్పరిచారు. ఆత్మానుభవం అయితేనే గాని తత్వం బోధపడదు. ఈపిశాచాన్ని వొదుల్చుకునేసరికి తలప్రాణం తోక్కొచ్చింది. శీఘ్రబుద్ధేః పలాయనం. పెందరాళే యీవూర్నించి వుడాయిస్తేనేగాని అబోరు దక్కదు. యిక మధురవాణి యింటికి వెళదాం. మేక్ హే వైల్దీ సన్ షైన్స్ అన్నాడు.

౨-వ స్థలము : మధురవాణియింట్లో గది

[రామప్పంతులు కుర్చీమీద కూర్చుండును. మధురవాణి యెదుట కూర్చుండును.]

రామ—(జేబులోనుంచి చుట్టతీసి పంటికొనతో కొరికి) పిల్లా, అగ్గిపుల్ల.

మధురవాణి—(అగ్గిపుల్ల వెలిగించి చుట్ట కందించుచుండగా రామప్పంతులు మధురవాణి బుగ్గనుగిల్లును. మధురవాణి చుట్టకాలకుండానే అగ్గిపుల్ల రాల్చి యెడంగా నిలబడి కోపం కనపర్చుతూ) మొగవాడికయినా ఆడదానికయినా నీతి వుండాలి తాకవద్దంటే చెవిని పెట్టవుగదా?

రామ—నిన్ను ఉంచుకోవడానికి అంతా నిశ్చయమయి రేపో నేడో మంచి ముహూర్తం చూసి మావూరు తీసుకువెళ్ళడానికి సిద్ధమయ్యాంటే యింకా యెవ్వడో కోన్కిస్కాహేగాడి ఆడాలో వున్నానంటూ పాతివ్రత్యం నటిస్తావేమిటి?

మధు—వేశ్య అనగానే అంతచులకనా పంతులుగారూ? సానిదానికి మాత్రం నీతివుండొద్దా? మా పంతులుగార్ని పిలిచి "అయ్యా యిటుపైని మీతోవమీది, నాతోవ నాది" అని తెగతెంపులు చేసుకున్నదాకా నేను పరాధీనురాలినే అని యెంచండి మీరు, దెప్పి పొడిచినట్టు ఆయన వైదీకయితేనేమి కిరస్తానం మనిషైతేనేమి పూటకూళ్ళమ్మను వుంచుకుంటేనేమి నన్ను యిన్నాళ్ళూ ఆమహారాజా పోషించాడుకాడా? మీరంతకన్నా రసికులయినా, నామనస్సు మీరు యెంత జూరగొన్నా, ఆయనయెడల విశ్వాసం నాకు మట్టుకు వుండొద్దా?

రామ—పెద్ద పెద్దమాటలు ప్రయోగిస్తున్నావు! వాడి బతుక్కి వాడో పూటకూళ్ళమ్మని వుంచుకోడంకూడానా! పూటకూళ్ళమ్మే వాణ్ణి వుంచుకుని యింత గంజి పోస్తూంది.

మధు—అన్యాయం మాటలు ఆడకండి, ఆయన యెంత చదువుకున్నాడు, ఆయనకి యెంత ప్రఖ్యాతివుంది నేడో రేపో గొప్పయుద్యోగం కానైయ్యింది.

రామ—అవునూ (నవ్వుతూ) యేం వెర్రిసన్మానం! నీవు సానివాళ్ళలో తప్పపుట్టావు. గిరీశం గిరీశంగారు అని పెద్దపేరు పెడతావేమిటి, మావూళ్ళోవున్న లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకు కాడూ వీడూ! గిట్టడని మేం పిలిచేవాళ్ళం. బొట్లేరు ముక్కలు రెండు నేర్చుకోగానే ఉద్యోగాలే! వాడికల్లా వక్కటే వుద్యోగం దేవుడు రాశాడు. యేమిటో తెలిసిందా? పూటకూళ్ళమ్మయింట్లో దప్పికి చేరి అరవ చాకిరీ చెయ్యడం.

మధు—యీమాటలు ఆయన్ని అడుగుదునా?

రామ—తప్పకుండా, కావలిస్తే నేను చెప్పేననికూడా చెప్పు.

మధు—అయినా ఆయన గుణయోగ్యతలతో నాకేం పని? యేమయినా ఆయన నాకు యజమాని. ఆయనతప్పులు నాకళ్ళకు కనపడవ్.

రామ—అయితే ఆతడికి విడాకులు యెప్పుడిస్తావు?

మధు—యిక్కడి రుణాలూ పణాలూ తీర్చుకోడానికి మీరు కలవిచ్చిన రెండు వొంగలూ యిప్పిస్తే యీతక్షణం తెగతెంపులు చేసుకుంటాను.

రామ—అయితే యింద (జేబులోనుంచి నోట్లు తీసి యిచ్చును. మధురవాణి అందుకొంటుండగా రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టి లాగును. మధురవాణి కోపంతో చెయి విడిపించుకుని నోట్లు నేలవేసి దూరముగా నిలుచుండును.)

మధు—మీతో కాలక్షేపం చెయ్యడం కష్టం. ఒక నిర్ణయంమీద నిలవని మనిషిని యేవఁన్నమ్మను ?

రామ—(నోట్లు యెత్తి) క్షమించు అపరాధం, (నోట్లు చేతి కిచ్చును.) లెక్ఖపెట్టి చూసుకో.

మధు—ఆమాత్రం మిమ్మల్ని నమ్మకపోతే మీతో రానేరాను. ఇంత రసికులయ్యుండీ నామనన్సు కనిపెట్టజాలినారు కారు గదా! మీనోట్లు మావద్దనే వుంచండి. నేను డబ్బుకక్కూర్తి మనిషిని కాను. (నోట్లు యివ్వబోవును.)

రామ—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నీమనసు కనుక్కుందామని అన్నమాటగాని మరొకటి కాదు. గాని, యీగిరీశం గుంటవెధవ, వీడెవడో గొప్పవా డనుకుంటున్నా వేవిఁటి?

మధు—ఆయన్ని నాయెదట తూల్నాడితే యిదుగో తలుపుతీశాను. విజయం చెయ్యండి. (తలుపుతీసి వకచేత పట్టుకుని రెండవచేత వేలుతో పైకి తోవచూపును.) అదుగో గిరీశంగారే వొస్తున్నారు. ఆమాటేదో ఆయన్తోటే చెప్పండి.

రామ—వేళాకోళం ఆడుతున్నావూ ?

గిరీ—(వాకట్లోనుంచి) మైడియర్.

రామ—(ఆత్మగతం) అన్న ! వేళగానివేళొచ్చేడు గాడిదకొడుకు, తంతాడు కాబోలు. యేఁవిటి సాధనం, యీమంచంకింద దూరుదాం. (మంచంకిందదూరును.)

[గిరీశం ప్రవేశించును]

గిరీ—వెల్, మైడియర్ ఎంప్రెస్, (బుజముమీద తట్టబోవును)

మధు—(ఒసిలి తప్పించుకొని) ముట్టబోకండి.

గిరీ—(నిర్ఘాంతపోయి) అదేమిటి ఆవికారం.

మధు—ఆఖరువికారం.

గిరీ—(ఆత్మగతం) నేను వుడాయిస్తానని దీనికెలా తెలిసింది చెప్మా! సానివాళ్ళకి కర్ణపిశాచి వుంటుందికాబోలు (పైకి) మైలబడితే స్నానంచేసి వేగిరం రా.

మధు—యిప్పుడేం తొందర, తలంటుకుంటాను.

రామ—(ఆత్మగతం) సబాష్ యేమి నీతయిన మనిసి యిది! వెధవని ముట్టుకోనివ్వకుండా యెత్తుయెత్తింది!

గిరీ—మైలాగిఁయిలా మాయింగ్లీషువారికి లక్ష్యంలేదు. యిలారా (దగ్గిరికి చేరును.)

మధు—(వేలు చూపి) అక్కడనే ఆగండి. మీరు కిరస్తానం అయితే కావచ్చును. నేను కిరస్తానం యింకా కాలేదే. మీరు కిరస్తానం అన్నమాట యిప్పుడే [illegible] చెప్పఁగా విన్నాను.

రామ—(తనలో) నేచెప్పేనంటుంచా యేమిటి!

గిరీ—ఒకరు చెప్పగా విన్నావూ? ,యెవరా చెప్పింది? యెవడిక్కడికి రావడానికి మగుదూర్ వుంది? యిలాంటి చాడీకోర్ కబుర్లు చెప్పడానికి యెవడికి గుండె వుంది? ఆమాటలు విని నాతో చెప్పడానికి నీకెక్కడ గుండుంది? చెప్పు!

రామ—(తనలో) తంతాడు కాబోలు? యరక్క చిక్కడ్డాను.

మధు—మొగాడే చెప్పాలా యేమిటి? ఆడవాళ్ళకి దేవుడు నోరివ్వలేదా?

గిరీ—(తనలో) పూటకూళ్ళముండే చెప్పింది కాబోలు (పైకి) ఆసదా? ఆడదాన్ని నోరుబెట్టుకు బతకమనే దేవుడు చేశాడు. పరుసయిన ఆడది నీయింటి కొందు కొస్తుంది.

మధు—పరువైన మొగాళ్ళొచ్చినప్పుడు పరువైన ఆడవాళ్ళెందుకు రాకూడదు? ముందు కూచోండి. తరవాత కోప్పడుదురుగాని, చుట్టతీసుకోండి, ఆదుగో అగ్గిపెట్టి

గిరీ—చుట్టుకోడానికి వల్లలేకపోతే అగ్గిపుల్ల వెలిగించి యివ్వడానికయినా పెట్టి పుట్టానుకానా? యీవేళ మహోఉత్సాహంగా వచ్చాను గాని ఉత్సాహం భంగం చేశావ్.

మధు—యేమిటా వుత్సాహం?

గిరీ—యిదిగో జేబులో హైదరాబాద్ నైజామ్‌వారి దగ్గిరనుంచి వచ్చిన ఫర్మానా. మా నేస్తం నవాబ్ సదరదాలత్ బావురల్లీఖాన్ ఇష్పనాన్‌జంగ్ బహద్దర్ వారు సిపార్సు చేసి వెయ్యి సిక్కారూపాయలు జీతంతో ముసాయిబ్ ఉద్యోగం నాకు చెప్పించారు. అనగా హామేషా బాద్షావారి హుజూర్ను వుండడం.

రామ—(తనలో) యేవిట్రా వీడిగోతాలు!

గిరీ—యింత శుభవార్త తెచ్చి నాదగ్గిరకు రానిచ్చావుకాదు గదా? నాతో హైదరాబాద్ వస్తావా?

మధు—(తలతిప్పుతూ) నేయెందుకు? పూటకూళ్ళమ్మని తీసికెళ్ళండి.

గిరీ—నిర్ఘాంతపోయి) పూటకూళ్ళమ్మ యేమయినా వెంట పెడుతుందా యేవిటి?

మధు—మీకే తెలియాలి.

గిరీ—నీ తెలివితక్కువచూస్తే నాకు నవ్వొస్తుంది. యెవడేమాటన్నా నామీద నమ్మడమేనా? యీఘోరవైన అబద్ధాలు నీతో యెవడు చెబుతున్నాడో కనుక్కోలే ననుకున్నావా యేవిటి? సప్తసముద్రాల్దాటినా వాడిపిలకట్టుకోని పిస్తోల్తో వొళ్ళు తూట్లుపడేటట్లు ధామ్ ధామని కొట్టకపోతినట్టయినా నాపేరు గిరీశమే! నినద భీషణశంఖము దేవదత్తమే! కబడ్దార్!

మధు—సముద్రాలవతలకెళ్లి వెతక్కర్లేదు. ఆచెప్పినమనిషి మీయెదటే చెబుతాడు

రామ—(తనలో) యీముండ నన్ను బయటపెడుతుంది కాబోలు దైవమా!

గిరీ—(తనలో) థాంక్‌గాడ్. అయితే పూటకూళ్ళదాని దెబ్బ తగల్లేదు. (పైకి) యిలాంటి దుర్మార్గపుమాటలు ఆయిల్లాలి చెవినిపడితే చాలా ఖేదిస్తుంది. ఆపాపవంఁతా నిన్ను చుట్టుకుంటుంది. ఆమె యెంత పతివ్రత! యెంత యోగ్యురాలు!

మధు—వెధవముండకి పాతివ్రత్యం అన్న మాట యీనాటికి విన్నాను.

గిరీ—దానికి...కాదు ఆమెకి మొగుళ్ళేకపోయినా ఆమెను వెధవనడానికి వీల్లేదు.

మధు—మీరుండగా వెధవెలా అవుతుంది?

గిరీ—నాన్సెన్స్ (దీనికో కథ చెప్పి రంజింపచేదాం) యిదుగో విను. దాని నిజం యేవిఁటంటే_పూటకూళ్ళమ్మ ముచ్చటగా తప్పటడుగులు వేశేరోజుల్లో ఒక కునుష్టి ముసలాడికి కట్టనిశ్చయించారు. పుస్తె కట్టబోతూంటేనో కట్టినవుత్తరక్షణంలోనో ఆముసలాడు పెళ్ళిపీటలమీదే గుటుక్కుమన్నాడు. అప్పుడు పెళ్ళి అయినట్టా కానట్టా అని మీమాంస అయింది. కొందరు పుస్తె కట్టేడన్నారు. కొందరు కట్టలేదన్నారు. పిల్లతండ్రి, పెళ్ళికొడుకు వారసులమీద దావా తెచ్చాడు. పురోహితుడు వాళ్ళదగ్గర లంచం పుచ్చుకుని పుస్తెకట్టలేదని సాక్ష్యం ఇచ్చాడు; దాంతో కేసు పోయింది; మరి దాన్నెవరూ పెళ్ళాడారుకారు.

మధు—అయితే మరి మీకు తప్పలేదే?

గిరీ—యేవిఁటేయీకొత్తమాటలూ! నాకుఅదీఅంతా తెలియకుండా వుంది! అహాఁ సరసంవిరసంలో దిగుతూందే! హాస్యానికంటే నిన్నేవఁన్నా ఆనందవేఁ, నిజవఁనిగానీ అంటీవా, చూడు నాతడాఖా యెవడీమాటలు పేల్తున్నాడో వాడిపేరు తక్షణం చెబుతావా చెప్పవా?

మధు—రామ.

రామ—(తనలో) సచ్చాన్రా, పేరు చెప్పేసింది!

మధు—రామ! రామ! ఒకరు చెప్పేదేవిఁటి లోకవంఁతా కోడై కూస్తూంటేను?

(వీధిలోనుంచి తలుపు తలుపు అని ధ్వని)

గిరీ—(తెల్లబోయి) తలుపుతీయొద్దు, తియ్యొద్దు ఆపిలిచేమనిషి, వెఱ్ఱిముండ మనుషుల్ని కరుస్తుంది.

మధు—తలుపుతీసేవుంది.

గిరీ—చంగున వెళ్ళి గడియ వేసెయ్;

మధు—అదుగో తలుపు తోసుకు వొస్తూంది.

గిరీ—గెంటెయ్; గెంటెయ్.

మధు—ఆ వయ్యారం చూస్తే మీ పతివ్రతలా కనిపిస్తూంది. మధురవాణి వాకిట్లోకి వెళ్ళును.

గిరీ—మంచంకింద దూరుదాం (గిరీశం మంచంకింద దూరును.)

(తనలో) దొంగలంజ సరసుణ్ణి దాచిందోయ్ మంచంకింద. యిదేవిఁటో మంచి మనిషి అని భ్రమించాను దీన్తస్సాగొయ్యా. సిగపాయి దీసి తందునుగాని యిది సమయం కాదు. అయినా పోయేవాడికి నాకెందుకు రొష్టు, (రామప్పంతులుతో మెల్లిగా) యెవరన్నా మీరు. మహానుభావులు?

రామ — నేను రామప్పంతుల్నిరా, అబ్బాయీ.

గిరీ — తమరా. యీమాత్రానికి మంచంకింద దాగోవాలా, మహానుభావా? నన్నడిగితే యీలాంటి లంజల్ని యిరవైమందిని మీకు కన్యాదానం చేతునే.

రామ — (తనలో) బతికేన్రా దేవుఁడా, (పైకి) నువ్వెరా బాబూ దీన్నుంచుకున్నావు!

గిరీ — మాటవినపళ్ళేదు కొంచెం యిసుంటారండి. (రామప్పంతులు ముందుకు జరుగును. అతన్ని తప్పించుకుని గోడవేపు చేరును.)

గిరీ — అన్నా యీలంజని యెన్నడూ నమ్మకండీ, యిలా యిరవైమందిని దాచగల శక్తుంది, దీనికి.

రామ — రెండువందలు దొబ్బిందిరా బాబూ.

గిరీ — నువ్వు లెంజాగర్త చేశారా?

రామ — అంతేనా?

గిరీ — మరేవిఁటి?

[మధురవాణిన్ని, పూటకూళ్ళమ్మ వల్లెవాటులో చీపురుగట్ట దాచిన్ని ప్రవేశింతురు]

మధు — మీరన్నమనిషి యిక్కడ లేరంటే చెవిని బెట్టరుగదా?

పూట — నీయింట్లో జొరబడ్డాడని వీధులోవాళ్ళు చెబితే నీమాట నమ్మతానా యేవిఁటి? ఆవెధవ వుంటే నాకేం కావాలి. వుండకుంటే నాకేం కావాలి. వాడు నీకిచ్చిన యిరవయి రూపాయిలూ యిచ్చెయ్.

మధు — యెవడి కిచ్చావో వాణ్ణే అడగవమ్మా.

పూట — వెధవ కనపడితే సిగపాయిదీసి చీపురుగట్టతో మొత్తుదును. యెక్కడదాచావేవిఁటి?

మధు — నాకు దాచడం ఖర్మవేఁవిఁ. నేను మొగనాల్ని కాను. వెధవముండనీ కాను. నాయింటికొచ్చేవాడు మహారాజులాగ పబ్లీగ్గా వొస్తాడు. (కంటితో మంచము కిందు చూపును.)

పూట — మంచంకింద దాగేడేమో (మంచంకిందుకు వంగి) నీపరువు బుగ్గయినట్టే వుంది లేచిరా (చీపురుగట్ట తిరగవేసి రామప్పంతులును కొట్టును.)

రామ — ఓర్నాయనా, నన్నెందుకొడతావే దండుముండా! మంచం కిందునించి పైకి వచ్చి వీపు తడుముకొనును.)

మధు — అయ్యన్నెందుకు కొట్టేవు? నాయింటికొచ్చి యేవిఁటీ రవ్వ?

పూట — అయితే మంచంకింద కెందుకు దూరేడూ?

మధు — నీకెందుకా గోష? అదో సరసం.

పూట — యిదో చీపురుగట్ట సరసం,

రామ — (వీపు తడువుకుంటూ) నీసిగ తరగా, ఆడదానివై పోయినావే, లేకుంటే చంపేసిపోదును. నీరంకుమొగుణ్ణి కొట్టక వన్నెందు కొట్టేవే ముండా? అందుకా నన్ను ముందుకి తోసి తాను గోడవేపు దాగున్నాడు.

పూట — ఆవెధవ కూడా వున్నాడూ మంచంకింద! కుక్కా పైకిరా.

గిరీ — వెళ్లిపో! మంచంకిందికిరా, వెళ్తే వొదలగొడతాను.

పూట — అప్పనిట్రా బెధవా నీకు? భయపడతా ననుకున్నావా యేవిఁటి? నీసాని ముండ యెలా అడ్డుకుంటుందో చూస్తాను. (పూటకూళ్ళమ్మ ఒకవేపునుంచి మంచంకిందికి దూరును. మరివొకవేపునుంచి గిరీశం పైకివచ్చి రామప్పంతులు [illegible] చరచి లఘువేసి పెరటివేపు పరుగెత్తిపోవును.)

రామ — సచ్చాన్రా నాయనా (రెండు చేతులు తలపట్టుకొని) మధురవాణీ యేవిఁ బేహద్బ! కనిస్టీబు కేకలు రప్పించూ.

మధురవాణి — యెందుకు పబ్లీకున అల్లరీ అవమానపున్నూ! రేపో యెల్లుండో మీరే వాడికి దెబ్బకి దెబ్బతీసి పగతీర్చుకుందురుగాని.

(మధురవాణి రామప్పంతుల్ని కాగిలించుకొని తలముద్దెట్టుకొని చేతరాసి)

యేవిఁదుష్టు! మొగవాడయినవాడు యెదుట నిలిచి కొట్టాలి. దొంగదెబ్బ కొడతాడూ? వాడిపాంకం అణుతురుగాని లెండి.

రామ — గవురనుమెంటు జీతవిఁచ్చుంచిన కనిస్టీబులుండగా మనకెందుకు శరీరాయాసం? యీ వెధవని పట్టియ్యండుకోర్టంటా తిప్పకపోతే నేను రామప్పంతుల్ని కాను చూడు మాతమాషా!

మధు — (రామప్పంతుల్ని ముద్దెట్టుకొని) మాటాడక వూరుకోండి. (మంచంకిందివేపు చూపించి నోరుమూసి) దొంగదెబ్బ కొట్టినవాడిదే అవమానం; మీది కాదు.

రామ — నొప్పెవడిదనుకున్నావు? ఆముండ మంచంకిందనించి రాదేం? చీపురుకట్ట లాక్కో.

పూట — ఘడేల్మంటే వస్తాయించి చూస్తున్నాను. స్త్రీలుంగాల్లిస్వం యేడిసినట్టైంది. (పైకి వచ్చును.)

(అంతా నిష్క్రమింతురు)

కన్యాశుల్కము — ద్వితీయాంకము

౧-వ స్థలము: కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధానులు యిల్లు.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు జంఝాలు వడుకుచుండును. కరటకశాస్త్రులు శిష్యుడిచేత లేవిళ్ళు నొక్కించుకొనుచుండును. వెంకమ్మ కూర తరుగుచుండును.)

వెంకమ్మ — నిన్న పట్నించి శెలవులని కుఱ్ఱవాడు ఉత్తరం రాశాడు. ఎన్నాళ్ళో ఐంది వాణ్ణి చూసి, కళ్ళు కాయలు కాసిపోయినాయి. గడియో గడియో రావాలి.

అగ్నిహోత్రావధాన్లు — ఎందుకు వొట్టినే వగపడతావ్? వొద్దు వొద్దంటూంటే యీ యింగిలీషు చదువులో పెట్టేవ్. మా పొలం సొస్తంతా వాడికిందయిపోతూంది. కిందటేడు పరీక్ష ఫేలయిపోయినాడు కాదా? యీ సొమ్ము యెలా తగలేశాడో తెలియదు. మనకి యింగిలీషు చదువు అచ్చిరాదని పోరిపోరి చెబితే విన్నావు కావు. మా పెద్దన్న దిబ్బావుధాన్లు కొడుకుని యింగిలీషు చదువుకి పార్వతీపురం పంపించేసరికి వూష్టం వొచ్చి మూడ్రోజుల్లో కొట్టేశింది. బుచ్చబ్బి కొడుక్కి యింగిలీషు చెప్పిద్దావనుకుంటూండగానే చచ్చినంత ఖాయిలా చేసింది.

వెంకమ్మ — మీరెప్పుడూ యిలాంటి వొఘాయిత్తం మాటలే అంటూవుంటారు. డబ్బు కర్చయిపోతుందని మీకు బెంగ. మొన్న మొన్న మనకళ్ళెదట మనవాకిట్లో జుత్తు విరబోసుకు గోటికాయలాడిన నేమానివారి కుఱ్ఱాడికి మునసబీ ఐందికాదూ?

అగ్ని — మన వెధవాయకి చదువొచ్చేదేం కనపడదుగాని పుస్తకాలకిందా జీతంకిందా యీ నాలుగేళ్ళయేసరికి మన భూమి కడతేరిపోయింది. ఆపైని చిప్పా దొప్పా పట్టుకు బయల్దేరాలి. నిమ్మళంగా యింటిదగ్గిరుంటే యీపాటికి నాలుగష్టాలు చెప్పేదును. వొద్దంటూంటే యీ వెధ వింగిలీషు చదువులో పెట్టేవు.

వెంకమ్మ — మనవాడికో మునసబీ ఐనా పోలీసు పనైనా ఐతే రుణాలిచ్చి యీ అగ్రహారం భూవులన్నీ కొనేస్తాడు. యీడాదికో నూఱ్ఱూపాయలు కర్చుపెట్టడానికింత ముందూ వెనకా చూస్తున్నారు, మీలాగే వాడూ జంఝాలు వొడుక్కుంటూ బతకాలని వుందా యేవిఁషి? మీకింత భారవఁంలోస్తే మావాళ్ళు నాకు పసుపూ కుంకానికి యిచ్చిన భూవఁమ్మేసి కుఱ్ఱాడికి చదువు చెప్పిస్తాను.

కరట — నీభయ మెందు కమ్మాలమ్మా? మనసొమ్మా చదతిని కొవ్వున్నాడు. అతడే పెట్టుకుంటాడు.

అగ్ని — ఐతే నన్ను ఆక్షేపణ చేస్తావటే? యీమారంటే నీఅన్న వున్నాడని వూరుకునేది లేదు.

[గిరీశం, వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

వెంక — మాబాబ్మా బాబు వచ్చావహాయ్, (వెంకటేశం కాగిలించుకొనును.)

అగ్ని — ఔభవాయా యీమారైనా ప్యాసయినావా? (వెంకటేశం తెల్లబోయి చూచును.)

గిరీ — ప్యాసయినాడండి, ఫస్టుగా ప్యాసయినాడు. నేను చాలా శ్రమపడి చదువు చెప్పేనండి.

అగ్ని — యీతుర కెవడోయ్?

గిరీ — టర్కో డామిట్, టెల్ మాన్;

అగ్ని — మాన్? మానులావుంచాకంచావూ? గూబ్బగల గొడతాను.

వెంకటేశం — (వణుకుతూ తల్లివైపు చూసి) అమ్మా యీయన్నే నాకు చదువు చెప్పే మేష్టరు.

కరట — ఇంటికి పెద్దమనిషొస్తే అప్పుచప్పుమాటలాడతావేమిటి బావా? ఆయనేదో తుఱ్ఱవాడితో యింగిలీషుమాటంటే పుచ్చకాయలదొంగంటే బుజాలు తడుముకున్నట్టు నీమీద పెట్టుకుంటావేం? (బండివాడు సామాను దించును.)

గిరీ — (కరటకశాస్త్రితో) తమబావగారా అగ్నిహోత్రావధాన్లు గారు? నన్ను తమరు యెరక్కపోవచ్చును గాని డిప్టీకలక్టరు గారింటికి తమరు వచ్చేటప్పుడు నేను వారి పిల్లలికి చదువు చెబుతూ ఉండేవాణ్ణి. డిప్టీకలక్టరుగారు తమర్నియే మెచ్చుకునే వారనుకుంటారు!

కరట — అవును మీమొఖంచూసిన జ్ఞాపకం వుంది. డిప్టీకలక్టరు గారు మాదొడ్డప్రభువ్.

గిరీ — మీలాంటి చప్పన్నభాషలూ వచ్చినమనిషి యెక్కడా లేడనీ, సంస్కృతం మంచినీళ్ళప్రవాహంలా తమరు మాట్లాడతారనీ, తమలాంటివిదూషకుణ్ణి యెక్కడా చూళ్ళేదనీ డిప్టీకలక్టరుగారు శలవిస్తూండేవారు. కవిత్వారసం ఆయన్లా గ్రహించే వారేరీ? నాకవిత్వమంటే ఆయన్న చెవి కోసుకుంటారు. మహారాజావారి దర్శనం కూడా నాకు చేయించారండి.

అగ్ని — (ధుమధుమలాడుతూ) ఈశషభిషలు నాకేం పనికిరావు. యితడి వైఖరి చూస్తే యిక్కడే బసవేసేటట్టు బలపడుతూంది. మాఇంట్లో భోజనం యెంత మాత్రం వీలుపడదు.

వెంక — ఆయనమాటలు గణించకు బాబూ, ఆ మనిషి మోస్తరది. మీదయవల్ల మావాడికో ముక్కొస్తే మీ మేలు మరిచిపోం.

గిరీ — అందు కభ్యంతరం వేమిటమ్మా! మీవాడు శలవుల్లో చదువు చెప్పమని యెంతో బతిమాలుకుంటే పోనీ పనికొచ్చే కుఱ్ఱవాడుగదా అని వొచ్చానుగాని పట్టంలో మునసబుగారింట భోజనం చేదని వొచ్చానా వారిచ్చే డబ్బు చేదని వొచ్చానా అమ్మా?

వెంక — యీ చదువులకోసవని పిల్లణ్ణివొదులుకుని వుండడం, వాడు పరాయి వూళ్ళో శ్రమదమాలు పడుతూండడం నాప్రాణాలు యెప్పుడూ అక్కణ్ణే వుంటాయి. డబ్బంటే యెన్నడూ వెనక చూళ్ళేదుగదా. మేం కనడంమట్టుకు కన్నాం. మీరే వాడికి తల్లీ తండ్రీని. యెల్లా కడుపులో పెట్టుకు చెబుతారో మీదే భారం.

గిరీ — తమరు యింటిదూరం శలవియ్యాలమ్మా? నామంచిచెడ్డలు మీకుఱ్ఱవాణ్ణడిగితే తెలుస్తుంది. మునసబుగారూ, డిప్టీకలక్టరుగారూ యెన్నికచేసిన మనిషిని. నామాట నేచెప్పుకోవాలా, ఇంతెందుకూ, యికమూడేళ్ళు నాతరిఫీదులో ఉంచితే క్రిమినల్లో వకసగా పోలీసుపరీక్ష ప్యాసుచేయిస్తాను.

అగ్ని — మూడేళ్ళే! యీసంవత్సరం పుస్తకాల కెంతవుతుందిరా అబ్బీ!

వెంకటేశం — పదిహేన్రూపాయ లవుతుంది.

అగ్ని — ఒక్కదమ్మిడీ ఇవ్వను. వీళ్ళిద్దరూకూడి ఆరూపాయలు పంచుకుతినేటట్టు కనపడుతూంది. నేను వేదం యావత్తూ రెండు పన్నాలూ ఒకదమ్మిడీ పుస్తకాలఖర్చు లేకుండా చదువుకున్నాను. ఇదంతా టోపీవ్యవహారంలా కనపడుతూంది.

కరట — (నవ్వుతూ) కోట్లకి విలవైనమాట అన్నావు బావా!

గిరీ — (కరటకశాస్త్రితో) డిసీజ్ బాంగ్లర్స్, చూచారండీ, జెంటిల్మేను అనగా పెద్దమనిషిని యెలా అంటున్నారో! నేను యిక యిక్కడ ఉండడం భావ్యం కాదు. శలవు పుచ్చుకుంటాను.

వెంక — చాల్బాలు బాగానే వుంది! యింటికెవరొచ్చినా నాకిదే భయం, ఆయన మాటల కెక్కడికి బాబూ, వెళ్ళిపోకండి.

కరట — అగ్నిహోత్రావధానులూ! కుఱ్ఱవాడికి రవ్వంత చదువు చెప్పించడానికి ఇంత ముందూవెనకా చూస్తున్నావ్. బుచ్చమ్మ నమ్మిన పదిహేనువొందల రూపాయ లేంజేశావ్?

గిరీ — స్కౌండ్రల్స్! డామిట్!

అగ్ని—ప్రతీ గాడిదకొడుకూ అమ్మానమ్మా వంచుకొచ్చాడు. కూరగాయల్లోయ్ అమ్మడానికి? అరూపాయలు పుచ్చుకోకపోతే మొగుడు చచ్చాడుగదా, దాని గతి యేమైయుండును?

కరట—చచ్చేడంటే వాడిదాతప్పా? మంచంమీంచి దించెయ్యడానికి సిద్ధంగా వున్నవాడికట్టావ్.

గిరీ—తమరేనా నులక అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? యీపట్టెని జటలో తమంత వారు లేరని రాజమహేంద్రవరంలో మావాళ్ళనుకునేవారు.

అగ్ని—మీది రాజమహేంద్రవరంండీ? ఆమాట చెప్పేరు కారేం? రామావధాన్లుగారు బాగున్నారా?

గిరీ—బాగున్నారండి. ఆయన మా మేనమావగారండి.

అగ్ని—ఆమాట చెప్పారుకారూ?

గిరీ—మామావ యీదేశం భోగట్టా వొచ్చినప్పుడల్లా తమర్ని యెన్నిక చేస్తూంటారండి.

అగ్ని—నాకూ వారికి చాలా స్నేహం. చూశారా కొంచం నాకు ప్రథమ కోపం. యెవరో తెలియకండా అన్నమాటలు, గణించకండేం.

గిరీ—దాని కేవండి. తమవంటి పెద్దలు అనడం మాలాంటి కుఱ్ఱవాళ్లు పడడం విధాయకమేగదండీ!

కరట—(తనలో) యిన్నాళ్ళకి మా అగ్నిహోత్రుడికి తగినవాడు దొరికేడు.

అగ్ని—చూశారండీ, మీ పేరేవిటండీ?

గిరీ—గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని—చూశారండి, గిరీశంగారూ! మా కరటకశాస్త్రుల్లు వట్టి అవక తవక మనిషి! మంచీ చెడ్డా యేమీ వాడి మనసు కెక్కదు. అల్లుడు చచ్చిపోయినాడంటే అందువల్ల యెంతలాభం కలిగింది. భూవులకి దావా తెచ్చానా లేదా? నేను యీ మధ్య దాఖల్చేయించిన పిటీషనుమీద ఆర్డరు చదివి పెట్టండి (గదిలోకి వెళ్ళి కాకితం తెచ్చి గిరీశం చేతికి యిచ్చును.)

గిరీ—(చూసి) ఎవడో తెలివితక్కువ గుమాస్తా వ్రాసినట్టుంది. అక్షరపోలికే లేదండి.

అగ్ని—మావకీలు గడగడ చదివేడండి.

గిరీ—నేనుమాత్రం చదవలేక నా అంతకన్న గళాగ్రాహిగా చదువుతాను. లెక్చర్లిచ్చే పండితుణ్ణి నాకిది పేలపిండికాదు; అయితే రాసినవాడి తెలివికి సంతోషిస్తున్నాను. ఇది అరటిపండు విప్పినట్టు తర్జుమా చేసి దాఖలు చెయ్యమని కలవా?

అగ్ని — అంతకంటేనా! (తనలో) డబ్బు ఖర్చు లేకుండా వీడిచాత కాగితమ్ముక్కలన్నీ తర్జుమా చేయించేస్తాను.

గిరీ — యింకా ఇంగ్లీషు కాయితాలు యేవుంటే నామీద పారెయ్యండి తర్జుమా చేసి పెడతాను.

అగ్ని — అలాగే.

వెంక — మావాబ్బాయి మీరు ఒక్క పర్యాయం యింగిలీసు మాట్లాడండి బాబూ.

గిరీశం — ఆలాగేనమ్మా

My dear Venkatesam—
Twinkle! Twinkle! little star,
How I wonder what you are!

వెంకటేశం — There is a white man in the tent.

గిరీశం — The boy stood on the burning deck
Whence all but he had fled.

వెంకటేశం — Upon the same base and on the same side of it the sides of a trapezium are equal to one another.

గిరీశం — Of man's first disobedience and the fruit of that mango tree, sing, Venkatesa, my very good boy.

వెంకటేశం — Nouns ending in for fe change their for fe into ves.

అగ్ని — యీ అడుతూన్న మాటలకి అర్థం యేవిటండి.

గిరీశం — యీ శలవుల్లో యే ప్రకారం చదవాలో అదంతా మాట్లాడుతున్నావండి.

కరట — అబ్బీ! వోక తెలుగు పద్యం చదవరా?

వెంకటేశం — పొగచుట్టకు సతిమోవికి...

కరట — చబాష్!

గిరీశం — డామిట్! డోంట్ రీడ్ దట్ (మెల్లగా) "నలదమయంతు లిద్దరు" చదువ్.

వెంకటేశం — నలదమయంతు లిద్దఱు మనఃప్రభవానల దహ్యమానులై సలిపిరి దీర్ఘవాసర నిశల్.

కరట — అంటే అంటే, మనఃప్రభవానలమంటే యేవిట్రా?

వెంకటేశం — (యింటికప్పువేపు చూసి వూరకుండును.)

గిరీ — పసిపిల్లలకి అలాంటి కఠినమైన పద్యానికి అర్థం తెలుస్తుందా అండి?

అగ్ని — పద్యాలికి అర్థం చెప్పరూ?

గిరీ—యిప్పటిమట్టుకు నేనలాగే ఛెట్టీసం వేయిస్తాను. తెల్లవాళ్ళ స్కూళ్ళలో తెలుగుపద్యాలమీద ఖాతరీగ లేదండి. యెంతసేపూ జాగర్ఫీ గీగర్ఫీ, అర్థమెటిక్, ఆల్జీబ్రా, మేథమేటిక్స్ యివన్ని నూరిపోసి చెప్తారండి.

కరటక—(తనలో) తర్ఫీదు మాచక్కగా వుంది, వీణ్ణి పెందరాళే త్రోవ పెట్టకపోతే మోసంవొస్తుంది.

అగ్ని—అన్నోటి చెప్తారండీ?

గిరీ—మరేఁవనుకున్నారు? మీ అబ్బాయంత చదువుకునేవాడికి ఒక్క నిమిషమైఁనా తెరిపుండదు.

అగ్ని—అదుగో చదువంటే అల్లాగే చదువుకోవాలి. గొట్టికాయలాడకుండా మా వాణ్ణి ఖాయిదా చేస్తే యెంత చదువైనా వొస్తుంది.

గిరీ—నాదగ్గిర గొట్టికాయిలు గిట్టికాయిలు పనికిరావండి. పుస్తకం చాతపడితే వేళ్ళకి పుస్తకం అంటుకుపోవాలి, అలా చదివిస్తానండి.

అగ్ని—అలాగే చేస్తే మావాడికి చదువొచ్చి అన్ని పరీక్షలూ ప్యాసవతాడండి. మా వాడికి డబ్బుఖర్చు లేకుండా పెళ్ళయే సాధనం కూడా తటస్థించిందండి.

వెంకమ్మ—మీ నైజంకొద్దీ ఛిబ్బూ కొబ్బూ మంచారుగాని మీకు మాత్రం అబ్బిమీద ప్రేమం లేదా యేవిఁషి? పట్నంలో గొట్టాలమ్మొచ్చినప్పుడు యెంతో బెంగబెట్టుకుని అబ్బిని కలవర్జిరాసి వెళ్లిపోగమ్మన్నారు కారా? చదువూ చెప్పించక పెళ్ళీ చెయ్యక తీరుతుందా యేవిఁషి?

కరట—డబ్బుఖర్చు లేకుండా కొడుక్కి పెళ్ళిచేస్తావుటోయి బావా? ఆడపిల్లన్ని అమ్మినట్టే అనుకున్నావా యేవిఁషి? పదిహేనొందలైనా పోస్తేనే గాని అబ్బికి పిల్ల నివ్వరు,

అగ్ని—డబ్బుఖర్చు లేకుండా వెంకడికి యెలా పెళ్ళిచేస్తానో నువ్వే చూతువుగాని. రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో లుబ్ధావధాన్లుగార్ని యెరుగుదువా?

కరట—యెరగను.

అగ్ని—ఆయన లక్షాధికారి. పద్దెనిమిదివందలకి సుబ్బిని అడగొచ్చారు. ఉభయఖర్చులూ పెడతారట. పెళ్ళి మావైభవంగా చేస్తారట, మనం పిల్లని తీసికెళ్లి వాళ్లింటే పెళ్ళిచెయ్యడం మనకి తట్టుబడి అట్టే ఉండదు. ఆపద్దెనిమిదివొందలూ పెట్టి వెంకడికి పెళ్లిచేస్తాను.

వెంకమ్మ—పెళ్ళికొడుక్కెన్నేళ్ళు?

అగ్ని—యెన్నేళ్లైతేనేమి? నలభైయ్యాయిదు.

గిరీ—లుబ్ధావధాన్లు మాపెత్తల్లికొడుకండి, తమతో సమ్మంధమంటే నాకు సంతోషమేఁగానండి. ఆయనకి అరవయ్యేళ్ళు దాటాయండి, యీదేవఁయినా సెల్లింగ్ గర్లన్

అనగా కన్యాశుల్కం, డామిట్! యంతమాత్రమూ కూడదండి, నేను పూనాలో ఉన్నప్పుడు అందువిషయమై ఒకనాడు నాల్గుగంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చరిచ్చానండి, సావకాశంగా కూర్చుంటే కన్యాశుల్కం కూడని పనని తమచేతనే వొప్పిస్తాను.

కరట—బావా యీసమ్మంధం చేస్తే నీకొంపకి అగ్గెట్టేస్తాను.

అగ్ని—వీళ్ళమ్మా శిఖాతరగ, ప్రతీ గాడిదకొడుకూ తిండిపోతుల్లాగ నాయింట చేరి నన్ను నేవాళ్ళే, తాంబోలం యిచ్చేశాను యిహ తన్నుకుచావండి.

వెంకమ్మ—నాతో చెప్పకుండానే?

అగ్ని—ఆడముండలో నాకాలోచన? యీసమ్మంధం చెయ్యకపోతే నేను బారిరావుఁణ్ణే. (లేచి వెళ్ళును.)

కరట—యేంమార్దవం.

వెంకమ్మ—అన్నయ్యా! యీసమ్మంధంచేస్తే నేన్నుయ్యోగొయ్యో చూసుకుంటాను పెద్దదాన్ని రొమ్ముమీదకుంపట్లాగ భరిస్తూనేవున్నాం. ఆయనకి యెంత యీడొచ్చినా కష్టసుఖం వొళ్ళు నాటక యీదౌర్భాగ్యపుసమ్మంధం కల్పించుకొచ్చారు. నేబతికి బాగుండాలంటే యీసమ్మందం తప్పించు,

కరట—ఇట్టిఅసాధ్యం తెచ్చిపెట్టావే. వొట్టిమూర్ఖపు గాడిదకొడుకు. యెదురుచెప్పిన కొద్దీ మరింతకొట్టెక్కుతాడు. యేంచెయ్యగలుగుదునని నీకు ధయివసాచెప్పను? యేమీ పాలుపోకుండా ఉంది.

గిరీ—అమ్మా! మీరు యెందుకలా విచారిస్తారు? అవుధాన్లుగారు సావకాశంగా ఉన్నప్పుడు ఒక్కగంట కూర్చుంటే డబ్బిచ్చుకు ముసలివాళ్ళకు పెళ్ళిచెయ్యడం దౌర్జన్యవఁని లెక్చరిచ్చి మనసు మళ్ళిస్తాను.

వెంకమ్మ—బాబూ! అతడు మీమేనత్తకొడుకైతే మీకాళ్ళు పట్టుకుంటాను. మీరు వెళ్ళి ఆయన మనస్సు మళ్ళిస్తురూ. నాచర్మం చెప్పులు కుట్టిస్తాను.

గిరీ—అమ్మా! యేం చెప్పను! వాడో శాస్త్రుఁ. పిల్ల దొరకడవేఁ చాలు వాడికి. యీ సమ్మంధం వొదులుకుంటే వాడికి పెళ్ళేకాదు. వాడని వాడొదిలేట్టుటంకాదు.

కరట—అమ్మా నేనోఉపాయం చెబుతాను యిలారా. (కరటకశాస్త్రి శిష్యుడు వెంకమ్మ నిష్క్రమింతురు.)

గిరీ—మైడియర్ షేక్స్పియర్! నీతండ్రి అగ్గిరావుఁడోయి, మీయింట్లో యెవళ్ళకీ అతణ్ణి లొంగదీశే యలోక్వెన్సు లేదు. నాదెబ్బ చూడు యీవాళ్ళేం చేస్తానో,

వీరేశలింగం పంతులుగారు కన్యాశుల్కం విషయమై రాసిన ఉపన్యాసం పైకి తీయ్. మావఁగారికి లెక్చరివ్వడానికి క్కొత్తీకతాకి నూరాలి.

వెంకటేశం — మీ లెక్చరుమాట అలావుణ్ణీండిగాని యీ వాళ్ల నాగండం గడిచిందిగదా అని సంతోషిస్తున్నాను, మీరు రాకపోతే పరీక్ష ఫేలయినందుకు మా నాన్న పెయ్యి కట్టుతాడుతో చమ్డా లెక్కగొట్టును.

గిరీ — యీలాంటి ప్రమాదాలు తప్పించుకోవడమే ప్రజ్ఞ, యేమైనా డిఫికల్టీ వొచ్చినప్పుడు ఒకతస్సా వేసామంటే అది బ్రహ్మభేద్యంగా ఉండాలి. పొలిటీషనంటే మరేమనుకున్నావ్? పూజానమస్కారాల్లేక బూజెక్కున్నాను గాని మన కంట్రీయే ఇండిపెండెంట్ అయితే గ్లాడ్‌స్టన్‌లాగ దివాన్గిరీ చలాయిద్దును. యేమివాయ్! మీ తండ్రి వైఖరి చూస్తే పుస్తకాలకి సొమ్మిచ్చేటట్టు కనపడదు. చుట్టలు పట్నంనించి అరకట్టె తెచ్చాంగదా, యేమిసాధనం?

వెంకటేశం — నాన్నివ్వకపోతే అమ్మనడిగి డబ్బు తెస్తాను.

గిరీ — నీబుద్ధి యెలా వికసిస్తూందో చూశావా? యిలా తర్ఫీదవుతుంటే నువ్వుకూడా పెద్ద పొలిటీషను వవుతావు.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును.]

బుచ్చమ్మ — తమ్ముడూ అమ్మ కాళ్ళుకడుక్కోమంచూఁదిరా.

గిరీశం — (తనలో) హౌ బ్యూటిఫుల్! క్వైట్ అనెక్స్పెక్టెడ్!

బుచ్చమ్మ — అయ్యా మీరు చల్దివణ్ణం తింటారా?

గిరీ — సాటిడ్స్లైటెస్ట్రిక్షన్, అనగా యంతమాత్రం అభ్యంతరంలేదు. వడ్డించండిదుగో వస్తున్నాను. తోవలో యేటివగ్గిర సంధ్యావందనం అదీ చేసుకున్నాను.

(బుచ్చమ్మ వెళ్ళును.)

గిరీ — వాట్ యీమె నీ సిష్టరా? తలచెడ్డట్టు కనబడుతున్నదే?

వెంక — మాఅక్క, జుత్తుకి చవుఁత్తానుకోదు.

గిరీ — తల చెడ్డం అంటే, విడో అన్నమాట. పువుఁరు గివ్వుఁరు జాంపేసయ్. గాని యిన్నాళ్ళయ్ నీకు విడో మారేజి విషయమై లెక్చర్లిస్తూ ఉంటే యీకథ యెప్పుడూ చెప్పేవుకావు? మీయింట్లోనే ఓ అన్ఫార్ట్యునేట్ బ్యూటిఫుల్ యంగ్ విడో ఉండటోయ్! యేమి దురవస్థ! మై హార్ట్ మెల్ట్స్. నేనే తండ్రినైతే యీపిల్లకి విడోమారియేజ్జేసి శాశ్వతమైనకీర్తి సంపాదిస్తును. (తనలో) యేమి చక్కదనం, యీసొంపుయెక్కడాచూశ్ళేదే! పల్లెటూరు వూసుపోదనుకున్నాను గాని పెద్ద కాంపేనుకి అవకాశం యిక్కడకూడా దొరకడం నాఅదృష్టం.

వెంక — మా నాన్న నాకూడా పెళ్ళిచేస్తాడు.

గిరీ — యీవేళ్లో పెద్దపెళ్లి నీకు తలవెంట్రుకంత వాసి తప్పిపోయింది, యీశలవులాఖర్లోగా శాబ్దాధ్యాయం కంఠతా తిప్పించుకుంటే నువ్ పూరా ప్రయోజకుడువే. యిహా నిజమైన పెళ్ళా? యింత చదువూ చదువుకుని నీతండ్రి కుదిర్చిన యేమీ యెరగని చిన్నపిల్లకా పురుషుడవతావ్? మాంచియొత్తుగా బత్తుగా వున్న యంగ్విడోని నువ్ పెళ్ళాడకపోతే ఐషుడ్బి యుషేమ్డాఫ్యూ!

౨-వ స్థలము : దేవాలయము.

[పువ్వులతోటలో మండపంమీద కూచుని, శిష్యుడు ప్రవేశించును.]

శిష్యు — ఆర్నెల్లకోమాటు పుస్తకంపట్టుకుంటే కొత్తశ్లోకాలు పాతశ్లోకాలు ఒక్కలాక్కానవడతాయి. యిప్పుడు కొత్తశ్లోకం కనుక్కోమ్మంటే నాశక్యవాఁ? సిద్ధాంతి నవణ్నయినా ప్రశ్నడిగి కనుక్కోవాలి. లేకుంటే చటుక్కున పుస్తకం విప్పి యేశ్లోకం కనపడితే ఆశ్లోకం చదువుతాను.

"మృగాః ప్రియాళే ద్రుమమంజరీణాం"

యిదేవో చదివినజ్ఞాపకం లీలగావుంది. లేళ్ళు పరుగెత్తాయని కాదు. యేవి గొప్పమాట చెప్పేడోయ్ కవి! లేళ్ళు పరిగెత్తితే యెవడిక్కావాఁ? పరిగెత్తకపోతే యెవడిక్కావాలి? కుక్కలు పరుగెత్తుతున్నాయ్ కావా, నక్కలు పరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా? పిల్లులు పరిగెత్తుతున్నాయి కావా? పనికొచ్చే ముక్క ఒకటి యీపుస్తకంలో లేదు. నాలుగంకెలు చేరిజావేయడం వొడ్డీ వాశీ కట్టడం కావిదానికేం తెలుసును? తెల్లవాడిదా మహిమ! యేపట్నం యెక్కడుందో, యేకొండ యెక్కడున్నాదో అడగవయ్యా గిరీశంగార్ని; నిలుచున్నపాట్న చెబుతాడు.

"ప్రియాముఖం కింపురుషశ్చుచుంబ"

ముద్దెట్టుకున్నాడటోయి ముండాకొడుకు. ముక్కెట్టుకున్నాడు కాదూ?

[కరటకశాస్త్రి శిష్యుడికి కనబడకుండా వెనుకనుంచి ప్రవేశించును.]

'వర్ణప్రకర్షే సతి కర్ణికారం
ధునోతి నిర్గంధతయాస్మ చేతః॥'

యిదికూడా చదివినట్టే వుందోయి, ఆపువ్వేదో కవి కిష్టం లేదట యిష్టం లేకపోతే మునిగిపోయింది కాబోలు? మా గురువుగారికి దొండకాయకూర యిష్టంలేదు, గురువుగారి పెళ్లాం పెరట్లో దొండపాదుందని రోజూ ఆకూరే వొండుతుంది.

బతికున్న వాళ్ళ యిష్టవేఁ యిలా యేడుస్తూంటే చచ్చినాయిష్టాయిష్టాల్తో యేంపని? యీచదువు విక్కడితో చాలించి గిరీశంగారి దగ్గిర నాలుగింగిలీషు ముక్కలు నేర్చుకుంటాను. వెంకడికి యింగిలీషొచ్చునని యేం గట్టాగా ఉంది?

కరట—యేవిఁట్రా అబ్బీ అంటూన్నావు?

శిష్యు—యేదో నాస్వంతఘోష.

కరట—గురువునిగదా, అదేదో నాకు కొంచం చెబుదూ.

శిష్యు—చెప్పడానికేవుఁందండీ? నాటకంలో నాచేత వేషం కట్టించి పెద్ద చాంతాళ్ళాంటి హిందూస్తానీ ముక్కలూ, సంస్కృతం ముక్కలూ, అర్థం తెలియకుండా భట్టీయం వేయించడానికి మీకు ఓపికుందిగాని నాకు నాల్రోజులి కోశ్లోకం చెప్పడానికి శ్రద్ధలేదుగదా? పట్నంవొదిలి ఆర్నెల్లకోమాటు అగ్రహారాలంట వొచ్చినప్పుడు మరేం వూసుపోక 'పుస్తకం తియ్యం'టె సంస్కృతం యేం వచ్చేను?

కరట—యిటుపైన్నుంచి యెలా చెబుతానో; రోజుకి నాలుగే శ్లోకాలు చెబుతాను. కొత్తశ్లోకం చదువు.

శిష్యు—"అస్త్యుత్తరస్యాం దిశిదేవతాత్మా హిమాలయో నామనగాధిరాజః॥

కరట—మొదటికొచ్చావేం?

శిష్యు—మొదలూకొనా వొక్కలాగే కనపడుతూంది.

కరట—(నవ్వి) పోనియ్, మొదణ్ణించే చదువుదాం.

శిష్యు—చదివినా యేం లాభంవుఁంది.

కరట—ఎవరు చెప్పేరు?

శిష్యు—గిరీశంగారు.

కరట—యేం చెప్పేడు?

శిష్యు—హిమాలయం రెండు సముద్రాలకీ దాసి, రూళ్ళకఱ్ఱలాగ లేదట. మాపులో చూపించాడు.

కరట—హిమాలయం శిగగోశిరిగాని, ఆపుస్తకం మణిచి నామాట విను.

శిష్యు—చిత్తం (పుస్తకం మూయును.)

కరట—చదువన్నదెందుకు. పొట్ట పోషించుకోడానిగ్గదా?

శిష్యు—అవును.

కరట—యీరోజుల్లో నీసంస్కృత చదువెవడి క్కావాలి?

శిష్యు—దరిద్రులి క్కావాలి.

కరట—బాగా చెప్పేవు. నీకు యింగ్లీషు చదువుకోవాలన్నుందా?

శిష్యు—చెప్పించే దాతేడీ?

కరట—నేను చెప్పిస్తాన్నా.

శిష్యు—నిజంగానూ?

కరట—నిజంగాన్నా, కాని ఒక షరతుంది.

శిష్యు—యేవిఁటండి?

కరట—నాకు కష్టసాధ్యమైన రాచకార్యం తటస్థించినది. అది నిర్వహించి నువ్వు చేసుకురావాలి.

శిష్యు—నావల్ల నయ్యే రాచకార్యాలు కూడా వున్నాయా?

కరట—యీ రాచకార్యం నీవల్లే కావాలి. మరెవడివల్లా కాదు. అదేవిఁటంటే ఓపది రోజులు నీవు ఆడపిల్లవైపోవాలి.

శిష్యు—గణియం పట్నంలో వుండిపోయింది.

కరట—అట్టే గణియం అవసరంలేదు. నీకు తలదువ్వి కోకకడితే పజ్యందేళ్ళకన్నెపిల్లలావుంటావు. నిన్ను తీసుకెళ్లి లుబ్ధావధాన్లకి పెళ్లిచేస్తాను. నాలుగు పూటలు వాళ్ళింట నిపుణతగా మెసిలి, వేషంవిప్పేసి పారిపోయిరా. నిజమైన పెళ్ళిముహూర్తం చాలా వ్యవధుంది.

శిష్యు—యిదెంతపని.

కరట—అలాఅనుకోకు, అది చేస్తేవట్టాయనా, అనుమానపడతారు. పట్టుబడ్డావంటే పీక తెగిపోతుంది.

శిష్యు—మీకాభయవొద్దు.

కరట—నువ్వు నెగ్గుకొస్తే, మాపిల్లనిన్నికిచ్చి యిల్లరికం వుంచుకుంటాను.

శిష్యు—అలా ప్రమాణం చెయ్యండి.

కరట—ఇదుగో యీపుస్తకం పట్టుకు ప్రమాణం చేస్తాను.

శిష్యు—యీపుస్తకంమీద నాకు నమ్మకం పోయింది. మరోగట్టిప్రమాణం చెయ్యండి, గిరీశంగారిని అడిగి ఒక యింగిలీషుపుస్తకం పట్టుకు రానా?

కరట—తప్పితే భూమితోడా.

శిష్యు—మీరు రెనేగేస్తే భూవేఁం జేస్తుంది? మీమాటే చాలును కానీండి.

3-వ స్థలము : అగ్నిహోత్రావధాన్లు యింటియెదుట వీధి

[గిరీశం, వెంకటేశం ప్రవేశింతురు.]

వెంక—శాస్త్రి కన్యాశుల్కం మీద లెక్చరిచ్చారా?

గిరీశం—లెక్చరేవిఁటోయ్ ఛణు తెగిరిపోయింది. మీతండ్రిది మైరావణ చరిత్రలోయ్. మీఅంకుల్ కరటకశాస్త్రి సౌండ్రెల్లా కనపడుతున్నాడు.

వెంక—యేం జరిగిందేం జరిగిందేవిఁటి?

గిరీశం—విను. రాత్రి భోజనాలవేళ లెక్చరు ఆరంభించమని రోజల్లా బురిడీలు పెట్టాడోయి మీ మావఁ సబ్జక్టు నేను కొంచం యెత్తగానే తను కూడా గట్టిగా సపోర్టు చేస్తానని ప్రామిస్ కూడా చేశాడు. నీతండ్రి వైఖరి చూస్తేమాత్రం కొంచం ధైర్యం వెనకాడినా లిక్కొచ్చినమాట మళ్ళీ మణిగిపోతూంటేది. పెరుగుఅన్నం కలుపుకునేవేళ యిక టైమ్మించి పోతూందని తెగించి లెక్చరు ఆరంభించాను. ఇంట్రడక్షన్ రెండు సెంటెన్సులు యింకా చెప్పనేలేదు. నాలుగు యింగ్లీషు మాటలు దొర్లారోయ్. దాంతో నీతండ్రి కళ్ళెఱ్ఱజేసి "యీ వెధవ యింగ్లీషు చదువునించి బ్రాహ్మణ్యం చెడిపోతూంది; దేవభాషలాగ భోజనాలదగ్గిర కూడా ఆమాటలే కూస్తారు; సంధ్యావందనం, శ్రీసూక్త పురుషసూక్తాలూ తగలబడిపోయినాయి సరేగదా" అని గట్టిగా కేకవేసి చెప్పేసరికి నేను కొంచం పస్తాయించి చెప్పేసరికి "థ్రోయింగ్ పెర్ల్సు బిఫోర్ స్వైన్" అనుకొని కరటకశాస్త్రుల్లువేపు చూసేసరికి యేం చేస్తున్నాడనుకున్నావ్? రాస్కెల్ పులకలేచి పలుకలేదు పరిగెడా మొహం పక్కకి తిప్పి కడుపుబ్బి గిలేటట్టు నవ్వుతున్నాడు. యిక లెక్చరు వెళ్ళింది కాదు. ఛీ యింత యిన్సల్టు జరిగినతరవాత క్షణం బసలుజేరి వెళ్ళిపోదా మనుకున్నాను.

వెంక—అయ్యో వెళ్ళిపోతారా యేవిఁటి?

గిరీశం—నాటింది లీష్టు. క్లోసాకి విను, నీతండ్రిని పాకెట్లో వేశాను.

వెంక—నాతండ్రికి లెక్చరిచ్చి పెళ్ళి తప్పిస్తావన్నారే?

గిరీ—పెళ్ళి ఆపడానికి బ్రహ్మశక్యంకాదు. డిమాస్థనీసు, సురేంద్రనాథ్ బానర్జి వచ్చి చెప్పినా నీతండ్రి యీ పెళ్ళి మానడు. లెక్చర్లు యెంతసేపూ సిటీల్లోనే గాని పల్లెటూళ్ళలో యంతమాత్రం పనికిరావు. పూనాలాంటి సిటీలో లెక్చర్ యిచ్చావంటే టెంథౌజండు పీపిల్ వినడానికి వొస్తారు. మనటౌన్లోనే పెద్దమీటింగులు చెయ్యాలంటే డప్పులు బజాయించి, నోటీసులుకట్టి, బజార్లుకాని తోవంట పోయే వాళ్ళని యీడ్చుకు వొచ్చినా యాభైమంది కారు. పల్లిటూరు పీపిల్ లెక్చర్లకి అన్‌ఫిట్. మొన్న మనం వొచ్చినబండీవానికి నాషనల్ కాంగ్రెస్ విషయమై రెండు ఘంటలు లెక్చరు యిచ్చేసరికి ఆగాడిదకొడుకు, వాళ్ళవూరు హెడ్ కానిస్టేబిల్ని కాంగ్రెసువారు యెప్పుడు బదిలీచేస్తారని అడిగాడు! విలేజస్‌లో లెక్చర్లు యంతమాత్రం కార్యంలేదు. నీతండ్రిదగ్గిరమాత్రం లెక్చరన్నమాటకూడా అనకూడదు.

వెంక—అయితే నాన్నని యెలాగ జేబులో వేశారేవిఁటి?

గిరీ—అది పొలిటిక్సు డెబ్బోన్నెయ్! ఆతరవాత కథ విను. నామీద కేకలేసిన తరవాత కోపవఁణక్క, ఘుమఘుమలాడుకుంటూ, పెరుగూ అన్నం కమ్మడం ఆరంభిం

చాడు. ఇంతలో మీఅప్పవొచ్చి గుమ్మందగ్గిర నిలబడి కోకిలకంఠంతో "నానా తమ్ముడికి పెళ్లి చెయ్యాలంటే నాసొమ్ము పెట్టి పెళ్లి చెయ్యండిగాని వానికొంప ముంచి లుబ్ధావధాన్లుకి యివ్వొద్దని" చెప్పినది దాంతో నీతండ్రికి వెఱ్ఱికోపం వొచ్చి వుత్తరాపోశనం పట్టకుండానే ఆపెరుగూ అన్నంలో విస్తరి తీసికెళ్లి దాన్నెత్తినిరుద్దేశాడు! కరటకశాస్త్రుల్లు అడ్డుపడబోతే చెంబుతో నీళ్ళు వాడినెత్తిం దిమ్మరించాడు. కరటకశాస్త్రుల్లుకి కోపం వొచ్చి శిష్యుణ్ణి తీసుకు వాళ్ళ వూరెళ్ళి పోయినాడు.

వెంక—దీని పేరేనా యేవిఁటి మానాన్నని జేబులో వేసుకోవడం?

గిరీ—పేషన్స్! కొసాకి విను. స్కౌండ్రల్ కరటకశాస్త్రుల్లు వెళ్ళిపోయినాడనిసంతోషించానుగాని, నీ సిస్టర్ ఫేట్ విషయమై మహావిచార మైంది. నేనే దాని హజ్బెండ్నైవుంటే, నిలబడ్డపాటున నీతండ్రిని రివాల్వర్తో షూట్ చేశి వుందును. మీఅమ్మ యేడుస్తూ ఒకమూల కూచుంది. అప్పుణ్ణేవెళ్ళి, నీళ్ళపొయిలో నిప్పేసి నీళ్ళుతోడి నీసిస్టర్ని స్నానం చెయ్యమన్నాను. సిగర్సు కాల్చకుండానని అరుగు మీద బిచాణా వేసేసరికి నీతండ్రికి పశ్చాత్తాపం వొచ్చి, తానూ ఆఅరుగుమీదే బిచాణావేసి, ఒక్కసిగరయినా కాల్చనియ్యకుండా రాత్రల్లా కబుర్లలోపెట్టి చంపేశాడు. మొత్తానికి కత్తు కలిపేశాను.

వెంక—యెలాక్కలిపేవేవిఁటి?

గిరీ—ఒక పొలిటికల్ మహాస్త్రం ప్రయోగించి కలిపేశాను.

వెంక—యేవిఁటండా అస్త్రం?

గిరీ—ఒకడు చెప్పిందల్లా మహాబాగుందంటవేఁ. సర్వమోహనాస్త్రవఁంటే అదేకదా?

వెంక—లెక్చరిచ్చి మాతండ్రిని వొప్పించడానికి బదులుగా ఆయన చెప్పిందానికి మీరే ఒప్పుకున్నారూ?

గిరీ—కుంచం నిలువుగా కొలవడానికి వీల్లేనప్పుడు, తిరగేశైనా కొలిస్తే నాలుగ్గింజలు నిలుస్తాయి. బాగాఆలోచిస్తే యిన్ఫెంటు మారియేజి కూడుననే తోస్తూంది.

వెంక—యిన్నాళ్ళూ కూడదని చెప్పేవారే నాతోటి?

గిరీ—ఒపీనియన్సు అప్పుడప్పుడు ఛేంజి చేస్తూంటేనే గాని పొలిటీషను కానేరడు. నాకు తోచిన కొత్తఆర్గ్యుమెంటు విన్నావా? యిన్ఫెంటు మారేజీలు అయితేనే గాని యంగ్ విడోస్ వుండరు. యంగ్ విడోస్ ఉంటేనే గాని, విడోమారియేజ్ రిఫారమ్కి అవకాశంఉండదుగదా? సివిలిజేషన్కల్లా నిగ్గువిడోమారియేజ్ అయి

నప్పుడు, యిన్ఫెంటు మారేజీల్లేకపోతే, సివిలిజేషన్ హోల్డవుతుంది? మరి ముందు అడుగు పెట్టలేదు. గనక తప్పకుండా యిన్ఫెంట్ మారేజి చెయ్యవలసిందే. ఇది వొహ కొత్త డిస్కవరీ; నంబర్ టూ, చిన్నపిల్లల్ని ముసలాళ్ళకిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం కూడా మంచిదే అని నేను వాదిస్తాను.

వెంక—సుబ్బిని లుబ్ధావధాన్లకి యివ్వడం మంచిదంటారా యేవిటి? అమ్మ ఆసమ్మంధం జేస్తే నూతిలో పడతానంటూందే?

గిరీ—ఫెమినైన్స్ ఫూల్సన్నాడు. "పడుపడు అన్నసవితేగాని పడ్డనాసవితి లేదంది" యెవర్తోను. నూతులోపడడం, గీతులో పడడం నాన్సెన్స్, ఓ రెండు తులాల సరుకోటి మీనాన్న జేయించి యిచ్చాడంటే మీఅమ్మ ఆమాట మానేస్తుంది. గాని నాఆర్గ్యుమెంటు విను.

వెంక—యేవిటండి.

గిరీ—పెళ్ళనే వస్తువ శుభవా? అశుభవా? మంచిదా? చెడ్డదా? చెప్పు?

వెంక—మంచిదే.

గిరీ—వెరిగుడ్. పెళ్ళనేది మంచి పదార్థమైతే 'అధికస్య అధికం ఫలం' అన్నాడు గనుక చిన్నపిల్లని ఒక ముసలాడికి పెళ్ళిజేసి, వాడు చస్తే మరోడికి, మరోడు చస్తే మరోడికి, యిలాగ పెళ్ళిమీద పెళ్ళి, పెళ్ళిమీద పెళ్ళిఅయి, వీడిదగ్గరో వెయ్యి. వాడిదగ్గిరో వెయ్యి, మరోడిదగ్గిర మరో వెయ్యి, రొట్టిమీద నెయ్యి, నేతిమీద రొట్టిలాగ యేకోత్రవృద్ధిగా కన్యాశుల్కం లాగి, తుదకి నాలాంటి బుద్ధిమంతుణ్ణి చూసి పెళ్ళాడితే చెప్పావ్ మజా? ఇహ సౌఖ్యం పూర్తిగా లభిస్తుంది. ఇహ సౌఖ్యంవుంటే పరసౌఖ్యం కూడా సాధించావే అన్నమాట యిలాగో తెలిసిందా? ఆర్గ్యుమెంటు హొక్కు యెస్టాబ్లిష్ అవుతుంది.

వెంక—కన్యాశుల్కం కూడా మంచిదంటున్నారేవిటి?

గిరీ—మరేవిటనుకున్నావ్? నెవ్వర్దూబైవాస్సన్నాడు చేస్తే శుద్ధక్షవరవేగాని తిరపతి మంగడిలాగ క్షవరం చెయ్యకూడదు. యీఅస్త్రంతోటే మీతండ్రి వశ్యం అయినాడు. యింగ్లీషువాడు 'థింక్' అన్నాడోయి ఆలోచిస్తేగాని నిజం బోధపడదు. బాగా ఆలోచించగా, కన్యాశుల్కంలేని మేరేజే యీభూప్రపంచంలో లేదు విన్నావా?

వెంక—యెలాగండి?

గిరీ—అలా అడగవోయి, యేం? డబ్బుచ్చుకుంటేనే కన్యాశుల్కమయిందేం? ఇన్ని తులాలు బంగారం పెట్టాలి, యింత వెండి పెట్టాలి, అని రూపాయిలకి బదులుగా వెండిబంగారాలకింద ధనంలాగితే, కన్యాశుల్కం అయిందికాదేం? యీపెద్దపెద్ద పంతుళ్ళువారంతా యిలా వేస్తూన్నవారేనా?

వెంక — అవును.

గిరీ — యింకా డొర్లలోనే! వాళ్ళ తస్సాగొయ్యా. యిల్లు గుల్ల చేస్తారోయి; అవి గుడ్డలు కావు, అవి శెంట్లు కావు, అవి ఆయుష్షు కావు, మేరియేజి సెటిలుమెంటని బోలెడు ఆస్తికూడా లాగుతారు, కానీ ఆర్గ్యుమెంటు నేను చెప్పేసరికి నీ తండ్రి బ్రహ్మానందభరితుడైనాడు. లుబ్ధావధాన్లు పెళ్ళికి అన్నిటికన్న పెద్దసబబొకటి నీకు చెప్తాను విను.

వెంక — యేవిఁటండి?

గిరీ — లుబ్ధావధాన్లు ముసలాడూ, బంగారప్పిచికానున్ను. రెండేళ్ళకో మూడేళ్ళకో అమాంతంగా బాల్చీ తన్నేస్తాడు. అనగా "కిక్స్ ది బకెట్" దాంతో నీ చెల్లెలు రిచ్చి విడో అవుతుంది. నువ్వు పెద్దవాడివైన తరవాత దానికి విడో మారియేజి చేసి శాశ్వతమైన కీర్తి అతి సులభంగా సంపాదించవచ్చును. యేమంటావ్?

వెంక — అవును.

గిరీ — మరో గొప్పమాట. యీ సంబంధం అయితే నీకూ నాకూ సంబంధం కలుస్తుందోయి.

వెంక — అది నాకిష్టవేఁ.

గిరీ — రాత్రి నీ తండ్రి, నీకు హైకోర్టు వకాల్తీదాకా చదువు చెప్పిస్తానన్నాడు. ప్రస్తుతోపయోగం పుస్తకాలమాట కదిపాను గాని, పెళ్ళినుంచి వచ్చింతర్వాత యిస్తానన్నాడు. యీలోగా చుట్టముక్కలేకపోతే గుడ్లెక్కొస్తాయి. సిగర్సుకోసం కావల్సేవయినా సంపాదించావా లేదా?

వెంక — లేదు. యీవుదయవేళ అమ్మ ధుమధుమలాడుతూ నేతుంది. మానాన్న పొడుం కోసం గూట్లో నిలవచేసిన పొగాకులోని వోకట్ట వోణీలో దాచి తీసుకొచ్చాను.

గిరీ — దటీజ్ పొలిటిక్స్! మరి యింతసేపూ చెప్పేవు కావేం? చుట్టల్చుట్టుకుని యీ కోవిల గోపురంలో కూచుని కాల్చుకుందాం రా?

వెంక — కోవిల్లో చుట్టకాల్చవొచ్చునా?

గిరీ — కాలిస్తే కోవిల్లోనే కాల్చాలోయి. దీనిపొగ ముందర సాంబ్రాణీ, గుగ్గిలం యేమూల? యేదీకట్టయిలాతే (కట్ట అందుకొని వాసన చూసి) ఆహా! యేవిఁ పొగాకోయి! నిజంగా కంట్రీలైఫులో చాలా చమత్కారం వుంది. బెస్టు టొబాకో, బెస్టు గేదపెరుగు. మాంచిఘీ. అంచేత నేనోయ్ పోయట్సు 'కంట్రీ లైఫ్ కంట్రీ లైఫ్' అని దేవుల్లాడుతాడు.

వెంక — మీరూ పోయట్సేగదా?

గిరీ—అందు కభ్యంతరవేఁవిఁటి? నాకూ కంట్రీ లైఫు యిష్టవేఁగాని సీవఁలోలాగ బ్యూటిఫుల్ షెపర్డెస్లూ, లవ్ మేకింగూ వుండవోయ్. గ్రాస్‌గర్ల్సు తగు మాత్రంగా వుంటారుగాని, మాడర్టీ స్మెల్! అదోహాటిన్నీ మన దేశంలో మెయిడన్సు వుండరోయి, యెంతసేపూ లవ్మేకింగ్ విడోజిక్కే చెయ్యాలిగాని, మరి సాధనాంతరం లేదు.

వెంక—మీరు విడోమీద చేసిన పోయిట్రీ రాసియిస్తానని యిచ్చారుకారుగదా?

గిరీ—అడగ్గా నేయిస్తే వస్తువవిలువ తగ్గిపోతుంది. ఆవోహాటిన్నీ, మరెండేళ్ళుపోతేనేగాని దాని రసం నీకు బాగా బోధపడదు. అయినా స్పెషల్ కేసుగా నీకు ఉపదేశం చేస్తాను నోటుబుక్కు తీసి రాయి.

(గిరీశం చుట్టకాలుస్తూ, మధ్యమధ్య చుట్టచేత పట్టి ఒకొక్కొక్క ముక్క చెప్పగా వెంకటేశం వ్రాసును.)

THE WIDOW.

She leaves her bed at A. M four,
And sweeps the dust from off the floor,
And heaps it all behind the door,
The Widow!

Of wond'rous size she makes the cake,
And takes much pains to boil and bake,
And eats it all without mistake,
The Widow!

Through fasts and feats she keeps her health,
And pie on pie, she stores by stealth,
Till all the town talk of her wealth,
The Widow!

And now and then she takes a mate,
And lets the hair grow on her pate,
And cares a hang what people prate,
The Widow!

I love the widow—however she be,
Married again—or single free,

Bathing and praying,
Or frisking and playing,
A model of saintliness,
Or model of comeliness,
What were the earth,
But for her birth?

The Widow!

యిది నేను రిఫార్మర్లో అచ్చువేసేటప్పటికి టెన్నిసన్ చూసి గుండె కొట్టుకున్నాడు. చుట్టతాగడం సమాప్తంచేసి యింటికి పోదాం రా చాలాసేపైంది.

(నాలుగడుగులు యిద్దరూ నడిచేసరికి అగ్నిహోత్రావధాన్లు కలియును)

అగ్ని — ఏవండీ పామమాన్లుగారూ! మీ పేరేవిటండీ!

గిరీ — గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని — అదుగో, గిరీశంగారూ రాత్రి మనవనుకున్నప్రకారం మన దావాలు గెలుస్తాయనే మీ అభిప్రాయవాఁ?

గిరీ — గెలవకపోతే నేను చెవి కదపాయించుక వెళ్ళిపోతాను. మీ పూర్వాపరాలు సామాన్యవైనవా? అందులో "యతో ధర్మస్తతో జయః" అన్నట్టు న్యాయం మీ పక్షం వుంది. బాగ్చన్నమ్మగారి కేసు విషయమై జబ్బల్పూర్ హైకోర్టు తీర్పొకటి మనకి మహాబలంగా వుంది, నా పెత్తండ్రిగారు యిలాంటికేసే ఒకటి యీమధ్య గెలిచారండి.

అగ్ని — దీనికల్లా అసాధ్యం యీ కేసు కాకినాళ్ళో తేవలసొచ్చింది. మా కరటకశాస్త్రులుని పంపిస్తే యెవడో చపటవకీల్ని కుదిర్చాడు. వాడెప్పుడూ డబ్బు తెమ్మని రాయడవేఁగాని కేసుభోగట్టా యేవీఁ రాయడు. గడియగడియకీ వెళ్ళడావంటే దూరాభారం గదా?

గిరీ — మీకేలవైతే స్టీమరుమీద నేను వెళ్ళి ఆవ్యవహారవంతా చక్కబెట్టుకు వస్తాను. మా పెత్తండ్రిగారు కాకినాడకల్లా తెలివైన ప్లీడరు, ఆయన పట్టిన కేసు యెన్నడూ పోయిందన్నమాట లేదండి.

అగ్ని — మీరు వెళితే నేను వెళ్ళినట్టే, యంతఫీజయినా మీ పెత్తండ్రిగారికి వకాల్తీ యిద్దాం, యేవఁంటారు?

గిరీ — మీ దగ్గిర ఫీజుపుచ్చుకోవడం కూడానండి? ఖర్చులుమట్టుకు మీరు పెట్టుకుంటే ఫీజక్కరలేకుండానే పనిచేయిస్తానండి.

అగ్ని — మీరలా అంటారన్నేనెరుగుదును గాని గెలిచిం తరువాత మనకి తోచిన బహుమతీ యిద్దాం.

గిరీ—యిచ్చినాసరే యివ్వకపోయినా సరేలెండి.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును.]

బుచ్చమ్మ—నాన్నా అమ్మ స్నానానికి లెమ్మంచూంది.

అగ్ని—అలాగే. (బుచ్చమ్మ వెళ్ళిపోతూండగా గిరీశం కేగంట చూచును.)

భోజనం చేసినతరవాత కాయితాలు మీచేతికిస్తాను. అవన్నీ సావకాశంగా చూడండి, మాయింటితూరుప్పారుగు రామావధాన్లుమీద మందడిగోడవిషయమై మానం తెచ్చినదావా లంచం పుచ్చుకని మునసబు అన్యాయంగా కొట్టేశాడు. జడ్జీ కోర్టులో అప్పీలుచేశాం; మావకీలు అవతలపార్టీదగ్గిర కతికి మన కేసు ధ్వంసం చేశాడు. మీవంటివారు నాకు చెయ్యాసరా వుంటే రామావధాన్లు పిలక కూడ దీసేదును; కానిండిగాని తూర్పు మందడిగోడ రామావధాన్లిదయితే, పడమటి మందడిగోడ నుందవాల్నా లేదా? న్యాయం చెప్పండి చూడండి. దానిమీద రొయిలాకొంజాయెత్తేడో! క్రిమిల్ను కేసించమని భుక్తసలహా చెప్పేడు.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును.]

బుచ్చ—నాన్నా! అమ్మ స్నానం చెయ్యమంచూంది.

అగ్ని—వెధవముండా సొద! పెద్దమనుష్యుల్తో వ్యవహారం మాట్లాడుతూంటే రామాయణంలో పిడకలవేట్లాటలాగ ఆజే సిలవడవాఁ?

గిరీ—తప్పకుండా క్రిమినల్కేసు తేవలసిందే, క్రిమినల్ప్రొసిజ్యూర్ కోడు 171 శక్షన్ ప్రకారం తెద్దావాఁ? 172 డో శక్షన్ప్రకారం తెద్దావాఁ?

అగ్ని—రెండు శక్షన్లూ తేలేవేఁ?

గిరీ—నేరంగల్ప్రదేశం, ఆక్రమణ-రెండు శక్షన్లూ కూడా ఉపచరిస్తాయి సరేగదా కళ్ళతో చూశానుగనుక యీగోడమీదయినట్టు జల్లీలైగ బొడిచి సాక్ష్యం కూడా పలగ్గలను, యీగోడ స్పష్టంగా మీదాన్లాగే కనబడుతూంది.

అగ్ని—అందుకు సందేహంవుందండీ, యేమరిచి యెన్నాళ్ళు వూరుకున్నాను. పెరటి గోడకూడా చూతురుగాన్రండి, ఆకాక బత్తుడిముక్క నులిపి గెల్చుకున్నాను, కాని యీదావాలక్రింద సిరిపురంభూవిఁ అమ్మెయ్యవలసి వొచ్చిందండి, రామావధాన్లుకేసుకూడా గెలిస్తే, అవిచారం నాకు లేకపోవును.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

కన్యాశుల్కము — తృతీయాంకము

౧-వ స్థలము : రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో రామప్పంతులు యింట్లో సావిట్లో గది.

[మధురవాణి ప్రవేశించును.]

మధు—యీ రామప్పంతులు కథ పైకి పటారం, లోపల లొటారంలా కనిపిస్తూంది. భూవుఁలన్నీ తాకట్టుపడి వున్నాయిట; మరి ఋణం కూడా పుట్టదట వాళ్ళకీవీళ్ళకీ జుట్లు ముడేసి జీవనం చేస్తూన్నాడు, యీవూరు వేగం సవరించి చెయ్యి చిక్కినంత సొమ్ము చిక్కించుకుని పెందరాళే మరో కొమ్మ పట్టుకోవాలి. (పాడును.)

“తెలిసెను మోసపోతినే, తెలియక” (పాడుతుండగా రామప్పంతులు ప్రవేశించును)

రామ—యేవిఁటో ఆ మోసపోవడం? తరవాత ముక్కేవిఁటి, పాడూ,

మధు—ఆ వాక ముక్కే వుఁండి, మిమ్మల్ని నమ్మి మోసపోయినాను.

రామ—అదేం అలా అంటూన్నావు? నిన్ను మోసపుచ్చలేదే? నిర్ణయప్రకారం రెండొందలూ పట్నంలో యిచ్చాను. నెలజీతం నెలసు ముందే యిచ్చాను. యిహ మోసవేఁవుఁంది?

మధు—యేంచిత్రంగా మట్లాడతారు పంతులుగారూ! నాకు డబ్బే ప్రధానమైనట్టు మీమనసుకి పొడగడుతూంది కాబోలు, నాకు డబ్బు గడ్డిపరక. మీభూవుఁలు రుణాక్రాంతమైనాయని అప్పట్లో నాకు తెలిసుంటే మీదగ్గిర రెండొందలూ పుచ్చుకుందునా? మీరు ఖర్చువెచ్చాలు తగ్గించుకొని సంసారం బాగుచేసుకోక పోతే నేనుమాత్రం వొప్పేదాన్ని కాను. ఫలానా పంతులుగారు ఫలానా సాన్నుంచుకుని బాగుపడ్డారంటేనే నాకు ప్రతిష్ఠ. మాయింటిసాంప్రదాయం ఇది పంతులుగారూ! అంతే గానిలోకంలో సాన్లమచ్చని వూహించకండి.

రామ—భూవుఁలు తనఖాఅన్నమాట శుద్ధఅబద్ధం యెవరన్నారో గాని; నేను మహారాజులా వున్నాను.

మధు—నా కంటికి మహారాజులా కనపడబట్టే యిల్లూ, వాకిలీ వొదిలి మానం ప్రాణం మీపాలుచేసి నమ్మి మీవెంట వొచ్చాను. నన్ను మోసం మాత్రం చెయ్యకండి; ఏడ్పిస్తే పాపం చుట్టుకుంటుంది.

రామ—నేను మోసంచేసే మనిషి నేనా ?

మధు—అలాగయితే లుబ్ధావుధాన్లు గారికి పెళ్ళెందుకు కుదిర్చారు ? నాకు తెలియదనుకున్నారా యేవిఁటి ? అనుసలాడికి పెళ్ళెందుకు ? మీకోసవేఁ యీరెు త్తంతాను.

రామ—హా ! హా ! యిదా అనుమానం ! కొంచం గెడ్డం నెరుస్తూంది. నన్ను కూడా ముసలాణ్ణంటావా యేవిఁటి ?

మధు—చెట్లకి చావ నలుపు, మనిషికి చావ తెలుపూ. అనగా చీకట్లో నక్షత్రాల్లాగ అక్కడక్కడ తలవెంట్రుక తగిల్తేనే చమక్.

రామ—స్వారస్యం నూ చమత్కారంగా తీశావ్ ! యేదీ ముద్దు. (రామప్పంతులు మధురవాణిని ముద్దెట్టుకోబోవును.)

మధు—(చేతులలో అడ్డి మొఖము ఓరజేసుకొని) నేఁ హా హా లేదా ? లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళితప్పించేస్తేగాని నేను ముద్దుబెట్టుకోనివ్వను.

రామ—అంతా సిద్ధవైఁం తరవాత నాలౌక్యమూ అపడానికి (బలాత్కారంగా ముద్దు పెట్టుకొనును.)

మధు—సత్తు వుందనా మోటతనం ?

రామ—నాసత్తు విప్పుడేం జూశావ్. చిన్నతనంలో ధ్వజస్తంభం దండతో కొడితే గణగణమని గంటలన్నీ ఒకగడియ వాగేవి. నాడు జబ్బు చేసిందగ్గిర్నుంచీ డీలా అయిపోయినాను.

మధు—యిదా డీలా ? నాచెయి [illegible] పండీ యలా కందిపోయిందో. అన్నా,

రామ—చాప చిరిగినా చదరంతని, నీప్రాణునికి యిప్పటిసత్తువే ఉడ్డోలంలా కనపడుతూంది.

మధు—యీ పెళ్ళి మాన్పించక పోతే నేను మీతో మాట్లాడను.

రామ—వెఱ్ఱికుదిరింది, రోకలితలకి చుట్టమన్నాట్ట ! రెండేళ్ళాయి ఆముసలిగాడికి కొడుకుమీద నాలౌక్యప్రజ్ఞంతా వినియోగపర్చి పెళ్ళి సిద్ధంచేసి యిప్పుడెలా తప్పించడం ?

మధు—యేం లౌక్యం చేశారు ?

రామ—అలా అడుగు. నాబుద్ధిసత్తువ కూడా నీకు తెలుస్తుంది. లుబ్ధావుధాన్లు పరమ లోభి. వాడిగుణం యిలావుండబోతుందని పోల్చాలేమో అన్నట్టు చిన్నతనంలో వాడికి పేరుపెట్టాను. పెళ్ళాడితే వోల్లమాల్ని ధనంవొస్తుందని ఆశ పెట్టించాను.

మధు—యలాచేశారీమహాచిత్రం ? పెళ్లైతే ధనం ఖర్చౌతుందిగాని, రావడ మెలాగ ?

రామ—లౌక్య మంటే మరేవిఁ టనుకున్నావు ? అసాధ్యాలు ! సాధ్యం, సాధ్యాలు అసాధ్యం చెయ్యడమేకదూ ? మన సిద్ధాంతిని దువ్వేటప్పటికి వాడేం జేశాడను

నున్నావు? లుబ్ధావుధాన్లు జాతకం యీగా దిగా చూసి, శీఘ్రంలో వివాహ యోగం వుందన్నాడు, ఆవివాహకు వల్లధనయోగంవుందన్నాడు, దాంతో ముసలాడికి డబ్బొస్తుందనుఆశ ముందుకి, డబ్బు ఖర్చౌతుం దన్నభయం వెనక్కీ లాగడం ఆరంభించింది. ఇంతట్లో పండాగా రిక్కడికొచ్చారు, ఆయన్ని కూడా తయారు చేశాను. లుబ్ధావుధాన్లు అనుమానం తీర్చుకుందామని ఆయనకి జాతకం చూపించే సరికి పండాగారు యేమన్నారూ? "వివాహధనయోగాలు జమిలీగా వున్నాయి, అయితే మీరు పెద్దవాళ్ళు, యిప్పుడు మీకు పిల్లనెవరిస్తారు, పెళ్ళేలా అవుతుంది? ఇలాంటివి జరగడానికి వీల్లేని మహాయోగాలు జాతకాల్లో పట్టినప్పుడు గొప్పమేలుకు బదులుగా గొప్పకీడు సంభవిస్తుంది. అనగా మీకు మార్కేవోఁ ధననష్టవోఁ సంభవిస్తుంది. గ్రహశాంతి చేసి బ్రాహ్మణ భోజనం బాహుళ్యంగా చెయ్యండి, కొంత జబ్బోగిబ్బో చేసి అంతతో అరిష్టం పోతుంది. మంచిరోజు చూసి సూర్యనమస్కారాలు ఆరంభించండి" అని చెప్పేసరికి అవుధాన్లు గుండె రెండు చెక్కలై వివాహప్రయత్నం ఆరంభించాడు. ఇదీ కథ.

మధు—యేమి కల్పన!

రామ—ఇంకా వుంది! యీయన కృష్ణారాయపురంలో అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కూతురు జాతకవేఁలా వుందట? చెప్పడానికి అలవిలేదు. అది కాలుపెట్టిన యిల్లు వసి యిళ్ళవుతుందట. అది పట్టిందల్లా బంగారవౌఁతుందట!

మధు—నిజవేఁనా లేక అదీ మీబనాయింపేనా?

రామ—అదిమట్టుకు నా బనాయింపు కాదు, అగ్నిహోత్రావుధాన్లే జాతకం అలా బనాయించాడు, మాబ్రాహ్మల్లో యిది పరిపాటె, పెళ్ళిళ్ళలో పంపించిది ఒహ జాతకవూఁ నిజంవుండదు.

మధు—యేమోసం!

రామ—లౌక్యం, లౌక్యవఁను.

మధు—రెండింటికీ యేవిఁటో భేదం!

రామ—నమ్మఁచోట చేస్తేమోసం, నమ్మఁచోట చేస్తే లౌక్యవూఁను.

మధు—తాను చేస్తే లౌక్యం, మరోడు చేస్తె మోసం అనరాదా? అబద్ధానికి అర్థవేఁవిఁటి?

రామ—యేవఁన్నావూ? అబద్ధవఁనా? ఉద్యోగధర్మం లౌక్యవృత్తి అని, అది వకవృత్తి భగవంతుడు కల్పించాడు. ఆలౌక్యవృత్తి యెటువంటిదీ? నిజాన్ని పోలిన అబద్ధవాఁడి ద్రవ్యాకర్షణ చేసేది. ఈధర్మసూక్ష్మాలు నీకెలా తెలుస్తాయి.

మధు—నాకెలా తెలుస్తాయి నిజవేఁగాని, ద్రవ్యాకర్షణ యలాగ యీపెళ్లివల్ల?

రామ—(తనలో) క్రాసెగ్జామిషను చేస్తూందోయి దీంతస్సాగొయ్యా (పైకి) నీకు

మేజువాణి నిర్ణయించుకున్నాను కానూ, నీకు పదిరూపాయల సొమ్ము దొరకడం ద్రవ్యాకర్షణకాదా ?

మధు—యేంచిత్రమైన మనుష్యులు పంతులుగారూ! (తమలపాకు చుట్టతో కొట్టి) నేను రాబోతానని రెండేళ్ళకిందట కలగని, యీ రాబోయే మేజువాణీ బుద్ధిలో పుంచుకొని యీ పెళ్ళి కావడానికి విశ్వప్రయత్నం జేశారూ? ద్రవ్యాకర్షణ యలాగో నాకు బోధపడదు. పెళ్ళికూతుర్ని యిలాకా వేసుకుని, దాంద్వారా ముసలాడి మూటా ముల్లే లాగేస్తారు. యింతసత్యకాలపువాళ్ళయినా ఆమాత్రం ఊహించుకోగల్ను. లేకపోతే నేయింత బతిమాలుకున్నా యీ పెళ్ళి తప్పించక పోవవేఁవిఁ? మీబుద్ధికి అసాధ్యం వుందంటే నే నమ్ముతానా ?

రామ—ఆమాట్నిజవేఁగాని, అన్నిపనులూ ద్రవ్యాకర్షణకోసవేఁ చూస్తాననుకున్నావాయేవిఁటి? ఆముసలాణ్ణి కాపాడదాఁవనే, యీ పెళ్ళి తలపెట్టాను.

మధు—'చిత్రం చిత్రం మహాచిత్రం' అని కథుంది, అలా వున్నాయి మీచర్యలు.

రామ—ఆకథేదో చెబుదూ, నాక్కథలంటే మాసరదా.

మధు—పొగటిపూట కథలేవిఁటి? ముందు యీచిత్రకథేవిఁటో శలవియ్యండి.

రామ—అది చెప్పేదికాదు చెప్పను.

మధు—చెప్పకపోతే వొప్పను.

రామ—ఒప్పకేంజేస్తావు ?

మధు—యేంజాస్తానా? యీజడతో కొడతాను. శాస్త్రంలో కాముకులకు చెప్పిన ఆయుధవిఁది.

రామ—నేం దెబ్బలికి మనిషిని కాను. శాస్త్రం గీస్త్రం వొకపక్కనుంచి మోట సరసం మాను. చెప్పమంటే చెబుతానుగాని అలాంటి ఖబుర్లు నువ్వు వినకూడదు. మరేంలేదు లుబ్ధావుధాన్లు వెధవకూతురు మీనాక్షి ప్రవర్తన మంచిదికాదు. నాల్రోజులకొకసారి అది పీకలమీదికి తెస్తూంటుంది, పోలీసువాళ్ళు బెదరించి పదిదబ్బులసొమ్ము లాగేస్తూంటారు. డబ్బుఖర్చంటే ముసలాడికి ప్రాణపోకట. సంసారం కూడా మీనాక్షి దూబర చేస్తుందంటాడు. పెళ్ళయితే దాని ఆట కడుతుంది.

మధు—మీనాక్షి ప్రవర్తన బాగుందికాదంటూ మీరే చెప్పాలి. మీరు కంటపడ్డతరవాత యే ఆడదాని ప్రవర్తన తిన్నగా ఉంటుంది?

రామ—అదుగో చూశావా? అలా అంటావనేకదూ, చెప్పనన్నాను.

మధు—యీ చిక్కులు నాకేం తెలియవు. పెళ్ళి మానిపించెయ్యండి.

రామ—యీ పెళ్ళిలో నీ మేజువాణీ పెట్టి పదిరాళ్ళిప్పిస్తాను మాటాడకూరుకో.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) లుబ్ధావుధాన్లుయెదుట నేను మేజువాణీ ఆఁ!

రామ — పేరువాడు గాని, సభలో పెద్ద నేనేకదూ?

(హెడ్ కనిస్టేబ్ చుట్టకాలుస్తూ ప్రవేశించి కుర్చీమీద కూర్చొనును.)

హెడ్ — రామప్పంతులూ; యినస్పెక్టరికే టోపీ వేశావటే?

రామ — (హెడ్ కనిస్టేబు చెవిలో) గారూ గారూ అననయ్యా.

హెడ్ — యెప్పుడూ లేంది గారేవిఁటి గీరేఁవిఁటి, చింతగారు?

రామ — ఆడవాళ్ళున్నచోటికి తోసుకురావడవేఁనా, అన్నా!

హెడ్ — ఆడవాళ్ళుఁటున్నావు, నువ్వుకూడా అందులో నే జమాయేవిఁటి? ఆహా!హా!

రామ — హాస్యానికి వేళా పాళా ఉండాలి.

హెడ్ — నేను హాస్యంకోసం రాలేదు; ఇనస్పెక్టరు పేరుచెప్పి రావిఁనాయుడిదగ్గిర పాతికరూపాయిల్లాగావట, యిలా యెందరిదగ్గిర లాగావో? రామప్పంతుల్ని నిల్చున్నపట్లాన్ని పిలకట్టుకు యీడ్చుకురా అని నాతో ఖచితంగా చెప్పి యినస్పెక్టరు పాలెం వెళ్ళిపోయినాడు.

రామ — చిన్నప్పుడు వొక్కబళ్లో చదువుకున్నాం యినస్పెక్టరూ నేనూను. అంచేత అతని పిలక నేనూ, నాపిలక అతనూ లాగినా ఫర్వాలేదు. రావిఁనాయడిమాట మాత్రం శుద్ధాబద్ధం. మీరు ముందు పదండి. గుఱ్ఱం కట్టించుకుని స్టేషనుదగ్గిర కలుస్తాను.

హెడ్ — నేనెలావస్తాను నీతోటి; నాకు వొల్లమాల్న పనుంది. ఒక కనిస్టీబుని నీతో పంపిస్తాను.

రామ — (హెడ్ చెవులో) నాయింట్లోమాత్రం నకారప్రయోగం చెయ్యకు. నీపుణ్యం వుంటుంది.

హెడ్ — అదా నీభూషణ! అలా కానియ్యి. (నిష్క్రమించును.)

రామ — (తనలో) అదుగో మళ్ళీ ఏకవచనవేఁ కూస్తాడు! (పైకి) యెఱ్ఱడా అక్కడ.

నాఖరు — (ప్రవేశించి) సిత్తం బాబు.

రామ — గుఱ్ఱం కట్టమను.

నాఖరు — సిత్తం బాబూ, (నిష్క్రమించును.)

రామ — చూశావూ మధురవాణీ నేన్నిలబడ్డచోట రూపాయలు గలగల్లాడ్తాయి. యీ యినస్పెక్టరుగాడికి యీ తాలూకాకి వొచ్చింతరవాత అయిదారువేలు యిప్పించాను. వీధితలుపు వేసుకుని, సంగీతసాధకం చేసుకో, విద్యవంటి వస్తువు లేదు. (గుమ్మందాటి నాలుగడుగులు వెళ్లి, తిరిగివచ్చి) అప్పుడే వీణ తీశావూ? యీవూళ్ళో మాదుర్మార్గులున్నారు; నాస్నేహితులవఁనీ, బంధువులవఁనీ పేరుపెట్టుకొస్తారు. రానీకుమీ (తలుపుపైనించివేసి) గడియవేసుకో. (నిష్క్రమించును.)

౨-వ స్థలము : రామప్పంతులు యింట్లో పడకగది.

[మధురవాణి తివాసీమీద కూరుచుని వీణ వాయించుచుండును. వాయిద్యం ముగించి]

మధు — విద్యవంటి వస్తువు లేదు, నిజమే — ఒక్కటే తప్పు — అదేవిటి? విత్తం. డబ్బు రాని విద్య దారిద్ర్యహేతువు. యీ వూళ్ళో నారదుడు వొచ్చి పాడితే నాలుగు దమ్మిడీ లివ్వరు, గనక యీ వీణ యిటు పెడదాం. హెడ్డు కనిస్టేబు పూజ చేసి వెళ్ళాడు; అతడు యిచ్చేది వచ్చేదీ లేదుగాని, జట్టీలేవైనా వొస్తే ఓవొడ్డు కాస్తాడు.

(వీధితలుపు తట్టబడును)

వొచ్చాపు కాబోలు, (తలుపుదగ్గిరకి వచ్చి) యెవరు మీరు? బంధువులా?

(తలుపవతల కరటక శాస్త్రుల్లు, కన్యవేషంతో శిష్యుడునూ.)

కరట — ఆపద కడ్డం బడ్డవారే బంధువులు. మేం మిమ్మల్ని బంధువులం కావుంగాని మీరు మాకు బంధువులు కాగల్రు.

మధు — నేస్తులా?

కరట — (తనలో) యీ కంఠం విన్నట్టుంది. (పైకి) నేస్తం కట్టడానికే వొచ్చాం.

మధు — దేంతో కడతారు?

కరట — (తనలో) యీ వేశ్య మధురవాణి కాదుగద? కంఠాన్ని పోలిన కంఠం ఉండకూడదా? (పైకి) నేస్తం కట్టడానికల్లా ఉన్నది నక్కా లేకదా టంకం?

మధు — యేవిటో ఆటంకం?

కరట — బంగారం!

మధు — మా పంతులుగారికి మీరు నేస్తులూ బంధువులూ ~~[illegible]~~తే తలుపు తియ్యొచ్చును. (తలుపు తీయును.)

కరట — (తనలో) అరే! మధురవాణే!

మధు — (ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) చిత్రంగా!

కరట — యేవిటి చిత్రం?

మధు — యీ వేషం!

కరట — ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం; యిది దేవుం డిచ్చిన వేషమేను.

మధు — నాదగ్గిరేనా మర్మం? యీ పిల్లెవరో?

కరట — నాకోమార్తె.

మధు — నాటకమల్లా చెడి పొగటివేషాల్లో దిగిందా? పెట్టిపుట్టారు గదా యేల యీ అవస్థ?

కరట—నీగుణవల్లీ దేవుడిచ్చిన స్థితికేం లోపంరాలేదు. నిన్ను చూదావనివొచ్చాను.

మధు—ఇన్నాళ్ళకైనా యీదీనురాలు మీకు జ్ఞాపకం రావడం అదెంత గాదు?

కరట—నీలాంటి మనిషి మళ్ళీ వుందా? నిన్ను చూడ్డం బ్రహ్మానందం కాదా? నీదగ్గరకి రావడం, చేదనా యిన్నాళ్ళూ రాలేదనుకున్నావు? డిప్టీకలక్టరుగారి కుమారత్నంగారు నిన్ను చేపట్టాకని తండ్రికి తెలిసినతరవాత, నేను గానీ నీయింటికి వొస్తే పీక ఉత్తరించేస్తాడేమో అనేభయంచేత కొంచం యెడబెట్టి యితడికి యెప్పుడు బదిలీ ఔతుంది నామధురవాణ్ణి యెప్పుడు చూస్తాను అని దేవుణ్ణి సదా ప్రార్థిస్తూ ఉంటిని నువ్వెక్కడెన్నాళ్ళాయి ఉన్నావు?

మధు—డిప్టీకలక్టరుగారి కుమారత్నంగారిని తండ్రి, చదువు పేరుపెట్టి పట్నం తగిలిన రెండునెల్లకాకా ఆయన నేస్తుడు గిరీశంగారిద్వారా డబ్బు పంపించాడు. ఆతరవాత మొన్నటిదాకా గిరీశంగారు నన్ను ఉంచారుగాని, డబ్బుకి యటామటంగా ఉండేది నాయింటికి వొచ్చినవాడల్లా తన కొడుక్కి దోస్తి అయివుంటాడని డిప్టీకలక్టరు అనుమానిస్తాడేమో అని పేరుగలవాడెవడూ నాయింటికి రావడం మానేశాడు. సంజీవరావుగారి అల్లరి కొంచం మరుపొచ్చిందాకా పైనుందావని యీవూరొచ్చాను.

కరట—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) గిరీశం నిన్నుంచుకున్నాడా? మా మేనల్లుడికి చదువుచెప్పడానికి కుదుర్చుకుని మావాళ్ళింట్లో చేరాడు. వాడికి పెందరాళే ఉద్వాసన చెప్పాలి.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) నాదగ్గిరకు వచ్చినవాడల్లా చెడిపోయినాడేం? నాదగ్గిరకు మీరు రాకుండా అవరోధం కలిగించని యిప్పుడే డిప్టీకలక్టరుగార్ని తిట్టేరే. ఆమునకంటె మీన్యాయం యేంబాగా ఉంది? నాదగ్గిరకు వచ్చినందుకు మీభార్యాగారు ముందు మిమ్మల్ని మెడబట్టుకొని యింట్లోంచి తరవ్వేలిసింది. తనకి రొట్టా, ఒహాడికి మూకొన్నా?

కరట—క్రియలో అంతవరకూ జరక్కపోయినా మాటల్లో ఆమర్యాదా ఆమేపా నాకు జరుగుతూనే ఉన్నవి.

మధు—(చిరునవ్వుతో) యీయిల్లాలు మాపంతులు కంటబడితే యీవిడగుట్టు బట్టబయలౌతుంది.

కరట—యిల్లాలనేస్తున్నావేం అప్పుడేను? కన్నెపిల్ల; దీన్ని పెండ్లి చేయుడానికే, నీదగ్గిరికి తీసుకొచ్చాను.

మధు—మాపంతులుకేనా పెళ్లి?

కరట—"ఏకానారీ సుందరీవాదరీవా" అన్నాడు. త్రిలోకసుందరి నువ్వు దొరికింతరువాత నీపంతులుగారికి యింకా పెళ్ళెందుకు?

మధు—అయితే మరెవరికి పెళ్ళిచెయ్యడం? నాకాయేవిఁటి? అలాగైతే, సైయేఁ! మొగవేషం వేసుకొని, పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చుంటాను. యిలాంటి పెళ్ళాం దొరకడవేఁలాగ? జగత్ప్రసిద్ధులైన కరటకశాస్త్రుల్లు గారి అల్లుణ్ణి కావడం యెలాగ? దివ్యసుందరవిగ్రహాలని పొగడగానే నాబుగ్గలు పొంగుతాయనుకున్నారు కాబోలు! యీపిల్లదగ్గిర నాబోట్లు పదిఁటీ ముందర దీపాలు. ఆడది మెచ్చిందే అందం! మొగాడికన్ను మసక. మీకేం తెలుసును. మరి నాపెళ్ళాన్ని నాకిచ్చేసి మీతోవని మీరు వెళ్ళండి. (శిష్యుడి చెయిపట్టి లాగును.)

శిష్యు—చూశావురా నాన్నా యెలా పట్టుకుంటాదో?

మధు—(ఆపుకోలేకుండా నవ్వుతూ) శాబాషు! యిదేనా పెద్దమనిషికొరవా! ఇరుగు పొరుగమ్మలేవంటారో మొగుడు పిలిస్తే వెళ్ళకుంటేను?

శిష్యుడు—కొడుతుంది కాబోల్రా నాన్నా, యింటికెళ్ళిపోదాం, రా!

మధు—యేం నంగనాచివే? తరవాత పెళ్ళి చేసుకుంటాను. అందాకా ముద్దియ్యి. (ముద్దెట్టుకొనును.)

కరట—నేరనిపిల్లని చెడగొడుతున్నావు.

మధు—నాలాంటివాళ్ళకి నూరుమందికి నేర్పి చెడగొట్టగలడు యెవరికి శిష్యుడు? యీకన్నెపిల్ల నోరు కొంచం చుట్టవాసన కొడుతూంది!

కరట—అంచేతే కాబోలు డబ్బీలో చుట్టలు తరుచు మాయవౌతూంటాయి మధురవాణీ! దేవుణ్ణాకు నిన్ను చూపించాడు. పంతులేనిసమయం కనిపెట్టి వొచ్చాను. మళ్ళీ అతడొచ్చేలోగా నామాటలు నాలుగూ విని మాకువొచ్చినచిక్కు తప్పించు.

మధు—మీకొచ్చిన చిక్కేవిఁటి? నేను చేయగలిగిన సహాయవేఁవిఁటి?

కరట—చిక్కన్నా చిక్కుకాదు. విను యీవూళ్ళో గిరీశం పెత్తల్లికొడుకు లుబ్ధావధాన్లని ఓముసలాడున్నాడు; వాడికి మామేనగోడల్నిచ్చ్యడానికి మాబావ నిశ్చయించాడు. యీసంబంధంచేస్తే నాచెల్లెలు నూతులో పడతానని వొట్టేసుకుంది. యేం ఉపాయం చేస్తావో, దాన్ప్రాణం కాపాడాలి.

మధు—యీపిల్లని అంతకి తక్కువసొమ్ముకి అమ్మితే లుబ్ధావుధాన్లు చంకలు గుద్దుకుని చేసుకుంటావో. అతనిదాకా యెందుక? నేనే కొనుక్కుంటాను.

కరట—చూపితే అందుకుపోయేదానికి నీకు మిక్కిలి చెప్పాలా యేవిఁటి?

మధు—యిదివరకే నిర్ణయమైన సమ్మంధం యేమ్మిషపెట్టి తప్పించడం?

కరట—నీబుద్ధి కసాధ్యం వుందా? డబ్బు కసాధ్యం వుందా?

మధు—బుద్ధికి అంతా అసాధ్యవేఁగాని, డబ్బుకి యెక్కడా అసాధ్యం లేదు. యీ పెళ్ళిలో మా పంతులుకో పదిరాళ్ళు నొరుసుతా యనుకుంటున్నాడే?

కరట—నాసంబంధం చేసుకుంటే నేను యిరవై గాపాపాణాలు యిస్తాను.

మధు—సరే. గాని నాటకంలో యెంతహాస్యమైనా చెల్లుతుంది. నటనలోకి హాస్యం తెస్తేయేవిఁ మూడుతుందో ఆలోచించారా?

కరట—మధ్య నీకొచ్చిన ఫర్వా యేవిఁటి? నాకొచ్చిన ఫర్వా యేవిఁటి యీకత్తెర మీసం, కత్తెరగెడ్డం కడిగేసుకుని నాతోవని నేను వెడతాను. యీకోక నీదగ్గిర పారేసి మాశిష్యుడు వెళతాడు. అతరవాత యిదేవిఁటమ్మా యీచిత్రవఁని నువ్వూ నలుగురమ్మలక్కలతో పాటు ఆశ్చర్యపడుదువుగాని, మీపంతులుతో సిఫార్సు జేసి యీమంత్రం యెలా సాగిస్తావో గట్టిఆలోచన చెయ్యి.

మధు—మా పంతులు వక్కడివల్లా యీపని కానేరదు.

కరట—మరి యింకా యవరికాళ్ళు పట్టుకోవాలో చెప్పు?

మధు—మా పంతులుతో మాట్లాడ్డం ఐనతరవాత అవుధాన్లుకూతురు మా నేస్తం మీనాక్షిని తండ్రికి తెలియకుండా చూసి, ఓ రెండు కాసులు యిస్తానని చెప్పండి. ఆపైని సిద్ధాంతిని చూసి అతనికి ఆలాగే ఆశపెట్టండి. యీపనికి సిద్ధాంతే కీలకం. నేను తెరవెనకనుంచి సమయోచితంగా సాంగుచేస్తాను.

కరట—నీమాటవేరేనే చెప్పాలా? నిన్ను సంతోషపెట్టడం నాకు విధి.

మధు—ఆమాట మీరు శలవివ్వడం నాకు విచారంగా వుంది. వృత్తిచేత వేశ్యని గనక చెయ్యవలసినచోట్ల ప్రవ్యాఘ్రణచేస్తానుగాని, మధురవాణికి దయాదాక్షిణ్యాలు సున్న అని తలచారా? మీతోడబుట్టుకి ప్రమాదం వొచ్చినప్పుడు నేను డబ్బుకి ఆశిస్తానా? యటుంచి యెటొచ్చినా కాపాడతాను. హెడ్‌కనిస్టీబుకు మాత్రం కొంత నిజం చెప్పుదాం అతగాడు యిప్పుడే వస్తాడు, మాట్లాడతాను. మీరు యిక్కడ కూచోండి.

కరట—స్వాధీనుడేనా? కొంప ముంచడుగద?

మధు—గులాం (నిష్క్రమించుచు.)

కరట—కూచుందాం రా.

శిష్య—నా పేరేవిఁటండోయి?

కరట—కొంప ముంచుతావు కాబోలు! సుబ్బి! మధురవాణ్ణి చూడగానే మతిపోయిందా యేవిఁటి?

శిష్య—దానినన్నట్టుపడాలని నిదానిస్తున్నాను.

కరట—సుబ్బిఅన్నమాట జ్ఞాపకం వుంచుకుంటే సుబ్బి అనేపేరు జ్ఞాపకంవుంటుంది.

(రామప్పంతులు గుఱ్ఱం మీదనుంచి దిగి నడిచివచ్చి)

రామ—(కరటకశాస్త్రితో మెల్లిగా) లోపలికెవరైనా వెళ్ళారా?

కరట—(గట్టిగా) యవరో యిద్దరు ముగ్గురొచ్చారు గాని మీయిల్లాలుగారొచ్చి పైకి పొమ్మని గెంటేశారు.

రామ—మీరెవరు? యెందుకొచ్చారు?

కరట—మాది కృష్ణాతీరం. నాపేరు గుంటూరు శాస్త్రులంటారు. తమదగ్గిర రాచకార్యవుండి వొచ్చానండి.

వీధిలోనుంచి జవాను—"యినస్పెక్టరుగారు నే వొచ్చిందాకా మఱ్ఱిచెట్టు కింద గుఱ్ఱాన్ని నిలబెట్టుంచమన్నారు. రూపాయలు వేగం యివ్వండి"

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

రామ—యవరు వొచ్చారుట?

మధు—యవరొస్తారు? మీనేస్తులట! తగిలాను.

జవాను—రూపాయలండోయి.

రామ—(మధురవాణితో) యేదీ మొన్న నీకిచ్చిన రూపాయలు? సాయంత్రం మళ్ళీ ఫిరాయిస్తాను. యీ పైతాను ప్రాణం తింటున్నాడు.

మధు—మీరిచ్చిన రూపాయలు పట్టంతో లేశాను. నేను డబ్బిక్కడ దాచుకుంటే మాతల్లక్కడ కాలక్షేపం చెయ్యడవేలాగ?

రామ—వొట్టబద్ధాలు!

మధు—(తాళములు గుత్తి మొలలోనుంచి తీసి రామప్పంతులుమీద విసిరి) చూసుకోండి.

రామ—(బుజం తడుముకుంటూ) దురహంకారం కూడదు! విసిరికొడితే దెబ్బతగల్దనుకున్నావా యేవిటి?

మధు—దుష్టమాటలనగా తగిల్తే తప్పా?

జవాను—యేవరయ్యాయి, పోయి, రూపాయలిచ్చావు కావని యినస్పెక్టరుగారితో చెబుదునా?

మధు—(మెడలో నాను తీసి) యిది తాకట్టువుంచి కావలసినసొమ్ము తెచ్చుకోండి.

రామ—(తనలో) ఆహా! యేమి యోగ్యమైన మనిషి! లేనిపోని అనుమానాలు పడకూడదు.

కరట—పంతులుగారూ యెన్ని రూపాయలు కావాలండి?

రామ—పాతిక.

కరట—నేదాఖలిస్తాను (జవానుకు ఇచ్చును.)

రామ — ధనజాతకానికి డబ్బేలావొస్తూవుంటుంది. యేవిఁటి మీరాచకార్యం?

కరట — ఇది నాపిల్లండి. దీనికి వివాహం చేయించి ఆసుకృతం తమరు కట్టుకోవాలి.

రామ — వివాహం చేయించడానికి నేను వైదీకిణ్ని కాను, నాకు మంత్రాలు రావే? (చుట్ట జేబులోంచి తీసి కొనకొరికి) యేనంటావు మధురవాణీ? అగ్గిపుల్ల.

మధు — (అగ్గిపుల్ల అందిస్తూ) పంతులునుంచి శిష్యుడివేపూ, శిష్యుడినుంచి పంతులు వేపూ కోపముతో చూచును)

కరట — మంత్రమఁన్నప్పుడు వైదీకపవాడికేం మంత్రమండి? ఈరోజుల్లో వైదికమ్మంత్రాల మహిమ పోయిందండి మంత్రమంటే నియ్యోగప్రభువుదే మంత్రం?

రామ — మధురం! యేవఁంటావు? యీపిల్ల నేస్తే పెళ్ళిచేసుకుందునా?

మధు — (రామప్పంతులువేపూ శిష్యుడివేపూ చురచురచూసి నిష్క్రమించును)

రామ — సొగసుకత్తెలకి అలక కూడా అదో శృంగారం సుమండీ, శాస్తుల్లుగారూ!

కరట — వైదీకపాళ్ళం మాకా శృంగారాలు యలా అనుభవవౌఁతాయండి? మాయిళ్లా ళ్ళకోపంవొస్తే చీపురుకట్టలు యెగురుతాయండి. సరసవఁన్నది పుస్తకాల్లో చదవడవేఁగాని మాకు అనుభవవేద్యం కాదండి. శ్రీకృష్ణమూర్తివారు రాధికతో కల విస్తున్నారు, ఓరాధికా నీకోపం తీర్చుకోవాలన్నట్టాయనా "ఘటయ భుజబంధనం రచయరద ఖండనం, యేనవాభవతి సుఖజాలం" యేవఁంటున్నాడంటే కవీశ్వరుడు చేతుల్తోటి ఉక్కిరిబిక్కిరిఅయ్యేటట్టుగా కౌగలించుకో, మరిన్నీ పెదివఁలు రక్తాలొచ్చేటట్టు కొరికెయ్యి, అంటున్నాడు.

రామ — (మధురవాణి వెళ్లినగుమ్మంమువేపు చూపి) ఉప్పులేకనే వుప్పందుం. మధురవాణికి మాత్రం యీపెట్టె మొట్టికవిత్వాలు చెప్పకండి. నాలాంటి మృదువర్లు నోట సరసం సహించరు.

కరట — ఆమె మీభార్యాకారండీ? సంసారికన్నా మర్యాదగా వుంది యీవేశ్య! మీది యేవఁదృష్టం.

రామ — యెంపికలో వుందండి. మీరాచకార్యం చెప్పారుకారు.

కరట — లుబ్ధావుధాన్లుగారికీ తమకి చాలా స్నేహవఁని విన్నాను. ఆయన తమమాట అడుగుదాటరట?

రామ — ఆగాడిదకొడుక్కి ఒకరితో స్నేహం యేమిటండీ? వాడిప్రాణానికీ డబ్బుకీ లంకె; డబ్బుకి వాడికి స్నేహంగాని మరియవరితోనూ స్నేహంలేదు. అయితేవాడికి వ్యవహారజ్ఞానం లేకపోవడంచాత, కోర్టులంటే భయంచాతా, నాసలహా లేక బతక లేడు. వాడేఅన్నమాటేవిఁటి, యీతాలూకాలో సివిలుమేజస్ట్రేట్లు యెక్కడొచ్చినా రామప్పంతులు పప్పులేని పులగం వుండదు.

కరట — ఆమాట వినే తాము నియ్యోగ ప్రభువులు, మంత్రబలంచాత చక్రం అడ్డేస్తారని తమర్ని వెతుక్కొచ్చాను. నా పింతల్లి కొడుకు నియ్యోగి బియ్యేల్ ప్యాసయినాడండి. డిప్టీకలక్టరీ చేస్తున్నాడు. బంధువులకి అతనివల్ల గడ్డిపరకంత సాయం లేదు గదా మీదిమిక్కిలి కూరా నారా యవళ్ళయినా గృహస్థులు గృహస్థు మర్యాదకి పంపించి, తల్లయినా పెళ్ళాం అయినా అవి పుచ్చుకుంటే తిరగగొట్టిందాకా అభోజనం కూచుంటాడు! పెట్టడానికి పుచ్చుకోవడానికి నియ్యోగ ప్రభువులు, తమకి చెల్లిందిగాని, మావాళ్ళ ఉద్యోగాలు మంచిగడ్డ ఉద్యోగాలండి, "ఇయ్యా ఇప్పించంగల అయ్యలకేగాని మీసమున్యులకేలా రెయ్యాకి లేవా బారెడు" అని కవీశ్వరుడన్నాడు.

రామ — యీయింగిలీషు చదువులు లావైనకొద్దీ వైదీకులే అన్నమాటేవిఁటి అడ్డవైఁన జాతులవాళ్ళ వారికి మాచాకచక్యం లబ్బుతాయండీ? నా లౌక్యం మాలో స్వతహాగా పుట్టినది మీరు తెచ్చిపెట్టుకున్నది. యెరువుసరుకు యెరువుసరుకే విన్నారా? మీవాళ్ళు లంచాలు పుచ్చుకోవడం చాతకాక, పతివ్రతలమని వేషం వేస్తారు.

కరట — అదే పతకవైఁతే అది అమ్మకు బతికినాం అన్నట్టు మావాళ్ళకే చాతయితే నాకు యీఅవస్థేవండి? మావాడు పదిమంది పార్టీలతో చెబితే పదివాళ్ళ సొమ్ము దొరుకును. యీచిక్కులు లేకపోవును.

రామ — యేవిఁటా చిక్కులు?

కరట — ఋణబాధ చాలా లావుగా వుందండి. రేపటి పున్నంలోగా ఒకదస్తావేజు తాలూకు రూపాయిలు చెల్లకపోతే నావాపడిపోతుందండి. యీపిల్లని నల్లబిల్లిలో వెంకటదీక్షితులుగారికి పదిహేను వందలకి అమ్మ నిశ్చయించుకొని తీరా వొచ్చేసరికి యిప్పట్లో రూపాయలివ్వలేం పెళ్ళయిన నెలరోజుల్లో యిస్తావన్నారండి, అందుచేత అది వొదులుకొని లుబ్ధావుధాన్లుగారు వివాహప్రయత్నంలో వున్నారని విని తమదర్శనానికి వొచ్చానండి. ఇదిగాని తాము సమకూరుస్తే పదివరహాల సొమ్ము దాఖలు చేసుకుంటాను.

రామ — నేను నలభైయాభైరూపాయల వ్యవహారాల్లో జొరపడేవాణ్ణి కాను.

కరట — తాము చేసే సదుపాయాన్నిబట్టి యెంతయినా దాఖలు చేసేవాణ్ణేవండి. నా రుణాలు పదహారు వందలుంటాయండి. అటుపైని యేవొచ్చినా తాము దాఖలు చేసుకోండి.

రామ — "ఐతే, గియ్తే" బేరాలు మాకవసరం లేదు. అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి పద్దెనిమిది వొందలిస్తున్నాడుగదా, అందుకు సగానికి తగ్గితేనే గాని అవుధాన్లు ఆసంబంధం మాని మీసంబంధం చేసుకోడు. అందులో మీ రుణాలు తీరేదేవిఁటి? నాకిచ్చే

జేవిఁటి? యేమైఁతేనేమి? ఆవ్యవహారం యెలాగ మించిపోయింది. పదిరోజులకింద టొస్తే ఫాక్తుపరుస్తును. ఆసంబంధం భోగట్టా మొదట నేనే తెచ్చాను. నాచేతు లోంచి ఆవ్యవహారం పోలిశెట్టి లాగేశాడు. కృత్యాద్యవస్థమీద మధురవాణి మేజా వాణికి వాణ్ణొప్పించేసరికి నాతాతలు దిగొచ్చారు. మరి వక ఉపాయం చెబు తాను వినండి, మీకు మయినరు కొమాళ్ళున్నారా?

కరట—చిన్నవాడికి మయినారిటీ దాటి మూడేళ్ళయిందండి.

రామ—అయితే యిహ లేండేవిఁటి? ఆకుఱ్ఱవాడు మయినరని వాదిద్దాం.

కరట—సాక్ష్యం యెలా వొస్తుందండి?

రామ—ఓహోహో! మీకేఁ యేమీ తెలియదే! యిలాంటి వ్యవహారాలు నాతల మీద యెన్ని వెంట్రుకలున్నాయో అన్ని మోసేశాం, విన్నారా? ఊర్లాం బసవ రాజుగారిసంభావన్లరేటే సాక్ష్యాలక్కూడా గెజటార్డర్ చేశాం. కుండనాలు వేసు కున్నవారికి ఓరూపాయి జాస్తా.

కరట—జాతకం వుందిగదా యేంసాధనం?

రామ—కాకితమైతే అగ్గిపుల్లతో ఫైసల్! తాటాకైతే నీళ్ళపొయ్యి! కొత్తజాతకం బనాయించడం అయిదునిమిషాలపని. మాసిద్ధాంతిపట్టుకు నాలుకాల్లాలు చల్లగా వుండాలి. నాదగ్గిర పాతతాటాకులు అలేఖాలు అటకనిండా వున్నాయి. ముప్పై యేళ్ళనాటి కాకితాలున్నాయి. ఒక నూఱ్ఱూపాయలు నాకు ఫీజుకింద యిచ్చి ఖర్చులు పెట్టుకోండి. గ్రంథం నడిపిస్తాను.

కరట—దారి ఖర్చుకోసం తెచ్చినరూపాయలు మీకు దాఖలు చేశాను. మరి బుఱ్ఱ గోరిగించుకుందామంటే డమ్మిడీ లేదు. కోర్టంట తిరగడాని కయినా చేతిలో ఓడబ్బు సొమ్ముండాలిగదా? యిదొహర్తె టోంపలా నాతో వుంటే యెలాగండి కోర్టంట తిరగడం? తమ లౌక్యానికి అసాధ్య వఁన్నది వుంటుందంటే నే నమ్మ జాలను, యెలాగయినా కుదిర్నసంబంధం తప్పించి మాసంబంధం కుదిర్చి నాకు యిచ్చేసొమ్ములో పదోవంతు తాము అంగీకరించి మిగిలింది నాకు దయచెయ్యండి. దీన్ని మొగుడింట అప్పజెప్పి ఆపైన యీగ్రంథం యేదోకొస చూసిందాకా తమర్ని అంటగాగి వుంటాను.

రామ—పదోవంతు పనికిరాదు. మాబేరం యెప్పుడూ సగానికి సగం.

కరట—సంగోరు మీకిస్తే మరి నేను రుణాలేం దీర్చుకోను?

రామ—రుణాత్తీర్చుకోఅక్కర్లేకుండా గ్రంథం జరిగిస్తాంగదూ? అప్పుడే మీచేతులో రూపాయలు పడడానికి సిద్ధంగా వున్నట్టు మాట్లాడుతారేవిఁటి? నేను ఎంతశ్రమ పడ్డపైని పతకం తిరగాలి? అది ఆలోచించారా?

కరట—తామ అలా అంటే నేనేం మనవిచెయ్యనండి? రక్తమాంసం అమ్ముకుంటూన్నప్పుడు ఆ కాని కూడయినా సంతుష్టిగా దొరకటం న్యాయం గాదండీ? వ్యవహారాల తొట్రుబాటుచేతనూ సిలకట్టు ఒప్పి వుండడంచాతనూ, తొందరపడుతున్నాను గానండి, కొంచం వ్యవధివుంటే రెండువేలకి పైగా అమ్ముకుందునండి.

రామ—"అయితే, అయితేను" అనుకున్న లాభంలేదని చెప్పానుకానా? ఇదో వొంతుకు యేవఁంటారు?

కరట—ఈపాపపుసొమ్ముకే తమరు ఆశించాలా అండీ?

రామ—పాపపుసొమ్ము నాదగ్గిరకి రాగానే పవిత్రమైఁపోతుంది. ఒసార్లికివ్వడంకోసమే గాని నాక్కావాలా యేమిటి?

కరట—ఐతే కానియ్యండి.

రామ—ఇక నాప్రయోజకత్వం చూడండి. మధురా! మధురం! కాకితం, కలం, సిరాబుడ్డి తీసుకురా, మామోలు సిరాబుడ్డికాక గూట్లోది పెద్ద సిరాబుడ్డి తే.

మధు—(అవతలనుంచి) నాకంటె మధురం కంటబడ్డతరవాత నేనెందుకు.

రామ—ఆడవాళ్ళకి అనుమానం లావండి. వింటున్నారా? అదో ముచ్చట!

కరట—కేవలం వజ్రాన్ని సంపాదించారు!

రామ—వజ్రమేఁగానండి, పట్టవాసపు అలవాటుచాత పదిమందితో మాట్లాడితే గాని, దానికి వూసుబోదు.

కరట—ఆమాత్రం స్వేచ్ఛ యివ్వడమేఁ మంచిదండి; ఆడదాన్నట్టే రోకాయించ కూడదండి?

రామ—రోకాయిస్తే యేంజేస్తుం దేవిఁటండి?

కరట—యిలాంటిమానంగలమనిషైతే నూతులో గోతులో పడుతుందండి.

రామ—అలాగనా అండి?

కరట—అందుకు సందేహమేమిటండి? నాజూకైన మనస్సుగలస్త్రీని మల్లెపూవులాగ చూడుకోవాలండి.

రామ—ఆ నాజూకులూ గీజూకులూ మీకేం తెలుసునండి.

కరట—పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు. నాయకుడు నిరాకరిస్తే నాయిక వొచ్చిన్నీ యేవేఁ. ఉద్యానాల్లో ఉండుకున్నటువంటి లతలతో వురికి పోసుకుంచుం దండి. మహాకవులనాటకాల్లో ఆష్లాగే జరిగినట్లు రాశారండి.

రామ—మరెవళ్ళతో మాట్లాడిన తప్పులేదుగాని, హెడ్ కనిస్టీబుతో మాత్రం మాట్లాడ వద్దని బుద్ధిచెప్పండి, మీరు తండ్రిలాంటివారుగదా?

కరట—అంత అదృష్టవాఁ అండి! అల్లాంటి పిల్లే నాకు ఉంటే, మూడు నాలుగువేల కమ్ముకుని రుణాలూ పణాలూ లేకుండా కాలక్షేపం చేసివుందును. దీన్నయినా

నాలుగు నెక్కులా అమ్మజూపితే రెండు మూడుకేలు యిదివరకే చేతులో పడి ఉండునండి, మోసం చెయ్యాలని గుంటల్లి భీష్మించుక్కూచోబట్టి యీ దురవస్థ మాకొచ్చింది. అందాతనే యింట్లో చెప్పకుండా యీపిల్లని వెంటతీసికొచ్చి యీ దేశంలో పెళ్ళికి చూస్తున్నాను.

రామ—నా సహాయం లోపం ఉండబోదు.

కరట—అయితే కార్యం అయింది!

రామ—యేదీ పిల్లా యిలా రా. చెయి చూపించూ.

(శిష్యుడు భయం నటించి వెనక్కి తగ్గును.)

కరట—చూపించమ్మా. భయంలేమ్మాచూపించు. (కరటకశాస్త్రుల్లు శిష్యుణ్ణి రామప్పంతులుదగ్గిరకి తోయును. రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టుకుని అరిచెయ్యి చూచుచుండును. శిష్యుడు చెయ్యి లాగుకొంటూన్నట్లు నటించును. మధురవాణి సిరాబుడ్డీ కలం, కాకితం పట్టుకుని రామప్పంతులు వెనక నిలుచుండును.)

రామ—ఆహా! యేం ధనరేఖ! సంతానయోగ్యత బాగా ఉంది.

మధు—మీరు చేపట్టింతరవాత, అందుకు లోపం వుంటుందా?

(సిరాబుడ్డిలోని సిరా రామప్పంతులు ముఖంమీదపోసి ఛట్టున వెళ్ళిపోవును.)

3-వ స్థలము: కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి ఇల్లు.

వీధి— గుమ్మం యెదట గిరీశం నిలిచి సన్నని గొంతుకతో పాడును.

"కాముని విరిశరములబారికి నే,
నేమని సహింతునే, చెలి, యేమని సహింతునే?"

వీడితస్సాగొయ్యా, వీడిబాణాలు పువ్వులటోయి? ఆమాట యెవడు నమ్ముతాడు వెర్రికుట్టె యెవడైనా నమ్మాలిగాని? అనుభవవేద్యమైన దీని నిజంయేమిటంటే:— మంచిపదునుబట్టిన లోహం మొనకి, డయమండ్ పోయింట్ వేసి, పాయిజన్‌లో ముంచి కంటికి కనబడకుండా మంత్రించి విసురుతాడు. దీంచాతనే పైకి గాయం కనపడదుగాని పోలీసువాళ్ళ దెబ్బల్లాగ లోపల తహతహ పుట్టిస్తాయి. యీవిడో బ్యూటీ చూస్తే యేమీ తోచకుండా ఉన్నది. అయితే యిది చెప్పినట్టల్లా వళ్ళమయ్యే మనిషి కాదు. పాతరస్త్రాలేం పనికిరాకుండా ఉన్నాయి. నాయక్స్పీరియన్సూ, నాశృంగార చేష్టలూ గుడ్డిగవ్వంత పని చెయ్యకుండా వున్నాయి. యింత సింప్లిసిటీ యక్కడా కానలేను. దీనికి లవ్ సిగ్నల్సు రామ రామా! యేమీ తెలియవు. చమత్కారం మాటలు ఆడితే యేమిన్నీ అర్థం చేసుకోలేక ఆలేడికళ్ళతో

తెల్లబోయి చూస్తుంది. ఐయామ్ డెస్పరేట్లీ యిన్ లవ్ విత్ హర్. దీన్ని చూసిన దగ్గిర్నించీ టౌన్ లవ్ నూ, డాన్సింగర్లునూ, మీద పరమాసహ్యం పుట్టింది. పోజిటివ్ యబహారెన్స్. నాళ్ళ వెంకెకూటలూ, పెద్దరాలుదొంగతీపాలూ, డామిట్! అంతా యిన్నిన్నిరటేదేయేగదా? ఇన్నాళ్ళు మధురవాణివల్లోపడి యెలాగు యాస్ని అయిపోయినానో, నాకు నాఎట్టుకే ఆశ్చర్యంగా వుంది! మధురవాణికి యీమనిషికిని కంపారిజన్ ఉన్నదా? అది రంగువేసిన గాజుపూస ఇది ప్యూర్ డైమండ్? కాదని యెవడైన అభాజనుడు అంటే అమాంతంగా వాడి పీక నులిమేస్తాను. దీనిని చెడగొట్టడానికి ప్రయత్నం చెయ్యకూడదు; చేసినా సాగేదికాదుగనక కొత్తదారీ కొంత న్యాయమైనదారితొక్కాలి. యేమిటయ్యా అది? మాయోపాయం చేసి దీన్ని లేవతీసుకుపోయి విడోమారియేజి చేసుకుంటినట్టాయనా కీర్తి సుఖం కూడా దక్కుతాయి. "టూ బర్డ్స్ యాట్ వన్ షాట్! ఇలాంటి ఆట్టర్లీ యిన్నోసెంట్ విడోని వొప్పించి తీసుకుపోయి పెళ్ళాడితే మజా, ప్రయోజకత్వము గాని, రెండేసి మూడేసి సంతానాలు కలిగి తురకాడితోనో, దూదేకులవాడితోనూ లేచిపోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్న దండుముండల్ని విడో మారియేజి చేసుకుంటే హెల్! పూటకూళ్ళమ్మలాంటిముండని పెళ్ళాడ్డం విడో మారియేజి అనిపించుకోదు అది దొంగముండా మారియేజి! ఇదేవిటయ్యా యిది, యీబుచ్చమ్మ సాక్షాత్తూ పరమ పవిత్రమైన విత్ గిల్టు లెటర్స్! అయితే, గియితే, మ. రా. శ్రీ యస్. గిరీశం గారు విడో మారియేజి చేసుకోవడమేనా? "టు మారీ యె విడో, ఆర్ నాట్ టు మారీ, దటీజ్ ది క్వశ్చన్!" షేక్స్పియర్ పడ్డఅవస్థలోపడ్డాం! తొందరపడి తొందరపడిపోజీషా హేంబుతురకల్లోకలిసిపోయినాడన్నట్టు" నావంటి బుద్ధిమంతుడు యేపనీ చెయ్యకూడదు. దానిలాభనష్టాలు బేరీజువేసి, జమాఖర్చు చేసుకుని మరీ డిసైడ్ చెయ్యాలి. లెటస్. సీ. Imprimis ఒకటో పద్దు డెబిటో (నష్టం). విడో మారియేజి చేసుకుంటే మావాళ్ళు అక్కర చెయ్యరు. అందుకు క్రెడిట్ (లాభం). వాళ్ళిప్పుడు చేస్తూన్న అక్కరేవుంది? గనక బాలెన్స్ (గాక బాకీ) నిల్ బండి సున్నా! రెండోపద్దు_డెబిట్ (ఖర్చు)_లోకం నన్ను బహిష్కారం చేస్తారు. అందుకు క్రెడిట్ (జమ) లోకంలోకల్లా విలువైన వస్తువను నేను అంకించుకుని పసలేనిఆలోకానికే నేను బహిష్కారం వేస్తాను. గనక క్రెడిటు బాలెన్సు (నిలవ) యేమిటయ్యా? నెగెటివ్ యడ్వాంటేజి, హేవింగ్ నథింగ్ టు డూ వితే పాపర్ వర్ల్డు_పోజిటివ్ యడ్వాంటేజి_పొజెసింగ్ ఆలిట్స్ వెల్త్. మూడో పద్దు_డిబిట్_నష్టం_వీడి వెధవముండ" అంటారు _ నోటూబీనీ _ యీపద్దు నిజంగా

డెబిట్టేనా? ఆడిట్ డిపార్టుమెంటువాణ్ణడిగి సంశయం తీర్చుకోవాలి. అందాకా మ. రా. శ్రీ గిరీశంగారి అభిప్రాయం యేమంటే — విడో అనేది ఏమిటి? ఏ నేమ్! ఓ పేరు? ఆ పేరు మనిషి మొహమ్మీద రాసుందా? మనిషిని ముస్తాబుచేసి యిచట నిలబెడితే యిది పునిస్త్రీ, యిది విడో అని చెప్పదగిన పెద్దమనిషి యెవడు? ఒహడూ లేడు. గనక విడో అనే వస్తువ యెక్కడుందయ్యా? వెక్కిరించే వెధవల నోళ్ళలో ఉంది. దీనికి క్రెడిట్, (లాభం) — ఏమనగా — విడో పెళ్ళాడిందంటె అశుభం వో గాయిత్రీం అని ఆడెవడూ కన్నెత్త్యడు. ఇక డెబిట్లని శుద్ధ క్రెడిట్ సంబరు ఫోరు, "చుక్కలవలె, కర్పూరపుముక్కలవలె నీదు కీర్తి ముల్లోకములన్ క్రిక్కిరిసి పిక్కటిల్లెను", అన్నట్లు గిరీశంగారి కీర్తి మిన్నుముట్టుతుంది. గిరీశంగారి విధవావివాహమహోత్సవం కథ న్యూసుపేపర్లో పెద్దక్షరాల్తో పడుతుంది. క్రెడిట్ నెంబర్ ఫైవ్, విడో మారియేజి యెసోసియేషన్ వారు ఒక తృణం యిస్తారు, బుచ్చమ్మకూడా కొంచం డబ్బుంది. డెబిట్ — దావా తెస్తేగాని అప్పుధాన్లు మావంగారు దాన్లో దమ్మిడీ యివ్వడు.

ప్రొజెండ్ కాన్సన్నీ విచారించగా అవశ్యం విడో మారియేజి చేసుకుని తీరవసిందే అయితే సాధనవేఁవిఁటి? ఏదైనా యూసెస్ బ్రిడ్జికట్టి వొడ్డు చేరాలి (పైకి ముఖం యెత్తి ఆలోచించి) వెంకమ్మ, మొగుడితో దెబ్బలాడి నూతులో పడ్డప్పుడు నేను సాహసించి వురికి పైకి తీసిందగ్గర్నుంచీ వూరంతా నేను సాక్షాత్తూ సత్యహరిశ్చంద్రుణ్ణిగా భావిస్తున్నారు. అడుగడుక్కి బుద్ధిదాల్లేస్తూంటుంది గాని, నేనంతవాణ్ణికానా ఏవిఁటి? స్నేహంపట్ల పీకిచ్చేస్తారే గిరీశంగారు సాధారణులా? గనుక బుచ్చమ్మని మనం లావుచనుంచేసినా నుతిమించేవరకూ యెవరూ తప్పుబట్టబోరు. రాత్రిళ్ళు అరబ్బీనైట్లు, కాశీమజిలీలు, మదనకామరాజు కథలూ చెబుతూ వుంటే యింతో సర్దాగా పక్కని కూచుని వింటుంది. లవ్ స్టోరీను బుఱ్ఱకెక్కించాను. కొంత గ్రౌండు ప్రిపేరైంది గనక, యిహ విడో మారియేజి మంచిదని బోధపఱ్ఱాం. పొచక్క పారినట్టయినా, రామవరం చలో, విడో మారియేజి కరో! లెట్ మీ బిగిన్ ది కాంపైన్ ఎట్ వన్స్. (తలుపు కన్నములోనుంచి తొంగి చూచి) నడవలో కూర్చుని విస్తళ్ళు కుడుతున్నది. మొట్టమొదట కొంచం మ్యూజిక్ వినరుదాము. (ఎటులోర్తునే చెలియా అను జాపళీ కూను రాగముతో పాడి) బుచ్చమ్మ వదినగారూ తలుపు తీయండి (బుచ్చమ్మ తలుపు తీయును) వదినా... వెల్!... వెంకటేశం యేమి చేస్తున్నాడు?

బుచ్చమ్మ — పెరట్లో గొట్టిబిళ్ళాడుతున్నాడు.

గిరీశ — ఈపూరుకనస్తే మరి చదువు చెడిపోతుంది. పట్నంలో ఉన్నప్పుడు దస్కు దగ్గిరనుంచి కదిలితే వొప్పేవాడనుకాను... ఒక్కమాటు పి... పిలుస్తారా పాఠం చెప్తాను.

(బుచ్చమ్మ తమ్ముని తీసుకొని వచ్చుటకు వెళ్ళును)

ఆహా! దీని కస్సాగొయ్యా, మొహాఁయెదటికి వచ్చేటప్పటికి కొంచం ట్రెంబ్లింగ్ పట్టుకుంటుంది వకటి అనవలెనని మరివకటి అనేస్తూయుంటాను. మరెవళ్ళూ లేరు. వంటరిగా దొరికిందికదా — యిలాఁటప్పుడు నామనస్సులో మాట చెప్పిస్తే తీరిపోవునా! ఆకోతివెధవని తీసుకురమ్మని చెప్పాను, కాని పాఠాలలో చిన్న లెక్చరు వేతాము. (వెంకటేశ్వర్లు, బుచ్చమ్మ ప్రవేశింతురు.) యేమివాయి మై డియర్ బ్రదరిన్లా వెంకటేశం పాఠాలు చదవడం శుద్ధంగా మానివేశావు? ఇక్కడ? ఇక్కడమరి మాసంగోజాలు ఉంటే వచ్చిఁదికూడా మరచిపోతావు. ఏది టెక్స్టు బుక్కు పట్టుకురా. (వెంకటేశము పుస్తకము పట్టుకొనివచ్చును). గాడ్స్ వర్క్సు అనే పాఠం తియ్యి. రీడ్ మై గుడ్ బోయ్.

వెంక — (తడుముకుంటూ) దేర్ యిజ్ నాట్ ఏన్ ఆబ్జక్టు ఇన్ క్రియేషన్ వుచ్ డజ్ నాట్ సెర్వ్ సమ్ యూస్ఫుల్ పర్పజ్.

గిరీశ — అట్టె! అట్టె అక్కడ నిలుపు, క్రియేషన్ అనగా యేమిటి?

వెంక — క్రియేషన్ అనగా - అనగా - ఆవులు,

గిరీశ — నాన్సెన్స్, చదువేస్తే ఉన్నమతికూడ పోవుతున్నది. ఆవులు యెదట ఉన్నాయనా ఆవులంటున్నావు? మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంక — మాటకి అర్థం అడిగారండి?

గిరీశ — క్రియేషన్.

వెంక — అదా! క్రియేషన్ అంటే ప్రపంచం. నేను, యెదట ఆవులు కనబడితే ఈ యీ ఆవు పెరుగు నెలరోజులే కదా తినడంఁని ఆలోచిస్తున్నాను.

గిరీశ — వన్ థింగ్ ఎట్ ఏ టైమ్ యిప్పుడు పాఠంమాట ఆలోచించు. క్రియేషన్ అనే వక్కమాటపైనే వక్కఘంట లెక్చరు యివ్వవచ్చును. ప్రపంచం యేలాగున్నది? కపిద్థాకార భూగోళా అని మనుధర్మ శాస్త్రంలో చెప్పినాడు. కపిద్థమంటే యేమిటి?

వెంక — నారింజపండు.

గిరీశ — వెరిగుడ్. అందుకు అమరనిఘంటులో పద్యం నీకు వచ్చునా?

వెంక — రాదు చెప్పండి రాసుకుంటాను.

గిరీశ — యింతలు బదరీ ఫలములు యింతలు మారేడుపళ్ళు యీడుకు జోడైబంతులు తామరమొగ్గలు దంతీకుచ కుంభములబోలు తరుణీ కుచముల్.

యీ ప్రపంచములో ఏమి వస్తువులుంటవి?

వెంక — ఆవులు.

గిరీశ — డామ్ నాన్సెన్స్, యింతసేపూ ఆవులేనా? ఏవిఁటి వుంటవో బాగా ఆలోచించి చెప్పు.

వెంక — గేదెలు.

గిరీశ — దట్ విల్ నాట్ డు, మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంక — అయితే నాకు తెలియదు.

గిరీశ — విడోస్-ఇంత చిన్న ప్రశ్నకు నీకు జవాబు తెలియదు! ప్రపంచమందుండే వస్తువులన్నిటిలోకీ ముఖ్యమైనవి విధవలు. దానివిషయమై పెద్ద లెక్చరు యివ్వవచ్చును. మనదేశములో ఒక దురాచారము ఉన్నది. మొగవాడికి పెళ్ళాము చచ్చిపోతే తిరిగీ పెళ్ళాడుతాడు. ఆడదానికి మొగుడు చచ్చిపోతే ఎంత యవ్వనములో నున్నా, ఎంత సొగసుగా నున్నా, మరివకడిని పెళ్ళాడవల్లలేదు. ఇది అన్యాయ మంటావా, కాదంటావా?

వెంక — తప్పకుండా అన్యాయమే.

బుచ్చమ్మ — యేవఁండీ గిరీశంగారూ, విధవలు పెళ్ళాడడం పాపంకాదూ?

గిరీశ — ఆహా! మీసత్యకాలం చూస్తే నాకు విచారంగా వున్నది. విధవలు పెండ్లాడ వలసినదని పరాశరస్మృతిలో స్పష్టంగా నున్నది. వేదంలో కూడా నున్నది. రాజ మహేంద్రవరములో యింతా పండితులు సిద్ధాంతం చేసినారు. పూర్వకాలంలో విధవలు పెండ్లాడేవారు. వెంకటేశం! నలచరిత్రలో దమయంతి రెండో పెండ్లి చాటించిన పద్యం చదువు.

వెంక — నాకు రాదు.

గిరీశ — ఇంత ముఖ్యమయినపద్యం మరచిపోవడం యంత తప్పూ! నోటుబుక్కు తీసి రాసుకో — "దమయంతి రెండోపెళ్ళికి ధరనుండే రాజులెల్ల దడదడ వచ్చిరీ" — చూశావా! లోకంలో ఉండే రాజులంతా విధవని పెళ్ళాడడానికి వచ్చారట. (బుచ్చమ్మవైపు జూచి) చూశారా? శాస్త్రాలన్నీ వొప్పుకోవడమే కాకుండా మీదిమిక్కిలి విధవలు పెళ్ళాడకుండా వుండిపోతే దోషమని కూడా చెప్పుతూ ఉన్నాయి. ఇందువిషయమై శంకరాచార్యులవారు పత్రిక కూడా యిచ్చి యున్నారు.

బుచ్చమ్మ — అయితే మనవాళ్ళంతా విధవల్ని పెళ్ళిచేసుకోకూడదంటారే?

గిరీశ — ఆదంతా యింట్లో చాకిరీ చేయించుకోవడము కోసరముగాని మరేమీ కాదు. ఝాముకాత్రి ఉండగా లేచి మరునాడు రెండుఝాములదాకా యెద్దులాగు పని చేయిస్తారుకదా? ఒకపూటకంటె యెక్కువ భోజనం చెయ్యనియ్యరుగదా?

అప్సరసలాగు కొంత సొగసుగానున్నా మంచిగుడ్డ కట్టుకోనివ్వరు. సరుకు పెట్టుకోనివ్వరు, తుమ్మెసవంకల్లా ఉండే జుత్తుకూడా తినివేస్తారుగదా! ఫర్ ఎగ్జాంపిల్, మీఅక్కయ్యకు ఆచంద్రబింబమువంటి ముఖముపైని ఒక కుంకుమబొట్టుంటే త్రినేత్రుడికైనా చూడడానికి అలవి వుండునా? ఆహా! యీ అవస్థ చూస్తే నా హృదయం కరిగిపోతున్నది ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో యింకా యేమి వస్తువులున్నవి?

వెంక—చేగోడీలు.

గిరీశ—డామ్ నాన్సెన్స్-ఎంతసేపూ తిండివిషయమయ్యే ఆలోచిస్తావు. బాచిలర్స్, బ్రహ్మచారులు కూడా వున్నారు. వాండ్లు చెయ్యవలశినపని యేమిటి?

వెంక—వేదం చదువుకోవడం; పెయ్యలకి గడ్డి తేవడం.

గిరీశ—నాన్సెన్స్-అది మాతండ్రిదగ్గిర చదువుకునేవిద్యార్థులమాట. బ్రహ్మచారియొక్క రియల్ డ్యూటీ అంటే, విధింపబడినపని యేమనగా, విధవలను పెండ్లాడడమే ఇంకా క్రియేషనులో యేమున్నది?

వెంక—నాకు తెలియదు.

గిరీశ—రామవరములో వైధవవివాహము చేసుకున్నవాళ్ళకల్లా నెలనెక్కంటికి నూరు రూపాయలు యిచ్చి పోషించడమునకు విడో మారేజి సభ వకటి యున్నది. ఇది వరకు అయిదువేలమంది విధవలకు వివాహములుఅయి పునిస్త్రీలు అయిపోయినారు. రల్ రైట్ క్రియేషన్ అనే మాట అయినది. ఆ సెంటెన్సు అంతకూ అర్థము చెప్పు.

వెంక—మీరొకమాటు చెప్పినతరవాత నేచెబుతాను.

గిరీశ—ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో దేవుడు ప్రతివస్తువునూయేదోవొక ఉపయోగము కొరకు చేసియున్నాడు. చేగోడీ యెందుకు చేసినాడు?

వెంక—తినడముకు.

గిరీ—దట్ ఈజ్ రైట్, ఆవుల నెందుకు చేశాడు?

వెంక—పాలు యివ్వడముకు.

గిరీశ—పెర్ఫెక్ట్లీ రైట్, ఆడవాళ్ళ నెందుకు చేశాడు?

వెంక—వంటచెయ్యడానికి.

గిరీ—నాన్సెన్స్. పెండ్లాడడముకూ. పిల్లలకనడముకున్నూ, గనక పెండ్లాడకుండ ఉన్న విధవపిల్లలు దేవునిఆజ్ఞను అతిక్రమించిన పాపములు చేస్తున్నారు.

[అగ్నిహోత్రావధానులు ప్రవేశించును.]

అగ్నిహో—ఏమండీ గిరీశంగారు మాకుర్రవాడికి చదువుచెప్పుతున్నారా?

గిరీశ—ఘంటసేపాయి చెపుతున్నానండి.

అగ్ని — యేదీ నేకూడా వింఛాను కొద్దిగా చెప్పండీ.

గిరీశ — మైడియర్ బోయ్, గాడ్ క్రియేషన్. సృష్టి యెవరు చేసినారూ?

వెంక — దేవుడు.

గిరీశ — ఫాదర్ ఈజ్ నెక్స్ట్ టు గాడ్. దేవుని తరవాత ముఖ్యం యెవరూ? సే ఫాదర్.

వెంక — తండ్రి.

అగ్నిహో — మొత్తముమీద మీయింగ్లీషు చదువు మంచిదిలాగే కనబడుచూన్నది. భాష ఖేసంగాని మనసుక్కలే వాళ్ళవిన్నీ.

గిరీశ — వెంకటేశం! దేవుడు సృజించిన ప్రపంచములో యేమి వస్తువు లున్నవి? సే కోర్ట్స్.

వెంక — వెధవలు

గిరీశ — నాన్సెన్స్, సే కోర్ట్స్.

అగ్నిహో — యిది యేమిటండోయి ప్రపంచంలో వెధవ లున్నారంటున్నాడు. ఇంగ్లీషు పుస్తకాల్లో యిదేనా యేమిటి ఉన్నది?

గిరీశ — వెధ్వాల్ అన్నది లాటిన్ మాటండి–ఆమాట కర్థం కచేరీలండి కచేరీలు యెందు కున్నవి?

వెంక — దావాలు తేవడముకు.

గిరీశ — దటీజ్ రైట్ – చూచారండీ మీవాడికి కచేరీలభోగట్టాలుకూడా నేర్పుతున్నాను.

అగ్నిహో — అయితే మన దావావిషయమై నేనిచ్చిన కాకితాలు సమగ్రం— చూశారా?

గిరీశ — కేసు గెలవడముకు యేమీ అభ్యంతరములేదు. మీకు తెలియడంకోసం గ్రంథం అంతా తెలుగుచేస్తున్నాను. మామగారూ మీవిషయమై యెంత శ్రమ అయినా పడి అమలాపురం వెళ్ళి అక్కడ కోర్టులో కేసు గెలిపించకపోతే నన్ను పేరు పెట్టి పిలువవద్దు.

అగ్నిహో — ఏదో అంతా మిమ్మల్నే నమ్ముకుని ఉన్నాము. ఎంత డబ్బయినా కేసు గెలిస్తే చాలును. పెళ్ళిపనులకి మీ కుమ్మక్కువుంటే నేకాని తూగదు సుమండీ. నామీద కోపంచాత కరటకశాస్త్రుల్లూ వాళ్ళూ వెళ్ళిపోయినారు. వాళ్ళు వొచ్చేటట్టు కనబడదు.

గిరీశ — మీరు కూర్చున్నదగ్గిరనుంచి కాలు కదపకుండా ఎరేంజిమెంటు యావత్తూ నేను చేస్తాను కాదూ.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౪-వ స్థలము : పెరటిలో జామిచెట్టు కొమ్మమీద వెంకటేశము కూచుని జామిపండు కొరుకుచుండును.

[చెట్టుకొమ్మలు ఆవరించియున్న నూతిలో బుచ్చమ్మ నీరు తోడుచుండును.]

బుచ్చమ్మ—తమ్ముడూ. గిరీశంగారు గొప్పవారట్రా?

వెంక—గొప్పవారంటే అలా యిలాగా అనుకున్నావా యేవిఁటి? సురేంద్రనాథ్ బానర్జీ అంత గొప్పవారు.

బుచ్చమ్మ—అతగాడెవరు?

వెంక—అందరికంటే మరీ గొప్పవాడు.

బుచ్చమ్మ—అయితే గిరీశంగారికి ఉద్యోగం కాలేదేమి?

వెంక—నాన్సెన్స్! నువ్వు ఆడదానివి; నీకేం తెలియదు. ఉద్యోగవంటే గొప్పను కుంటున్నావు ఉద్యోగవంటే యేమిటో తెలిసిందా? సర్వెంట్ అన్నమాట.

బుచ్చమ్మ—అనగా యేమిటి?

వెంక—సర్వెంటనగా నా! నౌఖర్ అన్నమాట. మన గేదెని కాసే అశిరిగాడు ఒక సర్వెంట్. మన యిల్లు తుడిచే అంకి ఒక సర్వెంట్, వీళ్ళు మననౌఖర్లు. పోలీసూ, మునసబూ, తెల్లవాడి నౌఖర్లు. జీతంలావు రాగానే గొప్పనుకున్నావాయేవిఁటి? సురేంద్రనాథ్ బానర్జీ, గిరీశంగారులాంటి గొప్పవాళ్ళు తెల్లవాడిదగ్గర కాదు, దేవుఁడిదగ్గిరె నా నౌఖరీ చెయ్యమంటె చెయ్యరు. కలక్టరేవంటాడో తెలిసిందా? పోలీసువెళితే "స్టాండ్!" నిలుచో అంటాడు. గిరీశంగారు వొచ్చారంటె షేక్ హాండ్ చేసి కుర్చీమీద కూచోండి అంటాడు. ఆయనకి హైదరాబాదు నవాబు వెయ్యిరూపాయల పనియిస్తామంటె నీపనెవడిక్కావాలి పొమ్మన్నాడు.

బుచ్చమ్మ—ఆయనకి పెళ్ళయిందిరా?

వెంక.—లేఁ

బుచ్చమ్మ—తమ్ముడూ, వెధవలు పెళ్ళాడ్డం మంచిదంటారుగదా, ఆయనెందుకు పెళ్ళాడారు కార్రా.

వెంక—నీకు యెంత చెప్పినా తెలియదు (గట్టిగా) ఆయన ఉద్యోగం చెయ్యకపోవడం, పెళ్ళిమానుకోవడం లోకం మరామత్తుచెయ్యడానికట; యిప్పుడు తెలిసిందా?

బుచ్చమ్మ—యలా మరమ్మత్తు చేస్తున్నార్రా?

వెంక — నావంటి కుఱ్ఱాళ్ళకి చదువు చెప్పడం. (నిమ్మళంగా) చుట్ట నేర్పడం (గట్టిగా) నాచ్చికోళ్ళస్ అనగా సానివాళ్ళ నందర్నీ దేశంలోంచి వెళ్ళగొట్టడం ఒహటి. నేషనల్ కాంగ్రెస్ — అనగా దివాన్గిరీ చలాయించడం ఒహటి. ఇప్పుడు తెలిసిందా?

బుచ్చమ్మ — ఉద్యోగం చెయ్యకన్నా వేఁ? దివాన్గిరీ యే రాజుగారిదగ్గిర్రా?

వెంక — ఏ రాజుగారిదగ్గిరా? — ఆసెదానికి నీ కెందుకూ యీ భోగట్టా అంటాను?

బుచ్చమ్మ — నువ్వు కూడా లోకం మరమ్మత్తు చేస్తావ్రా?

వెంక — ఓ!

బుచ్చమ్మ — ఐతే వెధవముండని పెళ్ళాడతావురా?

వెంక — నాన్న తన్నకుండా ఉంటే తప్పకుండా పెళ్ళాడతాను; గాని బోడిగుండు చేస్తేమాత్రం నాకక్ఖర్లేదు.

[గిరీశం ప్రవేశించి]

గిరీశం — వదినా యీ చెట్టుక్రింద నిలబడితే మీరు వనలక్ష్మిలా ఉన్నారు. (బుచ్చమ్మ వైపు తేరి చూచును.)

బుచ్చమ్మ — విన్నార్రా? తమ్ముడు వెధవని పెళ్ళాడతాడ్ట!

గిరీ — నా ప్రియశిష్యుడూ, మీకు ప్రియసోదరుడూ అయిన వెంకటేశం విధవా వివాహం చేసుకుంటే మేం యావన్మందిమిన్నీ బ్రహ్మరథం పట్టమాఁ?

బుచ్చ — గురువులుగదా ముందు మీరెందుకు చేసుకోరు?

గిరీ — అడగవలసినమాట అడిగారు. చెబ్తాను వినండి. మీరడిగినతరవాత చెప్పకపోవడం తప్పని చెబుతున్నానుగాని, యీమాటలు చెప్పవలసినవి కావు. ఏవఁంటారా? నాగొప్ప నేచెప్పుకోకూడదుగదా? అదొహటి. అంతకంటె ప్రమాదమైన మాట మరోటుంది. చూశారా వొదినా! — మొదట్నించీ విధవా వివాహం కూడదు కూడదు అని తప్పుఅభిప్రాయంలో పడిపోయివున్న అత్తగారూ, మావఁగారూ లాంటి పెద్దవాళ్ళకి యెన్ని శాస్త్రాలూ సవబులూ మనం చెప్పినా, వాళ్ళకి నెత్తికెక్కవు. ఇలాంటిమాటలు వాళ్ళతో మనం చెప్పినట్టాయనా కఱ్ఱుచ్చుకుంటారు. మావఁగారు వేదంమట్టుకే చదువుకున్నారుగాని నేను శాస్త్రాలు అన్నీ చదువుకున్నాను. అబ్బో, నేను మనశాస్త్రాల్లో వుడ్డోలుణ్ణి. శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడూ? "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు, అనగా మంచిమాట చంటిపిల్లడు చెప్పినా విని ఆప్రకారం చెయ్యాండయ్యా అన్నాడు అయితే మన పెద్దవాళ్ళు శాస్త్రంలో చెప్పినప్రకారం నడుస్తారా? యంతమాత్రం నడవరు. మనము శాస్త్రమూ, సవబులూ చూపిస్తే యేవఁంటారు? యీగుంటవెధవలు చెప్పడం మనం

పిండవుతానా అని కొట్టుకుంటారు. నామాట కేమి చెప్పకండి, నాదియినుములాంటి శరీరం. కొడితే కఱ్ఱవిఱిగిపోవాలిగాని చెక్కుచెదరదు. నాప్రియురాలిహృదయానికైతేనో? మీఅందరివీ మెత్తనివెన్నవంటి శరీరాలు తపుబదాత యెముకలు విరిగిపోతాయి గనక యీమాటలు మన్లో మనం అనుకోవలసినవే గాని వాళ్ళతో ప్రాణం పోయినా అనవలసినవి కావు యేమంటారు?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—అవునంటే చాలను. యెవరితోనూ యీమాటల[illegible]

నామనసులో మాటలు నాలుగూ యెలా చెప్ప[illegible]

బుచ్చ—యెవరితోనూ చెప్పను.

గిరీ—వొట్టేసుకోవాలి.

బుచ్చ—యేమని వొట్టేసుకునేది?

గిరీ—యేమనా? మీరు యెవరితోనైనా చెబితే నాబుఱ్ఱ పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకోండి.

బుచ్చ—అహా అలా వొట్టేసుకోను! మీబుఱ్ఱ చల్లగా ఉండాలి. చెబితే నాబుఱ్ఱ పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకున్నాను.

గిరీ—అందుకు నేవొప్పుకోనాయేమిటి? నాబుఱ్ఱ పగిలింతరవాత మీబుఱ్ఱజోలికి యెవడైనా రావాలిగాని, మీప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డు వెయ్యనా?

బుచ్చ—మాఅమ్మని బతికించారుకారా? మీరు అలాంటివారే.

గిరీ—ఆమాట మీరే అన్నారుగనుక, వినండి—చెప్తాను. నేను పెళ్ళాడి పెళ్ళాం బిడ్డలు నాకుంటే, వాళ్ళని తలచుకున్నతరవాత ప్రాణానికి తెగించి మీ అమ్మని తియ్యడానికి నాతుణాకి గుండెగలిగివుండునా? ఈజన్మమంతా లోకోపకారం కింద వినియోగపర్చుకుందామని నిశ్చయించుకుని యిదివరదాకా ఏకాకినైవుంటిని. సత్యమే మీలాంటి నామేలుకోరినవాళ్ళు "పెళ్ళిచేసికో" అంటే ఆమాటతో సేయడం కష్టమే; గాని ఒకమాటకిమాత్రం జవాబు న్యాయంగా చెప్పండి, ఒక్కళ్ళకి ఉపకారం చెయ్యడం గొప్పా? అందరికీ ఉపకారం చెయ్యడం గొప్పా?

బుచ్చ—అందరికి చెయ్యడమే గొప్పనుకుంటాను.

గిరీ—సరే! ఆమాటమీద నిలవండి, పెళ్ళాడి, ఆలూబిడ్డలికి, ముచ్చకాయ ముగ్గురికి ఉపకారం చెయ్యడంకంటే లోకోపకారం కింద యీప్రాణం వినియోగపర్చడం పుణ్యంకాదా? చచ్చేకాలానికి స్వర్గం యెదురుగుండా వొస్తుందే?

బుచ్చ—లోకానికి యేం ఉపకారం చేస్తారు?

గిరీ—అలాఅడగండి సోషల్ రిఫారమ్, సోషల్ రిఫారమ్ అంటే సంఘసంస్కారం.

అసలు యింగిలీషుమాట యంత అర్థవొంతుందో, మీకు దానితర్జుమా కూడా అంతే అర్థం అవుతుంది. కొప్పి చెప్పాలంటే ఒక సిమిలీ, అనగా ఉపమానం చెప్పి మీకు బోధపరుస్తాను. లోకం తప్పుతోవలో వెళుతూంటే ఆతోవలోంచి మళ్ళించి మంచితోవలో పెట్టడమనేది సోషల్ రిఫారమ్.

బుచ్చ—ఏమిటా తప్పుతోవ?

గిరీ—జారూ బురదా గట్టూ గతికలూ వున్నతోవ యలా వుంటుందో యిప్పుడు మనవాళ్ళ ఆచారాలు అలా వున్నాయి; ఆతోవలోంచి బండీతప్పించి మంచి దిమ్మిసా కొట్టిన హైరోడ్డులోకి మళ్ళించాలి. ఆబండికి రెండు చక్రాలు. ఒకటి విధవా వివాహం, రెండు నాచికొశ్చన్, అనగా సానివాళ్ళని పాతవార్చడమున్నూ. ఈ రెండే రాజమార్గాలు.

బుచ్చ—మనవాళ్ళ దురాచారాలేవిటో నాకు బోధపడలేదు.

గిరీ—ఐతే చెబుతాను వినండి. ముసలాళ్ళకి చిన్నపిల్లల్నిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం ఒకటి. డబ్బుకి పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం ఒకటి. అవునంటారా కాదంటారా?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—ఆముసలాళ్ళు చస్తే కష్టం సుఖం యరగని పసిపిల్లలు వెధవలు అవుతారు. ఉప్పూ పులుసూ తినడంచాత యేమీయెరగని పసిపిల్లలు పూర్ణయవ్వనం వచ్చిన తరవాత మనసుపట్టలేకపోతే వాళ్ళదా తప్పు? "వెధవవివాహం కూడదూ, విధవ వివాహం కూడదూ" అని ఓర్వలేని మాటలు చెబుతూ, డబ్బు కాసించి, ముసలి పెళ్ళిళ్ళు చేసే మూర్ఖులదా తప్పు? వూరుకుంటారేం?

బుచ్చ—నాకు తెలియదు.

గిరీ—అఖ్ఖఁను మరి మీరేవఁనగలరు? తల్లినీ, తండ్రినీ యేవఁనుకున్నా మనసులో అనుకొని జీర్ణించుకోవాలిగాని, మీలాంటిమంచివాళ్ళు పైకంటారా? నాలాంటివాణ్ణి యేవఁండీ మావఁగారూ, పిల్లల్ని రూపవంతుడూ, యవ్వనవంతుడూ, బుద్ధిమంతుడూ అయ్యిన కుఱ్ఱవాడికి యిమ్మని శాస్త్రంలో ఉందిగదా, శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా యెందుచాత డబ్బు కక్కుర్తిపడి ముసలాళ్ళకి గట్టబెడుతున్నారయ్యా? శాస్త్రంలో "వెధవలికి పెళ్లిచెయ్యవలసినది. చెయ్యవలసినదే" అని శాసించి చెప్పి ఉండగా యెందుకు చెయ్యరయ్యా అని అడిగితేనట్టాయన అర్ధచంద్రప్రయోగం చేసి అవతలికి గెంటుతారు; అంచాత "శాంతం బోషాణపెట్టె" అనుకుని నోరు మూసుకుని వూరుకున్నాను. యిహ నాచ్చికొశ్చన్ మాట వినండి. సానివాళ్ళని పాతవార్చడం మంచిదంటారా కాదంటారా?

బుచ్చ—వాళ్ళని చంపేస్తారా యేవిటి?

గిరీ—చంపక్కర్లేదు, పాతక్కర్లేదు, పొగబెడితే చాలునన్నట్టు సానివాళ్ళని

పెళ్ళిళ్ళకి పిలవకపోవడం, వాళ్ళిళ్ళకి వెళ్ళకపోవడం, వాళ్ళని ఉంచుకోకపోవడం పైన చెప్పిన పనులుచేసేవాళ్ళని కనబడ్డచోటల్లా తిట్టడం. యిలా నావంటి బుద్ధిమంతులంతా ఒహటై కొంతకాలం చేసేసరికి, కలికాంలోకైనా మరి సాంది వుండదు. లేకుంటే చూడండి మన వెంకటేశం పెళ్ళికి తప్పకుండా సానిమేళం తెస్తారు. నే యెరుగుదును. కూడదన్న పనల్లా మావఁగారు చేస్తారు. కూడినపని మానివేస్తారు; సానిమేళం తేవడమనేది డబ్బిచ్చి తద్దినం కొనుక్కోవడమన్న మాటకాదా? పెళ్ళినాటికి నా ప్రియశిష్యుడికి కొంచం యీడొస్తుందిగదా ఆసాని ముండలు యెఱ్ఱిగా బుఱ్ఱిగా వుండడం చూసి, పెళ్ళాంమీద అసహ్యం పుట్టి యీ పసిపిల్ల యెదగడవెఁప్పుడు, కాపరానికి రావడవెఁప్పుడు, యీ సానివాళ్ళు మామ జాగా ఉన్నారని వాళ్ళని వెంకటేశం వుంచుకుంటే కొంప మునిగిపోతుందిగాని తరవాయి వుండిపోతుందా యేవఁంటారు?

బుచ్చ—అవును నిజవేఁ.

గిరీ—గనక లోకం బాగుపడేటందుకుగాను వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యడానికి సానివాళ్ళని సాగనంపడానికి వీరకంకణం కట్టాను. మరేవచ్చి మీకేమ్మ్రాణ్యంటివాళ్ళకి అనేకులికి విద్యాబుద్ధులు చెప్తూతున్నాను. గతితగాణ్ని జొటచేత నూతుల్లో గోతుల్లో పడ్డవాళ్ళని పైకి తీస్తాను. ఇంకా నేషనల్ కాంగ్రెస్ ఒహటుందిగాని అందులో నేచేసే పని చాంతాడంత వ్యాఖ్యానం చేస్తేగాని మీకు బోధపడదు. పరిపరి విధాల లోకోపకారం చేస్తున్నాను.

బుచ్చ—యీపనులన్నీ పెళ్ళిచేసుకుంటేమాత్రం చెయ్యకూడదా?

గిరీ—యెలా చేయడం? లోకవఁంటే గంజిగుంట అనుకున్నారా? యేషియా, యూరోప్, ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఆస్ట్రేలియా అని ఐదు ఖండాలు, అందులో అమెరికాలో మనుష్యులు బుఱ్ఱకిందికీ కాళ్ళుపైకీ పెట్టి నడుస్తారు. ఇక్కడ పగలు గదా యిప్పుడు? అక్కడ రాత్రి. నార్తుపోల్ అని మరోదేశం ఉంది. అక్కడ ఆర్నెల్లు పగలే, అప్పుడు మరి రాత్రుండదు. ఆర్నెల్లు రాత్రే; అప్పుడు మరి పగలుండదు. అక్కడేవిఁటనుకున్నారు. సముద్రం అంతా మంచు కరడైపోతే లేళ్ళని బళ్ళకికట్టి సవారీఐ, వాయువేగమనోవేగంగా వెళతారు. ఇన్ని దేశాలకీ వెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకల్లా ఉపకారంచేస్తేగదా లోకోపకారం అవుతుంది. పెళ్ళాం బిడ్డలూ ఉంటే వాళ్ళను వొదిలి యెలా పోవడం అయితే పెళ్ళాడమని మీరు చెప్పినమాటకూడా సుతరామూ కొట్టిపారేయకూడదు. లోకానికోసం బతకడం ఉత్తమం. అయితే లోకం అంతా యెంత విలవో అంతకన్న యెక్కువ విలవైన రత్నంలాంటి ఆడమనిషి దొరికితే తప్పకుండా పెళ్ళాడవలసిందే. ఈవూరొచ్చే వరకూ నాకలాంటి దివ్యసుందరవిగ్రహం కనపళ్ళేదు. మొహవెఁదట చెప్పకూడదు. అలాంటి మనిషి యీవూళ్ళో కనపడ్డది; అందకానిపండుకు ఆశింపడ వెఁందుకని

మనస్సు మళ్ళించుకోడానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్నానుగాని మనస్సు లొంగకుండా వుంది. భగవంతుడేం జేస్తాడో! మనసుతో యేవఁంటున్నానంటే "ఓ వెఱ్ఱిమనసా! నువ్వు వలచిన చిన్నది ఆణిముత్యవేఁగాని యిన్నాళ్ళూ పెళ్ళిమానేసి యిప్పుడు "పెళ్ళాడదా పెళ్ళాడదాం" అని యెందుకు సందడిపడతావు? 'సంసార సాగరం దుఃఖం, తస్మాజ్జాగ్రతజాగ్రత' అన్నాడు. సంసారం పడితే మళ్ళీ నీకు లోకోపకారం చేయడానికి సావకాశం ఉంటుందా?" అని మనస్సుకి బోధపరుస్తున్నాను. పెళ్ళాడితే లోకోపకారానికి అవకాశం యెంతమాత్రం ఉండదు. చూశారా వదినా! మాటవరసకి మనం పెళ్ళాడతాం అనుకుందాం. సంసారం గడుపుకోవడానికి డబ్బు సంపాదించుకోవాలా? ఇదివరకల్లా అంటే బ్రహ్మచర్యం ఆచరిస్తున్నాను. గనక 'సత్రా భోజనం మఠా నిద్రా' సరిపోయింది. మాటవరసకి మిమ్మల్ని పెళ్ళాడిన తరవాత అలా సరిపోదే! మనంగాని సూవఁగాని మూర్ఖానికి లక్ష్యపెట్టక యెవరితోనూ చెప్పకుండా రామవరం వెళ్ళిపోయి అక్కడ శాస్త్రోక్తంగా పెళ్ళాడావఁంటే, ప్రస్తుతంనుట్టుకువిడో మారియేజి సభవారు నెలకి నూర్రూపాయిలు యిస్తారు ఓ నాలుగైదు మాసాలు అలా కాలక్షేపం చేసి హైదరాబాదులో గాని, బరోడాలో గాని, ఓ వెయ్యి రూపాయలఉద్యోగం సులభంగా సంపాదించుకుంటాను హైదరాబాదు నవాబు నెలరోజులకిందట పెద్ద ఉద్యోగవిఁస్తావఁన్నాడు. 'నేను ఒకడి దగ్గిర నౌఖరీ చేస్తానా?' అని విఱ్ఱవీగి తోసిపారేశాను. మీరు వివాహం చేసుకోమని సలహాయిస్తారని అప్పుడే యెరిగి ఉంటే ఆ ఉద్యోగం మించిపోనియ్యకపోదును.

బుచ్చ—మీరు ఉద్యోగం చెయ్యరన్నారే, తమ్ముడు?

గిరీ—అవును బ్రహ్మచారిగా వుండి లోకోపకారం చేస్తూ ఉన్నంతకాలం పెళ్ళి చేసుకోనని శపథం పట్టాను. కాని యిప్పుడు నా అదృష్టంవల్ల లోకం అంతటికన్నా విలవైన వజ్రంలాంటి భార్యా దొరికితే పెళ్ళాడక తీరుతుందా? లోకంయొక్క విలవ వెండి అనుకోండి. లోకం వెండైతే మీలాంటి సువర్ణచ్ఛాయగల కుందనపుబొమ్మ, పజ్నండో వన్నె బంగారం అవునంటారా కాదంటారా? బంగారం విలవ యెక్కువా వెండి విలవ యెక్కువా? చెప్పండి.

బుచ్చ—బంగారవేఁ యెక్కువ.

గిరీ—సరే, మీలాంటి బంగారంబొమ్మ లభించినప్పుడు లోకం గీకం అవతలబెట్టి పెళ్ళాడక తీరదుగదా; మాటవరసకి మనం పెళ్ళాడతాం అనుకోండి. పెళ్ళాడిం తరవాత సంసారం సుఖంగా జరుపుకోవాలంటే లావుగా డబ్బుండాలిగదా? ఉద్యోగం చేస్తేగాని డబ్బు లావుగా రాదే?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—అట్టే డబ్బెందుకని అడుగుతారు ఒకవేళ, చెబుతాను వినండి సంసారానికి యిల్లన్నది ఒకటుండాలిగదా? యేమంటారు?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—నాకు మేడలుంటేగాని కుదురదు యిలాంటి చిన్నయిళ్ళలో నాకు ఉక్కిరి బిక్కిరిగా ఉంటుంది. ఆ మేడచుట్టూ తోట ఉండాలి. మామిడిచెట్లూ, అరటి చెట్లూ, జామిచెట్లూ, చెప్పలేనన్ని వృక్షాలూ వేస్తాం. మన వెంకటేశం కోతిలాగ పళ్ళు తింటూ యెప్పుడూ ఆ చెట్లమీదే ఉంటాడు.

వెంక—ఆ చెట్లపళ్ళన్నీ నేనే కోస్తాను.

గిరీ—అంతవాడివి కావనా? మనం అలాగ యిల్లూ, వాకిలీ, తోటా, దొడ్డీ, యేర్పర చుకునేటప్పటికి మనకి చిన్నపిల్లలు పుడతారు. వాళ్ళని సంరక్షణ సెయ్యాలా? వాళ్ళు నేను కుర్చీమీద కూచుని రాసుకుంటూంటే వొచ్చి చెయ్యిబట్టుకు లాగి నాన్నా యిది కావాలి అది కావాలంటారు. మీరు బీరపువ్వులాగ వొంటినిండా సరుకులు పెట్టుకుని, చక్కగా పసుపూ కుంకుమా పెట్టుకుని, మహాలక్ష్మిలాగ యింట్లో పెత్తనం చేస్తూ ఉంటే ఒక పిల్ల యిటువేపువొచ్చి మెడ కౌగలించుకునీ, ఒకపిల్ల అటువేపువొచ్చి మెడకౌగలించుకుని "అమ్మా యిది కావాలి, అమ్మా అది కావా" లని అడుగుతారు. వాళ్ళకి సరుకూ సప్పరా చేయించాలి. జరీదుస్తులు కుట్టించాలి గిరీశం గారిపిల్లల్ని తీసుకురా అని ఒకప్పుడు నవాబుగారి కబురొస్తుంది, మనపిల్లల్ని వెంకటేశంలాగ కాయగావంచా, తెల్ల చొక్కాయితో పంపించడా నికి వల్లకాదుగదా? వాళ్ళకి చిన్న బళ్ళూ గిళ్ళూ కొనాలి. వాళ్ళకి చదువూ సంధ్యా? చెప్పించి ప్రయోజకుల్ని చెయ్యాలి? ఇదంతా సంసారతాపత్రయం కాదా? ఇందులో పడిపోతే మరి లోకోపకారం చేయడానికి అవకాశం వుం టుందా? చెప్పడం మరిచిపోయాను అప్పుడు మన వెంకటేశం మనదగ్గిరే వుండి చదువుకుంటాడు.

బుచ్చ—అలా అయితే మరి నాన్నకి ఖర్చుండదు. నాన్నా అమ్మా వాడిచదువుకోసం దెబ్బలాడ్రు.

గిరీ—నే వొద్దన్నానా?

వెంక—నాకో చిన్న గుఱ్ఱబ్బండి కొనాలి.

గిరీ—వేరే నీకు బండీయెందుకు? మాపిల్లలబండిలో నువ్వుకూడా వెళ్ళునువు గాని వాళ్ళు అల్లరిచెయ్యకుండానూ, కిందపడిపోకుండాను చూస్తూవుండువుగాని.

వెంక—అక్కయ్యని పెళ్ళాడేస్తారా యేమిటి?

గిరీ—మాటవరసకి అని అంటూంటే, మతిపోయినట్టు మాట్లాడతావేమిటి?

బుచ్చ—అంతేకద?

గిరీ—అంతేగదంటే అంతకంటె అదృష్టం నాకు పట్టడం యెలాగ? ఆమాట మీరు అన్నా, నేను అన్నా, మీవాళ్ళు నన్ను తన్ని తగిలేస్తారు. వెంకటేశంగానీ అన్నట్లాయనా, పెయ్యికట్టుతాడు వుణ్నే వుంది.

వెంక—ఓయి నాయనో! వీపు (తడుముకొనును.) చవ్ చవ్! నే అవూరుకొంత్తను.

బుచ్చ—మా నేస్తం రాంభొట్లుగారిఅచ్చమ్మ మీరు వొప్పుకుంటె మిమ్మల్ని పెళ్ళాడతానంది.

గిరీ—పెళ్ళాడవలిసివొస్తే, అచ్చమ్మనీ పిచ్చమ్మనీ పెళ్ళాడతాను. ఎప్పటికైనా 'పికళ్ళతో నాకు పనేవిఁటి? నాబతుకు సుఖవేఁదో నేను చూసుకుంటాను.' అది మీలాంటి దివ్యసుందరవిగ్రహాలూ, గుణవంతురాలూ, నామీద కనికరించి "గిరీశంగారూ నన్ను పెళ్ళాడండి" అంటే పెళ్ళాడతానుగాని అచ్చమ్మల్నీ, పిచ్చమ్మల్నీ మెడకికట్టుకుని ఉత్తమబ్రహ్మచర్యం, లోకోపకారం, మానుకుంటా ననుకున్నారా యేవిఁటి?

వెంక—మంచిపండు పడిపోయింది అందుకోండి.

గిరీ—(పండు తీసి) ఆహా! యేమిచాయ! వొదినా మీవొంటి చాయని వుంది యీ పండు యిందండి.

బుచ్చ—బిందెలో పడెయ్యండి. తమ్ముడూ దిగొచ్చి బిందెయెత్తు.

గిరీ—వాడకష్టం రేటు. నేనెత్తుతాన్లెండి (యెత్తి) ఆహా! యేమి వయ్యారం!

(బుచ్చమ్మ నిష్క్రమించును.)

శిష్యా! రెండు పళ్ళు రాల్చు.

వెంక—నాన్నొస్తున్నాడండోయి దొడ్డితోవ్వేపు. యేవిఁటి సాధనం?

గిరీ—ఆకులు దట్టంగా ఉన్నవేపు దాగో. నేను యీతాం తోడ్డం ఆరంభిస్తాను.

[అగ్నిహోత్రావధానులు ప్రవేశించి]

అగ్ని—గిరీశంగారూ నీరుతోడుతున్నారండీ? అసిరిగాడు తోడుతాడే, యింగిలీషు చదువుకున్న వాళ్ళు, మీకెందుకాశ్రమ?

గిరీ—చనిపంటి వస్తువ లోకంలో లేదండి ఊరికే కూచుంటే నాకు వూసుపోదు. మొక్కలకా మంచిది. నాకా కసరత్తూ, గవునరు తోట్లో గొప్పు తవ్వుతాడు. సీవంరాణీవారు బీదలూ సాదలకీ యివ్వడానికి బట్టలు కుడతారు. ఇంగిలీషువాడు సోమరితనం వొప్పడండి. వాళ్ళలో పెద్దకవీశ్వరుడు షేక్స్పియర్ యేవన్నాడో విన్నారా, "డిగ్నిటీ ఆఫ్ లేబర్" అన్నాడు— అనగా కలక్టరు గొప్పవాడు కాడు, జడ్జీ గొప్పవాడుకాడు; కాయకేశపడి కష్టపడేమనిషే గొప్పవాడన్నాడు.

అంచాతనే యీగొప్ప దొర్లంతా మెప్పు పొందాలంటే తోటమాలీపని చేస్తారు. చెట్లూ చావడిలూ యెక్కడం వొహటీ వాళ్ళలో గొప్పవిద్య లాభంలేనిపని యేదీ దొర చెయ్యడండి మావఁగారూ. దొరగారు వూర్ణించి వూరికి వెళుతూండగా దాహావేఁసుండె. చెట్లని పళ్ళుంటాయి. నడితోవలో చెట్టెక్కడం నేర్చుకోకపోతే దాహంతో చావలిసిందేగదా? యేజన్సీ కమాన్ చేస్తూవుంటే పెద్దపులి వొస్తుం దనుకోండి. దొరకి చెట్టెక్కడం చాతయితే చటాల్న చెట్టెక్కి ప్రాణం కాపాడు కుంటాడు. అంచేత చదువుతోపాటు చెట్లెక్కడం కూడా నేరుస్తారు.

అగ్ని — దొర్లతరిఫీదంతా అదో చిత్రం. వెంకడు రానుకుంటున్నాడా, చదువుకుంటు న్నాడా అండి?

గిరీ — యింతసేపూ చదువుచెప్పి "చెట్లూ, చావడిలూ యెక్కి ఆడుకో" అని తోలే శాను.

అగ్ని — మీ కేం మతిపోయిందా ఏమిటండీ? కాలూచెయ్యీ విరుచుకుంటే?

గిరీ — రేపు మనవాడికి గుణుపురం తాసిల్దారీ అయి అడివిలో కమాను వెళ్ళుతుండగా! పెద్దపులొస్తే చెట్టెక్కలేక, కాళ్ళు వొణికి చతికిలబడాలని మీ అభిప్రాయవాఁ యేవిఁటి?

అగ్ని — మనవాడికి తాసిల్దారీ అవుతుందండి.

గిరీ — యెందుకావఁకూడదు గుఱ్ఱాలెక్కడం మనవాడు నేర్చుకోకపోతే, "నాయనా! నువ్వు కమాన్లకి పనికిరావు. డసుకుదగ్గిర హూమని గుమాస్తాపని చేసుకో. తాసిల్దారీ గీసిల్దారీ తలపెట్టకు" అని దొర్లంటారు.

అగ్ని — అలాగైతే చిన్న చెట్టెక్కించండిగాని పెద్దచెట్లప్పుడే యెక్కనివ్వకండి.

గిరీ — అంచాతనే జామచెట్టు యెక్కమన్నాను, చూశారా?

అగ్ని — ఓరి కోతివెధవా!

గిరీ — అదుగో తిడుతున్నారూ? దొర్లచదువు చదువుకుంటే దొర్ల తరిఫీదు యివ్వక తప్పదు. మీరిలా తిడితే భయపడి కిందపడతాడు; యిలాంటి పనులు మీకిష్టం లేకపోతే, యింగిలీషుచదువు మానిపించి వేదం చెప్పించండి.

అగ్ని — మరిచిపోయి తిట్టాను. యీ యింగిలీషువాళ్ళ సంగతంతా అదో వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి.

గిరీ — మీవంటి ప్రాజ్ఞులు అలా అండం నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది. వాళ్ళ నడవడిక మంచిదవడంచాతనే దేవుఁడు యింత రాజైశ్వర్యం వాళ్ళ కిచ్చాడు. మన శాస్త్రా ల్లో మాటలు మనం మనఁ మరిచేపోయినావుఁ. అవేఁటలే తెల్లవాళ్ళుదొంగతనంగా పట్టుకుపోయి, శాస్త్రం చెప్పినట్టల్లా ఆచరించి మనరాజ్యం లాగుకున్నారు. మీరు యెరిగినవారు గదా చెప్పండి. గురువులుదగ్గిర శిష్యులు యేంచేశేవారు?

అడవికి వెళ్ళి చెట్లెక్కి సమిధలు తెచ్చేవారు. రండికీ మొండికీ ఓర్చేవారు ఇప్పుడు మీరింత ప్రాజ్ఞులైన మీరేవఁటున్నారూ? మావాడు యిల్లుకదిలివెళ్ళితే కందిపోతాడు. మావాడు జాంచెట్టెక్కితే కాళ్ళు విరుచుకుంటాడు అని భయపడుతున్నారు. మీశిష్యులు బ్రహ్మాండవైఁన మఱ్ఱిచెట్టుకొనకెక్కి ఆకులు కోసి తెస్తున్నారు కారా? మన పుస్తకాల్లో మర్మం కనుక్కుని దొర్లు బాగుపడుతున్నారు. మనపుస్తకాలు బూజెక్కించి మనం చెడుతున్నాం.

అగ్ని — మీకు చాలా తెలుసును ఈతెల్లవాళ్ళు చేసే విద్యలన్నీ మన గ్రంథాల్లోంచి యెత్తుకెళ్ళినవే, యీ రెయిన్సూ, గియిళ్ళు యాపత్తు మన వేదంలో ఉన్నాయవి. మీది మా పరిశీలనైనబుద్ధి మనకేం గెలవడానికి మీరు రావలసిన సవబులు మా బాగున్నాయి.

గిరీ — యింకా బాగుండును. రికార్డు పూర్తిగా లేదు. కొన్ని కాగితాలు మీరే పారేశారో, మీవకీలు వుంచేసుకున్నాడో నాకు బోధపడకుండా వుంది.

అగ్ని — నేను పారెయ్యలేదండీ నాకు యింగిలీషు తెలియకపోవడం చాలా చిక్కొచ్చింది.

గిరీ — మీకే యింగ్లీషువొస్తే భాష్యం అయ్యంగార్లా అయిపోరా? యీమడి తడిపేసి వున్న కాగితాలు యాపత్తూను జాబితా రాస్తాను, తమరు వెళ్ళండి.

అగ్ని — మీరు సంసారం పనిపాట్లు యేం శ్రద్ధగా చేసుకుంటారు! మావాడికి మీలా ప్రయోజకత్వం అబ్బితే నాకొకడి అవసరం ఉండదు. దిగేటప్పుడు నిమ్మళంగా సాయంచేసి మరీ దింపండేం? కిందెంచి మేలెంచమన్నాడు. (నిష్క్రమించును)

వెంక — (నిమ్మళంగా) నాన్న యింట్లోకెళ్ళిపోయినాడు.

గిరీ — నిమ్మళంగా దిగు.

వెంక — (వురికి బతికించారు. వెళ్ళిపోబోవును.)

గిరీ — ఆగు ఆగు ఆవొళ్ళో పళ్ళిలా పట్రా.

వెంక — దొబ్బుతారా యేవిఁటి అన్నీని? అన్యాయం!

గిరీ — "అన్యాయం పాపనాశనం" అన్నాడు. ఒక్క అన్యాయంతో పాపాలన్నీ పోతాయి. అన్నిపళ్ళూ నువ్వుమాత్రం తింటావా యేమిటి? తింటే స్టమకేక్. కడుపునొప్పొస్తుంది; కడుపునొప్పొస్తే మీఅమ్మనోరు పగల్దీసి సోలడు ఆవఁదం వసగుండా గొంతుకలో పోస్తుంది.

వెంక — నేనావఁదం తాగను.

గిరీ — అలా అయితే పళ్ళట్టే తినకు. (యేతాంవొదిలి వెంకటేశం వొళ్ళోని కాయలు యెంచుచుండును.)

వెంక — (యేడుపుమొహంతో) పెద్దపళ్ళన్నీ దొబ్బుతారా యేవిఁటి?

గిరీ — పెద్దవాళ్ళకి పెద్దపళ్ళూ, చిన్నవాళ్ళకి చిన్నపళ్ళూ. యింతసేపూ చెట్టెక్కి — చిలకలా కొరికావు చాల్దా? నాలుగు పెద్దపళ్ళు తీసుకొని వెంకటేశం వీపు తట్టి మైడియర్ బ్రదరిల్లా! యిహ నీయిష్టం వొచ్చినట్టు చెట్లూ చేమలూ యెక్కు. ఇంగ్లీషువాడు నేచర్‌స్టడీ చెయ్యాలన్నాడు. జామిచెట్టెక్కి—నప్పుడుమాత్రం పండూ, పసుపుకాయా పిట్టభేదం బాగా స్టడీచేసి, పళ్ళుకోయ్యి. అందులో నాలుగు గురుదక్షిణకింద నాకియ్యి. లేకుంటే కడుపుబ్బుతుంది. నువ్వో హామాటు చెట్టెక్కిన తరవాత, వలేసి చూసినా మరిపండుపుకాయ కనపడదు. "యేరకుమీ కసుగాయలు" అన్నాడు రసవే! — (వెంకటేశం చాటువేసి పారిపోవును.)

పాచిక పారేటట్టే కనపడుతూంది ఆహా! యేమి సొగసు!

కం॥ నడుమా పొక్కిలి, జాంబూనదమా — నడవామైచాయ, కోకనదమా పదమా —
పదమా, జడ్డదుము వియత్ — పడమా, నూగారుగూఢ పదమా చెలికన్॥

(నిష్క్రమించును.)

కన్యాశుల్కము — చతుర్థాంకము

౧-వ స్థలము : రామప్పంతులు యింటిసావిడి.

(రామప్పంతులు కుర్చీమీద కూర్చునివుండగా మధురవాణి నిలబడి తమలపాకులు చుట్టి యిచ్చుచుండును.)

రామ — నేనే చిన్నతనంలో యింగిలీషు చదివివుంటే జడ్జీలయెదట ఫెళఫెళలాడించుదును. నాకు వాక్స్థానమందు బృహస్పతి వున్నాడు. అందుచేతనే యింగిలీషు రాకపోయినా నాప్రభ యిలా వెలుగుతూంది.

మధు — మాటలు నేర్చిన శునకాన్ని వేటకి పంపితే ఉసుకోమంటె ఉసుకోమందిట.

రామ — నేనా శునకాన్ని?

మధు — హాస్యానికన్న మాటల్లా నిజవఁనుకుంటారేవిఁ?

రామ — హాస్యానికా అన్నావు?

మధు — మరి మీతో హాస్యవాఁడకపోతే, వూరందరితోటీ హాస్యవాఁడ మన్నారా యేవిఁటి?

రామ — అందరితో హాస్యవాఁడితే యెరగవా?

మధు — అంచేతనే కుక్కన్నా, పందన్నా, మిమ్మల్నే అనాలిగాని, మరొకర్ని అనకూడదే! మిమ్మల్ని యేవఁనడానికైనా నాకు హక్కు వుంది. యిక మీమాటకారితనం నాతో చెప్పేదేమిటి? మీమాటలకు భ్రమసేకదా మీమాయలలో పడ్డాను?

రామ — నాకు యింగిలీషే వొస్తే, దొరసాన్లు నావెనకాతల పరిగెత్తరా?

మధు — మీఅందానికి మేము తెనుగువాళ్ళము చాలమో! యింగిలీషంటె జ్ఞాపకవొచ్చింది. గిరీశంగారు మాట్లాడితే దొరలు మాట్లాడినట్టు వుంటుందిట.

రామ — అటా, యిటా. నీకేం తెలుసును. వాడు వొట్టిబొట్లేరు ముక్కలు పేల్తాడు. ఆమాటలు గాని కోర్టులో పేత్తే చెప్పుచ్చుకు కొడతారు.

మధు — అదేమో మీకే తెలియాలి! గాని, గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లుగారితమ్ముళ్ళటా? చెప్పేరుకారు!

రామ — నీమనసు వాడిమీదికి వెళుతూందేం? ఐతే నీకెందుకు, కాకపోతే నీకెందుకు?

మధు — సుతిలేనిమాటా, సుతిలేనిపాటా, అని.

రామ — నాకా సుతిలేదంటావు?

మధు — మీకు సుతిలేకపోవడవేఁం, నాకీ.

రామ—యెంచేత ?
మధు—నువట్లు వ్రాయడంచేత.
రామ—యేమని రాసుంది ?
మధు—విచారం వ్రాసివుంది.
రామ—యెందుకు విచారం ?
మధు—గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లు గారి తమ్ముళ్లైతే పెళ్ళికి వొస్తారు. పెళ్ళికి వొస్తే, యేదైనా చిలిపిజట్టీ పెట్టి మీమీద చెయిచేసుకుంటారేమో అని విచారం.
రామ—అవును. బాగా జ్ఞాపకంచేశావుగాని డబ్బు ఖర్చైపోతుందని అవుఁధాన్లు బంధువుల నెవళ్ళనీ పిలువడు.
మధు—గిరీశంగారు పిలవకపోయినా వస్తారు.
రామ—నువుగానీ రమ్మన్నావా యేమిటి ?
మధు—మీకంటే నీతిలేదుగాని నాకు లేదా ?
రామ—మరి వాడొస్తాడని నీకెలా తెలిసింది ?
మధు—పెళ్ళికూతురు అన్నకి చదువుచెప్పడానికి కుదురుకుని, వాళ్ళింట పెళ్ళిసన్నాయి అంతా ఆయనే చేస్తున్నారట అంచేత రాకతీరదని తలుస్తాను.
రామ—వాడొస్తే యేమి సాధనం ?
మధు—నన్నా అడుగుతారు ?
రామ—పెళ్ళే తప్పిపోతే ?
మధు—యెలా తప్పుతుంది ?
రామ—తప్పిపోడానికి ఒక తంత్రం పన్నాను.
మధు—అయితే, మధురంమాట చెల్లించారే ?
రామ—చెల్లింపక రావఁప్ప యేచెరువునీళ్ళు తాగుతాడు ?
మధు—యేదీ ముద్దు (ముద్దుపెట్టుకొనును.)
రామ—గాని మధురం, కీడెంచి మేలిద్దాం. ఒకవేళ దెబ్బ బేజోటు అయిపోయి వాడు రావడవే తటస్థిస్తే యేవిఁటి సాధనం ?
మధు—ఆడదాన్ని నన్నా అడుగుతారు ?
రామ—ఆడదాని బుద్ధిసూక్ష్మం. కోర్టువ్యవహారం అంటే చెప్పు. యెత్తుకి యెత్తు యింద్రజాలంలా యెత్తుతాను. చేయిముట్టు సరసవఁంటేమాత్రం నాకు కరచరణాలు ఆడవు.
మధు—పెళ్ళి నాలుగురోజులూ, తలుపేసుకుని యింట్లో కూచోండి.
రామ—ఆడదాని బుద్ధి సూక్ష్మమని చెప్పేనుకాదూ ? మామంచి ఆలోచన చెప్పేవు.
మధు—గాని, నాకొక భయం కలుగుతూంది. నిశిరాత్రివేళ పైగొళ్ళెం బిగించి కొంపకి అగ్గి పెడతాడేమో ?

రామ—చచ్చానేం! వాడు కొంపలు చుట్టించే కొరివి ఔను మరి యేమిటిగతి?

మధు—గతిచూపిస్తే యేమిటి మెప్పు?

రామ—"నువ్వు సాక్షాత్తూ నన్ను గాపాడిన పరదేవతవి" అంటాను.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచి) అలాంటిమాట అనకూడదు. తప్పు.

రామ—మంచి సలహాఅంటూ చెప్పావంటే, నాలుగు కాసులిస్తాను.

మధు—డబ్బడగలేదే? మెప్పడిగాను. నేను నాప్రాణంతో సమానులైన మిమ్మల్ని కాపాడుకోవడం యెవరికో ఉపకారం?

రామ—మెచ్చి యిస్తానన్నా తప్పేనా?

మధు—తప్పుకాదో వేశ్యకాగానే దయాదాక్షిణ్యాలు వుండవో?

రామ—తప్పొచ్చింది లెంపలు వాయించుకుంటాను చెప్పు.

మధు—పెళ్ళివంటలకి పూటకూళ్ళమ్మని కుదర్చండి.

రామ—చబాష్! యేమి విలవైన సలహా చెప్పావు. (యేదీ చిన్న ముద్దు పెట్టుకోబోయి ఆగి) గాని గిరీశంగాడు నన్నూ దాన్నీ కలియగట్టి తంతాడేమో?

మధు—అభయం మీకక్కరలేదు. పూటకూళ్ళమ్మ కనపడ్డపంటే, గిరీశంగారు పుంజాలు తెంపుకు పరుగెత్తుతారు. ఆమె నోరు మహా చెడ్డది.

రామ—అవును నోరేకాదు, చెయ్యికూడా చెడ్డదే. దాం దెబ్బ నీకేం తెలుసును. గాని, మాదొడ్డసలహా చెప్పావు. యేదీ ముద్దు. (ముద్దు పెట్టుకొనును.)

(ముద్దు పెట్టుకుంటుండగా, లుబ్ధావుధాన్లు ఒక వుత్తరము చేతబట్టుకుని ప్రవేశించును)

లుబ్ధా—యేమిటీ అభావచేష్టలూ!

రామ—(గతుక్కుమని తిరిగిచూసి) మావాం పడుచువాళ్ళం గదా? అయినా, నా మధురవాణిని నేను నడివీధిలో ముద్దెట్టుకుంటే నన్ను అనేవాడెవడు?

మధు—నడికప్పుమీద యెక్కి ముద్దు పెట్టుకోరాదా? పెండ్లికితనానికి హద్దుండాలి, బావగారికి దండాలు, దయచెయ్యండి (కుర్చీ తెచ్చి వేయును.)

రామ—నాకు మావగారైతే, నీకు బావగా రెలాగవుటి?

మధు—మాకులానికి అంతా బావలే. తమకు యలా మావగారైనారో? (లుబ్ధావధాన్లుతో) కూచోరేం? యేమిహేతువోగాని బావగారు కోపంగా కనపడుతున్నారు. రేపు పెళ్ళయినతరవాత అక్కగారిని, వీధితలుపుగడియవేసి మరీ ముద్దెట్టుకుంటారేమో చూస్తానుగదా? అయినా మీఅల్లుడుగారికి చిన్నతనం యింకా వొదిలింది కాదు.

రామ—పైలా పచ్చీసీలో, చిన్నతనంకాక పెద్దతనం యలా వొస్తుంది? యేం మావాం! కోపవాం?

లుబ్ధా—నాకు పెళ్ళీవొద్దు. పెటాకులు వొద్దు.

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) చూశావా మధురం సాయంత్రం అప్పుడే పారింది. (పైకి లుబ్ధావధాన్లుతో) అదేం అలా అంటున్నారు? నిశ్చయం అయినతరవాత గునిసి యేం లాభం?

లుబ్ధా—నీసొమ్మేంపోయింది? గునియడం గినియడం కాదు. నాకీపెళ్లి అక్కర్లేదు.

మధు—(రామప్పంతులు చెవిలో) యేమిటీ వుత్తరం?

రామ—(మధురవాణిచెవిలో) అగ్నిహోత్రావుధాన్లు పేరుపెట్టి నేనే బనాయించాను.

మధు—(రామప్పంతులు చెవిలో) యేమని?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నువ్వు ముసలివాడివి గనుక నీసంబంధం మాను వొద్దని.

మధు—చిత్రం చెప్పేస్తాను.

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నీకు మతి పోయిందా యేమిటి? పెళ్ళి తప్పించమని నువ్వే నాప్రాణాలు కొరికితే, యీయెత్తుయెత్తాను. నోరు మూసుకో.

మధు—(లుబ్ధావుధాన్లు చెవిలో) యీ సంబంధం మీకు కట్టిపెట్టాలని పంతులు చూస్తున్నారు. వొప్పుకోకండి.

రామ—(మధురవాణితో) యేమీ బేహద్బీ! (లుబ్ధావధాన్లుతో) స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః అన్నాడు. దానిమాటలు నమ్మకండి. యంతమనిషి లేదు.

లుబ్ధా—(చేతిలోని వుత్తరమును ఆడిస్తూ) యీకుట్రంతా నీదే.

రామ—(తీక్షణంగా మధురవాణివైపు చూసి, లుబ్ధావధాన్లుతో) కోపం కోపంలా ఉండాలిగాని, యేకవచనప్రయోగం కూడదు.

లుబ్ధా—యిదంతా మీకల్పనే. నాకొంపముంచడానికి తలపెట్టారు. చదవండి.

రామ—(ఉత్తరం అందుకోక కుర్చీ వెనక్కి తీసుకుని) ఆవుత్తరం సంగతి నాకేం తెలుసును?

లుబ్ధా—చేసినవాడివి నీకు తెలియకపోతే, యెవరికి తెలుస్తుంది?

రామ—అదుగో మళ్ళీ యేకవచన ప్రయోగం! మెత్తగా మాటాడుతున్నావని కాబోలు ఆనాడీచేస్తున్నారు? ఉత్తరంగిత్తరం నేను కల్పించావని, మళ్ళీఅన్నావంటే కథ చాలా దూరం వెళుతుంది. ఆసంగతిమట్టుకు కాని వుండండి. రామప్పంతులు తడాఖా అంటే యేవఁనుకున్నారో?

లుబ్ధా—నువ్వు—

రామ—అదుగో మళ్ళీ.

లుబ్ధా—మీకల్పనైతేనేం, మరోహరి కల్పనైతేనేం, బుద్ధిపొరపాటు నాది. మధ్య నీ వెధవలతో నాకేం పని. వెంటనే బయుల్దేరిపోయి, ఆ అగ్నిహోత్రావధాన్లును అడుగుతాను.

రామ—మాటలు జోరుగా వొస్తున్నాయి. జాగ్రత (లుబ్ధావధాన్లు వెళ్ళును) నన్నేనా విధవలు అంటున్నాడు.

మధు—నన్ను కూడా కలుపుకోవాలని ఉందా యేవిఁటండి?

రామ—నన్ను మట్టుకు విధవని కింద కట్టావూ?

మధు—నేవుండగా విధవలు మీరెలా అవుతారు?

రామ—నన్ను సప్తవిధవని చేశావు మరి యింకా తరవాయి యేంవుంచావు?

మధు—అదేవిఁటి మాటలు?

రామ—ఆఉత్తరం నేను బనాయించానని, ఆవిధవతో యెందుకు చెప్పేవు?

మధు—మీతోడు నేను చెప్పలేదే?

రామ—మరి నేను బనాయించేసనని వాడికెలా తెలిసింది?

మధు—యెందుకీ ఆందోళన?

రామ—మరి, ఆవిధవ, ఆవుత్తరం తీసికెళ్ళి అగ్నిహోత్రావధాన్లుకి చూపిస్తే నామీద వాడు వెంటనే ఫోర్జరీ కేసు బనాయిస్తాడే? పీక తెగిపోతుంది? యేవిఁటిసాధనం?

మధు—యంత్రం యెదురు తిరిగిందో? ఐతే చక్రం అడ్డువేస్తాను. (మధురవాణి తొందరగా వీధిలోనికి వెళ్ళును.)

రామ—యిదెక్కడికి పారిపోతూంది? యిదే చెప్పేశింది. దొంగపని చేసినప్పుడు రెండోవారితో చెప్పకూడదు. విధవని చెవులు నులుపుకుంటాను. పరిగెత్తి వెళ్ళి చేతులో కాగితం నులుపుకొత్తునా?—గాడిదకొడుకు కరిస్తే? పోయి మీనాక్షి కాళ్ళు పట్టుకుంటాను.

[మధురవాణి వక చేతితో లుబ్ధావధాన్లు చెయ్యిపట్టుకుని
ప్రవేశించును]

మధు—(రామప్పంతులుతో) చాలు, చాలు మీప్రయోజకత్వం. బావగారికి అన్నా, తమ్ముఁడా, కొడుకా, కొమ్మా? మిమ్మల్ని ఆప్తులని నమ్ముకుని, సలహాకి వస్తే ఆలోచనా పాలోచనా చెప్పక ఏకవచనం, బహువచనం, అని కొట్టవాదం పెట్టేరు, బావా! కుర్చీమీద కూర్చోండి (కుర్చీమీద కూర్చోబెట్టి) (రామప్పంతులుతో) యీఉత్తరం యేవిఁటో నింపాదిగా చదివి చూచుకోండి. (ఉత్తరం రామప్పంతులు చేతికి యిచ్చును.)

రామ—(ఉత్తరం అందుకుని తనలో) బతికాన్రా దేవుఁడా (చూచుకుని) అదే నా వుత్తరవేఁ కాదే యిది. నానీడ చూచి నేనే బెదిరాను. (పైకి) హూవాఁ? వొస్తూనే తిట్లతో ఆరంభిస్తే యెంతటివాడికైనా కొంచం కోపం వొస్తుంది నెమ్మ

దిగానూ, మర్యాదగానూ, వచ్చి యేంసహాయం చెయ్యమంటే అది చేయునూ?

లుబ్ధా——మరైతే యీ కటాటోపం వొద్దని రాయండి. అతగాడికి పటాటోపం కావలిస్తే ఆఖర్చంతా అతగాడే పెట్టుకోవాలి.

మధు——(లుబ్ధావధాన్లు జుత్తుముడి విప్పి దులిపి) యేంధూళి! సంరక్షణచేసేవాళ్ళు లేక పోబట్టేగదా? గూటిలోనుంచి వాసననూనె మువ్వాసా తెచ్చి తలదువ్వుచుండును.)

రామ——(ఉత్తరం విప్పి కొసచూసి చదువును.) "సేవకుడు తమ్ముడు గిరీశం"—వీడా.

మధు——పైకి చదవండి.

రామ——నీగిరీశం, అనగానే పైకి చదవాలేం?

మధు——అయితే, మీరే చదువుకు ఆనందించండి.

లుబ్ధా——'నీగిరీశం' అన్నారేం?

రామ——అది వేరే కథ.

లుబ్ధా——పైకి చదవండి.

రామ——(చదువును.)

"సేవకుడు, తను అత్యంతప్రియసోదరుడు గిరీశం అనేక నమస్కారములు చేసి చాయంగలవిన్నపములు, త॥ యీనాటికి వృద్ధాప్యంలోనయినా మీరు తిరిగి వివాహం చేసుకొని ఒకయింటివారు కావడమునకు నిశ్చయించితి రన్నమాట విని యమందానందకందళిత హృదయారవిందుండనైతిని."

లుబ్ధా——వెధవ, వృద్ధాప్యమంటాడూ? నిన్నగాక మొన్న నేగదా యాభై దాటేయి.

మధు——(మువ్వాస మొలను పెట్టి, లుబ్ధావధాన్లు జుత్తు ముడివేసి) సంరక్షణలేక యిలా వున్నారుగాని, యెవరు మిమ్మల్ని ముసలివాళ్ళనేవారు?

రామ——(చదువును) "మీకు కాబోవు భార్య, నాప్రియశిష్యుం డగు వెంకటేశ్వర్లు చెలియలగుటంజేసి నాకు బ్రహ్మానందమైనది. నేను అగ్నిహోత్రావధాన్లు వారి యింటనే యుండి పెళ్ళిపనులు చేయించుచున్నాడను, వారు నన్ను పుత్రప్రాయముగా నాదరించుచున్నారు. బహుదొడ్డవారేగాని చంద్రునకు కళంకమున్నట్టుల వారికి కించిత్తు ద్రవ్యాశా, కించిత్తు ప్రథమకోపమూం గలవు."

వ్యాకరణం వెలిగిస్తున్నాడయ్యా గుంటడూ!

"షరా——ఆకోపం వొచ్చినప్పుడు మాత్రం యెదట పడకుండా దాగుంటే యెముకలు విరగవు. ప్రాణం బచాయిస్తుంది; మరేమీ ఫర్వా వుండదు——ద్రవ్యాశ అనగా అది వారికి గాని, మీకు గాని ఉపచరించేదికాదు. మీవూరివారెవరోగాని వక తుంటరి, మీరు విశేషధనవంతులనియు, పెళ్ళి దేవదుందుభులు మ్రోయునటుల చేతురనియు, వర్తమానము చేయుటను, యేబది బండ్లమీద యీవూరివారి నందరిని

తర్లించుకు రానైయున్నారు. ఇంతియునుగాక, దివాంజీ సాహెబువారి నడిగి, ఒక కుంజరంబునూ మూడు లొట్టియలునూ, యేనుగుఱ్ఱంబులు గూడ తేనైయున్నారు. బంగారపుటడ్డలపల్లకి గూడ దెచ్చెదరు.

"—దానిమీగ సవారీ ఐ, అలంకారోత్తులతో వూరేగి, మీరు పెళ్ళి చేసుకోవడం నాకు కన్నులపండువేగాని, యింతా వృథావ్యయంగదా అని నాబోటి ఆప్తులు విచారిస్తున్నారు. యెద్దుప్రంపు నాకికి రుచి. రామప్పంతులు సొమ్మేంపోయింది?"

వెధవ ! నావూసెందుకోయి వీడికి ?

'యిందులో ఒకపరమరహస్యం. అది యేదియనిన, యీ రామప్పంతులు చిక్కులకు, "జాకాస్ : తెలివికి, బిగ్ యాస్."

యిదేవిఁటోయి, యీ బొట్లేరు యింగిలీషు !

'అనగా'

వ్యాఖ్యానం కూడా వెలిగిస్తున్నాడేయ్య !

"జాకాల్, అనేది, గుంటనక్క"

పింజారీ వెధవ !

"బిగ్ యాస్, అనగా, పెద్ద—"

వీడి పినాదరగా ? యేం వీడిపోయీకాలం ! వీడిమీద తక్షణం డామేజి దావా పడేస్తాను.

(మధురవాణికి నవ్వొచ్చి ఆపుకోజాలక, విరగబడి నవ్వును)

యెందుకలా నవ్వుతావు ? నీమొగుడు నన్ను తిడుతున్నాడనా ఆనందం ?

మధు—(నవ్వుచేత మాట తెమలక, కొంతసేపటికి) కాదు—కాదు—మీతోడు—లొంటి—

రామ—నాతోడేవిఁటి ! నేను చస్తే నీకు ఆనందవేఁ !

మధు—(ముక్కుమీద వేలువుంచి, రామప్పంతులుదగ్గరకు వెళ్ళి, శిరస్సు కౌగిలించుకొని, ముద్దెట్టుకొనుచు) యేమి దుష్టుమాటా ?

రామ—మరెందుకు నవ్వుతావ్ ?

మధు—లొటి—లొటి—లొటి—

రామ—యేవిఁటా "లొటి?"

మధు—లొటి—పిట—

రామ—అవును, లొటిపిట, అయితే ?

మధు—(సమాళించుకొని) యెందుకో ?

రామ—యెందుకో నాకేం తెలుసును ?

లుబ్ధా—ఉత్తరంవల్ల మీరే తెమ్మన్నట్టు అగుపడుచూందే?

రామ—నేనా? నేనా? నాకెందుకూ లొటిపిట?

మధు—(ఉప్పెనగా తిరిగి నవ్వుతూ) యెక్కడానికి.

రామ—నేనా యెక్కడం?

మధు—యెందుకు కాకూడదూ? మీరొక లొటి—పి—బావగారొక లొటిపిట—పో—పో—పోలిశెట్టి—పెళ్ళిసప్లయిదారుడుగనక, అతడో లొటిపిట—యెక్కిపోలాలంట—వూరేగండి—వెన్ను కుప్పెక్కి—ఆ వైభవం—కళ్ళారా—చూస్తాం—మిక్కిలిగా నవ్వును. నవ్వు సమాళించుకుని) బావగారూ, క్షమించండి. ఆదుష్టవ్రాతకి నవ్వేను—మరేంగాదు.

రామ—దుష్టంటే దుష్టా! గాడిద!

లుబ్ధా—మీరొహ, పెద్దగాడిదని కూడా తెమ్మన్నారని కాబోలు రాశాడండీ.

రామ—లేదు, లేదు, గాడిదెమాట వుత్తరంలో యెక్కడా లేదు.

లుబ్ధా—వుంది నేను చదివానండీ గాడిద నెందుకు తెమ్మన్నావయ్యా నాసెత్తిమీదకి?

రామ—నీకు మతిపోతూందా యేమిటి? గాడిదమాట లేదంటూంటేనే? (మధురవాణి తిరిగీ నవ్వుచుండును) నీక్కూడా మతిపోయిందీ? ఎందుకానవ్వు? నన్ను చూశా? అవుధాన్లను చూశా?

మధు—యెందుకు ఆఅనుమానం?—సామెత—వుంది.

రామ—యేమిటా సామెత గీమితాను?

మధు—గాడిద అందిట—పాటకి నేను—అందానికి మాఅప్పా—అందిట—

రామ—అంటే?

మధు—పెళ్ళికి గాడిద—లొటిపిటామాట-యిన్నాళ్ళకి - మళ్ళీ విన్నానుగదా అని.

రామ—వింటే?

మధు—నవ్వొచ్చింది. మీరు కూడా నవ్వరాదూ? యెందుకీ దెబ్బలాట?

రామ—వీడిమీద డామేజి దావా వెంటనే పడేస్తాను.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లుతో) బావా, యెందుకు మాపంతులుగారిమీద అన్యాయంగా అనుమానం పడతారు? ఆయన నిజంగా మిమ్మల్ని అన్నగార్లా భావించుకుంటున్నారు గిరీశంగారు పంతులుమీద వ్రాయడానికి కారణాంతరం ఉన్నది. మీతో చెప్పవలసిన సంగతికాదు గాని, మీఉభయులకూ స్నేహం చెడడానికి సిద్ధంగా ఉన్నప్పుడు చెప్పకతీరదు. మీగిరీశంగారు నాకు కొన్నాళ్ళు యింగ్లీషు చెప్పేవారు, కొద్దిరోజులు నన్ను ఉంచుకున్నారు మాపంతులుగారు ఆయనదగ్గిరనుంచి

నన్ను తీసుకువెళ్ళిపోయి వచ్చినాడనే దుఃఖంచేత లేనిపోనిమాటలు కల్పించి "నక్కాగిక్కా" అని వ్రాశారుగాని, ఆబొల్లిమాటలు నమ్మకండి.

రామ — "నక్కా గిక్కా" వొట్టినే పోతుందనుకున్నావాయేమిటి? డామేజిదావా పడ్డతరవాత దానిసంగతి తెలుస్తుంది.

మధు — బావా, మరోకమాట ఆలోచించండి. పంతులుకేం లాభం యేనుగులూ, లొటిపిటలూ — (నవ్వును)

రామ — మనిషివికావాయేమి? గాడిదెమాట తోసుంటూంటే నే?

మధు — పోనియ్యండి. మీకెందుకు కోపం; గాడిదలు లేకపోతే కడంవ్వే అయెను. యివన్నీ మీయింటిమీద పడి తింటే మాపంతులుగారికి యేం లాభం? చెప్పండీ. ఒకవేళ రాతలుజేరం జరుగుతుంది గనక పోలిశెట్టికి లాభించవచ్చును.

లుబ్ధా — బాగా చెప్పావు — పోలిశెట్టి చేసినపనే!

రామ — చవగ్గా చేస్తాడని ఖర్చువెచ్చం కోమటాడిమీద పెట్టావు. అనుభవించు.

మధు — ఇప్పుడు మించిపోయినదేమి? పెళ్ళికూతుర్ని పంపిస్తే పది రూపాయలు ఖర్చుతో యిక్కడ ముడిపెట్టేస్తాం. మీరెవరూ రావద్దని, మీమావఁగారికి పేర ఉత్తరం వ్రాయండి.

లుబ్ధా — మా ప్రశస్తమైన ఆలోచన చెప్పావు. మా వఁగారూ మధురం మా బుద్ధిమంతురాలు.

రామ — అదుగో! "మధురం గిధురం" అని మీరు అనకూడదు. "మధురవాణీ" అనాలి.

లుబ్ధా — పొరపాటు — గాని తీరామోసి వాళ్ళు పెళ్ళికూతుర్ని ఒక్కర్తినీ పంపించేస్తే?

మధు — మరేం మీతీపు దిగడిసింది? పెళ్ళి చేసుకోండి.

లుబ్ధా — నాప్రాణంపోతే యీసంబంధం చేసుకోను. ఆవుత్తరం కొంసకూ చదివితే ఆభావచేష్టలు మీకే బోధపడతాయి.

మధు — చదవడం మానేసి యేమిటి ఆలోచిస్తున్నారు?

రామ — గిరీశంగాడిమీద పరువునష్టానికి డామేజి దావా తేకమాన్ను — వాడిమొహం లాగే ఉంది వుత్తరం చదివేదేవిఁటి.

లుబ్ధా — మా వెర్రిన నాపరువుమాత్రం యేమైనా వుంచాడనా? అయినతరవాయి చదవండీ.

రామ — (చదువును) లౌజాకలం, చిన్నది. బహులక్షణంగా వుంటుందిగాని కొంచం వెయ్యి నాకడుమాత్రం కద్దు. అద్దానిని మనవారు వైధవ్యహేతువ అంద్రు. యిది నట్టి సూపు — సూపర్ — స్టి — షన్ — అనగా, తెలివితక్కువ నమ్మకం.

మనవంటి ప్రాజ్ఞులు లెక్కించవలసినది కాదు. పరా—దీనికి వక చిన్న వైరాగీ చిటికె వున్నది. చిమ్మటతో పెయ్యి నాకుడు వెంట్రుక లూడబీకి, ఒక పౌ—, పౌడర్—అనగా గుండ కద్దు; ఆగుండ ప్రాశించినచో మరల పెయ్యి నాకుడు పుట్ట నేరదు. ఈలోగా దైవాత్తూ వైధవ్యంబే ప్రాప్తించినచో, పదేపదే క్షౌరంబౌను. గావున పెయ్యినాకుడు బాధించ నేరదు. రెండవ నెంబరు పరా—ఒకవేళ వైధవ్యం తటస్థించినా మావదినెగారు జుత్తు పెంచుచున్నయెడల, మీరేం చెయ్యగలరు; నేనేం జెయ్యగలను?

మధు—చాల్చాలు; యీపాటికి చాలించండి. గిరీశంగారు యేం తుంటరి?

రామ—యిప్పుడైనా వాడి నైజం నీకు బోధపడ్డదా? (చదువును) మూడవ పరా—యీనోజుల్లో స్త్రీపునర్వివాహం గడబిడలావుగ నున్నది. తమకు విశదమే మీరు స్వర్గంబునకుం బోయి ఇంద్రభోగంబు లనుభవించుచుండ నా మీకు పునర్వివాహము చేసికొన బుద్ధి పొడమవచ్చును. అదిమాత్రం నేను ఆపజాలనని స్పష్టముగా తెలియు పడి. ఏలననిన? వద్దని వందలించుటకు ఎవరు పడితినో, "మీయన్న స్వర్గంబున రంభతో పరమానందంబు నొందుచు నున్నారు కదా. నాగతేమి" యని యడిగినచో నేమి యుత్తరమీయువాడ?

మధు—మరి చాలించండి.

రామ—నీయిష్టం వొచ్చినప్పుడు చదివి, నీయిష్టం వొచ్చినప్పుడు మానేస్తానను కున్నావా? (చదువును)

నాల్గవ పరా—కొందువ కొన్ని హంశములూ బహుబాగా ఉన్నవి. తప్పకుండా యీ సంబంధం మీరు చేసుకోవలసిందే. మీఅత్తగారు సాక్షాత్తూ అరుంధతివంటివారు. మనలో మనమాట, ఆమెకు యీసంబంధం యెంతమాత్రమూ యిష్టములేదు. పుస్తె కట్టేసమయమందు, మీ యింటినూతులో పడి ప్రాణత్యాగం చేసుకుంటానని, యిరుగుపొరుగమ్మలతో అంటున్నారు. గాని ఫర్వాలేదు. ఆనాలుగు గడియలూ, కాళ్ళూ, చేతులూ, కట్టేద్దాం. మూడుముళ్ళూ పడ్డతర్వాత నూతులో పడితే పడ నియ్యండి. మనసొమ్మేం బోయింది. పోలీసువాళ్ళ చిక్కు లేకుండా మాత్రం వాళ్ళ కేమైనా పారేసి వాళ్ళని కట్టుకోవలసివస్తుంది. యీసంగతులు యావత్తూ మీ మేలుకోరి వ్రాసితిని. యిక్కడ వారికి తెలియదు. మరిచిపోయినాను. పిల్ల జాతకం అత్యుత్కృష్టంగా ఉందట. ఆబనాయింపు కూడా రామ—"

మధు—రామ?

రామ—అది ఆడవాళ్ళు వినవలసిన మాటకాదు.

లుబ్ధా—అది కూడా మీరే బనాయించారంటూ డేవిటండీ?

రామ—వాడి నోటికి నువ్వే బద్ధంవుంచు! వాకేమీ పడితేగాని కట్టడు.

లు—కొంచం అయినా నిజం ఉండకపోతుందా, అని నాభయం. అత్తవారికి ఇష్టం లేదని పోలిశెట్టి కూడా చెప్పాడు. యీసంబంధానికి వేయివేల దణ్ణాలు; నాకొద్దు బాబూ.

మధు—బాగా అన్నారు. మీసంబంధం మాకు యెంతమాత్రం వొద్దని, మీమావఁగారి పేర వ్రాయండి. కాకితం కలం తేనా?

లు—మావాఁ! మరి ముందూ వెనకా ఆలోచించక వెంటనే ఉత్తరం రాసిపెట్టండీ. (నిలబడి మధురవాణి చెవిలో రహస్యము మాట్లాడును; మధురవాణి లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో మాట్లాడును)

రామ—మొహంమీద మొహంపెట్టి, యేవిఁటీగుసగుసలు!

పైనుంచి పోష్టుజవాను—"లుబ్ధావుధాన్లుగా రున్నారండి. వుత్తరం వొచ్చింది."

(మధురవాణి పైకివెళ్లి వుత్తరము తెచ్చి లుబ్ధావుధాన్లు చేతికి యిచ్చును. లుబ్ధావధాన్లు రామప్పంతులు చేతికి యిచ్చును.)

లు—నులోచనాలు తేలేదు. మీరే చదవఁడి.

రామ—(తనలో చదువుతూ) మరేవిఁ! చిక్కొ వొదిలిపోయింది. మీమావఁగారి దగ్గిర్నించి.

లు—యేమఁని! యేనుగులూ, లొట్టిపిటలూ తేనంటాడా యేవిఁటండి!

రామ—మీసంబంధవేఁ అక్కర్లేదట.

లు—యేవిఁటి? యెంచేతనో! వాడికా అక్కర్లేదు! నాకా అక్కర్లేదు. తన పరువుకి నేం తగాను కానో!

మధు—నిమిషంకిందట పెళ్ళివొద్దన్నారే! ఇప్పుడు పెళ్ళి తప్పిపోయిందనికోపనాఁ!

లు—యింకా యేం కూస్తాడో చెప్పండీ.

రామ—మీరు పిసినిగొట్టని యెవరో చెప్పారట.

లు—నేనా పిసినిగొట్టుని? ఒక్కపోటున పద్దెనిమిది వొందలు యేపిసినిగొట్టు పోస్తాడు? యింతసొమ్ము యెన్నడైనా, ఒక్కసారి అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కళ్ళలో చూశాడూ? సంసారం పొత్తుగా చేసుకుంటే పిసినిగొట్లా? వాడిసొమ్ము వాడినెత్తిని కొట్టినతరవాత, నేనెలాంటివాణ్ణి అయితే వాడికేం కావాలి?

మధు—యెలాంటివాళ్ళేం? బంగారంలా వున్నారు?

రామ—మీరు ముసలివాళ్ళనీ, మీకు క్షయరోగం వుందనీకూడా యెవరో చెప్పేరట.

లు—నేను ముసలివాణ్ణా వీడి సిగ తరగా! యాభైయేళ్ళకే ముసలిటండీ? కొంచం దగ్గు వుండడవేఁ కాగట్టండి (దగ్గును) నిలివెడు ధనం పోసి పిల్లని కొనుక్కున్నతరవాత, మరి దానిఘోషా, నాఘోషా వాడి కెందుకయ్యా? డబ్బుచ్చుకున్నతరవాత చచ్చినవానికైనా కట్టకతీరదు. మాట్లాడ్రేం?

రామ—అవును; నిజమే. మీరు ముసలివాళ్లకేం మాత్రం?

లు—అదుగో 'ఏ తేమాత్రం' అంటారేమిటి? నువ్వే పెట్టేవు కాబోలు యీ పెంటం తాను.

రామ—అన్ని పెంటలు పెట్టడానికి మీ తమ్ముడు గిరీశం అక్కడే ఉన్నాడుకదా?

లు—వీడు, అక్కడెలా పోగయినాడ య్యా నాకు శనిలాగ?

మధు—ఏమి! యీ మొగవారిచిత్రం! యింతసేపూ పెళ్ళివొద్దని వగిస్తిరి; యిప్పుడు పెళ్ళి తేలిపోయిందని వగుస్తున్నారు. నిజంగా మీకు పెళ్ళాడాలని వుందండీ?

లు—వుంటే వుంది, లేకపోతే లేదు గాని యీ దుర్భాషలు నేను పడి వూరు కుంటానా?

మధు—మరేం జేస్తారు?

రామ—యేంజేస్తారా? డామేజీకి దావా తెస్తారు.

లు—దావా వొద్దు, నీపుణ్యం వుంటుంది. వూరుకో బాబూ.

రామ—కాకపోతే యింతకన్న చవకైనదీ, సాంప్రదాయమైనదీ, సంబంధం కుదిర్చి, చేసుకున్నావంటే అగ్నిహోత్రావుధాన్లుని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినట్టు ఉంటుంది.

లు—చవగ్గా కుదరడమెలాగ?

మధు—నామాట విని పెళ్ళి మానేసి వూరుకోండి.

లు—యేం? ముసలివాణ్ణని నీకూ తోచిందా? యేమిటి?

మధు—మీరా ముసలివాళ్ళు? యెవరా అన్నవారు?

లు—నీకున్న బుద్ధి ఆఅగ్నిహోత్రావుధాన్లుకి వుంటే బాగుండును.

మధు—ఓపన్ను కదిలిందా? కన్ను కు దృష్టితగ్గిందా? చూడండి మీదండలు కమ్మ చ్చులు తీసినట్టు యెలా ఉన్నాయో?

రామ—(తనదండలు చూసుకొని) మావం పెరట్లో గొప్ప తవ్వడం నుంచి దండలు మోటుగా వున్నాయి; గాని నాదండలు సన్నవైనా ఉక్కుఖడ్డీలు.

మధు—(తన చీరకొంగుతో లుబ్ధావధాన్లుఛాతీ కొలిచి) యేంఛాతీ!

రామ—యేమిటే వాళ్లకం?

మధు—ఉత్తరం మీలో మీరు చదువుకుంటారేం? పైకి చదవండి.

రామ—నువ్వు నన్ను ఆజ్ఞాపించే పాటిదానవా? మేం చదువుకుంటాం. ఇవి ఆడ వాళ్ళు వినవలసిన మాటలు కావు. నువ్వు అవతలకి వెళ్ళు.

మధు—నేను కదలను.

రామ—ఆమాంతంగా యెత్తుకెళ్లి వెనకింట్లో కుదేస్తాను.

మధు—(కుర్చీవెనకను నిలబడి లుబ్ధావుధాన్లు దండలు చేతులతో గట్టిగా పట్టుకుని) మార్కండేయుఁడు శివుణ్ణి చుట్టుకున్నట్టు, బావగార్ని చుట్టుకుంటాను. యెలా లాక్కువెళతారో చూస్తాను.

లు—(తనలో) యేమి మృదువూ చేతులు! ఆ, తలదగ్గిర చేరిస్తే. యేమి ఘుమఘుమా (పైకి) "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు మావఁగారూ. మధురవాణిన్ని వుణ్నియ్యండి. మంచి బుద్ధిమంతురాలు. నిజం కనిపెడుతుంది.

రామ—అయితే మరి మను (చదువును) మీకొమార్తె ప్రవర్తన బాగా వుండకపోవడం చేత విస్మరిస్సి వెళేశారని లోకంలో వార్త గట్టిగా ఉన్నది.

లు—(కొంతతడవు వూరుకుని) నువ్వే నాకొంప తీశావు.

మధు—ఉంతులేనా?

లు—ఓహార్ని అనవఁసిన పనేవుంది?

మధు—(కొంతతడవు వూరుకొని) నేను మీయింటికి వెళ్ళిపోవస్తాను. రండి. పెళ్ళిగిళ్ళీ మానెయ్యండి. మీకు పెళ్ళాంకన్న యెక్కువగా సంరక్షణ చేస్తాను.

లు—(ఆనందం కనపరుస్తూ బీదవాణ్ణి) నేను డబ్బివ్వఁగలనే? నీలాంటి విలవైన వస్తువను పంతులుగారే భరించాలి.

మధు—నాకు డబ్బక్కర్లేదు, తిండి పెడతారా?

లు—ఆహా! అందుకు లోపవాఁ!

మధు—ఏమి పదండి మరి యీ పంతులుగారి మాట మాటలు వినక పెళ్ళి మానేసి, సుఖంగా యింట్లో కూచుందురుగాని.

రామ—(మధురవాణివైపు తీక్షణముగా చూసి) నువ్వు భోజనం చెయ్యలేదన్నమాట జ్ఞాపకం వుందా? వెళ్ళు.

మధు—మీ ఒర్య చూస్తే నే కడుపు నిండుతుంది. (ఛఱ్ఱుమని యింటిలోనికి పోవును.)

లు—యీ మధురవాణి, విన్నారా! మావాఁ! వేశ్యఅయినా! చాలా తెలిసినమనిషి. మనసంసార్లకి దానికి ఉన్న బుద్ధి వుంటేబతికిపోదుం.

రామ—అవుఁను. బుద్ధిమంతురాలే, గాని వొళ్ళెరగని కోపం. యేమైనా వెఱ్ఱి అవమానం పుట్టితే తనూపై కానదు. మరేఁగా మావాఁ, మీలాంటి శిష్టులు శరీరం తాకకూడదు. అది చిన్నతనంచేత మొఖంమీద మొఖంపెడితే. "పిల్లా యడంగా నిలపడి మాట్లాడు" అని చప్పాలి ఒక్కటే వొచ్చింది దీనికి దుర్గుణం పరాయివాళ్ళతో మాట్లాడితేగాని దానికి తోచదు. పట్టణవాసంలో వుండడంనించి ఆ దురలవాటు అబ్బింది.

లు—చిన్నతనంగదా! మధురవాణి నాపిల్లలాంటిది. ముట్టుకుంటే అదో తప్పుగా భావించకండి.

రామ—నీసొమ్మేం బోయింది! అదికాదు. మాకాకా మావాఁ వుంచుకున్న ముండా కొడుకు నాడట మరో ముండాణ్ణి పట్టుకుని "వీడి పండలు కమ్మెచ్చులు తీసినట్టున్నాయి. వీడిఛాతీ భారీగా ఉంది"—అని అని చెవిలో నోరుపెట్టి గుసగుసలాడుతూంటే అగ్గెత్తుకొస్తుందా రాదా?

లు—పొరపాటు. లెంపలు వాయించుకుంటాను. క్షమించండి.

రామ—మీ లెంపలు వాయించుకుంటే కార్యంలేదు. దాని లెంపలు వాయించాలి. మీమీద దానికి కొంచం యిష్టం వున్నట్టుంది. గట్టిగా బుద్ధిచెప్పండి.

లు—నామీద యిష్టంవేఁవిఁటి మావాఁ! యెక్కడైనా కద్దా?

రామ—మీయింటికి వెళ్ళిపోయొస్తాననంటూంది? మరి తీసికెళ్ళు.

(పై మాటలాడుచుండగా మధురవాణి పట్టుచీర కట్టుకుని ప్రవేశించి)

మధు—ఆలాగే తీసికెళ్తారు. మీకు భారవైఁతేను. ఆమహానుభావుడికి చాకిరీ చేస్తే పరంఐనా ఉంటుంది.

లు—సామగారు హాస్యానికంటున్నారుగాని, నన్నొదుల్తారా? నేఁతగను, తగను.

రామ—అలాగడ్డి పెట్టండి!

మధు—ఆయన హాస్యానికి అంటున్నా, నేను నిజానికే అంటున్నాను. గడ్డి గాడిదలు తింటాయి; మనుష్యులు తినరు.

రామ—అదుగో మళ్ళీ గాడిదలంటుంది! (మధురవాణి నవ్వుదాచుటకు ముఖం తిప్పికొని, లోగుమ్మము దాటి, విరగబడి నవ్వును.)

లు—మధురవాణికి మీదగ్గిర భయం భక్తీ కూడా కద్దు.

రామ—ఉంది. కోపవొస్తే గడ్డిపరకం తఖాతరీ చెయ్యదు. పరాయిమనిషి ఉన్నాడని అయినా కానదు.

లు—పెళ్ళిప్రయత్నం యిక మానుకోవడవేఁ ఉత్తమం అని తోస్తుంది. యేవిఁటి తమ తలవు?

రామ—నాతలవేం యేడిసింది! పెళ్ళి చేసుకోవొద్దని మధురవాణి తలవైంది కాని బుద్ధికి ఆనందించి అలా నడుచుకుంటున్నారు. స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః అని చెప్పనే చెప్పాను.

లు—మీరు అప్పుల నేగదా మీసలహాకి వొచ్చాను. మధురవాణి చెప్పిందనా పెళ్ళి వద్దంటున్నాను. తప్పిన పెళ్ళి తప్పిపోయింది ఖర్చులు కూడొచ్చాయి గదా అని సంతోషిస్తున్నాను.

రామ—రెడ్డొచ్చాడు మొదలాడన్నాడట. సాధకబాధకాలు యెన్ని పర్యాయములు చెప్పినా అవి అన్నీ పూర్వపక్షంఐ, సుక్తాయింపు మళ్ళీ డబ్బు ఖర్చుమీదికి వొస్తావుంటుంది. పెళ్ళి చేసుకని కడుపుఫలిస్తే మీయిల్లు పదియిళ్ళౌతుంది. పెళ్ళి చేసుకోక గుటుక్కుమంటే ఈకష్టపడి ఆర్జించిన డబ్బంతా యెవడి పాలు కాను?

లు—అదుగో యేమో యెక్కువపసనం ఉన్నట్టు తలపిస్తారు నాకేవుంది?

రామ — ఉన్నంతఉంది పరానికి యిన్ని నీళ్ళు పుక్కిలించి వొదిలేవాడుండాలా?

లు — అలా అయితే, తమరెందుకు పెళ్ళిచేసుకున్నారుకారూ?

రామ — నేను పిత్రార్జితం అంతా కరరావుకు మట్టేశాను. యిక పరానికా శాక్తేయుణ్ణి. యోగసాధనం చేస్తాను. నాకు మరి కర్మతో పనిలేదు. లోకంకోసం తద్దినాలు పెడుతున్నాను. అయితే సానివాణ్ని యెందుకు వుంచుకున్నావయ్యా! అని అడగగలరు.

"కామి గాక మోక్షకామి కాడు" అన్నాడు. యిక మీసంగతో? మీరు నిద్రపోతూండగా చూసి యెప్పుడో ఒకనాడు మీనాక్షి అపాతు యెక్కడీసి రంకుమొగుణ్ని తీసుకుపారిపోతుంది. ఆపైని దరిద్రదేవత మిమ్మల్ని పెళ్ళాడుతుంది.

లు — అయితే యేం జేయమంటారు?

రామ — మీరు పునః ప్రయత్నం చేసి పెళ్ళాడండి. పెళ్ళాంభయం చేత మీనాక్షి ఆటకట్టడుతుంది. మీనాక్షి భయంచేత మీ పెళ్ళాం కట్టుగా ఉంటుంది అవునంటారా? కాదంటారా?

లు — నిజవైనమాటే.

రామ — నిజవైతేనేం? మీకు బహుపరాకు నాగబాధకాలు అడుగడుక్కీ జ్ఞాపకం చేస్తూండాలి. మీకు జాతకరీత్యా, వివాహం జరక్కపోతే, మార్కం ఉందన్న మాట పరాకు పడ్డారా?

లు — పరాకులేదు, గాని యిన్నాళ్ళాయి కొట్టుకుంటూంటే, యీనాటికి పద్దెనిమిది వొందలకి, వక సంబంధం కుదిరి, తీరా క్రియాకాలానికి తేలిపోయిందిగదా? యిప్పుడు చవగ్గా మనకి సంబంధం కుదురుతుందా? కుదరదు. కుదరదు.

రామ — నిన్న వొచ్చాడయ్యా, గుంటూరునించి వక బ్రాహ్మడూ; వున్నాడో వెళ్ళిపోయినాడో?

లు — సంబంధానికా?

రామ — అవును. యెంతబుద్ధితక్కువపనిచేశానూ! నా యెరికని యెక్కడైనా సంబంధం వుందా అని అతగాడు అడిగితే లేవని చెప్పేను. యీ సంబంధం తప్పిపోతుందని నేనేం కలగన్నానా యేవిఁటి? అతడు జటాంత స్వాధ్యాయిన్నీ మంచి సాంప్రదాయవైఁన కుటుంబీకుడున్నూ. ఆసంబంధం చేస్తే అగ్నిహోత్రావధాన్లని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినట్టౌను.

లు — బేరం యేం చెప్పేడు?

రామ — బేరం మహాచవకయ్యా. అదే విచారిస్తున్నాను. అతగాడు గుంటూరునుంచి వస్తున్నాడు. అక్కడివాళ్ళకి, మనదేశపు కొంపలమ్ముకునే బేరాలతాపీ యింకా తెలియలేదు. అందుచేత నందిపిల్లిలో పన్నెండువందలకి సంబంధం కుదుర్చుకున్నాడు.

వ్యవధిగాగాని పెళ్ళికొడుకువారు రూపాయలు యివ్వలేమన్నారట. ఆ బ్రాహ్మడికి ఋణాలున్నాయి. వాయిదానాటికి రూపాయలు చెల్లకపోతే దావా పడిపోతుందని యెక్కడయినా పిల్లని అంటగట్టడానికి వ్యాపకం చేస్తున్నాడు. ఒకటి రెండు స్థలాల్లో వెయ్యేసి రూపాయలకి బేరం వొచ్చిందిట. పన్నెండు వందలికిగాని యివ్వనని చెప్పేడు.

లు—మరొక్కవొంద వేదాం మనం ?

రామ—అతగాడు వుంటేనా, నూరువేయడానికి యాభై వేయడానికినీ ?

లు—కనుక్కుంటూ మీకు పుణ్యం వుంటుంది. యెక్కడ బసో ?

రామ—దాని సిగగోసినడబ్బు, డబ్బుమాట అల్లావుణ్ణీండి గాని, ఆపిల్ల యేమి యేపు యేమి ఐశ్వర్యలక్షణాలు ! ధనరేఖ జెత్తిపోతులావుంది. సంతానరేఖలు స్ఫుటంగా వున్నాయి. పిల్ల దివ్యసుందరవిగ్రహం.

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు—గ్రహాలేఁవిఁటి ?

రామ—గ్రహావేఁవిఁటా ? అవుధాన్లుగారి గ్రహస్థితి చూస్తున్నాం. జాతకరీత్యా యీ సంవత్సరంలో వివాహం కాకతప్పదు.

మధు—మీమాట నేను నమ్మను ? (అవుధాన్లు దగ్గిరకు వెళ్ళి ముఖంయదట ముఖం వుంచి) ఆమాట నిజమా.

లు—అంతా నిజం అంటున్నారు.

మధు—సిద్ధాంతిగారేవఁన్నారు ?

లు—జాతకం చూసిన సిద్ధాంతల్లా ఆమాటే అంటున్నాడు. ఇదివరకల్లా నాజాతకం మాగట్టి దాఖలా యిస్తూంది. ఒక్కటీ తప్పిపోలేదు.

మధు—అయితే మీ ప్రారబ్ధం. ఆ వెయ్యినాకుడు పిల్లనిమాత్రం యీపంతులు మాయ మాటలు విని చేసుకోకండి.

రామ—భోంచేస్తూ వొచ్చావు యేం పుట్టి ములిగిపోయిందని ?

మధు—వెండిగిన్నెకోసం వొచ్చాను.

రామ—తీసుకెళ్ళు. (మధురవాణి నిష్క్రమించును)

లు—పెళ్ళిచేసుకోవద్దంటుందేవఁండీ ?

రామ—నిమ్మళంగా మాట్లాడండి సానిదియెక్కడైనా పెళ్ళిచేసుకోమంటుందయ్యా? నీమీద కన్నేసింది.

లు—నామీద కన్నెయ్యడవేఁవిఁటి మావఁగారూ ! యెవరు విన్నా నవ్వుతారు.

రామ—మీరుగాని పెళ్ళిచేసుకోవడం మానేస్తే మీయింట్లోవొచ్చి బయితాయిస్తుంది. అది ఘంటాపథంగా చెబుతూవుంటే చెవుల్లేవా యేవిఁటి మీకు ? దానితో మీరె

వేఁయినా వెఱ్ఱివెఱ్ఱిచేష్టలు చేశారంటే మీకూ నాకూ పడుతుంది గట్టిరంథి. జాగ్ర
తెరిగి మసులుకోండి.

లు—నేనా? నేనా? యేమిటి అలా శెలవిస్తున్నారు మావాఁ! నాపిల్ల ఒకటి అది వొకటీనా? ఆ గుంటూరు శాస్తుల్లు ఉన్నాడో, వెళ్ళాడో, ఒక్కమాటు కనుక్కోలేరు?

రామ—యదటింట్లోనే బసచేశాడు కనుక్కుంటాను గాని, మధురవాణి భోజనం యేపాటి అయిందో చూసి మరీ వెళతాను. (లోపలికి వెళ్ళి వచ్చి పైకి వెళ్ళును)

లు—మధురవాణ్ణి తీసుకుపోతా ననుకుంటున్నాడు యీపంతులు అహా! హ! (పొడుము పీల్చి) మనిషికి మనిషికి తారతమ్యం పొందే కనిపెట్టాలి. పంతుల్లాగ మీసం వుంచుకుని, రంగు వేసుకుంటే, తిరిగీ యౌవ్వనం వొస్తుంది. యీ చవకసంబంధం కుదిరినట్టాయనా యేమి అదృష్టవంతుణ్ణి.

రామప్పంతులు స్త్రీవేషముతో నున్న శిష్యుణ్ణి రెక్కపట్టుకు
తీసుకువచ్చును. అరచెయ్యి చూపించి)

రామ—చూశావాఁ! యేం ఖోదా కొట్టుకొచ్చిందోయి నీకు! యిదిగో ధనరేఖ. చెయ్యి కొనమట్టి రెండోపక్కకి యెగబాకినట్టుకదోయి, యివిగో సంతానరేఖలు. కంఠం దగ్గిర చూశావా హారరేఖలు?

లు—అట్టే పరిశీలన అక్కర్లేదు చాల్లెండి.

(పైప్రసంగము జరుగుచుండగా మధురవాణి వెనకపాటున వచ్చి పంతులు నెత్తిమీద
చెంబుతో నీళ్ళు దిమ్మరించును.)

రామ—యేమిటే బేహద్బీ!

మధు—మంగళస్నానాలు (శిష్యుడి గెడ్డం చేతనొక్కి) నీకు సిగ్గులేదే లంజా?

(మధురవాణి నిష్క్రమించును)

రామ—కోపవొఁస్తే మరివొళ్ళెరగదు యిది. కొరకంచో చీపురుగట్టో పట్టుకు వెంట దరువుతుంది. యీపిల్లని తీసుకు పారిపోదాం రండి.

(శిష్యుడి చెయ్యిపట్టుకుని పైకి నడుచును.)

లు—నడుస్తుంది. రెక్కవొదిలెయ్యండి.

రామ—(రెక్క వొదిలి) ఓహో, కాబోయే యిల్లాలనా?

[ముగ్గురూ నిష్క్రమించి. వీధిలో ప్రవేశింతురు]

లు—యీపిల్లని చేసుకోమని మీఅభిప్రాయవేఁనా?

రామ—నాఅభిప్రాయంతో, యేంకార్యం? మీమనస్సమాధానం చూసుకోండి. పిల్ల యేపు గావుందా? రూపురేఖావిలాసాలు బాగున్నాయా? అని చూసుకోండి.

లు—సంసార్లకి సౌందర్యంతో యేఁపని?

(సిద్ధాంతి తొందరగా యెదురుగుండా వస్తూ ప్రవేశించి)

సిద్ధాం—(లుబ్ధావధాన్లతో) యెవరు మావాఁ యీపిల ? లుబ్ధావుధాన్లుజవాబు చెప్పక, రామప్పంతులువైపు బుఱ్ఱతిప్పి సౌజ్ఞ చేయును.)

రామ—మావాళ్ళే.

సిద్ధా—(నిదానించి) భాగ్యలక్షణాలేంబట్టాయీ యీపిల్లకి !

రామ—యేవిఁటండి ?

సిద్ధా—విశాలమైఁన నేత్రాలూ, ఆకర్ణాలూ, ఆవుంగరాలజుత్తూ, విన్నారా!యేదమ్మా చెయ్యి (చెయ్యిచూసి) యేఅదృష్టవంతుడు యీపిల్లని పెళ్ళాడాడోగాని—

రామ—యింకా పెళ్ళి కాలేదండి.

సిద్ధా—మీరు పెళ్ళిచేసుకోవాలని వుంటే యింతకన్నా అయినాతనం, ఆయిశ్వర్యం, సిరి, సంపదాగల పిల్ల దొరకదు. యిది సౌభాగ్యరేఖ, యిది ధనరేఖ, పంతులూ బోషాణప్పెట్టెలు వెంటనే పురమాయించండి. యేది తల్లీ చెయితిప్పూ, సంతానం వకటి, రెండు, మూడు, చెయ్యివొదిలి (లుబ్ధావధాన్లతో) యెదీ మావాఁ పొడిపిసరు (పొడుంపీల్చి) పోలిశెట్టి కూతురు ప్రసవం అవుతూంది జాతకం రాయాలి. మళ్ళీ దర్శనంచేస్తాను.

రామ—వక్కమాట (సిద్ధాంతితో రహస్యంగా మాట్లాడును. సిద్ధాంతి చంకలో పంచాంగం తీసి, చూచును. మరి నాలుగు మాటలాడి పంచాంగం చంకలో పెట్టుకుని తొందరగా వెళ్లిపోవును.)

లు—యేవంటాడు ?

రామ—నేనే యీపిల్లని పెళ్ళిచేసుకుంటాననుకుంటున్నాడు, రేపటిత్రయోదశినాడు పెళ్ళికి మంచిది అన్నాడు.

లు—ఆరోజు వివాహముహూర్తం లేదే ?

రామ—శుభస్య శీఘ్రం అన్నాడు. ద్వితీయానికి అంత ముహూర్తం చూడవలసిన అవసరం లేదు. తిధీ నక్షత్రం బాగుంటే చాలును. యిదిగో మీమావఁగారు వొస్తున్నారు;

లు—బేరవాఁడి చూడండి.

[కరటకశాస్త్రుల్లు ప్రవేశించును.]

కరట—గంగాజలం సిరన్నన పోసుకున్నారా యేవిఁటి పంతులుగార్లూ ? మాపిల్లని యెక్కడికి తీసికెళుతున్నారు ?

రామ—(కరటకశాస్త్రితో) మాట.

[ఇద్దరూ రహస్యముగా మాటలాడుదురు]

రామ—(లుబ్ధావధాన్లును యెడంగాతీసికెళ్ళి) పధ్నాలుగు వొందలు తెమ్మంటున్నాడు యెవళ్ళో పదమూడు యిస్తావఁన్నారట.

లు—యిదా మీరు నాకు చేసినసాయం? పోనియ్యండి, ఆపణ్ణెండుకైన తగలెట్టండి.

రామ—ఉపకారానికి పోతే నామీదనిష్ఠూరం? కోరి అడిగితే కొమ్మెక్కుతారు, యేం జెయ్యను. (కరటకశాస్త్రిలో రహస్యంగామాట్లాడి, తిరిగివచ్చి లుబ్ధావధాన్లుతో) మావాఁ కృత్యాదవస్థమీద వొప్పించాను. పిల్లదానికి సరుకు పెడితేగాని వల్లలేదని భీష్మించుకుని కూచున్నాడు. యేవఁంటావు?

లు—అది నావల్లకాదు.

రామ—ఊరుకోవయ్యా, అలాగే అందూ, మధురవాణి తాలుకు కంటె తెచ్చి ఆవేళకి పెట్టి తరవాత తీసుకుపోతాను.

లు—ఆదేదో మీరే చూసుకోండి.

రామ—నేనే చూసుకుంటాను. ఖర్చువెచ్చాలేవో మనవేఁ చేసుకుని. కొంచంలో దబడబలాడించేదాం. పాలిశెట్టిని సప్లయికి పెట్టకండి. పెద్దపాలెంవెళ్ళి లౌక్యుల్ని యెవరు పిలవడం?

లు—మరి నాకెవరున్నారు. మీరే పిలవాలి.

రామ—లౌక్యుల్ని పిలవడానికి వెళ్ళినప్పుడు దుస్తు డాబుగా ఉండాలి. దగలా గీగలా తీయించి యెండవేయిస్తాను.

(నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము: లుబ్ధావధాన్లు యిల్లు.

లు—అవును. మీరు చెప్పిన బాగుంది దివ్యస్థలాల్లో ఏకరాత్రి వివాహాచారం వుంది.

కరట—పెద్దపెద్దఉద్యోగస్థులుకూడా యిప్పటిరోజులలో, వివాహాలు అలాగే చేస్తున్నారు. కోదండ రామస్వామివారు స్వయంవ్యక్తవూరు. హనుమత్ప్రతిష్ఠా అయినప్పుడు, దివ్యస్థలం కాదని యెవడనగలడు?

లు—ఆమాట సత్యవేఁ గాని, యిది దివ్యస్థలంగా ఆలోచించి ఇదివరకు యెవళ్ళూ యిక్కడ, ఏకరాత్రవివాహం చేసివుండలేదు మావఁగారూ. మనం చేస్తే యేవఁంటారో?

కరట—దివ్యస్థలం అయినతరవాత యెవడేవఁంటే మనకేం పోయింది?

లు—వంతులుతో చెబుదాం.

కరట — యేమిటి మీసత్యకాలం కూలంగానూ! యీ పెళ్ళిలో యేవో వొక వొంటు బెట్టి నాలుగుడబ్బులు ఆర్జించుకుందావని చూస్తావున్న పంతులూ పోలిశెట్టీ, ఏకరాత్రవివాహానికి ఆమోదిస్తారా? ప్రస్తేకట్టించాకా ఆమాట వాళ్ళతో చెప్పకండి.

లు — పంతులుతో చెప్పకపోతే యేంజట్టీ పెడతాడో?

కరట — యేవిఁటిభయం! అతగాడు మీకు యజమానా? జట్టీ, గిట్టీ పెడితే, పెణ తూడ గొడతాను.

లు — మీరు కాదుగాని, సిద్ధాంతిగారి చేతిలో రెండు రూపాయలు పడేస్తే అపూచీ అంతా ఆయన నెత్తిమీద వేసుకుంటాడు. ఆయనయెదట పంతులు నోరు యెగియదు.

కరట — పావఁటిదానికి విసుగుదుంది. పంతులికుండదా?

(నిర్గమింతురు.)

3-వ స్థలము: లుబ్ధావధానులు యింటిపెరడు.

[కరటకశాస్తుల్లు, మీనాక్షి ప్రవేశింతురు.]

మీనాక్షి — మీపిల్లని నాకడుపులో పెట్టుకోనా తాతయ్యా!

కరట — కడుపుగదా అమ్మా! అంచేత పదేపదే చెబుతున్నాను. దానికి తల్లివైనా నువ్వే తండ్రివైనా నువ్వే. (దుఃఖమును అభినయించును.)

మీనా — విచారించకండి, తాతయ్యా, దానికి యేలోపం రానియ్యను.

కరట — అమ్మా నీకిమ్మని మాఅమ్మ చేతికి ఓపులిమొసగురు యిచ్చాను. పుచ్చుకో.

మీనా — యిస్తుంది. తొందరేవిఁటి, తాతయ్యా? నీదగ్గిరవుంటేఁ? నాదగ్గిరవుంటు నేం?

[సిద్ధాంతి ప్రవేశించును.]

సిద్ధాంతి — యెంతసేపూ కూరలు తరగడం. భోజనాలసరంజాం జాగ్రత చెయ్యడం సంధడేగాని, లగ్నానికి కావలసిన సరంజాం జాగ్రత చెయ్యడపు తొందరేవీఁ కానరాదు. నాశిష్యుడు మునిగిపోతులాగ పడున్నాడు.

మీనా — నాలు గ్గడియల పొద్దులగ్గవైతే, యిప్పటినుంచీ సరంజాం తొందరేవిఁటి ఆచ్ఛన్నమానాఁ!

సిద్ధాంతి — చదవేస్తే వున్నమతీపోయిందన్నాట్ట. నాలుగ్గడియల రాత్రుండవగా శుభముహూర్తం.

మీ — మానాన్న యెప్పుడూ యిదే మచ్చు. యేమాటా నిజం యింట్లో ముండలతో చెప్పకపోతే యెలా యేడుస్తారు? నాన్నా! నాన్నా!

[లుబ్ధావధాన్లు ప్రవేశించును]

లు—యెందుకా గావుకేకలు?

మీ—నాలుగ్ఘడియల రాత్రుండగానట ముహూర్తం అచ్చన్నమావఁ అంటున్నారు.

లు—యిదేవిఁటండోయి, నాలుగ్గడియల పొద్దు కనుక్కున్నానే మహూర్తం?

సి—ముప్పైమూడు విఘడియలపొద్దు కనుక్కున్నారు కారో? మీ వెఱ్ఱులు చాలించి చప్పున కానివ్వండి మంగళస్నానాలు. ఊళ్ళో బ్రాహ్మలినందర్నీ పిలిచేశాను.

లు—చంపారే! చలి!—అయితే రామప్పంతులు కూడా నాలుగ్ఘడియల పొద్దుకి రమ్మని పిలుస్తారేమో?

సి—శతాంధాః కూపం ప్రవిశంతి. అమ్మీ పిల్లకి స్నానం చేయించూ.

మీ—యిదుగో, నిమిషంలో చేయిస్తాను.

సి—ఆడవాళ్ళు నయం. పెళ్ళిపంకాల్లో సరంజాం చూసుకుంటారు.

లు—పంతులు లేకుండా లగ్నం అయితే.

సి—పంతులుకా, మీకా పెళ్ళి? జంకవోడు! స్నానం కానీయండి.

(నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము: లుబ్ధావధానులు యింటి అరుగుమీద పసుపు బటలు
కట్టుకుని లుబ్ధావధాన్లు స్త్రీవేషముతో
శిష్యుడు, కొందరు బ్రాహ్మలు కూర్చుని వుందురు.

రామప్పంతులు, తాషామర్పా, కావిళ్ళూ, చాకళ్ళతో ప్రవేశించి అరుగుమీద చతికలబడి.

రామ—అబ్బ! ఎంతశ్రమపడ్డానండి. (నౌఖర్లతో) తాషామర్పా వూరుకోమను భోయీలూ వాళ్ళూ, బాజాలూ వాళ్ళూ, వూరు చేరేటప్పటికి కోలాహలంలావు చేస్తారు. కాళ్ళు పీక్కువచ్చాయయ్యా, వెధవ పెద్దిపాలెం యెంతదూరవుఁందీ! (తిరిగిచూసి) యిదేవిఁటీ పసుబ్బట్టలూ, పెళ్ళికూతురుతో కలిసి కూచోడవూఁను? పెళ్ళికొడుకుం చేయించుకున్నావటయ్యా? ముదిమికి ముచ్చట్లు లావు.

లు—లగ్నానికి మీరు లేకపోయినారుగదా! అని మహావిచారపడుతున్నాను.

రామ—(ఉలికిపడికి) యేవిఁటీ! లగ్గవేఁవిఁటి?

పూజారిగవరయ్య—లగ్నంవేళకి తమరు లేకపోయినారుగదా అని, షేం యావన్మందిమీఁ విచారించాం. తమరు యేదో వ్యవహారాటంకంచేత వేళకి రాజాలరనుకున్నాం. తాము లేకపోవడంచేత సభ సాగునే పోయింది.

"నియ్యోగిలేనిసావిడి - అయ్యయ్యో వట్టిరోత, అది యెట్లన్నన్ - పయ్యారి"—

రామ—అట్టే పేలక. ముహూర్తానికి ముందే పుస్తె యిలా ముడేట్టావయ్యా?

పూజా—సిద్ధాంతిగారు నక్షత్రాలు చూసి ఘడియలుగట్టి సరిగా ముహూర్తంవేళకి పుస్తె కట్టించారండి.

రామ—నాలుగ్ఘడియల పొద్దుకాలేదే?

పూజారి—నాలుగుఘడియల రాత్రుండగా నండీ, శుభముహూర్తం?

రామ—సిద్ధాంతి ముహూర్తం తెల్లవారి నాలుగుఘడియలకని చెప్పేడే?

పూజారి—పంచాంగం మార్చడానికి యెవడికి శక్యం బాబూ? తెల్లవారగట్ల నాలుగు ఘడియలకని, సిద్ధాంతిగారు మనవి చేసివుంటారు. తమరు పరాగ్గా వినివుందురు.

రామ—పంచాంగానికేం యీ వెధవపల్లెటూళ్లో? సిద్ధాంతి ఆడింది ఆటా, పాడింది పాట. యెంత ద్రోహం చేశాడయ్యా సిద్ధాంతి!

పూజారి—సిద్ధాంతి యెంతో నొచ్చుకున్నాడు, తమరు రాలేదని బాబూ. యేమి ఆటంకం చేత వుండిపోయినారో? అని అవుధాన్లుగారు తల్లడిల్లారు. తామొచ్చారని విన్న తరవాతగదా, ఆయన మనస్సు స్వస్థపడ్డది.

లు—నిజం—మావఁగారు.

పూజారి—యిక మధురవాణో? అంటే, ఆ పందిట్లో నిశ్చేష్టురాలై పుత్తడిబొమ్మలాగ నిలుచుండిగాని బ్రాహ్మణ్యం యావన్మందీ గెడ్డంపట్టుకు యెంత బతిమాలుకున్నా, పాడిందిగాదు.

కొండిభొట్లు—అంత సేపూ హెడ్డు కనిష్టీబుగారితో మాట్లాడుతూ నిల్చుందిగాని యేం? యింతమంది ప్రార్థించినప్పుడు, ఓ కూనురాగం తియ్యకూడదో?

మరివక బ్రాహ్మడు—ఓకుంకా, పంతులుగారు సభలో లేందీ యలా పాడుతుందిరా?

పూ—హెడ్డుగారితో యేవిఁటి మాట్లాడుతూందనుకున్నావు? పంతులుగారు సరుకూ జప్పరా, పెట్టుకువెళ్ళేరు. యేం ప్రమాదం వొచ్చిందో! ముహూర్తంవేళకి రాలేదు. రాలేదు. జవాన్లని పంపి వెతికించండి అని బతిమాలుకుంటూందిరా.

కొండిభట్లు—యీ గవరయ్యగారు గోతాలు కోస్తార్రా. హెడ్డూ, అదీ, ఒహరి మొ దొహారు విరగపడి నవ్వుతూంటే, పంతులుకోసం బెంగెట్టుకుందని కవిత్వం చెప్తాడు.

రామ—వైదికం! వైదికం! మీ యేడుపులు మీరు యేడవక, లోకంలో భోగట్టా అంతా మీకెందుకు?

పూ—వూరుకోరా కొండిభొట్లు! పెద్దా పిన్నా అక్కర్లేదూ?

రామ—నీ పెద్దతనం యెక్కడ యేడిసింది? నువ్వు ముందరే పెట్టావు.

పూ—వై, స, బు, పె, అని యెందుకన్నాడు బాబూ!

రామ—ఆతడేడీ, ఆలేడు? అతడిపేరేవిఁటీ?

పూ—యెవరండి?

రామ—ఆగుంటూరి శాస్త్రుల్లేడయ్యా?

పూ—యేగుంటూరి శాస్త్రుల్లండి?

లు—ఆయనా—రేవొచ్చి, ఆయనా—వూరికెళ్ళారు.

రామ—యేవిఁటి తెలివితక్కువమాట! కూతురికి పెళ్ళౌతూంటే, వూరికెలావెళ్ళాడు?

లు—పెళ్ళయిపోయింది గదా?

రామ—తెలివిహీనం! లగ్నపంటే నేను లేనుండా వెలిగించావు గానీ, పెళ్ళి ఐదు రోజులు తగలడుతుందిగదూ?—

పూ—ఏకరాత్ర వివాహం కదండీ? అంచేత ప్రధాన హోమం, శేషహోమంతో సమాప్తి అయిపోయింది.

రామ—(నిశ్చేష్టుఁడై లుబ్ధావధాన్లుతో) ఓరీ, స్వామిద్రోహప వెధవా!

పూ—నోరు మూసి, బాబ్బాబూ శాంతించండి! శాంతించండి! (లుబ్ధావధాన్లుతో) పంతులుగారి కాళ్ళమీద పడవయ్యా (పంతులుతో) తమరు చేయించిన శుభం. అశుభంమాటలు శలవియ్యకండి. సిద్ధాంతిగారూ, వారిమావఁగారూ. శాస్త్రచర్చ చేసి, లగ్నం పదినిమిషాలుండనగా, ఏకరాత్ర వివాహం స్థిరపర్చారు.

రామ—యేంకర్మ! వాడికి రూపాయ లివ్వలేదుగద?

లు—యెల్లుండి యేవేళకైనా రూపాయలు చెల్లించకపోతే దావా పడుతుందని తొంపరపడి పట్టుకు వెళ్ళిపోయినారు. మళ్ళీ వారంనాటికి వొస్తావఁన్నారు.

రామ—నన్ను మధ్యవర్తినిచేసి, నేను లేనిదీవ్యవహారం యెలా పైసలుచేశావు? నేను యెద్వాన్ను వాడికి యిచ్చానో నీకు తెలుసునూ? అప్పుడే మావఁగారితో కలిసి పోయి నాకు టోపీ అల్లావూ?

లు—మీరు చేసిననిర్ణయప్రకారవేఁ, రూపాయలు చేతులో పడితేగాని, పుస్తె కట్ట నివ్వనన్నాడు రేంజెయ్యను?

రామ—పుస్తెకట్టకపోతే నీపుట్టె ములిగిందిగాబోలు! నేవొచ్చేలోగా యేంముప్పొచ్చిన వొచ్చింది? వీడేదో పెద్దగా చేసి, నేనొస్తే, పట్టుగుంటానని రూపాయలు చేతులో పడేసుకుని వుడాయించాడు. వాడిపే రేవిఁటి?

పూ—ఆయనపేరు—మరేవచ్చి—అవుధాన్లుగారు శలవిస్తారు.

లు—నాకు తెలియదు.

రామ—అరొయ్యా అభాజనుడా! యిహ, వాడు, పంచాళీమనిషి అనడానికి సందేహా లేఁవిఁటి?

లు—అతగాణ్ణి మీరే తీసుకొచ్చి దొడ్డవాడని చెప్పారు? అంచేతనే అతణ్ణి నేను నమ్మాను.

రామ—నువ్వు నమ్మితే యెవడికి కావాలి? నమ్మకపోతే యెవడికి కావాలి? ఆతనికి నేను పెళ్ళిఖర్చులకోసం బదులిచ్చిన నూరు రూపాయలూ, అక్కడపెట్టు.

లు—యెవరికిచ్చారో అతణ్ణి అడగండి. నాతో చెప్పకండి.

రామ—సరే నీతో చెప్పను—నీతో యిక మాటేఅణ్ణు—మరినీయింట్లో వక్క నిమిషం ఉండను. (లేచి నిలుచుని) అంతా వినండయ్యా! యీ గుంటూరు శాస్తుల్లు వచ్చిదొంగ లేపంటే ఈ తెలివిహీనుడు యిచ్చిన రూపాయలు సంధించుకుని, పేరైనా చెప్పకుండా పరారీ అవుతాడా? నాతాలూకు సొమ్ము కూడా పట్టుకుపోయించాడు. వీడివైఖరీ చూడగా, రెండో పెళ్లిపిల్లనో, మూడ్రప్పిల్లనో యీ తెలివిహీనుడికి అమ్మి, యెగేసినట్టు కనపడుతుంది. గనక, ఒరే! బారిగీ ఒరే! మంగబీ, హెడ్డుగారి దగ్గిరకెళ్ళి, యిద్దరు జవాన్లను తీసుకురా. వాడివెంట కొడా యింపిస్తాను.

(పైమాటలు అంటూవుండగా, సిద్ధాంతి ప్రవేశించి రామప్పంతులు మాటలు ముగించి వెళ్ళిపోబోతూవుండగా రెక్కబట్టి నిలబెట్టును.)

సిద్ధాంతి—యెక్కడికి వెళతారు? కొంచం నిలబడండి.

రామ—యేమిటి నీ నిర్బంధం?

సి—గుంటూరి శాస్తుల్లుగారి పేరేవిటో మీకాక్కవాలా?

రామ—యేమిటా పేరు?

సి—పేరి రామశాస్తుల్లుగారు ఆయనపేరుతో మీకేం పనుంది?

రామ—వాడు నాకు బాకీ.

సి—మీకు ఒక దమ్మిడీ బాకీలేదు. ఆనిజం నాకు తెలుసును.

రామ—చెయ్యి నొక్కేస్తున్నావేవిటి?

సి—వైదీకపాళ్ళ చెయ్యి మృదువుగా యలా వుంటుంది? అవధాన్లుగారు యిచ్చిన సొమ్ముకేతాలూకు నిలవ యెంతుందో చెప్పండి.

రామ—నువ్వెవరివి అడగడానికి? అన్న! చెయ్యి నొక్కుతున్నావు! తంతావా యేవిటి?

సి—శుభమల్లె, పెళ్లికూతుర్ని ముండా మాతో, అంటేయెవరయినా వూరుకుంటూరా?

రామ—ముండకాదు, పునిస్త్రీయే, అంటాను; చెయ్యి వొదిలెయ్యి.

[లుబ్ధావధానులు శిష్యుడికి కొంత యెడంగా జరుగును]

సి—కోపం వొచ్చినప్పుడు, లౌక్యం మరచిపోకూడదు. మీరు ప్రభువులూ, మేం ఆశ్రితులం, తమకి లాభించేమాట చెబుతాను. యిలా దయచెయ్యండి.

రామ—మర్యాదగా మాట్లాడితే, నాఅంత మంచివాడు లేడు.

సి—అవధాన్లుగారూ మీరుకూడా యిలారండీ.

[అవధాన్లు, సిద్ధాంతి, రామప్పంతులు రహస్యముగా మాట్లాడుదురు]

రామ—(ఉత్సాహముతో) సిద్ధాంతీ యేది పాడిపిసరు. నియ్యోగపాడన్నవాడు, సవబుకి కట్టుబడతాడు. యవరయ్యా వంటబ్రాహ్మలు! మాయింటికి ఫలహారాలు వెళ్ళాయా? యేవోఁయి, కొండిభొట్లూ! మాట, యిలారా.

[కొండిభొట్లు వచ్చును]

కొండి—యేం శలవు?

రామ—మాయింటిదాకా నాతో రా.

కొండి—చిత్తం.

రామ—మాతోట్లో, మంచిపనసకాయ లున్నాయి. రెండు కాయలకి బరాతివిస్తాను. తెచ్చుకో మీఅయ్యకి పనసకాయకూరంటే మాయిష్టం.

కొండి—చిత్తం!

రామ—పెళ్ళిలో యేవిఁటోయి గమ్మత్తు.

కొండి—యేవీఁ గమ్మత్తు లేవండి.

రామ—మధురవాణి పాడిందికాదేం?

కొండి—పాడింది—

రామ—ఆఁ!

కొండి—కాదండి.

రామ—ఆలా చెప్పు. అంతసేపూ హెడ్‌కనిస్టీబులో మాట్లాడుతూంది కాబోలు?

కొండి—లేదండి. ఒక్కమాటాళ్ళేదు.

రామ—మరెందుకన్నావూ, మాట్లాడిందని యించాకానూ? విరగబడి నవ్విందన్నావే?

కొండి—మరీవొచ్చి—లింగన్నగారి కాఁభొట్లు ఆలాఅనమన్నాడు.

రామ—వాడిపని పట్టిస్తాను. నాతో చెకాస్యాలా! నువ్వుమాత్రం వాడిజట్టుకూడకు. చిన్నప్పట్నుంచీ నిన్ను యెరుగుదును. నువ్వు నిజాయితీమనిషివి.

కొండి—అవునండి యెప్పుడూ నేను నిజవే చెబుతాను.

రామ—అవును గాని, హెడ్డు కనిస్టీబు మాటకు నిజం చెప్పావు కావు. పట్టాభిరామస్వామిమీద ప్రమాణంచేసి, చెప్పు. మధురవాణి యవరెవరితో మాట్లాడింది?

కొండు—మరేవచ్చి—నిజం చెప్పమన్నారూ?
రామ—నిజాయితీమనిషివనేగదా నిన్ను అడుగుతున్నాను.
కొండు—అయితే—అందరితోటీ మాటలాడింది.
రామ—అందరితోటి అంటే యవరెవరితోటి?
కొండు—యవరెవరాఅండి? పెళ్ళివొదిలేసి, అంతా మధురవాణిచుట్టూ మూగాం. భుక్తగారితో మాట్లాడింది మరేవచ్చి.
రామ—యింకా యవరితో మాట్లాడింది?
కొండు—సిద్ధాంతి మంత్రం చెప్పడం మానేసి మధురవాణి చెవులో యేకాంతం మాట్లాడాడు.
రామ—మరింకా యవరితోటి?
కొండు—మరేవచ్చి—హెడ్డుకనిస్టీబుతోటి
రామ—ఓరీ ఛండాలుడా! హెడ్డుతో మాట్లాడలేదన్నావే?
కొండు—అవును మాట్లాళ్ళేదు.
రామ—పుండాకోర్! మాట్లాళ్ళేదు.
కొండు—చచ్చాన్రా దేవుడా!
రామ—అసత్యం అంటే, నాకు వెఱ్ఱికోపం. ప్రమాణపూర్తిగా నిజం చెప్పు. అబద్ధ మాడితే, తల పేలిపోతుంది. మాట్లాడిందా లేదా?
కొండు—లేదు.
రామ—ప్రమాణపూర్తిగా?
కొండు—ప్రమాణపూర్తిగానే.
రామ—ఇప్పుడు నిజం చెప్పేవు విన్నావా? నీకు చిన్నతనం; ఆడవాళ్ళమీద ఓమారు అనమన్నా, అన్యాయపుమాటలు ఆడకూడదు. తెలిసిందా.
కొండు—మధురవాణి చూదొడ్డమనిషి.
రామ—వూళ్ళో ఆలా అనుకుంటారేం?
కొండు—అంతా అనుకుంటారు,

[రామప్పంతులు యింటియెదుట]

రామ—నేను తలుపుకొడతాను నువ్వో చిన్నగమ్మత్తు చెయ్యి.
కొండు—చిత్తం.
రామ—యీావిచ్చబేడ మొలని పెట్టుకో. మా పెరటిగోడ అవతల, ఒక అరఘడియ నిలబడు. దుడ్డీతోవంట కనిస్టేబుగాని, మరెవరుగాని పైకివొచ్చినట్టాయెనా రెక్క పట్టుకొని కేకెయ్యి నే వొస్తాను. లేకుంటే పుడాయించెయి. (కొండుభొట్లు నిష్క్రమించును.) తలుపు తలుపు (తనలో) ఒకంతట తలుపు తియ్యాదు. అనుమా

నానిష్కారణం. వీడు నిజం చెప్పేడా? అబద్ధం చెప్పేడా? బేనే పాలెం నించి వొచ్చి కబురు పంపించినతరవాత రాక, తుఠ్ఠుమని యెలా తరిగొత్తివెళ్ళిందీ పెళ్ళి లోకి? తలుపు తలుపు! యెప్పటికీ రాదేం!

(మధురవాణి తలుపు తీయును) యేం జేస్తున్నావు యింతసేపు?

మధు—ఉదయంనుంచి రాత్రివరకూ చేసేపనులన్నీ, రేపటినుంచి వ్రాసి ఉంచుతాను రండి.

(ఉభయులూ నిష్క్రమింతురు)

[కొండుభొట్లు ప్రవేశించి]

కొండు—పంతులుగారూ, పంతులుగారూ,

[రామప్పంతులు, మధురవాణి ప్రవేశింతురు]

రామ—(మధురవాణితో) నువ్వు లోపలికి వెళ్ళు (కొండుభొట్లుతో) యేవిఁటి?

కొండు—మరేవచ్చి—పట్టుకోలేదు.

రామ—(తీక్షణంగా) యెందుకు పట్టుకున్నావు కావు?

కొండు—చెప్పరానిదాన్ని యెలా పట్టుకోవడం?

మధు—చెప్పగానిదాన్ని యెందుకు పట్టుకోవడం?

కొండు—దిడ్డీతోవంట యెవరొచ్చినా పట్టుకొని కేకెయమని పంతులు చెప్పేరు.

మధు—యేవిఁ చిత్రం! యేం అప్రతిష్టా! బ్రాహ్మడికి వెఱ్ఱెత్తుతూంది కాబోలు!

రామ—(మధురవాణి వెనక నిలచి చేతితో వెళ్ళిపొమ్మని కొండుభొట్లుకు సౌజ్ఞచేసి) పేలుడుగాయ వైదీకప గుంటడి వెకాశ్యాలు నిజం అనుకుంటావేవిఁటి?

(లోపలికి వెళ్ళును)

[రామప్పంతులు యింటిలోనికి వెళ్ళగానే మధురవాణి సావిడివెనకతలుపుపై నుంచివేసి, కొండిభొట్లును లోపలికి రమ్మని సౌజ్ఞచేసి ముద్దెట్టుకొనును]

మధు—(నిమ్మళంగా) బాగా కాపాడావు!

కొండి—మధురవాణీ, యిదిగో పంతులిచ్చినబేడ, యిదిగో హెడ్డుగారిచ్చినపావలా. యింద వెండితో—పొడికాయ (యిచ్చును)

మధు—(పుచ్చుకొని) నువ్వు మంచివాడివి. యీవేళనుంచి, నీకూ నాకూ నేస్తం తెలిసిందా? (మరివకసారి ముద్దుపెట్టుకొని) యిక వెళ్ళు.

(కొండిభొట్లు చెంగున వీధిలోకి యెగిరి వీధినడుమ గెంతులువేయును)

[కాంభొట్లు ప్రవేశించి]

కాంభొ—యెందుకురా యీగెంతులు?

కొండి—ముద్దెట్టుకుందిరా!

శాంభో — వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి వేషాలు వెయ్యకు. యీకోతి మొహాన్నే ?

కొండి — వోన్ని వెఱ్ఱికట్టా ! మేం జట్టుకట్టాం !

(నిష్క్రమింతురు)

అగ్నిహోత్రావధాన్లు యింటి పెరటిలో గిరీశం పనివాళ్ళచేత పందిరి వేయించుచుండును.

[వెంకటేశము ప్రవేశించును.]

గిరీశం — యేమివాయ్ బావా, యెడంసవష యెట్టబారింది ?

వెంకటేశం — నాన్న గూబగదలేశాడు.

గిరీ — యేంజేశావు ?

వెంక — సంధ్యవార్చలేదని.

గిరీ — ఆమాత్రం వార్చినట్టు వేషం వెయ్యలేకపోతివా ?

వెంక — చూడ్డనుకున్నాను.

గిరీ — అనుకోడాలు పనికిరావోయి, బావా, మనం యేదైనా వేషం వెశావంటే, ఒకడు చూస్తున్నాడనిఅనుకున్నప్పుడూ, ఒకడు చూస్తావుండలేదనుకున్నప్పుడూ కూడా, ఒక్కమోస్తరుగా వేషం నడిపిస్తే సేఫ్ సైడ్. చూస్తున్నావు కావా, రోజా నేను యెంతసేపు బకధ్యానం చేస్తానూ ?

వెంక — యేవఁని ధ్యానం చాస్తారు ?

గిరీ — యేం ధ్యానవాఁ ? యీచాదస్త బ్రాహ్మడు యెంతట్లో దేవతార్చన చాస్తాడు· యంతట్లో విస్తట్లో మెతుకులు పడతాయి అని తదేకధ్యానం చేస్తాను.

వెంక — మంత్రాలు చదివి దేవుఁణ్ణి ధ్యానం చెయ్యాలిగాని అన్నంకోసం ధ్యానంచేస్తే పాపంకాదా ?

గిరీ — ఇగ్నొరెన్స్ ! మతసంబంధమైన సంగతులు నీకేమీ తెలియవు యీపెళ్ళి అయిపోయినతరవాత నిన్ను మతంలో తరిఫీదు చెయ్యాలి. అన్నిమతాలూ పరిశీలించి వాటితాలూకు యసెన్స్, నిగ్గుతీసి ఓకొత్తమతం యేర్పర్చాను. అది అమెరికా వెళ్ళి ప్రజ్వలింపచేస్తాను. ఇప్పుడుమట్టుకు నీసంశయం తీరుస్తాను. యేమన్నావ్ ? అన్నాన్నా ధ్యానించడం అని కదూ? యేవఁందోయి నీ ఉపనిషత్తు ? "అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్" అన్నవేఁ, బ్రహ్మ అని తెలుసుకోవోయి, వెధవాయా, అంది. తెల్లవాడు యేవఁని ధ్యానంచేస్తాడోయి రోజూనూ ? "ఫాదర్, గివ్, అస్ అవర్, డెయిలీ, బ్రెడ్ ?" అనగా నన్ను కన్నతండ్రీ రోజూ ఒక రొట్టెముక్క ఇయ్యవోయి, అని" — ఇక, మనవేఁవఁనాలి ? 'తండ్రీ రోజూ కందిపప్పు, ధప్పు

ళం ఇయ్యవచ్చా' అని ధ్యానించాలి. మన చమకంలో యేమన్నాడూ? "శ్యామాకాశ్చమే' "చామల అన్నం మామూలుగా వుంటుంది, నాక్కావాలి, ఓ దేవుఁడా! అన్నాడు" ఆచమకంలో యెవడికి యిష్టమైన వస్తువులు వాడు కలపవచ్చును— "కందిగుండా చమే యింగువా చమే" దీనినే రిలిజియస్ రిఫార్మ్ అంటారు.

వెంక—గేదెపెరుగూ చమే, చేగోడీ చమే.

గిరీ—శబాష్! అదే ఒరిజినాలిటీ. అడిగితేగాని అమ్మ అయినా పెట్టదు. దేవుడు మాత్రం ముద్దొస్తాడనుకున్నావా యేవిటి? నీకు యెప్పుడు యేమికావలిస్తే అప్పుడు ఆవస్తువులు సంపుటీచేసి చమకపారాయణ చేస్తాను.

వెంక—అయితే రేపట్నుంచి రోజూ చమకపారాయణ చేస్తాను.

గిరీ—మనస్సులో చెయ్యి. పైకి పారాయణ చేశావంటే, నీతండ్రి ఎడ్యుకేషన్ లేక పోవడంచేత రీజన్ తెలియక యిదేమిటి చమకం పాడుచేస్తున్నాడని పెణతెక్క గొట్టి తొమ్మిన్నో అష్టం ఘనం పారాయణ చేస్తాడు.

వెంక—మొన్న బుగతగారి యింట్లోంచి మీరు పొగాక్కట్ట యెత్తుకొచ్చారుగదా. పాపంచేశారని దేవుఁడు కోప్పడ్డా?

గిరీ—చిన్నతనంలో మా పింతండ్రి (నీతండ్రిలాగే అగ్గిరావుఁడోయి) చెవినులిపినాచేత ఉపనిషత్తులు చదివించాడు. కాంతస్నా గొయ్యాక్క, పేరు మరిచిపోయినాను గాని, ఒక ఉపనిషత్తులోను, శిష్యుడు ప్రశ్న అడుగుతూ ఉంటే గురువు సమాధానం చెబుతూంటాడు. ఆఉపనిషత్తులో చెప్పిన శిష్యుళ్ళాంటి శిష్యుడివి నువ్వు; అలాంటి గురువుని నేను, మన ప్రశ్నోత్తరాలు యవడైనా తాటాకుమీద రాసి పారేశాడంటే, ఒక రెండువొందలేళ్ళు అయినతరవాత 'టొబాకోపనిషత్తు' అవుతుంది, పొగాకుకట్టకు పాపవేఁవిఁటోయి, కాల్చి పారేసేదానికి? అందులో పాడుంచేసే బుద్ధిహీనులదగ్గిర పొగాకు యెత్తుకురావడం లోకోపకారవఁని నమ్ము.

వెంక—యలాగండి లోకోపకారం?

గిరీ—యలాగా. యిదిగో, యిలా చుట్ట కాలిస్తే, స్టీము యింజనులాగ, భగ్ భగ్ మని పొగ ఆకాశానికి పరుగెత్తి మేఘమై వర్షం కురిపిస్తుంది. పాడుంగాని పీలుస్తే ఆఘాటుకి, ఆకాశం ఆర్చుకుపోతుంది. ముక్కంటమాత్రం చిరివర్షం కురిసి యిల్లూ వొళ్ళూకూడా డర్టీ అవుతుంది. గనక పాడుంచేసే మూర్ఖులయింట్లో వుండే పొగాకంతా దొంగిలించి చుట్టలుగట్టి తగలెట్టవలసినదే. ఒకవేళ గిరీశంగారూ తమరు దొంగతనం చేశారు, కొద్దిరోజులు నరకానికి విజయం చెయ్యండి, అని దేవుఁడు గానీ, అన్నట్టాయెనా, ఒక చిన్న లెక్చరుకొట్టి గభరాయింపజేస్తాను.

వెంక—యేవఁని లెక్చరు కొడతారు?

గిరీశం — యేవఁనా? ఓదేవుఁడా! నామనస్ని యిండిపెండెంటుగా సృజించావా? లేక డిపెండెంటుగా సృజించావా? యిండిపెండెంటుగా అయితే, నాయిష్టవొచ్చినపనల్లా నేను చేశాను నువ్వెవరు, అడగడానికి? యిలాంటి చిక్కులు పెట్టావంటే హెవెన్ లోచిన్న నేషనల్ కాంగ్రెస్ వొకటి లేవదిస్తాను. లేకనన్ని డిపెండెంటుగా చేశావూ? అష్టాగయితే నువ్వే నాచేత పాపం చేయించావు గనక నీకే ఆశిక్ష కావలిసింది. డేర్ ఫోర్ చలో; నరకానికి చలో! అక్కణ్ణించి నువ్వు తిరిగీ వొచ్చేలోగా, ఆరు ఘడియలు స్వర్గంలో నీఅధికారం నాకిస్తివట్టాయనా, కొన్ని సృష్టిలో లోపాలు సవరణ చేస్తానంటాను.

వెంక — యేవిఁటండి లోపాలు?

గిరీ — లోపాలన్న లోపాలా! నీచేత వొప్పిస్తాను. నెంబర్ వన్-నీమేష్టరులాంటి అభాజనుణ్ణి పుట్టించడం లోపం అంటావా?

వెంక — లోపవేఁ

గిరీ — నీసిస్టర్ లాంటి బ్యూటిఫుల్ యంగ్ గర్లుని, ఏడోని చెయ్యడం తప్పంటావా, ఒప్పంటావా?

వెంక — తప్పు.

గిరీ — యిలాంటి లోపాలు కోటానుకోట్లు. ఇక రద్దు సృష్టి యెంతుందనుకున్నావు? ఫరిన్ స్టెన్స్, యెన్ని సముద్రాలు ఉన్నాయి?

వెంక — యేడు

గిరీ — యేమా, యేడిసినట్టే ఉన్నాయి. పాలసముద్రం వుంటూవుండగా వాళ్ళీ పెరుగు సముద్రం, నేతిసముద్రం యెందుకోయి? ఇది ప్లినియోనిజమ్, పునరుక్తి - మరో తెలివితక్కువ చూశావా? యెందుకూ పనికిమాలిన ఉప్పుసముద్రం మననెత్తి కొనకొట్టి, పెరుగు, పాలు, నెయ్యి, చెరుకుపానకం యీసముద్రాలన్నీ యవడికీ అందుకు రాకుండా దూరంగా విసిరేశాడోయి. ఒక సంవత్సరం గాని, నాకు దేవుఁడు దివాన్గిరీయిస్తే, భీమునిపట్నానికి పాలసముద్రం, విశాఖపట్నానికి మంచినీళ్ళ సముద్రం, కళింగపట్నానికి చెరుకుసముద్రం తెస్తాను. యీయీస్ట్రరున్ని ఘాట్సుఅంతా పొగాకు అరణ్యం చేస్తాను. ఈలెక్చరు నేను కొట్టేసరికి, దేవుఁడు తెలివిందా? వీడు అసాధ్యుళ్ళా ఉన్నాడు. వెనకటికి "పాతయముడివా కొత్త యముడివా" అని అడిగిన పెద్దమనిషికంటే ఒక ఆకు యెక్కువ చదువుకున్నట్టు కనపడతాడు. గనక వీడికో జోడుగుఱ్ఱాలబండి ఇచ్చి, స్వర్గంలో ఉన్న యావత్తు మహాలులు, బగీచాలూ చూపించి, యేంకావాలంటే అది యిస్వొండని దేవదూతలతో చెబుతాడు నాశిష్యుడు, వెంకటేశాన్ని కూడా తీసుకొస్తేగాని, నాకేం తోచదని నేచెబుతాను. అప్పుడు నిన్ను విమానమ్మీద తీసుకొస్తారు. మన విద్దరం స్వర్గంలో మజా

పుణాయిద్దాం, యీవేళకి మతంమీద యింతవరకు లెక్చరు చాలును. ఇక వెళ్ళి శివాలయం తోటలో కోతిపిల్లినికట్టి పడుకో. సాయంత్రానికి నీతండ్రి వొచ్చేసరికి మాత్రం దీపంయదట కూచుని పుస్తకం తిరిగేస్తూ పులుసటుకులు ధ్యానం చెయ్యి. ఇంగువవేసి బలేసాగును గా తయారుచేస్తాను! (వెంకటేశం వెళ్ళును.) రసావే.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించి]

బుచ్చమ్మ—యీరుబ్బురోలునిండా తాటాకుముక్కలు పడుతున్నాయి. యివతలికి లాగేసి పెడతారూ.

గిరీ—అదెంతపని?

[గిరీశం రుబ్బురోలు పందిరి అవతలకు లాగును. బుచ్చమ్మ రుబ్బురోలు కడిగి మినపపప్పు రుబ్బును.]

గిరీ—(పాడును.) "భజగోవిందం గోవిందం భజమూఢమతే"

బుచ్చ—యేమీఁ లేదు.

గిరీ—మీరు కంటనీరు పెడితే నామనసు కరిగిపోతూంది.

బుచ్చ—మీకేం—మహారాజులు—మాకష్టాలు మిమ్మల్ని బాధిస్తాయి.

గిరీ—ఏమి కనికరంలేని మాట అన్నారూ! మీరు అలా దుఃఖంలో మునిగి ఉంటే? యెందుకు నాకీ వెధవబతుకు? మీకోసం యేంచెయ్యమంటే అది చేస్తానే, ప్రాణ మిచ్చెయ్యమంటే యిచ్చేస్తానే దాఖలా చూడండి. యిదుగో కత్తిపీట!

బుచ్చ—(కత్తిపీట దగ్గరకు తీసుకొని) చెల్లికి యీసమ్మంధం తప్పించారు కారుగదా?

గిరీ—అదొక్కటి మట్టుకు నాకు సాధ్యమైంది కాదు.

బుచ్చ—అయితే మీతో నాకేంపని? ఇంతసందడిగా పెళ్ళిపనులు చేయిస్తున్నారు. మానాన్నకి తోచకపోతే, మీకైనా తోచకూడదా, యీసమ్మంధం కూడదని? మీకుకూడా దానిమీద యింతకనికరం లేకపోవాలా? లుబ్ధావుధాన్లు మీకు అన్నగారని కాబోలు మీకు సంతోషం.

గిరీ—నాకా సంతోషం? యెంతక్రూరమైన మాటఅన్నారు. ఈసంబంధం ఔతుందని నామనస్సులో ఎంత ఖేదిస్తున్నానో ఆభగవంతుడికి తెలును. ఈసంబంధంతప్పించాలని చెడచీవాట్లు పెడుతూ మాఅన్నపేర రెండు టావులు ఉత్తరం రాశాను. చెవిని పెట్టేడు కాడు. నేను యేం చేతును? వాడిని స్మరిస్తేనే పాపంవొస్తుంది. ఊరికే కూర్చుంటే మీతండ్రి యేమనుకుంటాడో అని, మీ యింట ఆరవ చాకిరీ చేస్తూ నీకు యేనాటికైనా కనికరం వొస్తుందేమో అని ఒక్కమునిషిని నూరుమంది చేసేపని చేస్తున్నాను అంతేగాని, యీనమ్మిన నౌఖరుమీద నీమనసు భారంగా ఉంటే, యెవరికీ చెప్పకుండా యీరాత్రి లేచి మాదేశానికి వెళ్ళిపోతాను.

బుచ్చ—వెళ్ళిపోకండి.

గిరీ—నేను మాత్రం పోయే సాధనం యెలాగ? యెన్నో పాట్లు యేడుస్తూవుంటాను? యీ పెళ్ళి తప్పించలేకపోయినానుగదా? నా ప్రాణంకంటె ఇష్టమైన యీ బంగారపుబొమ్మలాంటి బుచ్చమ్మని పునస్త్రీని చెయ్యలేకపోయినానుగదా? అని విరక్తి పుట్టి పోదాం అని నిశ్చయించుకుని కాలు ముందుకు వేస్తే, మనస్సు వెనక్కి లాగి యేమి శోచేసి? "పైకి పోతానని సంశయపడుతున్నావు నా బుచ్చమ్మ కనపడకపోతే, పోయి బతకడం యలాగ? దానికి యెంత కనికరం లేకపోయినా, యిక్కడే వుండి, చూసైనా సంతోషిద్దాం" అని ఉండిపోతూ వొచ్చాను.

బుచ్చ—మీరు చెబితే, లుబ్ధావధాన్లుగారు పెళ్ళి మానుకుంటారని తమ్ముడు చెప్పేడు?

గిరీ—నే చెప్పినమాట యీభూప్రపంచములో యెవడూ కొట్టివెయ్యలేడు. అందుచేత, వెంకటేశం అలా అనివుంటాడు గాని, మీతండ్రి ఒకడు మాఅన్న వకడు లోకాతీతులు వాళ్ళు బ్రహ్మ చెబితే వినరు మనకి వెర్రికోపం. అతగాడు శుద్ధపీపిరిగొట్టు. మా అన్న సుఖపడ్డానికా యీ పెళ్ళి తలపెట్టాడు? నీ మొగుడు నిన్ను పెళ్ళాడి యెంత సుఖపెట్టాడో, మా అన్న నీ చెల్లెల్ని పెళ్ళాడి, అంతే సుఖపెడతాడు. ఆఫ్రికాదేశంలో స్లేవరీ అనివుంది. అనగా మనుష్యుల్ని పట్టి పశువుల్లాగ బజార్లలో అమ్ముతారు. యెవరు కొనుక్కుంటే వాళ్ళయింట్లో ఆయామనిషి బతికినన్నాళ్ళూ చాకిరి చెయ్యాలి. అలాగ్గానే మా అన్న. మీ చెల్లెల్ని పెళ్ళి అనే మిష పెట్టి, కొంటున్నాడు. వాడింట యిక జీతంలేని బాపనక్కలాగ పనీ పాటూ చేస్తుందని వాడిఆశ. నేను కూడదని యెంత గోడి పెట్టినా విన్నాడు కాడు. యీ కష్టాలన్నీ యిలా ఉండగా నాకు మరో భయం వేస్తుంది. చెబితే కోపం తెచ్చుకోవుగద?

బుచ్చ—మీరేం చెప్పినా నాకు కోపంలేదు

గిరీ—ఆమాత్రం ధైర్యమిస్తే, నాకొచ్చేవసిందేమిటి? రామచంద్రపురం అగ్రహారీకులు బహుదుర్మార్గులు. మాఅన్న చచ్చిపోయినతరవాత నీచెల్లెల్ని తిన్నగా ఉండనియ్యరు. అది కూడా మామీనాక్షి మోస్తరౌతుంది.

బుచ్చ—మీనాక్షి కేంలోపం వొచ్చింది?

గిరీ—యేమని చెప్పను. [illegible]. అయినా నీదగ్గర నాకు దాపరికం యేమిటి? దానిమొగుడు పోయినతరవాత యేటేటా కడుపు, అవుతూవుండడం అయినప్పటికల్లా వొల్లమాలిన అల్లరిన్నీ, ఒకప్పుడు అది ప్రాణభయం కూడా వేస్తుంది. ఆవూళ్ళో రామప్పంతులని వో [illegible]ర్మార్గుడు నియోగపంతులు వున్నాడు. వాడు ఒక సానిదాన్ని వుంచుకున్నాడు. యెంపరినో

సంసారాన్ని చెడగొట్టేడు. మా అన్న వ్యవహారాలన్నీ ఆపంతులే చూస్తాడు. మాఅన్న చచ్చిన ఉత్తరక్షణం, నీచెల్లెలికి వొల్లమాలిన ధనం చేతిలోకి వొస్తుంది. స్వాతంత్ర్యం కలుగుతుంది. "యేమి ఇది?" అని అడిగేవాడుండడు. యిహ, చెడిపోవడానికి అభ్యంతరవేఁవిఁటి? 'నేను కట్టుగా వున్నాను కానా?' అని నువ్వు అనగలవు. నీ మొగుడి తాలూకు ఆస్తి నీచెయ్యి చిక్కలేదు. మొగుడి యింటికైనా నువ్వు వెళ్ళలేదు.

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—తల్లిదండ్రుల చాటున ఖాయిదాగావున్నావు పరాయివాడు యింట్లో అడుగు పెట్టలేడు గాని యిలా యెంతకాలం వెళ్ళుతుంది. నిన్ను తల్లిదండ్రులు కలకాలం కాపాడలేరు గదా? వాళ్ళు పోయినతరవాత నీకూ స్వాతంత్ర్యం వొస్తుంది. యే కాలానికి మనసు యెలా వుంటుందో అప్పుడు కాలు జారిన తరవాత నువ్వు యేవఁనుకుంటావు? "అయ్యో నాకు గిరీశాన్ని శాస్త్రోక్తంగా పెళ్ళాడి పునిస్త్రీనయిపోతే పిల్లా పాపా కలిగి, అష్టయిశ్వర్యంతో తులతూగుదునుగదా? యీదురవస్థ నాకు రాకపోవునుగదా?" అని విచారిస్తావు. అప్పుడు నేనెక్కడ ఉంటానూ? స్వర్గంలో నీకోసం యెదురుచూస్తూవుంటాను. యీ పెళ్ళి అయిపోయిన తరవాత వెంకటేశమూ, నేనూ పట్నానికి వెళ్ళిపోతాం. నిన్ను తలచుకుంటూ నిద్రాహారంమానేసి కొన్నిరోజులు ఉంటాను. యెంతకాలవఁని మనిషన్నవాడు, నిద్రాహారం మాని వుండగలడు? నిన్ను తలుచుకుని తలుచుకుని నిద్దరపట్టక, రెండుఝాములరాత్రప్పుడు నాగదిలో యీజీచెయిరుమీద కూచునివుండగా – యెదుటబల్లమీద మైనపుదీపం, గోడని నిలువుటద్దం వున్నాయి అద్దంలో నాముఖంచూసుకుని, యేమంటానూ? "యీసొగసైన ముఖం, యీ తామరరేకులవంటి నేత్రాలు, యీసోగమీసాలు. యివన్నీ వృధాగదా? ఎవరు చూసి ఆనందించును? నాబుచ్చమ్మ నన్ను పెళ్ళాడకపోయినతరవాత నాబతుకు యెందుకు" అని, నిస్పృహ కలిగి ఛట్టున టేబిలు సొరుగుతీసి, అందులోఉన్న జోడుగుళ్ళపిస్తోలు యెక్కబెట్టి గుండె దూసిపోయేటట్టు కొట్టేసుకుంటాను.

బుచ్చ—కొట్టుకోకండి. మీరు అలాఅంటే నాకు యేడుపొస్తుంది.

గిరీ—తత్క్షణం దేవతలు విమానం పంపించి నన్ను స్వర్గానికి తీసుకు వెళతారు. స్వర్గానికి వెళ్ళానని నాకు అక్కడమాత్రం సుఖంవుంటుం దనుకున్నావా వొదినా? సర్వాభరణభూషితురాలయి రంభ తళుక్కుతూ కులుకుతూ వొచ్చి.

"హా! ప్రియా! గిరీశ! నీలాటి సుందరుణ్ణి యెన్నడూ నిన్నుచూడలేదురమ్మ 'నన్ను చేకొమ్మ' అని రెక్కపట్టుకు లాగుతుంది. నేనేవఁంటానూ? "ఛీ! అవతలకి పో–

నేను ఏంటీనాచ్చి! పాలిది తాకితే, నా పవిత్రత పరితంగా తెలుస్తాను. పిచ్చసబుచ్చి గానీ కడిగితేనేగాని యీ చేతికి పవిత్రం పోదు, నువ్వా రంభవి? నా బుచ్చమ్మ సొగసుకి నువ్వు వొడ్డీకి పనికిరావు గోయెంవే, డ్యామ్, డర్టీ గూస్” అని అంటాను. అలాగే మేనకా, ఊర్వసీ, తిలోత్తమా మొదలైన యీ పనమ్మంది అప్సరస స్త్రీలని తన్ని తగిలేస్తాను. తెగిలేచి కాషాయవస్త్రం ధరించి కల్పవృక్షచ్ఛాయని “హా! బుచ్చమ్మా, బుచ్చమ్మా, అని నీ పేరు జపం చేస్తూ అనేక సంవత్సరాలు పద్మాసనం మీద వుండిపోతాను అంతట కొన్నాళ్ళకి నా తపస్సు ఫలించి, నువ్వు నందనవనం లోకి చంద్రోదయంలాగ బయలుదేరి వస్తావు నేను ప్రియురాలా! యిన్నాళ్ళకి వొచ్చావు! అని అమాంతంగా వెళ్ళి నిన్ను; నన్ను కౌగిలించుకుంటాను. అప్పుడు నీ మొదటి మొగుడు ముసలి వెధవ గావంచాగుడ్డ కట్టుకుని పొడుం ముక్కుతో “బుచ్చమ్మ నా పెళ్ళాం” అని అడ్డుతాబోతాడు, “వెధవాయా నువ్వు బుచ్చమ్మకి తగవు. నీరూపాయలు నువ్వు పట్టుకుపో” అని వొక్క తాపు తన్ని తగిలేస్తాను. మనం యిద్దరం సుఖంగా స్వర్గంలో శాశ్వతంగా వుండిపోతాం.

బుచ్చ—యేడుస్తూన్నదాన్ని నవ్విస్తారు

గిరీ—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే, మనం బతికున్నంతకాలం నవ్వుకుంటూ, ఆనందిస్తూ, కాలం వెళ్ళబుచ్చుతాం. అప్పుడు నిన్ను యిలా పప్పు రుబ్బనిస్తానా? మనకి యెంతమంది నౌకర్లు ఉంటారు! యెంతమంది చాకర్లు ఉంటారు! తోటలు, దొడ్లు, గుఱ్ఱాలు, బళ్ళు! నిన్ను నడవనిస్తానా? పువ్వులాగ నెత్తిమీద పెట్టుకుంటాను అప్పుడు నీకు కలిగే ఆనందం ఆలోచించుకో.

బుచ్చ—నాజన్మానికి మరి ఆనంద మెక్కడిది?

గిరీ—నేను నీకు దాసుడనై “యిదుగో నన్ను స్వీకరించు. నన్ను పెళ్ళాడి, ఆజన్మం ఆనందం అనుభవించు. నన్ను ఆనందంలో ముంచు” అని బతిమాలుతుంటూంటే, నువ్వు అట్టి సులభసాధ్యమైన సుఖమును కాలున తన్నుకు వెళ్ళిపోయి, నాబతుకు కూడా బుగ్గిని కలిపితే, నేనేమి చెయ్యగలను?

బుచ్చ—మీబతుక్కి లోపమేవిఁ? మీరు మహారాజులు.

గిరీ—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే నేను మహారాజునే అవుతాను. నీనోటంట వచ్చిన మాట ఆమోఘం—వొట్టినే పోకూడదుగనక నాతో వెళ్ళిపోయిరా.

బుచ్చ—అమ్మ నాయనా! నే మీతో రాను.

గిరీ—సరే. రాకపోతే నేనే గదా ప్రాణత్యాగం చేస్తాను? పీడా నాడా కూడా పాయె.

బుచ్చ—అలాంటి మాటలు అనకండి.

గిరీ—నేనోమాట చెబితే తప్పేమిటి? నేనేదైతేనేం గాని, నీచెల్లెలిమీదైనా నీకు కనికరం వుందా?

బుచ్చ—అదేం అలా అడుగుతున్నారు?

గిరీ—నిజంగా కనికరం ఉందా?

బుచ్చ—ఉండకుండా ఉంటుందా?

గిరీ—ఉంటే యీ పెళ్ళి తప్పించే సాధనం నీచేతులోనే ఉంది.

బుచ్చ—నా చేతులోనా?

గిరీ—అక్షరాలా,

బుచ్చ—యేమి చిత్రమైన మాటలు చెబుతారు!

గిరీ—యీభూప్రపంచంమీద వుండుచున్న యావన్మంది స్త్రీలలోనూ నిన్నొక్కర్తెనూ వలచి, నేను నీకు సకలానూ లొంగిపోబట్టిగదా, నాబతుకు హాస్యాలకింద ఐపోయింది.

బుచ్చ—మీతోడు—అలా అనకండి.

గిరీ—పోనియి. ఆమాత్రం భరవసా యిచ్చావు. ఒకమాట నాకు ప్రమాణపూర్తిగా చెప్పు. నీచెల్లెలిపెళ్ళి తప్పించడం, నీచేత అయితే చేస్తావా?

బుచ్చ—చెయ్యనా?

గిరీ—యేమో చేస్తావో చెయ్యవో! చేస్తానని ప్రమాణం చేస్తేనే ఆమాట నేను చెబుతాను.

బుచ్చ—యేమని ప్రమాణం చెయ్యమన్నారు?

గిరీ—నామీద ప్రమాణం చెయ్యి.

బుచ్చ—మీమీద ప్రమాణమే; చెప్పండి?

గిరీ—అయితే విను. వొంటరిగా చూసి, యీమాటే నీతో రహస్యంగా చెప్పుదామని కాచి, కాచివుండగా యీవేళ మీతండ్రి వూరికి వెళ్ళడం మీతల్లి వాకట వుండడంనుంచి, సమయం చిక్కింది. చెవివొగ్గి విను. నీచెల్లెలి పెళ్ళి తప్పడానికి ఒక్కటే సాధనం వుంది. అది యేమిటంటే, నువ్వు ముందూ వెనకా ఆలోచించక, నాతో లేచివచ్చి నన్ను పెళ్ళిచేసుకోవడమే—లేకుంటే నీచెల్లెలిపెళ్ళి తప్పదు.

బుచ్చ—(ముసిముసి నవ్వుతో) నేను మీతో లేచివస్తే మాచెల్లెలుపెళ్ళి ఆగిపోతుందీ? యేవీ చిత్రాలు!

గిరీ—ఆమాట నీచేతనే వొప్పిస్తానుకదూ—విను—పెళ్ళికి తర్లి వెళ్ళుతూన్నప్పుడు రెండోనాడు రాత్రి బండివాడిచేతులో నాలుగురూపాయలు పెట్టి, నీబండీ తోవ తప్పించి అనకాపిల్లి తోడులో పెట్టిస్తాను. అక్కడనుంచి రామవరందాకా మా స్నేహితులు అంచీబళ్ళు ఖణాయిస్తారు. ఆడుతూ, పాడుతూ మనం తోలాయించి రామవరంలో మనం పెళ్ళాడేసుకుని సుఖంగా ఉందాం. యిక మీవాళ్ళ సంగతి యేవౌతుందీ? మనం వుడాయించిన మర్నాడు తెల్లవారగట్ల, నీబండి కనబడక,

కలవిలపడి, మీవాళ్ళు నెత్తీ నోరూ కొట్టుకుంటారు. నీచెల్లెలు పెళ్ళి ఆగిపోతుంది. మరి రెండు రోజులికి మనం పెళ్ళాడావని తెలుస్తుంది. నిన్ను ముసలివాడికి కట్టబెట్టినందువల్ల కలిగినచిక్కులు చూస్తూ, నీతండ్రి నీచెల్లెలికి పెళ్ళి ముసలిసంబంధం చెయ్యడు. నీతండ్రి ఒకవేళ మూర్ఖించి పెళ్ళిచేస్తానన్నా; మన తమాషా విన్నతరవాత, నాఅన్న నీచెల్లెల్ని మరి పెళ్ళి చేసుకోడు. యిది సిద్ధాంతం. అవునా కాదా?

బుచ్చ—అవును కాబోలు

గిరీ—అయితే మరి అందుకు సమ్మతేనా?

బుచ్చ—యెందుకు?

గిరీ—నాతో వెళ్ళిపోయి రావడానికి.

బుచ్చ—అమ్మ నాయనా, నాప్రాణం పోతే నేను మీతో రాను.

గిరీ—రాకపోతే మీచెల్లెలికి యీ పెళ్ళి తప్పదూ, నాకు చావూ తప్పదూ.

బుచ్చ—అలా అనకండి.

గిరీ—అనకపోతేమాత్రం, చావు తప్పేదుంది గనకనా? నిన్ను వొదిలి బతకలేను. అది వకచావు. నువ్వు నామీద వొట్టువేసుకుని ఆమాట తప్పిపోతే నన్ను దేవుడే చంపేస్తాడు. అది రెండోచావు. మరి నాకు చావు యెలా తప్పుతుంది?

బుచ్చ—నానుంచి మీరు చచ్చిపోతే, నేనూ చచ్చిపోతాను. చచ్చిపోకండి.

గిరీ—నావశవా? అదుగో నీతమ్ముడు వొస్తున్నాడు. మరి మనం యీ కష్టసుఖాలు మాట్లాడుకోడానికి వీలుచిక్కదు. ఒక్కమాట చెప్పు. బతకమన్నావా? చావమన్నావా?

బుచ్చ—వెయ్యేళ్ళూ బతకండి.

గిరీ—అలాగైతే నాతో రావడం ఖాయవేనా?

బుచ్చ—యేంజెయ్యమంటే అది చేస్తాను.

[వెంకటేశం మిడతను బట్టుకు ప్రవేశించును.]

వెంక—యిదిగోనండోయి, గొల్లభామని పట్టుకున్నాను.

గిరీ—చూశావూ, వొదినా! నీతమ్ముడు చిన్నగుంటడయినా, అప్పుడే గొల్లభామల్ని పట్టుకుంటున్నాడు.

బుచ్చ—(ముసిముసి నవ్వు నవ్వును) మిడత!

గిరీ—(బుచ్చమ్మతో) యిన్నాళ్ళకి మిడతంభొట్లు చేతులో చిక్కాడు. (వెంకటేశంతో) యిలాతే-మిడతల్ని పట్టుకోవడం మంచి ఎడ్యుకేషన్. యిదే నాచురల్ హిష్టరీ, ప్రకృతిశాస్త్రం అంటారు.

వెంక—అక్కయ్యా-కొంచెం ఊరుబిండి!

బుచ్చ—అమ్మ చూస్తే తంతుంది.

వెంక—అమ్మ చూడదులే. (ఊరుబిండి చేతులో వేసుకుని నాలుకతో నాకి గెంతును.)

(తెర దించవలెను)

కన్యాశుల్కము — పంచమాంకము

౧-వ స్థలము: లుబ్ధావధాన్లు పడకగది.

లుబ్ధావధాన్లు మంచముమీద పరుండి వుండును. నిద్రలో అరచి కాళ్ళూ, చేతులూ కొట్టుకుని, లేచి కూర్చుని వణక నారంభించును.

లు — అసిరిగా! అసిరిగా! అమ్మా! చండ్రపేశాచ్ఛ్రోయి రామనామ తారకం — రామనామతారకం — రామనామతారకం — రామనామతారకం॥ యిది రెండో పెళ్ళిముండే దీని మొగుడు పిశాచమైనాడు. నాపీక పిసికి చంపేస్తాడు. యేవిఁటి సాధనం? రామనామతారకం — రామనామతారకం॥

(తలుపుఅవతలనుంచి) అసిరిగాడు — యేటిబాబూ? యేటిబాబూ? (తలుపుతట్టును)

మీనా — యేవిఁటి నాన్నా, తలుపుతియ్యి.

లు — (తనలో) కాళ్ళు ఆడవు చేతులు వొణుకుతున్నాయి. తలుపుతీయును; (అసిరిగాడితో) వెధవా నువ్వు లోపలికి రాకు.

అసిరి — నాను పిలుస్తాస్నినాను. (నిష్క్రమించును.)

[మీనాక్షి — శిష్యుడు ప్రవేశింతురు]

లు — (మీనాక్షితో) ఆముండని అవతలుండమను.

మీ — నువ్వు మనగదిలోకి వెళ్లిపో అమ్మా (శిష్యుడు గదిఅవతలికి వెళ్ళును) యేవిఁటి నాన్నా!

లు — యిహ, నేబతకను.

మీ — యేవొచ్చింది నాన్నా, కడుపునొప్పా, కాలునొప్పా?

లు — కడుపునొప్పీకాదు, కాలునొప్పీకాదు. వెధవముండని పెళ్ళాడిన కుంకపీనుగ బతకడం యెలాగ?

మీ — యేవిఁటీ వోగాయిత్యం మాటలు, నాన్నా మీకు యీలేనిపోని అనుమానం యెవరు పెట్టారు?

లు — అనుమానవేఁవిఁటి? నిజం, నిజం, నిజం — వూరంతా అదేమాట.

మీ — యీరావఁప్పంతులే యిలాంటి అపవాదులన్నీ వేస్తూవుంటాడు. కనపడ్డవాడితో అల్లా వూసుపెడితే, వూరంతా అనుకోరు? బంగారంలాంటిపిల్లని యిలాంటిమాటలని బెంబేలు పెట్టకండి. తండ్రి వెళ్ళిపోయినాడని అది రాత్రీ పొగలూ యేడుస్తూంది.

లు—వెధవతండ్రి, బోడితండ్రీని; గాడిదకొడుకు రెండో పెళ్లి ముండని నాపీకకి ముడేసి అమాంతంగా నాకొంప ముంచేసు. యిహ బతకను. యిహ బతకను.

మీ—'రెండో పెళ్ళిముండ, రెండో పెళ్ళిముండా' అని శుభముల్లే అనకండి. మీరే యిలా సాటుతూ ఉంటే ఊరంతా అనడం ఆశ్చర్యవాఁ? మాట్లాడక ఊరుకోండి.

లు—ఊరుకోవడవేఁలాగే? మగడూరా? మనదేశవా? రెండో పెళ్ళి ముండ కాకపోతే ఆతండ్రి వెధవ, పేరయినా? చెప్పకుండా పారిపోవడవేఁవిఁ?

మీ—సిద్ధాంతితో చెప్పాట్టే పేరు?

లు—వాడిశ్రాద్ధం చెప్పాడు. సిద్ధాంతి గడియక్కో పేరు చెబుతున్నాను.

మీ—అత గాడికి మాత్రం కొత్తవాడిపేరు జ్ఞాపకవుఁటుంనా యేవిఁటి? మనపిల్ల మనయింట్లో ఉన్నతరవాత, అత గాడి పేరుతో మీకేంపని?

లు—ఈ పెళ్ళాంముండ నాయింట్లో ఉంటే నేను చచ్చిపోతాను. మరి బతకను.

మీ—వెఱ్ఱికేకలెయ్యక నోరు మూసుకు వూరుకోండి. ఇరుగుపొరుగు వారు నవ్వగలరు. మీరావఁగారు యెంత పండితులు, యెంత దొడ్డమనిషి! లేనిపోని అనుమానాలు పెట్టుకోకండి. పసిపిల్ల బెంగెట్టుకోగల్దు.

లు—ఓసి భ్రష్టా! వాడు నీకేవఁయినా యిచ్చాడా యేవిఁటే, వాణ్ణి వెనకేసుకు మాట్లాడుతున్నావు? నీకు నేను చచ్చిపోవాలని వుందికాబోలు!

మీ—యేవిఁటా మతిపోయినమాటలు! అత గాడు రేపో నేడో వొచ్చి, యిలాంటి మాట్లన్నందుకు మననోట్లో గడ్డిపెడతాడు.

లు—అత గాడెవడు. వాళ్ల కొట్లో రావఁనాధాయ? మరెక్కడొస్తాడు వాడు! యిహ నాకు గావుపిద్ధ.

మీ—మీకు చావేం వొచ్చింది యిప్పుడు? ఒకవేళ రెండో పెళ్లిపిల్ల అయితేమాత్రం గుప్ చప్ అని వూరుకోవాలిగాని, అల్లరి చేసుకుంటారా? యీరోజుల్లో యెంత మంది రెండో పెళ్ళి చేసుకుని సుఖంగా ఉన్నారు కారు? పిల్ల బుద్ధిమంతురాలు, మీ అదృష్టంవల్ల దొరికింది మాట్లాడక ఊరుకోండి.

లు—నాఅదృష్టం తగలబడ్డట్టేవుంది. నీకేం పోయికాలం వొచ్చిందే? నువ్వు కూడా యీకుట్రలో చేరి, నీతండ్రికి కళ్ళు కప్పి వెధవపెళ్ళి చేశావే. అయ్యో! వెధవని పెళ్ళి చేసుకున్న తురక వెధవా ఏబుద్ధెక్కడికి పోయిందిరా? నీచదువెక్కడికి పోయిందిరా? నీవేదం తగలబడనూ – యిహ బతకను!

(మీనాక్షి నవ్వును)

లు—నవ్వుతావేవే భ్రష్టాకారముండా? నువ్వూ, నీపవిత్రతల్లీ నన్ను చంపేసి రాజమహేంద్రవరం పారిపోయి, వెధవపెళ్ళి చేసుకుంటారు. నాకు తెలుసును. గిరీశం

గాడు అన్నమాట నిజం. విధవని చెవిపెట్టాను కాను. నాసొమ్మంతా ఘటశ్రాద్ధపు వెధవలపాలవుతుంది. నువ్వు పో, నేను పడుక్కుంటాను

(పక్కమీద పడుకుంటూ) మళ్ళీ వొస్తాడు గాబోలు దేవుఁడా!

మీ—యెవరు నాన్నా?

లు—నువ్వు పో, నిద్దరొస్తుంది! ఆ వెధవ నాపీక పిసికేస్తాడు. ఏకాంతం తీసుకుంటాను.

మీ—మీరలా అంటే నాకు భయమవుతుంది. నేనిక్కణ్ణించి కదలను. యెవడా పీక పిసికేవాడు?

లు—అయితే యిక్కడ పక్కవేసుకు పడుకో.

మీ—పడుకుంటాను. యెవడు మీపీక పిసుకుతాడు?

లు—ఆ మూల మొండిమొగుడే. యిందాకా నువ్వు రాకముందు, నాగుండెలమీదెక్కి పీకపిసికేటప్పటికి ప్రాణం పోయిందనుకున్నాను

మీ—నిజం కానూ!—కలగన్నావు కాబోలు—నాన్నా.

లు—కలేకాదే! పీకనొక్కుకుపోతేనూ!

మీ—మొండిమొగుణ్ణి మీకేం తెలుసును?

లు—చూడదే, చెప్పాడే! "వెధవా! నా పెళ్ళాన్ని పెళ్ళాడావు; నిన్ను చంపేస్తా నన్నాడే.

మీ—యెలా ఉంటాడు?

లు—గిరీశంగాడి మూతి మూర్తులానే.

మీ—కల గాబోలు నాన్నా, అదే తలుచుకుంటుంటే, చిన్నబాబు కల్లోకొచ్చాడు కాబోలు!

లు—నేను చస్తే యెవరికి విచారం?

మీ—ఆపిల్లని వెళ్ళి అడుగుదునా?

లు—వొద్దు, వొద్దు, తొందరపడకు.

మీ—నన్ను తిట్టేస్తున్నారు, దాని చచ్చిన మొగుడు మిమ్మల్ని చంపేస్తాడని భయపడుతున్నారు. యెందుకీ తంబళ్ళ అనుమానం ఓమాటు దాన్నడిగేస్తే ఉన్న నిజం తెలిసిపోతుంది.

లు—నిజం నీతో చెబుతుందీ?

మీ—నాతో నిజం చెబుతుంది. అది వొట్టి సత్యకాలప్పిల్ల నాకు యెంతో ఉపచారం చేస్తుంది.

లు—దాన్ని పాడుచేస్తున్నావూ?

మీ—ఇలాంటిమాటలంటేనే నాకు అసహ్యం. మీ కెవళ్ళో చదువుకున్నారు కాబోలు, అందుచేత దుష్టాలోచన వొచ్చింది. అంతేగాని రెండోపెళ్ళి, మూడోపెళ్ళి,

పెళ్లి, అని వెఱ్ఱులు వేసకండి. పూజారి గవరయ్యని పిలుస్తాను; అతగాడు యింత మంత్రించి వీభూది యిస్తాడు రాసుకు పడుకోండి.

లు—కొంపతీస్తావా యేవిఁటే? వాడొస్తే, వాడితో యేవఁని చెప్పడం? దాన్నే నిజం అడుగుదూ.

మీ—నేనడగను. నాన్నా నన్ను అడ్డవైఁన మాటలూ అంటూంటే, నే నెందుకు అడుగుతానూ? నేను దాంతో యికమాట్లాడను.

లు—నాతల్లివికాదూ, అడుగమ్మా.

[మీనాక్షి పైకి వెళ్లెను.]

ఓపన్నం యాకర బెట్టేదా? గాయత్రీ స్మరణచేసేదా?

వేదాలూ, మహామంత్రాలూ, యీదెయ్యాలకి పేలపిండి వోడియాలు, శాబర మంత్రాలు ఉపదేశం అవుతావఁంటే, బెడిసి గొడతాయేమో అని భయం యేవిఁ సాధనం? "రామనామతారకం" స్మరణచేస్తాను. "రామనామ తారకం । భక్తిముక్తిదాయకం । జానకీమనోహరం । సర్వలోకనాయకం । రామనామ తారకం । రామనామతారకం" యీముండ ఇంట్లోఉంటే నే బతకను. "రామనామ తారకం । రామనామతారకం"॥ రుద్రాక్షమాల యేదీ? [మంచము అంచున కూచుని పరుపుకింద తడివిఁ, రుద్రాక్షతావళం తీయుచుండగా మీనాక్షి ప్రవేశించి.]

మీ—మీమాట నిజవేఁ నాన్నా.

లు—నిజవేఁ.

[మంచముమీదనుంచి కింద కూలబడును.]

మీ—[లేవదీసి] నాన్నా! నాన్నా! పడిపోయినావేవిఁ?

లు—యేవీఁలేదు నిజవేఁ నిజవేఁ!

మీ—నిజవేఁను. ఆ మొగుడు యిప్పుడే దానికూడా కనపడి, "నుండా, మళ్ళీ పెళ్ళాడావేఁ? నీకొత్త మొగుణ్ణి పీకపిసికేస్తాను చూడు" అన్నాట్ట.

లు—అయ్యో! అయ్యో! రామప్పంతులు యిల్లు వొల్లకాడు కానూ! యెక్కడ కల్పించాడే యీమాయపెళ్ళి నాకోసఁ! వీడి పిండం పిల్లులికి పెట్టా! అయ్యో! అయ్యో! ఆమొగుడు వెధవ యలా వున్నాడంటే?

మీ—వాడు రోజూ దానికి కనపడతాట్టనాన్నా. వాడికి మీసాలూ, గిరజాలూ వున్నాయట, చావం చాయట.

లు—వాడే నే! యేవిఁటే సాధనం? యిహా నేం దక్కను.

మీ—పూజారి గవరయ్యకి కబురు పెడతాను.

లు—వొద్దు, వొద్దు, నామాట విను. వాడొచ్చాడంటే యిల్లు తినేస్తాడు

మీ—తింటేతింటాడు. ప్రాణంకంటేనా యేవిఁటి?

లు—నాకొద్దంటూంటే వినవుగదా. నువ్వు నామంచందగ్గిర పక్కేసుకుపడుకో; నువ్వు చదువుకునే భాగవతం పుస్తకం పట్రా; తలకిందపెట్టుకు పడుకుంటాను.

[మీనాక్షి వెళ్ళును.]

యీముండ నాయింట్లోంచి విరగడైపోతేనే గాని, యీపిశాచం వొదిలిపోదు. వేదం చదువుకున్న ముండాకొడుకుని, నామీదే పడ్డతరవాత, వీడు బ్రహ్మరాక్షసి గాని, వొట్టిదెయ్యం కాడు. పోనీ అతడినే ప్రార్థనచేస్తాను— "నా పెళ్ళాం మొదటి మొగుడా!" ఆఁ! నా పెళ్ళాం కాదు లెంపలు వాయించుకుంటాను. "యీపిల్ల మొగుడా! నువ్వే నిజవైఁన మొగుడివి—నేనుకాను దాన్ని ముట్టను—తాకను— దాంచేత చాకిరీఅయినా చేయించను నన్ను రక్షించి, పీఁపిసికెయ్యకు; యేం పాపం చెయ్యాలట్టో దెయ్యానివైనావు నన్ను చంపావంటే బ్రహ్మహత్య చుట్టుకుంటుంది. మరిజన్మం ఉండదు బాబూ! నాయనా! తండ్రీ! నాజోలికి రాకు నీమావఁగారిపీక నులికెయ్యి! ఆరావఁప్పంతులుగాడి పీకనులివెయ్యి, (కేకలు, యేడ్పు వినబడును) ఓరి దేవుఁడా, వచ్చీ వొచ్చాడు కాబోలు [శిష్యుడు ఏడుస్తూ పరిగెత్తివచ్చి లుబ్ధావధాన్లను గట్టిగా కాగిలించుకొనును. మీనాక్షి శిష్యుణ్ణి చీపురుకట్టతో కొట్టబోవును. శిష్యుడు తప్పించుకోగా దెబ్బలు లుబ్ధావధాన్లకు తగులును.]

మీ—ముండా! నామోహరు అక్కడ పడేస్తావా పడేయ్యవా! నాతాళం యేదే లంజా?

లు—నన్ను కొట్టేశావేవిఁటే? [శిష్యుడితో] వొదులు, నన్ను ముట్టుకోకే తల్లీ [మీనాక్షితో] దీని అపవిత్రపువొళ్ళు తగిల్తే చచ్చిపోతాను నన్ను వొదిలిపించెయ్యి.

[మీనాక్షి శిష్యుడి రెక్కలుపట్టి లాగి, బుగ్గగిల్లును. శిష్యుడు మీనాక్షి చెయ్యికరిచి పారిపోవును.]

మీ—దానమ్మ కడుపుకాలా, చెయ్యి కరిచేసింది నాన్నా రక్తం బొటబొట కారుతూంది—దీన్ని పాతపాఁరుస్తాను.

లు—యంతదారుణప్పని చేసిందీ, ముండ! యేదమ్మా చెయ్యి [గుడ్డపీలికతో రక్తం తుడిచి, మొహురడిగావుగదా యక్కడుందేవిఁటి?

మీ—ఆతండ్రి వెధవ నాకిమ్మని యీముండచేతికి యిచ్చాడు. దీనినక్క వినయాలు చూసి నాపెట్టాబేడా దానికే వప్పజెప్పి, ఆమోహురుదాన్నే దాచమన్నాను. అనుమానవేఁసి యిప్పుడు నామోహరు తెమ్మంటే, "బట్టల పెట్లో పెట్టాను తాళం పోయింది" అంది. తాళం లేకపోతే రోకలితో బుర్రచితక బొడుస్తాను.

లు—చెయిజేసుకోకు. నీది పెత్తికోపం చావగొట్టగలవు జాగ్రత!

మీ—చస్తే యీడిచిపారేస్తాను. ముండ యలా కరిచిందో చూడండీ. ఇంకా రక్తం కారుతూంది. మనిషి కాటుకి మందు లేదన్నాడు.

లు—కుంకం—పెట్టమ్మా.

మీ—దానిబుఱ్ఱ చితక బొడిచి మరీ పెడతాను. [మీనాక్షి వెళ్ళును.]

లు—గుండు గొమ్మ్రల అనుమానం తీరిపోయింది—పేక నులివిఁ వాడైన చంపేస్తాడు, కరిచి అదైనా చంపేస్తుంది. వీడిచేతో, దానిచేతో, చావుతప్పదు. ఎంతకబ్బెట్టి కొనుక్కున్నానా, యీచావుపెళ్ళి! అయ్యో! దీన్ని పైకి తగిలేస్తే వాడుకూడా విరగడైపోతాడు. అదే సాధనం—యెక్కడికితోలెయ్యను? బండీమీదఎక్కించి పట్నంతోలేస్తాను—అక్కడ గానీ తండ్రివెధవ కనపడకపోతే మళ్ళీ దెయ్యాల్ని నెత్తిని పెట్టుకుని ప్రత్యక్షంఅవుతుందే! బండి అద్దెయిచ్చుకోవడమే మిగుల్తుంది యేమి సాధనం?—యేమి సాధనం?—రామప్పంతుల్ని సలహా అడుగుదునా? ఆఁ! మంచి ఆలోచన తోచింది—రామప్పంతులు నాకు కట్టిపెట్టిన యీముండనిఁ వాడిదగ్గరకే పంపించేస్తాను—సాని దాంతోపాటు దీన్నికూడా వుంచుకుంటాడు కావలిస్తే పది రూపాయలు దక్షిణతో కూడా యిచ్చేస్తాను.

[మీనాక్షి ప్రవేశించి]

మీ—యక్కడా కనబడదు నాన్నా గుంట.

లు—నూతులో పళ్ళేదుగద?

మీ—యేమో!

లు—పరిగెత్తి గవరైని పిలవమను, దాన్ని నువ్వు చావగొట్టలేదుగద?

మీ—కనపడితేనా?

లు—యేవిఁటినాయనా, యీకొత్త ఉపద్రం!

[నిష్క్రమింతురు.]

౨-వ స్థలము: రామప్పంతులు యింట్లో కొట్టుగది.

భుక్త, పోలిశెట్టి, సిద్ధాంతి, మధురవాణి పేకాడుచుందురు.
పూజారి గవరయ్య ఆట చూచుచుండును.

పోలిశెట్టి—యేంభష్టాకారి ముక్కలు యేశావయ్యా యెప్పుడూ నువ్విం తేను.

భుక్త—చూసివేశానా యేవిఁటి? నీదరిద్రిదేవతని తిట్టు.

పోలి—గవరయ్యా, నీమునుకు నాదగ్గిర యిలా యెట్టకు. లేచిపో, నీపుణ్యవుఁంటుంది.

గవ—నేను నామధురవాణిదగ్గిర కూచుంటాను.

భు—చూడూ, ముక్క తప్పు పడ్డట్టుంది.

పోలి—ఆఁ! బాపనయ్యా పంచాలని తప్పు పంచుతున్నావు. తప్పు పంచితే బేస్తు మీద కుదేలెట్టిస్తాను.

భు—ముక్కలు బాగా పడలేదన్నావేఁ?

పో—రెండోయేత నాలుగానులడకూడదా?

భు—పోలిశెట్టికి ముక్కలువేస్తూ యిదుగో నాలుగానులేస్తున్నాను జుట్టు.

పో—నీయిషపచేత్తో యేస్తే, పొల్లుముక్కలే పడతాయి; మంచిముక్కలడతాయా?

భు—తథాస్తు!

పోలి—ఆలా అనకు. యెంతశెడ్డా బాపనాడి శాపనాకారం మాశెడ్డది. [చూచుకొని] శీ! భష్టాకారిముక్కలు!

సి—ఒకటీ, రెండు.

పో—అదుగో, ఆలా శెప్పితేనే వొప్పను, ఒక్కకటి శెప్పాలి.

సి—అయితే వకటి.

పో—ఒకటీ,

మధురవాణి—ఒక్కటీ.

భు—వకటి.

[సిద్ధాంతి ఆలోచించును.]

పో—యేటాలోచిస్తావు చేతరస! యెత్తవయ్యా.

సి—నీదేంపోయింది! రెండు.

పో—లాంతరేశావు; యేటెత్తను? రొండు.

మధు—రెండు.

భు—రొండు.

[సిద్ధాంతి ఆలోచించును.]

పో—యేటాలోసిస్తావు? చేతరస: యెత్తి బేస్తు గెలుసుకో.

సి—నువు చెప్పావుగనక యెత్తుతాను.

పోలి—ఆఁ! డబ్బుక్కొట్టి మరీయెత్తు. మూడోయెత్తడపుబేస్తు; గాపక వుఁందా? బేస్తుమీదకుదేలెట్టిఁ బాకీ ఎట్టి యీ గెయ్యడానికా?

సి—(తనముక్కలు యెత్తు ముక్కలమీద వేసి] కోపఁటూడి పిలకనిగుడుతూంది.

పో—తంతావాయేటి?

సి—తన్నడవఁంటే, ఒవాలాగనా?

పో—నాఆట శెడగొట్టేశినావు, బాపనయ్యా!

భు—ముక్కలు పడలేదని యేడుస్తూ, మళ్ళీ యేవిఁటి, ఆట చెడగొట్టాడని యేడుస్తావు?

పో—యీఆట జేస్తుచేయించకపోతే నా పేరు—

సి—కోవఁటాడా, నోరుమూసుకుంటావా మూసుకోవా?

పో—తెల్లాడిబావుటా యెగురుతుండగా, నీజాలు వేఁటి? ముక్క త్రియడం యింతే నైపైతే, మరా వేఁటి?

సి—నువ్వుగాని మళ్ళీ మాట్లాడావంటే, ముక్కలు కలిపేస్తాను.

[పోలిశెట్టి "నేను మాటాడను; నువ్వు ఆడు" అని సౌజ్ఞ చేయును. సిద్ధాంతి ఆడును)

పో—మూడే తురుపులు పడ్డాయి బాపనాడా: "తమాషాదేఖో, లంకశేరాజా,"

సి—ఆటపారెయనా?

పోలి—బుద్ధొచ్చింది; బుద్ధొచ్చింది. లెంపలోయించుకుంటాను. మరిమాటాడితే ఒట్టు!

పూజారి—మామధురవాణిమీద ఆశుకవిత్వం చెబుతాను.

రాణా, డైమను రాణీ? ।
రాణా, యిస్పేటురాణి? రాణీకళావ ।
రాణా, ఆఠీనారాణీ? ।
రాణి యనన్మధురవాణె, రాజులరాణీ ।

సి—గవరయ్యా! యేంవిలవైన పద్యం చెప్పావోయి! నీమీద నేను పద్యం చెబుతాను—విను.

"గవరయ్యా! నీసరి మరి ।
యెవరయ్యా?"

పూజారి—యెవరులేరు, యిచ్చోనయ్యా!

సి—యిదుగో రాజు,

పోలి—యిదుగో పాల్తు.

[మధురవాణి తురుఫు రాణీ వేయును.]

పోలి—అదుగో, అదుగో, యీ బాపనాడు కపీశం శెప్పి మధురవాణిదగ్గిర రాణీ వుందని శెప్పేశాడు. గోరం, గోరం, గవరయగానీ మాటాడితే నే ఆటాణ్ణు.

పూజారి—పోలిశెట్టిమీద కవిత్వం చెప్పి చాలా రోజులైంది. [పాడుం పీల్చి.]

"పోలిశెట్టి ముఖము—పోలిగ్రాటైచుబోలు! పోలిశెట్టిముక్కు పాడుము డొక్కు!!"

పోలి—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నామాటిను. శాపం పెట్టి పంపేస్తావాయేటి! ఊరుకుంటే వొట్టాయనా, యిన్నావా? యీ ఆట సిద్ధాంతి- జేస్తెట్టి, నేను గెలిస్తే, నీకాఁండబ్బిస్తాను మరూరుకో.

సి—నీపాస తగలడా - తురుపు మిగిలిపోయింది; బేస్తు. (ముక్కలు చూపించి పారవేయును.)

పోలి—ఆఁ ! మూడో, యెత్తు డబ్బేస్తు. గావకాయించుకోండయ్యా, చేతిదొరకు, మంచిముక్కలెయి, పావనాడా అంతసేపు కలవడవా? గోరం, గోరం

సి—బులబులాగా కలిపి, బేస్తు నీకిస్తాననుకున్నావా?

పోలి—తోలు నేత్తో ముక్కలేసినావు! "నరసింవ్వ, నీదివ్వె నామంతరము కాత! నరసింవ్వనీదివ్వె—"

సి—దివ్వే లేదు, దీపం లేదు ముక్కలిత్తియ్యి.

పోలి—గవరయ్య ముక్కలమీద కన్నేసి సిల్లంగెట్టేస్తున్నాడు. నరశింవ్వ నీదివ్వె— (ముక్కలు యెత్తిచూసి) నీ భష్టాకారి ముక్కలేశావు.

సి—[భంవకంఠుగించి తనముక్కలు తీసి చూచుకొని] మృత్తికాచవే!

పూజారి—పోలిశెట్టికి అంత ఆల్లకైతే, నేనింటికిపోయి పరుంటాను.

[గవరయ్య నిష్క్రమించును. మధురవాణి వెంటవెళ్ళి తిరిగి వచ్చును.]

పోలి—శని విరగడైపోయిందిరా, దేవుఁడా!—ఒట్టిభష్టాకారిముక్కలు. ఒహాటీ.

మధు—ఒకటి.

భుక్త—ఒహాటీ.

సి—ఒహాటీ.

పోలి—రెండు.

మధు—రెండు.

భుక్త—రెండు.

[సిద్ధాంతి ఆలోచించును.]

పోలి—యెందుకాయెత్తాలోశన? నామాటీను. మూడో బేస్తెట్టను.

[వీధితలుపు తట్టబడును.]

మధు—పంతులు!

పోలి—యీవాళ రాడని సెప్పితివే?

మధు—రాననుకున్నాను వొచ్చారు. యేంచేదాం?

సి—ఆట తీసెయ్యండి. [ముక్కలు పడవేయును.]

పోలి—బేస్తెగెయ్యడానికా? సేనొప్పను. మధురోణీ! ఆటాడి మరీ తలుపుతియ్యి

మధు—ముక్కలు కిందబెట్టి, లేచి [సన్నని గొంతుకతో] గోడగెంతి పారిపోండి.

పోలి—దొడ్డితోవంట వెళ్ళిపోతాం.

భుక్త—నేను పట్టనేకే? యేటిసాధనం?

భు—మేం దిడ్డితోవంట పోతాం. నువ్వుఆట కెక్కు.
పో—నన్నెక్కించి మరీ యెళ్ళండి, కాలుజారితే యేటిసాధనం?
సి—నీకొడుకుది, అదృష్టం.

[పెరటిలోకి వెళ్ళును.]

పో—గోరం! గోరం! గోరం! యవడికుక్కాఅ అడిదగ్గిరే! ఆట కలపకండి.

[తలుపు తిరిగి తట్టబడును.)

పో—నరిశింవ్వ, నీదివ్వె—

[మధురవాణి ఊరుకొమ్మని కోపరసంగా సౌజ్ఞ చేయును.]

(సిద్ధాంతి ప్రవేశించును.)

సి—దిడ్డీతలుపు కప్పతాళం వేసుంది. మన్ని పట్టుగుందావఁనే, పంతులు దిడ్డీతలుపు తాళఁవేశాడు.
పోలి—నరశింవ్వ, నీజివ్వె—
మధు—[పోలిశెట్టి ఉద్దేశించి] చప్! [సిన్నని గొంతుకతో] ఉలక్కుండా యీ గదిలో కూచోండి ఆయనపరున్నతరవాత వచ్చి తలుపుతీసి వొదిలేస్తాను.

(మధురవాణి దీపములు ఆర్పి, పైకివెళ్ళి, గదితలుపువేసి గొళ్ళెముబిగించును.)

[తలుపు తిరిగి తట్టబడును.)

మధు—యేవీఁ గవరయ్య చాదస్తం! అదే తట్టడవాఁ? [వీధి తలుపుదగ్గిరకు వెళ్ళి) యెవ్వరు?
తలుపవతల మనిషి—యింతసేపేం?
మధు—నిద్దరబోతున్నాను.
మనిషి—పేక! పేక! పేక! నిన్నొదిలేస్తాను. నీసంగతి నాకు తెలిసింది.
మధు—మరి, మీ మానాన్న మీరు పోయి, నిశిరాత్రివేళ నొక్కర్తనీ నన్ను వొది లేస్తే యీఅడివిపూళ్లో నాకు భయంకాదా? అంచేత పల్లిగా నలుగుర్ని పిలిచి పేకాడుతున్నాను. తప్పేవుంది? మంచుపడుతూంది లోపలికి రండి. [తలుపు గడియతీసి] రండి. నాఆట మీరాడండి, నేను పరుంటాను.
మనిషి—సాందాన్ని యవడు నమ్మమన్నాడు? నీకిద్దావఁని సంతోషంతో వకసరుకు తెచ్చాను నీచర్య చూసేటప్పటికి నామనస్సు చిపుక్కుమనిపోయింది.
మధు—యెంత న్యాయంగా సంచరించినా, మీహృదయంలో కాసింత కనికరంలేదు గదా? యీనాటినుంచి మీరు యెక్కడికి కదూను వెళుతూ ఉంటే, అక్కడ కల్లా నేనుకూడా మీతో వొస్తూవుంటాను.

మనిషి—మెడపైకి ఉంచు (మధురవాణి ఆటులచేయును ఆమనిషి మధురవాణి మెడలో కంటె ఉంచును.]

మధు—ఔరా! యింద్రజాలి! పంతులు గొంతుక యెలాపట్టావు? నన్నే మోసపుచ్చితివే? [రెక్కపట్టుకొని] గదులోకిరా. [గదులోనికి తీసుకువెళ్ళును] యీచిల్లంగి కళ్ళు నీకే దేవుఁడిచ్చాడు? [ముద్దెట్టుకొనును] వాళ్ళింట యేవేఁవిఁ చిత్రాలు చేశావో చెప్పు.

శిష్యు—ముద్దెట్టుకోనంటే, చెబుతాను?

మధు—నీకు తగనో?

శిష్యు—ముద్దెట్టుకుంటే యెంగిలౌతుంది.

మధు—నిజం నీకున్నబుద్ధి నీపెద్దలికి లేదు. నన్ను నిష్కారణంగా భయపెట్టావు అందుకు నీ కేవిఁటి సిక్ష? బుగ్గకొరికేతునా?

శిష్యు—పాలూ పంచదారా ఉంటే ఇయ్యి.

మధు—తరవాత మేపుతాను, ముందు నీకు దాసరివేషం వేస్తాను. కొత్త అగ్రహారం పోయి నీగురువును చేరకుందువుగాని, [తెర దించవలెను.]

(చీకటిగదిలో పోలిశెట్టి, భుక్త, సిద్ధాంతి ఉందురు అవతలనుంచి రామప్పంతులు గొంతుకతో, శిష్యుడు "యీగదులో యవణ్ణో దాచావు],,

మధు—రామ! రామ! యెవ్వడూ లేడు.

[పోలిశెట్టి నిచ్చెనయెక్కును భుక్తకూడా యెక్కబోవును నాలుగు మెట్లెక్కి యిద్దరూకింద బడుదురు]

పోలి—సంపేశినావు, బాపనాడా!

భుక్త—నామీద నువ్వుపడి, నేను ఉక్కిరిబిక్కిరి ఔతుంటే, నువ్వు సచ్చానంటావేవిఁటి? తేస్తావా కరిచేదా?

శిష్యు—[రామప్పంతులుగొంతుకతో] అదుగో లోపల యెవళ్ళో మాట్లాడుతున్నారు లంజా! అది శోవఁటాడిగొంతుకలావుతుంది. కప్పతాళంవేసిఊరందరినీ లేవదీసుకొస్తాను

మధు—కప్పతాళవెందుకు? లోపల యెవళ్ళూలేరు దెయ్యాలకొంప - దెయ్యాలు దెబ్బలాడుతున్నాయి.

[మధురవాణి తలుపుతీసిగదిలో ప్రవేశించి అగ్గిపుల్ల వెలిగించును. శిష్యుడు పక్కకి తొలగిపోవును]

మధు—పోలిశెట్టియేమి, పడుకునిలేవడు - మేలుకొలుపులు పాడనా.

భు—రామప్పంతులేడీ?

మధు—రామప్పంతులూ లేరు. గీమప్పంతులూ లేరు. యింట్లో పనిచేసేవాడు తలుపు కొట్టాడు. బెంగెట్టుకోకండి.
భుక్త—అత గాడి మాటలు వింటేను?
మధు—నేనే ఆయన గొంతుపెట్టి మాట్లాడాను. యేమి ధైర్యం! యేమి మగతనం!
పోలీ—నరిశింవ్వ, నీదివ్వా" (లేచి) నామమంతనము నేత"—యవడి ముక్కలాడి దగ్గిరున్నాయా?
[అంతా మళ్ళీ ఆటకు కూర్చుందురు]
సి—ఆట కలిపేశాను.
పో—గోరం గోరం! నాకు యిసిపేటు ఆను డాడద వొచ్చిందిగదా, బేస్తులు గెలు సుకుపోదునే! గోరం! గోరం! మధురోణి వొట్టిసే బెంబేరు పెట్టేశింది. ఆటక మీంచి పడి నడుం విరిగిపోయిందిరా దేవుడా.
భు—నీకింద పడి నేను నలిగిపోయినాను. నీకేం తీపు దిగదీసింది?
పో—కలిపి యెయ్యి - ముక్కలు.
సి—నేను కలపను నావొంతు ఆయిపోయింది - నువ్వు కలుపు.
పో—యేమైపోయింది?
[రామప్పంతులు వీధితలుపులు తట్టును.]
రామ—లక్ష్మి, లక్ష్మి, తలుపు.
మధు—యీమాటు పంతులే.
పోలి—యేటి సాధనం?
మధు—గోడగెంతి వెళ్ళిపోండి.
పోలి—నేను గెంతలేనే?
మధు—నిన్ను యీగదిలో పెట్టి తాళం బన్తాను.
పోలి—దీపం—ఆరిపెయ్యకు. నాకు బయవేస్తుంది.
సి—గాజు పెంకులు గుచ్చుకుంటాయి; గోడదాటడం యెలాగ?
భుక్త—నాకు కాళ్ళు మేహావాతం నొప్పులు. నేను గెంతలేనే?
మధురవాణి (దీపవార్పి) యిలాగే వుండండి.
పోలి—నరశింవ్వ—
మధు—చప్.
పోలి—నచ్చాను.
మధురవాణి—(గదిగొళ్ళెంవేసి, వీధితలుపు గడియతీసి తలుపు ఓరగావుంచి) మాయ గుంటని యెక్కడ దాచారు?

రామ—మాయగుంట యేమిటి?

మధు—యేం నంగనాచే? లుబ్ధావధాన్లు మాయపెళ్లాన్ని వాళ్ళయింట్లోంచి లేవదీసుకుపోయి యెక్కడ పెట్టారు? యిదేకదూ, రాత్రల్లా మీరు చేస్తూవున్న లౌక్య వ్యవహారం?

రామ—నీమాట నాకేవీ అర్థంకాకుండా వుంది. యింట్లోంచి లేవదీసుకు పోవడవేవిటి? నేను దాచడవేవిటి?

మధు—దాస్తే దాచారు. దాచకపోతే మానారు. నాకంటె యేదీ?

రామ—నీకింటా? మరచిపోయినానుమన్నా.

మధు—యేమిచిత్రం! నన్ను మరిచారు_నాపస్తువ అని, మరిచారు. మరిచి, ఆగుంట, కిచ్చారు. దాన్ని లేవదీసుకుపోయి యెక్కడో దాచి, నిశిరాత్రివేళ పెద్దమనిషిలా యింటికి వొచ్చారు.

రామ—ఆగుంట కనపడదా యేవిఁటి?

మధు—యేవిఁ నాటకం? మీకు కనపడకేం? మీరు పెట్టినచోటే వుంది.

రామ—మీనాక్షి తన్ను తగిలేశిందాయేవిఁటి? కంటెతో తగిలేస్తే చచ్చానే?

మధు—యేవిఁ నాటకం! చావండి; బతకండి; ఆకంటె తాండీ, గడపల్లో కాలు పెట్టనివ్వను.

(తలుపు వేయును)

రామ—నాలుగుకోసులు గుఱ్ఱపుసవారీ అయి, యీదురోమని యిల్లు చేరుకుని, గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేసరికి, పుబ్బలేని పిడుగుపడ్డది మీనాక్షి ఆగుంటని మన్ననిస్తుందని, నేను యెన్నడైనా అనుకున్నానా యేవిఁటి? ఆగుంట పోతే పోయింది, ఉంటేవుండె, నాకంటె పోకుండా వుంటే అదృష్టవంతుణ్ణి. కంటె అడగడానికి వెళితే, 'నువ్వే యీపెళ్ళి కుదిర్చావు' అని కఱ్ఱుచ్చుకుంటాడేమో!

(నిష్క్రమించును)

3-వ స్థలము: లుబ్ధావధాన్లు యింటివాకిలి.

[లుబ్ధావధాన్లు పచారుచేస్తూ]

కనపడకపోతే యేవైనట్టు? నూతులోగాని పడిందా? పోలీసువాళ్ళు యిల్లు దోచేస్తారు. నూతులో పడలేదా? పడకపోతే యేవైనట్టు?—రామప్పంతులు యింటికి పోయుంటుంది. అంతేకావాలి—యెంత అందవైన పిల్లా! నాది గాక దురదృష్టం! యెంతట్లో వెన్నెలచీకటైంది! రేపో యెల్లుండో యెదిగొచ్చేపిల్లగదా అని సంబరపడ్డాను—ఒహవేళ అప్పుడే, పెద్దమనిషైందేమో?—అందుకు సందేహ వేలా? లేకుంటే యింతయీడైన పిల్ల పెద్దపడుచు కాకుండా వుంటుందా? యిలాం

టివి యెన్నిపెళ్ళిళ్ళు చేసుకుని యెందరు మొగుళ్ళని కడతేర్చిందో? ఓరి కుంకపీనుగా, నీకళ్ళు యేమైఁపోయినాయిరా? రజస్వలాముండని చూస్తూ చూస్తూ యెలా పెళ్ళాడావురా? మరి నీకు గతులు లేవు. రాజమహేంద్రవరంలో వెధవ ముండల్ని పెళ్ళాడినవాళ్ళ సామాజికంలో చేరేవురా? అయ్యో! అయ్యో! దీనికిమరి ప్రాయశ్చిత్తం ఎక్కడిది? ఒహవేళ చేయించుకుందావంటే, శంకరాచార్యులు పాదకట్ణం పెట్టమంటాడు. బ్రాహ్మలు యిల్లుతినేస్తారు. అంతకంటె పోలీసువాళ్ళు నయం. అల్లరికాకుండా హెడ్డుచేతిలో పాతిక రూపాయిలు పెట్టి రేపు రాత్రి బయల్దేరి కాశీపోయి, గంగలో మునిగానంటే అన్ని పాపాలూ పోతాయి. కాశీవాసవేఁ చేసుకుంటాను. భగవంతుడు బుద్ధొచ్చేటట్టు చేశాడు. లేకుంటే ముసలివెధవకి పెళ్ళిచేసుకోవడవు పోయీకాలవేఁవిఁ? అన్నివిధాలా యీ రామప్పంతులు నాకొంప తీశాడు.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించి]

రామ—యేవిఁటీ మావాఁ రావఁప్పంతులంటున్నారూ?

లు—యేవీఁ లేదు.

రామ—యింతరాత్రివేళ పచార్లుచేస్తున్నారేవిఁ?

లు—యేమీలేదు—నిద్దరపట్టక.

రామ—మావఁగారూ, ఆకంటె యిప్పుడు తెమ్మని మధురవాణిభీష్మించుకూర్చుంది? శ్రమ అని ఆలోచించక యిప్పించాలి.

లు—కంటేవిఁటి?

రామ—మీభార్యకిపెట్టిన కంటండీ!

లు—నాభార్యకి నేను పెట్టలేదు.

రామ—మీరు పెట్టమంటే యెరువు తెచ్చాను కానా?

లు—నేను పెట్టమన్లేదు.

రామ—అయితే దొబ్బేసారా యేవిఁటి? మీభార్యమెళ్ళో యిప్పుడాకంటెలేదూ?

లు—నాభార్య యెవరు? నాభార్య నాడే చచ్చింది.

రామ—మొన్న మీరు పెళ్ళిచేసుకున్నపిల్ల మీభార్య కాదటయ్యా?

లు—రెండోపెళ్ళిముండ నాకు భార్య యేవిఁటి?

రామ—రెండోపెళ్ళి ముండేవిఁటి?

లు—రెండోపెళ్ళిముండ అని నువ్వే అన్నావు.

రామ—మాటమీద మాటొచ్చి, వొట్టినే అంటే, అదో తప్పా?

లు—వొట్టినే అనలేదు. అట్టే అన్నావు. యిదంతా, ఆగుంటూరుశాస్తుల్లూ నువ్వూ చేసినకుట్ర; నాకు నిజం తెలిసిపోయింది. ఆముండ నీయింటికే వెళ్ళింది. మధుర

వాణిని వుంచుకున్నట్టు దాన్నికూడా నువ్వే వుంచుకో. నాజోలికి రాకు నీకు పది వేల నమస్కారాలు.

రామ—నాకంటె నాకియ్యామంటే, యీవెఱ్ఱివెఱ్ఱిమాట లేవిఁటయ్యా?

లు—నీమాయకుంటా. నీకంటే నీయింట్లోనే ఉన్నాయి.

రామ—యీవేషాలు నాకు పనికిరావు. నిలబెట్టి నాకంటె పుచ్చుకుంటాను.

(తడిసిన భాగవతపుస్తకం పట్టుకుని మీనాక్షి చేతులోకఱ్ఱా నెత్తిమీద కునుపు రానీనకుండా, అందుమీద అఖండంతో అసిరిగాడూ, చేతిలో సీసాపట్టుకుని, తడిబట్టలతో పూజారి గవరయ్యా ప్రవేశింతురు.)

పూజారి—హ్రాం! హ్రీం! హ్రూం! ఓంకారభైరవీ!

[రామప్పంతులు భయమును కనపర్చును.]

మీనాక్షి—యెక్కడా కనబళ్ళేదు నాన్నా, యీపుస్తకం నూతులో పడేశింది.

[లుబ్ధావధాన్లు భయమును కనపర్చును.]

రామ—కనపడఁ పోవడం యెవరు?

మీనా—నానవితల్లి—గవరయ్యబాబు నూతులో దిగి అంతటా గాలించాడు. నూతులో మరేవీఁ కనపడలేదు.

[లుబ్ధావధాన్లు భయం తగ్గును.]

బ్రహ్మరాక్షసిని గవరయబాబు యీసీసాలో బిగించాడు నాన్నా.

(రావఁప్పంతులు సీసాకి యడంగా నిలబడును.)

రామ—బ్రహ్మరాక్షసియేవిఁటి?

లు—వేరే ఓబ్రహ్మరాక్షసి వ్చచ్చి—మీఅమ్మని భయపెట్టింది.

మీనా—నన్నుకాదు-మానాన్న పీకపిసికేసింది.

రామ—గవరయగారూ, పిల్ల యేవైఁనట్టు?

గవర—దానిమొగుడు యెగరేసుకుపోయినాఁడు.

మీనా—యెక్కడికి యెగరేసుకు పోయినాడు? వాడు యీసీసాలోనే ఉన్నాడన్నారే?

గవ—(కొంచం ఆలోచించి-చిరునవ్వు నవ్వి) అదీ యీసీసాలోనే ఉంది.

మీనా—మనిషి సీసాలోకి యెలా వొచ్చింది?

గవర—అరొయ్యా సత్యకాలవాఁ! అది మనిషా అనుకున్నావు? అది కామినీపిశాచం అంచేతనే నేను మీయింటి కొచ్చినప్పుడల్లా దూరంగా వెళ్ళిపోయేది, యేమిచెప్తా, అనుకునేవాణ్ణి.

మీనా—యిద్దర్నీ ఓసీసాలో పెడితే దెయ్యప్పిల్లల్ని పెడతారేమో?
గవర—పంతులుగారూ చిత్తగించండీ, రెండుమనుషులబొమ్మలున్నాయో లేవో చూడండీ.
రామ—మొర్రో! నాదగ్గిరకి తేకయ్యా.
గవర—ఆసిరిగా నువ్వు పట్టుకో.
ఆసిరి—నాకు బయమేఁటి? పైడితల్లి శల్లగుండాలి - (సీసా పట్టుకుని) ఓలమ్మ! ఎంతి బలువుందోస్సి!
గవర—సీసా, అఖండం, తులసికోటదగ్గిర దించు.
లు—బాబ్బాబు సీసా నాయింట్లో పెట్టకు. మీయింట్లో పెట్టించండి.
గవర—మాపిల్లలు తేనెసీసా అని బిరడా తీసినట్టాయనా, రెండు దెయ్యాలూ వొచ్చి మళ్ళీ మీయింట్లోనే ఉంటాయి.
లు—అయితే సీసా భూస్థాపితం చెయ్యండి.
గవ—భూస్థాపనం మజాకా అనుకున్నారా యేమిటి? భూస్థాపితం చెయ్యడానికి యెంత తంతుంది! పునశ్చరణ చెయ్యాలి.
లు—నాయిల్లు గుల్ల చెయ్యాలి!
గవ—మీకలా తోస్తే నాకేం పోయింది? యీమూత తీసేసి, నామానాన్న నేను వెళ్ళిపోతాను.
లు—మూతెందుకు తీసెయ్యడం. నాకు కలిగినది తృణమోఁ కణమో యిస్తాను. ఆమూత తియ్యకుండా ఆసీసా అలావుంచి వెళ్ళండి.
పూజారి—యేమీఁ అవధాన్లుగారి గడుస్తనం! నేపోగానే పాతిపెట్టడానికా యెత్తు? ఆసీసాః తగిన శాంతి చెయ్యంది భూస్థాపితం చేశారంటే, నేను రౌరవాది నరకాలకి పోనా? యిప్పుడే బిరడా తీసేస్తాను.
లు—తియ్యకు, తియ్యకు. రేపు ఆశాంతేదో తగలేతుగాని.
గవ—ఆల్లాగైతే యీరాత్రల్లా యీసీసా దగ్గిరపెట్టుకు పెరట్లో పడుకుంటాను. మీరు వెళ్ళి నిర్భయంగా పడుకుని నిద్రపోండి.

(నిష్క్రమింతురు)

రామ—మావాఁ! ఓమాట.

[రామప్పంతులూ, లుబ్ధావధాన్లూ పక్కకి వెళ్లి మాట్లాడుదురు.]

లు—నాకంటె మాటేమిటి, మావాఁ?
లు—మీకంటె మీయింట్లోనే ఉంది.
రామ—మీపెళ్ళాం మాయింటికి వెళ్లిందని మీరంటున్నారుగాని, అక్కడికి ఆపిల్ల రాలేదు. కంటికి తాలేదు.

లు—అయితే యేవైఁందో నాకేం తెలుసును?

రా—వొద్దుమమండీ_నాకంటె నాకిచ్చెయ్యండి—నేను మాకానివాణ్ణి.

లు—కంటె, గింటె నాకు తెలియదు.

రా—నీకు తెలియకపోతే మరెవరికి తెలుసును? గవరయ్యా, నీపెళ్ళాం దెయ్యవైఁందన్నాడుగదా? నువ్వూ నీకూతురూ కలిసి దాన్ని చంపేశాయకాబోలు.

లు—ఓరి! గాడిదకొడుకా (కఱ్ఱతో కొట్టబోవును)

రా—నాకంటె అపహరించావుగదా? నీపని పట్టిస్తానుఉండు. (నిష్క్రమించును)

లు—(తనలో) కంటె యాపైనట్టు చెప్మా? (పైకి) అమ్మీ!

మీ—యేం నాన్నా?

లు—కంటె యేంజేసిందే?

మీ—యేంజేసిందో? పెట్లో దాచిందేమో? దానివొంటినే ఉందిగాబోలు నాన్నా?

లు—వొంటినుంటే దెయ్యానికి కంటెందుకూ?

మీ—యేం? తీపు దిగదీసిందా యేవిఁటి? పెట్టుగుంటుంది.

లు—నూతులో దిగి గవరయ్య నుయ్యంతా గాలించాడూ?

మీ—గడియసేపు గాలించాడు.

లు—నువ్వు చూశావా?

మీ—చూశాను.

లు—అది రావఁప్పంతులు యింటికే వెళ్ళిందేమోనే?

మీ—గవరయబాబు, సీసాలో బిగించాడుగదా యలా వెళుతుంది?

లు—యేమో నాకేం పాలుపోకుండా ఉంది. రా పరుండాం – మన ప్రారబ్ధం యిలా వుంది. (నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము : రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో సారాయి దుకాణం వెనకతోట.

[ఆతోటలో కాళీమందిరం యెదటిమంటపం. మంటపంలో కాళీవిగ్రహానికి యెదురుగుండా ఒకపెద్దపీటమీద మూడుసీసాలతో సారాయి, చుట్టూ గళ్ళాసులు, పీటనిండా పువ్వులదండలు, మంటపంలో వకవైపు పులిచర్మంమీద యోగసంపమును ఆనుకుని సమాధిలో ఉన్న వొక బైరాగి; యోగినియొకతె సారాయి అందరికీ అందిచ్చును. గ్రామమునసబు సోమినాయుడు చిలుం పీల్చుచుండును. సాతాని

మనవాళ్ళయ్యా, జంగం వీరేశ, దుకాణదారు రామందాను చెదిరి చెదిరి కూర్చుందురు]

మునసబు—ఆకాశం ముందు పుట్టిందా? బూమి ముందు పుట్టిందా?

మనవాళ్ళమయ్య—నుత్తి ముందా! కాయ ముందా?

మునస—పంగనామాలు ముందా పట్టెవోర్దనాలు ముందా? నామాలోడా నాసవాలేటి? నీజవాబేటి? ఆకాశానికి పుట్టాబూమికి? బూమికి కప్పా ఆకాశం? సదువుకునోళ్లెవడో సెప్పండొస్సి—

మనవాళ్ళయ్య—ఆకాశంబు సూన్యంబు అనగా యేమీ లేవన్నమాట.

మునస—యేటీలేదా? గుడ్డోళ్ళకి యేటీలేదు. తెల్లోడు యెర్రోడా? పట్టంలో గొట్టా లెట్టి అదే సూస్తాడే ఆకాశంకేసి?

మనవాళ్ళయ్య—శాస్త్రంబులలోని రహస్యంబు మ్లేచ్ఛుల కెట్లు తెలియును?

మునస—అల్లాండం, బెల్లాండం. శక్కరపొంగలితినడమేనుకున్నావా, నామాలోడా? తెల్లోడిమహిమ నీకేటి తెలుసును! తెల్లోడి సారాయికి, తెనుగోడి సారాయికి యెంత బేధం వుందో, తెల్లోడికి నీకూ అంత బేధం వుంది.

మనవాళ్ళయ్య—గణితశాస్త్రంబునందాకాశంబనను‌న్న-నున్న యనసూన్యంబు-యేమీ లేవన్నమాట.

వీరేశ—చాత్రంలో మన్ను, మిన్ను, అని అన్నాడుకాడా? మన్ను లేదా? మన్నుంటే మిన్నుండదా?

మునస—యీరేశ మామేలయిన పలుకు పలికినాడు.

వీరేశ—"ఆకాశం బొక్కడడి!" అంటురుగదా, ఆకాశంలేకపోతేబొక్కడ్డమెలాగ?

మునస—శబాసు యీరేశ! నామాలోడు పలకడేం నోరు కట్టడడి.

వీరే—(శంఖం పూరించును)

హెడ్డు—(దుకాణదారునితో) ఏమిటీ అల్లరిభాయి?

మునస—యీరేశం గెల్చుకున్నాడుగదా, చంకం వోగించడా?

దుకాణదారు—గురోజీగారి సమాదికి బంగంవొస్తే శపించిపోతారే?

బైరాగి—(కళ్ళు తెరిచి) శివబ్రహ్మ! శివబ్రహ్మం! శివబ్రహ్మం! శివోహం!

వీరేశ—చూశావు నేస్తం, చినబ్రెమ్మం అన్నారు.

బైరాగి—రామబ్రహ్మం! రామబ్రహ్మం! రామోహం!

మున—మొదటిమాటను రెండవమాట రద్దుచేయును. రామానుజ! రామానుజ!

వీరేశ—చివచివా! ఛివఛివా!

దుకాణదారు — యెందుకు కొట్లాడతారు. నీశివుఁడూ నిజవేఁ అడుగో ఆసీసాలో యెలుగుతున్నాడు, నీరాముడూ నిజవేఁ. అడుగో ఆసీసాలో యెలుగుతున్నాడు. వినలేదా తత్తం?

గాజుకుప్పెలోను గడగుచు దీపంబు
యెట్టులుండు జ్ఞానమట్టులుండు
తెలిసినట్టివారి దేహంబులందును
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమా.

బైరాగి — సత్యం, సత్యం.

దుకాణదారు — గురోజీ! తమకి అంతా యిశదవేఁ! దేహవఁు గాజుకుప్పె, దేహంలో ఉండేది అన్నసారం. యీఅన్నసారం దేహంలో పడితే గాని పరవాఁత్మ పెజ్జిలించదు. యేం శలవు?

బైరాగి — యీపరమరహశ్యం నీకు యెలా తెలిసింది తమ్ముడా?

దుకా — తమవంటివారి దయవల్ల గురూ! (నలుగురివైపూ చూసి) చూశారా బాయీ నేను యెప్పుడూ యీమాటేగదా చెపుతూ ఉంటాను? అఖాడాకి వొస్తే గాని పరబ్రెమ్మం పట్టుపడ్డం యేలాగు?

బైరాగి — అమృతమనేది యేమిటి? సారాయే! నాడు యిదేగదా తాగడానికి దేవానురులు తన్నుకు చచ్చారు?

వీరేశ — చివచివా! చివచివా!

మనవాళ్ళు — రామానుజ - రామానుజ!

మునస — కొట్లాటమాని ఘానం వినండొొస్సి, యెఱ్ఱిగొల్లోళ్ళు.

హెడ్డు — గురూ! మరివొక రసలింగం చేయించి, శిష్యుడికి దయచెయ్యాలి.

బైరా — అలాగే.

మునస — గురూ! బంగారం నేస్తారుగదా, అదెట్టి హరిద్దోరంలో మటం కట్టించక మాలాటోళ్ళని డబ్బెంచుకడుగుతారు?

బైరా — మేం చేశే స్వర్ణం మేమే వాడుకచేస్తే తలపగిలిపోతుంది.

హెడ్ — అవి వేరే రహస్యాలు ఊరుకోండి మావాఁ! గురోజీ! హరిద్వారంలో చలి లావు గాబోలు?

బైరాగి — నరులకక్కద్దు — మాబోటి సిద్ధులకు చలీ, వేడీ, సుఖం, దుఃఖం యెక్కడివి?

హెడ్ — ఆహాఁ! అదృష్టవంఁటే సిద్ధులే అదృష్టం.

మునస — గురు, హరిద్దోరంనించి యెప్పుడు బైలొళ్ళోరు?

బైరాగి — రెండురోజులయింది. మొన్న ఉదయం ప్రయాగ, నిన్న ఉదయం జగన్నాథం శేవించాం. ఖేచరీగమనమ్మీద ఆకాశమార్గాన్న పోతూవుండగా మీఊరి అమ్మవారి వనంపగ్గిర గమనం నిలిచిపోయింది. యేమి చెప్మా? అని యోగదృష్టిని

చూచేసరికి అమ్మవారి విగ్రహంమాకింద ఆరునెలవులలోతున, మహాయంత్రం వొకటి స్థాపితమై కనపడ్డది. అంతట భూమికి దిగి, అమ్మవారిని సేవించుకొని ప్రచ్ఛన్నంగా పోదామంటూంటే యీ భక్తుడు మమ్మల్ని పోల్చి నిలిపేశాడు.

దుకా—చూడగానే, నేను సిద్ధుల్ని పోలుస్తాను గురూ—

మునస—మక్కె నేవోళ్ళని బాగా పోలుస్తావు. మావూరమ్మోరు జగజ్జననీ! మా చల్లనితల్లి.

బైరాగి—బ్రహ్మోహం! బ్రహ్మోహం!

హెడ్—ఆహా! యోగమహాత్మ్యం! స్నానాల్చేసి, ముక్కుబిగించే బ్రాహ్మలికి లేవుగదా యీ సిద్ధులూ?

బైరా—వేషానికీ—జ్ఞానానికీ, దూరం కాదా తమ్ముడా? మా తాతగారు చెప్పలేదా? 'ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మదియేల?' అని?

హెడ్—వేమన్న—తమతాతా, గురూ?

బైరా—అవును—వారు పరమపదించి ఆరువొందల సంవత్సరాలు కావొచ్చింది.

హెడ్—తమవయస్సెంత, గురూ?

బైరా—ఆదీ అంతూ లేనిదానికి సంఖ్యే. తమ్ముడా? పరమాత్మకెన్నేళ్ళో అన్నేళ్ళు

మునస—యేం యిలవైన మాటలంటున్నారు.

[వీరేశ శంఖం పూరించును]

హెడ్—(శంఖం లాక్కొని పక్కను వుంచి) అట్టె పట్టెయ్యకండి భాయి.

దుకా—అట్టే యెక్కడా భాయీ? పరవశవైందాకా తాక్కుంటే తాగడమేటి? వేమన్న చెప్పలేదా?

"తాగి, తాగి; తాగి ధరణిపై బసుదాక
తాగునేని తన్ను తాను తెలియు
తాగలేనివాడె, తాగుబోతరయంగ
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమ...."

బైరాగి—కాశీలో రెండువందల యాభై సంవత్సరముల క్రిందట అలంగీర్ పాదుషావారి హయాంలో, ఒక శేటు మాబోటి సిద్ధుల నందరిని కూటానికి పిలిచాడు. గంగనడి విని పడవమీద సీసాలలో సారాయి భరాయించి, బంగారపు గిన్నెతో అందిచ్చాడు. రెండుఝాములరాత్రి అయేసరికి సీసాలు ఖాళీఅయిపోయినాయి. అంతా పడిపోయినారు.

హెడ్—యేమి ఆశ్చర్యం!

బైరా— మేవూఁ ఒక్క నేపాళప్పు బ్రాహ్మడూ మిగిలాం. "తే! తే!" అన్నాడు ఆబ్రాహ్మడు "తెస్తావా శపించేదా" అన్నాడు. శెట్టి యెక్కడ తెస్తాడూ? వాడు మా కాళ్ళు పట్టుకునేటప్పటికి పర్వాలేదు నిలవమని చెప్పి, మేము ఒక పుణిక మంత్రించి, గంగ భరాయించినకొద్దీ ఆగంగ సారా అయిపోయింది. ఆబ్రాహ్మడు సహస్రపుణికలు తాగి జిబ్బున తేన్చాడు. బ్రాహ్మల్లో కూడా మహాత్ములుంటారు. కనుక్కోగలిగిన జ్ఞానికి గంగానది అంతా సారాయి కాదా?

మునస— రాగాండా సోవాడు. గంగ బరాయించడానికి గురువు; ఒకదరావుకి పద్దరావులు సేరుస్తాడు.

[హావల్దారు అచ్చన్న ప్రవేశించును]

దుకా— గురూ! వీరు హావల్దార్ అచ్చన్నగారు. మంచి గ్యాని. మునసబుగారికి మేనల్లుడు.

హావ— రామ్! రామ్!

బైరాగి— రామ్! రామ్!

హావ— (యోగినితో) పిల్లా హుక్కాలావ్. (హెడ్‌తో) భాయీ గుంటూరు శాస్తుల్లుగారి పతాయేమైనా తెలిసిందా?

హెడ్— లేదు భాయి.

దుకా— రావఁప్పంతులంటాడు... పెళ్ళికూతురు రెండో పెళ్ళిపిల్ల— దాన్ని అమ్మి డబ్బు చెయ్యి చిక్కించుకుని...

హెడ్— ఆమాటలు మనకెందుకు భాయి?

మునస— పోలీసువాళ్ళకి అక్కర్లేక, బాపనోళ్ళకీ అక్కర్లేక యెదవముండని బాపనాడు పెళ్ళిచేసుకుంటె లోకం అంతా వూరుకోవడవేఁనా?

హెడ్— డబ్బు యిచ్చినవాడికీ, పెళ్ళి ఆడినవాడికి లేనిచింత మనకేం మావాఁ? కాక యీరోజులలో బ్రాహ్మణ్యం యెక్కడుంది. యెక్కడ చూచినా పిల్లల్ని ముసలాళ్ళకి అమ్మకోడాలు రండాగర్భాలే కదా?

హావ— కలికాలంగదా భాయీ? యెంత చెడ్డా బ్రాహ్మలు మనకి పూజ్యులు.

హెడ్— అన్నా, యవరింతవారు వారు జ్ఞానం, నీతిప్రధానం గాని, జాతిలో యేవుంది? వేమన్న యేవఁన్నాడు?

మునస— యేవఁన్నాడా నీతికి పోలీసోణ్ణి ఘనానికి సాతానోణ్ణి అడగమన్నాడు.

హెడ్— మావాఁ! వెక్కిరించండి గాని, నేను యెన్ని తాలూకాల్లో నౌఖరీ చేశానో [illegible] కాల్లో [illegible] రండాగర్భాలు యెన్నని చెప్పను? నన్నడిగితే వైధవలు

పెళ్ళిచేసికోవడవే ఉత్తమం అంటాను. మానూపరెంటు పిల్లలతో వున్న రెండో పెళ్ళి దొరసాన్ని పెళ్ళాడి సుఖంగా వుండలేదా?

మునస—మావఁగారి అభిప్పరాయం, పెద్మ్యాతోటొచ్చిన ఆవుమేలు కాదా అని? అందుకనే; ముసలిబాపనోడు యెధవనుంటని పెళ్ళాడితే, మీ నేస్తం కరణపోణ్ణి ఆముసలాడి యెధవకూతుర్ని పెళ్లాడమని బోదసెయ్యరాదా?

హవ—మనకేల మావాఁ? గవునర్మెంటూ, దేవుళ్ళూ, బ్రాహ్మలూ వారి నేరాలు వారివి. వాటితో మనకి పనిలేదు. మనభక్తి మనకుండాలి. (హెడ్డుతో) భాయీ! తెల్లావల్లా వొకటా?—తెల్లవాడికి క్రీస్తు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. ముసల్మాన్కి పైగంబరు వొకపద్ధతి పెట్టాడు. నల్లవాడికి రాముడు వొకపద్ధతి పెట్టాడు. భగవంతుడు తెల్లవాడితో యేవన్నాడూ? వెధవని పెళ్ళాడు అన్నాడు. రాముడు తెనుగువాడితో యేవన్నాడూ? వెధవని పెళ్ళాడొద్దన్నాడు. చెప్పనన్ని దేశాలూ చూశాను భాయీ పరివరివిధాలు ఆచారాలు, వ్యవహారాలు వున్నాయి గాని నీతి వకటే, భగవంతుడొకడూ, అంతటా వొక్కడే.

మునస—రాముడు యెదవముండల్ని కానిపనులు సేయమన్నాడా? మన్లో మారు మనువులుండేవి కావా?

హవ—పిల్లా చిలుం భరాయించి, తే.

మునస—నామాలోడు మూలకి తీసికెళ్ళి పిల్లని ముద్దెట్టుకుంటున్నాడు.

యోగిని—(చెయ్యివిడిపించుకొని సిగ్గుతో) ఏకాంత ఉపదేశం చేస్తున్నాడు.

మునస—యేటో ఆవుప్పదేశం? ఆనేంట వాయుయే గంగారమ్మనా?

దుకా—యేవిఁటి భాయీ, అనరాని మాట్లు అంటున్నారు. శ్రీమన యోగిని పరమ భక్తురాలు.

మునస—లెంపలోయించుకుంటాను. పిల్లా! ఆనామాలోడు సెప్పిన ఉప్పదేశవేటో, నా చెవులో కొంచఁ సెప్పరాదా?

[యోగిని సారాగళాసు హవల్దార్ యెదట వుంచును]

మునస—నామాలోడి వుప్పదేశంతో పిల్లకి మతోయింది.

బైరాగి—హవల్దారుగారు అమృతం సేవించరా?

హవ—(చిరునవ్వు నవ్వి) తాక్కు సోజరువాడు చెడ్డాడు, తాగి సిపాయివాడు చెడ్డాడు, జ్ఞానికి జ్ఞానపత్రి, తాగుబోతుకు సారాయి.

మునస—పించను పుచ్చుకుంటివిగదా, యింకా సిపాయానా సెయ్యాల్నుందా అల్లుడోడా?

హవ—కుంపినీ నమ్మక్ తిన్నతరవాత, ప్రాణం వున్నంతకాలం కుంపినీ బావుటాకి కొలువుచెయ్యాలి. రేపు రుషియాతో యుద్ధం వొస్తే పించను ఫిరకా యావత్తూ బుజాన్ని తుపాకీ వెయ్యమా ?

మునస—రుస్సానోడివోడ నీట్లో మునిగి నడుస్తాదిగదా, నువ్వు తుపాకుతో యవణ్ణి కొడతావు?

హవ—మొన్నగాక మొన్న యింగిరీజ్ రుషియాదేశానికి వండెత్తిపోయి, రుషియాని తన్ని తిగలలేదా? అప్పుడేవైందో, యిప్పుడూ అదే అవుతుంది. మారాణీ చల్లగా వుండాలి.

దుకా—సీవంరాణి ఆకాళీమాయి అవుతారం కాదా?

హవ—కాళీ, గీళీ జాంతేనై ఆరాముడి అవతారం.

దుకా—గురూ—హవల్దారుగారు ఆ త్తకీర్తనలు మాయింపుగా పాడతారు. (యోగినీతో) తల్లీ, నాతంబూరా తెచ్చి భాయిగాడికి ఇయ్యి.

మునస—యీతూరి యీరేచ వుప్పాదేశం చేస్తున్నాడు.

దుకా—గొప్పవాళ్ళున్నప్పుడు ఆస్యాలేటి భాయీ?

మునస—వున్నమాటాడితే ఆస్సాలా? నాకెవదూ సెయడేం వుప్పాదేశం? యీరేచ వుప్పాదేశం గట్టిగా వికసించి, మరిసెయ్యొద్దల్లు—

[యోగిని కష్టంమీద చెయ్యి వొదిలించుకొని తంబురా తెచ్చి యిచ్చును]

దుకా—అవన్నీ గ్యానరివాశ్యాలు బ్రహ్మానందవంటే యేటి? కడుపునిండా సారా; ముక్కునిండా పొగ; పక్కని పడుచుపిల్లాకదా ?

మునస—ఘానం యినండొస్సి—

హవ—పామరం! పామరం! రాముడు పరం కాళీనెత్తిమీద పెట్టకపోతే కుంపిణీ సిపాయన్నవాడు యిక్కడికి వొచ్చునా?

హెడ్—భాయి! నీకీర్తన శెలవియ్యండి.

[హవల్దారు పాడును]

పింజర్మెరహాకర్ ఛుప్నైసెహ్నా
క్యారేబుల్బుల్ కహాంసుల్కినునా ॥క్యారే॥
యెక్కడికి వెళతావు! యేమి చెప్పవు. బోలోపింజర్మె!

[వీరేశ శంఖం మనవాళ్ళయ్య తీసి పూరించును]

హవ—(పాటమాని తంబురా క్రిందబెట్టి) గద్దా!

హెడ్—(శంఖం లాక్కొని) అగ్గిలో పడేస్తాను. యెందుకు తానిస్తావు భాయి.

దుకా — వొద్దంటే వినడు,

హెడ్ — వినకపోతే దుకాణానికి రానియ్యకండి. అల్లరైతే మాకు మాటరాదా?

దుకా — పది కంకాలు దాచేశాను; మళ్ళీ మళ్ళీ తెస్తాడు. యేంజెయ్యను. బేరంగదా భాయీ?

మునస — దిట్టంగా పట్టేయి. తత్తర్ఘానంతల కెక్కాలి!

దుకా — (తంబురా తీసిపాడును)

నాగాదిగురా - నాకంప్రశి దిగరా
దిగుదిగు నాగన్న - దివ్యసుందరనాగ
ముదముతో రేపల్లె-ముద్దులనాగ
ఊరికి ఉత్తరాన - ఊడలమఱ్ఱికింద
కోమపుట్టలోని కోడినాగన్నా-

[పాడుచుండగా రామప్పంతులు ప్రవేశించి యెడంగా నిలిచి యోగినికి సౌజ్ఞ చేయును. యోగిని రామప్పంతులితో మాటలాడి వచ్చి హెడ్ చెవిలో రహస్యం చెప్పును]

మునస — పిల్ల, హెడ్డు గారికి వుపదేశం సేసేస్తూంది. ముసలోణ్ణనా—

యోగిని — (మునసబు చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి చెవి గిల్లును)

మున — పిల్లా! స్వాత్రోజులైంది మునిసిబువాయుడికి యీపాటి వుప్పదేశం తగిలి—
(హెడ్డుకినిస్టీబు రామప్పంతులుదగ్గిరకువెళ్ళి చూడంగా యిద్దరూ మాటలాడుదురు)

హెడ్ — కొత్తవారు యెవరూ లేరే! బావాజీగారు వుంటే మీకు భయవేఁవిఁటీ?

రామ — కొత్తా, పాతా, ఆలోచించుకోలేదు కొంపమునిగింది మీసాయం కావాలి.

హెడ్ — డబ్బేవైనా పేల్తుందా?

రామ — మీచాతైతే, పేల్తుంది.

హెడ్ — యేమిటొచ్చిందో చెప్పు.

రామ — లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళాడినగుంట మధురవాణి తాలూకుకంటె తీసుకుని యెక్కడికో పారిపోయింది.

హెడ్ — యెందుకు పారిపోయిందో?

రామ — మీనాక్షీ చావగొడితే పారిపోయింది. యెక్కడ వెదికినా కనపడలేదు. ముందు మీజవాన్లని బొందాయించండి.

హెడ్ — యీరాత్రివేళ మాజవాన్లుమాత్రం పట్టుకోగల్రా? పోలీసుజవానంటే పది కళ్ళూ, పదికాళ్ళూ వుంటాయనుకున్నావా యేవిఁటి?

రామ—దానిసిగ్గోసిరి; దాన్ని పట్టుకోవడం నాకెందుకు, నాకంటె నాకిప్పించెయ్యండి!

హెడ్—యేవిటి నీమాటలూ, ఆకంటె పట్టుకు ఆపిల్ల పరారీ అయిందని చెపితివి, నేను కంటె యెలా యిప్పిస్తాను?

రామ—ముసలాణ్ణి అడిగితే, అది పట్టుకుపోయిందంటాడు; గాని నిజంగా వాడే పెట్టెలో దాచేశి యివ్వకుండా వున్నాడు.

హెడ్—నన్నేం చెయ్యమంటావు?

రామ—కూనీకేసని ముసలాణ్ణి బెదిరిస్తే, నాకంటె నాకిచ్చేస్తాడు; పూ చెయ్యకూడా తడౌతుంది.

హెడ్—అలాగన్నా—గాని నువ్వన్నట్టు ఆపిల్ల గానీ, కంటె పట్టుకుపరారీ అయిపోయి వుంటే—

రామ—పోనీండి—దానిఖరీదు యిప్పించెయ్యండి.

హెడ్—వాడిస్తాడా?

రామ—మరి మీసాయం యెందుకు కోరాను?

హెడ్—ఇస్తాడని నాకు నమ్మకంలేదు. ఐనా చూస్తాను, కేసరియెత్తు యెత్తడానికి యిద్దరుముగ్గురు సాక్షులుండాలి?

రామ—మందిరంలో ఉన్నవాళ్ళో?

హెడ్—వీరేశం మనవాళ్ళయ్యా, మూడోకాలంలో వున్నారు. హవల్దారు అబద్ధం ఆడమంటే తంతాడు. మునసబునాయుడు యింతరాత్రివేళ అంతదూరం నడిచి రాలేడు, యీవా ఆడనూ పాడనూ రమందాను వొక్కడేగదా?

రామ—ఆ బైరాగాడు సాక్ష్యం పలకడేం?

హెడ్—వేషం వేసుకు ముష్టెత్తుకునే బైరాగాడనుకున్నావాయేవిటి? ఆయన గొప్ప సిద్ధుడు, నిలువెత్తు ధనంపోస్తే అబద్ధవాడడు.

రామ—సాక్ష్యం పలకావొద్దు. యేవీఁ వొద్దు. దగ్గిర నిలబడితే చాలును పిల్చుకురండి.

[కనిస్టీబు వెళ్ళి దుకాణదారునూ బైరాగినీ తీసుకువచ్చును.]

బైరాగి—సాక్ష్యం అంటే మావంటివాళ్ళే చెప్పాలి. యోగదృష్టివల్ల చూశావంటే. యెక్కడ జరిగినదీ యెప్పుడు జరిగినదీ కళ్ళకి కట్టినట్టు అప్పుడు కనపడుతుంది, గనక మేంకూడావస్తాం. యేవైనా దొరికితే హరిద్వారంలో మఠానికి పనికొస్తుంది.

రామ—జరిగినదాని ముండామోశిరి కొంచం కల్పనుంటేగాని కథ నడవదు. అంచేత హెడ్డుగారు ముసలాడితో చెప్పేమాటలు నిజంఅని మీరు శలవివ్వాలి.

బైరాగి—వెఱ్ఱి! వెఱ్ఱి! నిజవేఁవిటి, అబద్ధవేఁవిటి మేం సిద్ధులం అబద్ధంనిజం చేస్తాం. నిజం అబద్ధం చేస్తాం—లోకవేఁ పెద్దఅబద్ధం. పదండి—(నిష్క్రమించును)

౫-వ స్థలము: దేవాలయం గుమ్మం దగ్గిర.

[హెడ్డుకనిస్టేబు, రామప్పంతులూ మాట్లాడుతున్నారు]

(మరివక కనిస్టేబు, బైరాగి, దుకాణదారు కొంత దూరముగా నిలుచుందురు.)

హెడ్డు—నానౌఖరి పోగొట్టుకుంటానా భాయీ?

రామ—కొంచం బెదిరిస్తే నౌఖరీపోతుందా అన్నా? పోలీసుదమాటే అంటే బెదిరింపే గదా? మీరు అలా తప్పించుకుంటే నేనేం అనుకోను?

హెడ్డు—(చేతిలో నులుపుకున్న కాగితపుముక్కలు విసిరేసి) భాయీ, లుబ్ధావధాన్లు చంటిపిల్లడా? దుక్కిముచ్చా? బెదిరించడానికి—కూనీకేసని నాకేమైనా ఆశవుంటే, పోలీసువాణ్ణి. నేను వూరుకుంటానా? పట్టుకుంటే నాకు యెంతకారక్టు కాదు? ఈజవాన్ని యీచీకటి రాత్రిలో నూతిలో దింపానుకానా? కూనీ గీనీ అంటే యెవరైనా నవ్వుతారు. మీనాక్షిచేతికి పెరడి, ఆపిల్ల యిరుగింట్లోనో పొరుగింట్లోనో పడుంది. మీయింట్లో నేఉండేమో మునలాడు అన్నట్టు?

రామ—దేవుడు తోడు మాయింటికి రాలేదు. యిరుగింటో, పొరుగింటో అని మీరు వూరుకుంటే యలాగ మీధైర్యమేవిటో నాకు బోధపడదు. వెతికించవయ్యా అంటే వెతికించారుకారు, ఆయిరుగింటివాళ్ళూ, పొరుగింటివాళ్ళూ, పిల్ల నిద్దర పోతూవుండగా కంటె చెపాయిస్తే నాగతేవిటి? కంటె యింటికి పట్టుకు వెళ్ళక పోతే మధురవాణి గుమ్మంలోంచి గెంటుతుంది—అనగా, గెంటుతుందని కాదు—యేడుస్తుంది, ప్రాణం తినేస్తుంది విన్నారా?

హెడ్డు—నాలనహో విన్నారా?

రామ—యేదో చెప్పండి మరి.

హెడ్డు—అకంటె యిచ్చిందాకా, కదలకుండా లుబ్ధావధాన్లుఇంటిమీద కూర్చోండి.

రామ—యిదా సలహో? పీకమీదకూచున్నదాకా నాకేం పట్టింది? యింటికెళ్ళి సుఖంగా పడుకుంటాను.

హెడ్డు—మధురవాణి బాధపెడుతుందని కదూ?

రామ—అని మీరు కనికారం కాబోలు? రేపు గాని వాడు కంటె యివ్వకపోతే, అవుధాన్లుమీద సివిల్ దావా పడేస్తాను. మీదగ్గిర కంటెమాట వొప్పుకున్నాడు గదా మిమ్మల్ని సాక్ష్యంవేస్తాను.

హెడ్డు—ఓహో యిదా వేషం? పోలీసు ఆఫీసర్ని నేను సాక్ష్యాలకీ సంపన్నాలకీ తిరిగితే నానౌఖరీ నిలుస్తుందా? కావలిస్తే లుబ్ధావుధాన్లు కంటె అపహరించాడని నాదగ్గిర ఫిరియాద్ చెయ్యండి. కేసుచేసి నాతమాషా చూపిస్తాను.

రామ—కంటెమాట మీదగ్గిర అతడు వొప్పుకున్నతరవాత, మీరు బోనెక్కి యలా అబద్ధం ఆడగల్రో చూస్తానుగదా.

హెడ్డు—పంతులూ, అక్కరమాలినలౌక్యాలు చెయ్యకు. వాడు కంటెమాట తనకేవీఁ తెలియదన్నాడు. కావలిస్తే ఆమాట సాక్ష్యం పలుకుతాను.

రామ—యిదా మీరు చేసిన సాయం?

హెడ్డు—యెందుకు అక్కరమాలినఆందోళన పడతావయ్యా - రేపు నీకంటె నీఇంట్లో వుండకపోతే నన్ను అను.

రామ—మధురవాణితో యిప్పుడు యేం జెప్పను?

హెడ్డు—నన్నేం జేయమంటారు?

రామ—మళ్ళీ లుబ్ధావధాన్లు యింటికి రండి. యీసారి మనవిద్దరం వెళ్ళి పీడిద్దాం.

హెడ్డు—కెడ్డొచ్చాడు, మొదలాడు అన్నాట్ట. నిరర్థకంగా రాత్రల్లా నిద్దరేకుండా చంపావు - మరినేను రాజాలను. నువ్వెళ్ళి వాడియింటిమీద కూచోనయ్యా, అని చెప్పానుకానా? నామాట విని అలాచెయ్యండి. అదేసలహా. పీసిరిగొట్టుముండా కొడుకు మానలుగురికీ నాలుగుమూళ్ళు పన్నెండు రాళ్ళు పారేశాడు. యివి పెగిలేటప్పటికి నాతలప్రాణం తోకకి వొచ్చింది. నావొంతు మూడూ మీకిచ్చేస్తాను.

రామ—కంటెపోయి యేడుస్తూవుంటే, ఈవెధవ మూడు రూపాయలూ నాకెందుకూ?

హెడ్డు—మీకు అక్కర్లేకపోతే పోనియ్యండి. గురోజీగారికి యిద్దాం.

రామ—కొంచం చిల్లరఖర్చుంది. యేం చెయ్యను, యిలా పారెయ్యండి. (పుచ్చుకొనును)

హెడ్డు—గురోజీ తమకో తులసీదళం.

బైరాగి—తృణం కణం యేవొచ్చినా మఠానికే అర్పణం.

హెడ్డు—దుకాణదారుతోనూ, కనిస్టీబుతోనూ) మీకో మూడు, నీకో మూడూ (చేతులు దులిపి) సాధ్ఘూడా—నాకు తిప్పలే మిగిలింది.

దుకా—(బైరాగిని వక్కకి పిలిచి) యీవేళ చెన్నాపట్టంనించి ఫస్టురకం బ్రాందీ వొచ్చింది చిత్తగించి మరీ కాశీ వెళుదురుగాని.

హెడ్డు—గురోజీ రాం! రాం! పంతులూ, ముసలాణ్ణి వెళ్లి పట్టుకోండి. భాయీ, స్టేషనుకు పోవాలి. (జవానుతో) రావోయి కావయ్యా. (హెడ్డూ, జవానూ, ఒకవైపున్నూ, దుకాణదారూ, బైరాగీ మరివకవైపున్నూ వెళ్ళుదురు)

రామ—కంటె పోయిందంటే మాడుతూ పాతలూ చేతులో పడతాడు! (విరసంగా నవ్వును.) వీడితాళం పడతాను. (హెడ్ పారేసిన కాగితపు ముక్కలు యేరి) యినస్పెక్టరుకి వొకటి, తాసిల్దారుకి వొకటి, ఆకాశ రామన్న అర్జీలు పంపుతాను. వెధవముధువాణిదగ్గిరికి వెళ్తాడేమో? నేను యింటికిపోతే అరుగుమీద పడుకోవాలిగాని అతిక్కలంజ తలుపుతియ్యదు. లుబ్ధావధాన్లు యింటికి వెళ్ళితే వాడు కత్తుమ్ముచుకుంటాడు. యీ దేవాలయంలో పడుందునా?—పురుగూ బుట్రా కరిస్తే—కరిస్తే—ఛీ! యీపానిముండని వొదలేస్తాను—అగుంట యీవైనట్టు? నాఅదృష్టంవల్ల యక్కళ్ళింట్లోనైనా దాగి రేపుగాని కళ్ళబడితే, కంటె పోకా ఒకవేళ చస్తే?—చచ్చుండకు—నూతులోపడలేదు గెవరయ్యా, కావయ్యాకూడా గాలించారు—ఒకవేళ అది రెండోపెళ్ళిపిల్ల అయి, దాని అతండ్రి కానికీగా వొచ్చి బండీ యెక్కించుకు దౌడాయించాడేమో? అలా ఐతే కంటె కూడా వుడాయించడా?—మీనాక్షిని పట్టుకుంటే కొంత ఆచోకీ తెలుస్తుంది—అది కనపడ్డవేలాగ?—తలుపుతట్టితే ముసలాడే వొస్తాడేమో?—రోడ్డుదాటి లుబ్ధావధాన్లు యింటిగుమ్మంయదట నిలుచుని) ఆకలిదహించేస్తూంది—మీనాక్షి దొరికితే యేమైనా ఫలహారం యిచ్చును—యవడు చెప్మా! దానిచెట్టుకింద చుట్ట కాలుస్తున్నాడూ? (నాలుగు అడుగులు ముందుకు వెళ్ళి) ఆసిరీ, నువ్వా?

అసిరిగాడు—నానుబాబు (చుట్ట పారవైచును)

రామ—నిమ్మళంగా వున్నావురా?

అసిరి—యేటిన్నిమ్మళంబాబూ సానమెచ్చిచ్చింది-ఈయమ్మకాసి సూడ్డం మానేసినారు. డబ్బిచ్చే దాతేడి బాబూ?

రామ—ఆసిరిఅడక్కపోతే, అమ్మైనా పెడుతుందిరా?

అసిరి—ఆసానమ్మ మా సెడ్డమనిషి బాబూ.

రామ—యేవిఁటీ? యేవిఁటీ? చెప్పారే. చాలా రోజులైంది నీకు డబ్బిచ్చి-యింక యీరూపాయి పుచ్చుకో.

అసిరి—నూరు దండాలు బాబూ?

రామ—మధురవాణి మాట యేవిఁట్రా చెప్పబోయినావు?

అసిరి—మా సెడ్డమనిషి బాబూ.

రామ—యవడెళ్ళాడ్రా దాంసగ్గిరికి? అసిరి—యవడెళ్ళాడ్రా?
అసిరి—యవడెళ్తె. యీపు పెట్లగొడతాది బాబూ.
రామ—చెడ్డమనిషన్నావు?
అసిరి—కాదా? మొన్న పెద్దుగారి రత్తే యేసికూన్ని ఉసుగలిపింది కాదా?
రామ—నిజం చెప్పావు. నీమీద యెప్పుడైనా కోప్పడ్డదిట్రా?
అసిరి—మాలాటోళ్ళమీద యెందుకు కోప్పడతాది? బాపనోళ్ళొస్తే తిడతాది.
రామ—నువ్వు యెప్పుడూ నిజవేఁ చెబుతావురా అసిరిగా.
అసిరి—సీ! అబద్ధవాడితే బగమంతుడు ఒప్పుకుంటాడా బాబూ?
రామ—మీఅంగిత యేంజేస్తున్నాడ్రా?
అసిరి—తొంగున్నాడు బాబూ.
రామ—నీకు మరో రూపాయి యిస్తాను-మీనాక్షిని సావిట్లోకి పిలుస్తావురా?
అసిరి—నాశక్కాదేఁ, బాబూ? ఆయమ్మ అయ్యగదులో పక్కేసుకు తొంగున్నారు
రామ—నువ్వు చిటికేస్తే యక్కడున్నా లేచొస్తుంది. నే నిరగనట్రా.
అసిరి—తెండి బాబూ చూస్తాను. (రామప్పంతులు రూపాయి యిచ్చును. (ఉభయులూ యింట్లో ప్రవేశింతురు.

౬-వ స్థలము : లుబ్ధావధానులు యింటినడవ.

[తలుపు జారవేసి యుండును.]

[మీనాక్షి ప్రమిదతో దీపం తెచ్చి గూటిలో వుంచును]

(రామప్పంతులు వొత్తి తగ్గించి, మీనాక్షిని ముద్దుబెట్టుకొనును.)

మీనాక్షి—తోవ తప్పొచ్చారే?
రామ—బుద్ధితక్కువచేత, గడ్డితిని యిన్నాళ్ళూ తోవమరచాను.
మీనా—మధురవాణి యెలా సెలవిచ్చింది?
రామ—మధురవాణి శిగ్గోశిరి, దాన్ని వొదిలేస్తాను. ఆకలి దహించుకు పోతూంది. ఫలారం యేమైనా వుందీ?
మీనా—యేవుందీ?—వొడపప్పూ, కొబ్బిరముక్కా కావాలా?
రామ—యేదో ఒకటి తెస్తూ. (మీనాక్షి మూకుడుతో వడపప్పూ కొబ్బరిముక్కలూ తెచ్చును. రామప్పంతులు తినుచుండును.)
మీనా—మధురవాణిని వొదిలేస్తారా?
రామ—[illegible] పోయింది.

మీ—కనిస్టీబుమాట తెలిసిందా ?
రామ—తెలిసింది.
మీ—యవరు చెప్పారు ?
రామ—అసిరి గాడు.
మీ—మా అసిరిగాడా ?
రామ—మీ అసిరిగాడే.

[అసిరిగాడు పిడతలుపు కొంచం తీసి తొంగిచూసి]

అసిరి—దెయ్యానికెట్టింది. తింతున్నావయ్యా ?
రామ—దెయ్యానికా పెట్టారు ?
మీ—(అసిరిగాడితో) వూరుకో వెధవా ?
రామ—నీకు న్యాయవేఁనా, దిగదుడుపుకూడు పెట్టక. ?

(వీధులోకి వెళ్ళి వమనము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నము చేసి తిరిగి ప్రవేశించి)

వమనవైందికాదు. యేం సాధనం ?
మీ—దిగదుడుపుకాదంటే నమ్మరుకదా?
రామ—మూకుళ్ళో తగలేశావు ?
మీ—దెయ్యం తిని సచ్చిందా, యేవిఁటి?
రామ—ఆడవాళ్ళు దారుణం మనుషులు !
మీ—అసిరిగాడేం చెప్పాడు మధురవాణిమాట ?
అసిరిగాడు—(తిరిగి తొంగిచూచి) ఆపాకేసింపట్టుకుపోదునా బాబు ?
రామ—పట్టుకుపో.

[అసిరిగాడు పట్టుకుపోవును]

మీ—వాడికి మీకంటె ధైర్యవుంది.
రామ—అపవిత్రం ముండాకొడుకు యేవైఁనా తింటాడు. బ్రాహ్మలం పవిత్రవైన వాళ్ళంగదా?
మీ—పవిత్రం అంటే, మీదీ నాదే !
రామ—అదేం అలా అంటున్నావు ?
మీ—నేను వెధవముండనీ, మీరు సరసులున్నూ, మనకంటే మరీ పవిత్రం అయిన వారు యవరుంటారు?
రామ—ఆకళంకం తీసెయ్యడానికే యీవేళొచ్చాను.
మీ—యలా తీసేస్తారు ?
రామ—మనయిద్దరం పెళ్ళాడితే మరి అపవిత్రత యెక్కడుంటుంది ?

మీ—యేమిటి!

రామ—మనం పెళ్ళాడదాం?

మీ—నిజంగాను?

రామ—యేం వొట్టు వేసుకోమ్మన్నావు?

మీ—అదీపం ఆర్పెయ్యండి.

రామ—యీ కాగితం ముక్కలు చదివి మరీ ఆర్పేస్తాను. (కాగితం ముక్కలు జేబులోంచి తీసి చదివి) గాడిదకొడుకు తనబాకీ తాలూకు నోటి లాగి, నన్ను దగా చేశాడు; వీడితాళ్ళం పడతాను.

మీ—యవడు?

రామ—అది వేరేకధ.

మీ—అసిరిగాడు కనిస్టీబుమాట యేం జెప్పాడు?

రామ—మధురవాణి పొడ్డుమీద కుక్కని వుసిగలిపిందని చెప్పాడు.

మీ—యెందుకూ?

రామ—నేను లేనప్పుడు వాడు యింట్లో చొరబడబోతేను.

మీ—అయ్యో తెలివా! అసిరిగా!

రామ—(ప్రవేశించి) యేటమ్మ?

మీ—వెధవా, నిజం చెప్పు, పంతులుయింట్లో లేనప్పుడల్లా కనిస్టీబు మధురవాణితో ఉంటాడని నువ్వు నాతో చెప్పలేదూ?

అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) సెప్పినాను.

రామ—దొంగవెధవా! కుక్కని వుసిగలిపిందన్నావు?

అసిరి—బాబు _ నాకరోడు నోరుమూసుకోవద్దా బాబు? సానమ్మడిగితే, మీమాట సెప్పుతాన బాబు?

మీ—వెధవా, నువు చెబితే నాకు భయమనుకున్నానా యేమిటి?

రామ—ఓరి అబద్ధపువెధవా యెవరితోనూ మామాట మాత్రం చెప్పకు. రూపాయి యిచ్చాను కానూ?

మీ—యెందుకిచ్చారూ, రూపాయి?

అసిరి—పిల్లలోణ్ణిగదా? (పైకి వెళ్ళును.)

రామ—దొంగముండ ద్రోహం చేస్తూందేం?

మీ—తెలుసునన్నారు?

రామ—యింతని యెరగను.

మీ—ఆడజి నీతితప్పినతరవాత అంతేవిఁటి? యింతేవిఁటి? తెగించినదానికి సగుదు మొకాలుబంటి — అందులో సొంది ఖాయిదాగా వుండాలనుకోవడం మీదీ బుద్ధి తక్కువ.

రామ—బుద్ధితక్కువంటే బుద్ధితక్కువా! ముండని బుఱ్ఱ చితక పొడిచెయ్యాలని వుంది. దీనికింద యెంతసొమ్ము తగలెట్టానూ!

మీ—యెప్పుడు తోలేస్తారు?

రాము—యెప్పుడోనా? రేపే. లంజ యెంతపతివ్రతవేషం వేసిందీ!

మీ—మనవెప్పుడు వెళ్లిపోవడం?

రామ—యెక్కడికీ!

మీ—మరిపోతుందా యేవిఁటి? రాజమేంద్రం?

రామ—అవును. రేపు తోలేస్తానా? యెల్లుండి మనం వుడాయిద్దాం గాని నీసరుకులు తెచ్చుకుంటావా, ముసలాడికి వొదిలేస్తావా?

మీ—నాకున్నదల్లా నాసరుకులే. పాలా లొదిలేస్తాను? నారుకులపెట్టె తాళం మా నాన్నదగ్గిరుందిగదా యేవిఁగతి.

రామ—వ్యాప్రయోజకత్వం నీకేం తెలుసును? యిదుగో యీకొంగున ఉన్న యినుప ములికీతో నీచిత్తవొచ్చిన పెట్టెతాళం తీసేస్తాను. గాని నాకంటె యెక్కడుందీ?

మీ—గుంటకి పెట్టిందా? రాత్రివేళ, నాబట్టలపెట్లో పెట్టేది.

రామ—నీపుణ్యా వుంటుంది. ఆబట్టలపెట్టె ఓమాటు తీసిచూతూ. రేపు దానికంటె మధురవాణికిచ్చి ముండని, తగలేస్తాను.

మీ—అగుంట బట్టలపెట్టె తాళం పారేశింది?

రామ—ములికీతో తీసేస్తాను.

మీ—నాసరుకులపెట్టె తాళంకూడా తీసేసిపెడతారూ?

రామ—అద్దే!

మీ—నన్ను పెళ్ళాడతానని ప్రమాణం చేశారుకారే?

రామ—దీపం ఆర్పేస్తే పెట్టెతియ్యడం యలాగ?

మీ—అగ్గిపుల్ల వుంది.

రామ—అయితే యిదిగో, నిన్ను తప్పకుండా పెళ్ళాడతానం యీదీపం ఆర్పేస్తున్నాను.

[రామప్పంతులు దీపం ఆర్పి మీనాక్షిని కౌగిలించుకొని యెత్తును]

రామ—యిలా యెత్తుక తీసుకపోతాను రావమహేంద్రవరం.

[లుబ్ధావధాన్లు చీకటిలో వచ్చి కఱ్ఱతో రామప్పంతులు కాళ్ళమీద కొట్టును. మీనాక్షి కింద పడును.]

లు—బందిపోటు గాడిదుకొడకా!

రామ—చచ్చాన్రా (వీధిలోకి కుంటుకుంటూ పోవును.)

లు—పో. ముండా నువ్వుకూడా నాయింట్లోంచి. (మీనాక్షిని పైకి తోసి తలుపు గడియ వేయును.)

రామ—అసిరిగా చంపేశాడ్రా—కాలెముక విరిగిపోయిందిరా.

అసి—(నిమ్మళంగా) నెయ్యానికెట్టింది తింతే యేటౌతది బాబూ? (గట్టిగా) కానేళ యిల్లు జొరబడితే, బుగత తన్నాడా?

రామ—మీనాక్షితో నువ్వు యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీ—మరి యింట్లో అడుగుపెట్టను. నా సరుకులు లేకపోతే పాయెను రండి రాజమేంద్రం పోదాం.

రామ—తలచినప్పుడేనా తాతకి పెళ్ళి?

మీ—మీయిష్టవొచ్చినప్పుడు పెళ్ళాడుదురుగాని, యింట్లోంచి లేవదీసుకొచ్చాడు గదా? యిహ నేను మీతో ఉండవలసినదాన్నే; పదండి.

రామ—వెఱ్ఱి కుదిరింది రోకలి తలకి చుట్టుకొమ్మన్నాట్ట! బతిమాలుకుంటాను యిప్పటికి యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీ—మరి యీజన్మంలో యీయింట్లో అడుగుపెట్టను.

రామ—అసిరిగా, మీనాక్షి వొక్కర్తా వుంటుంది. కాపాడి, బుగత తలుపు తియ్యగానే లోపలికి తీసికెళ్ళు. (పరిగెత్తును. మీనాక్షి వెంటబడును.)

[రామప్పంతులు యింటియెదట]

రామ—(తలుపుతట్టి) వేగిరం; వేగిరం తియ్యి.

మధురవాణి—(తలుపు అవతలనుంచి) యేమిటీ తొందర?

రామ—ఆకుచిట్టెడ వెంట తరువుతూంది.

మధు—చిట్టెడ కనపడగానే తలుపుతీస్తాను.

రామ—తలుపేసుకు, కూచుంటే నీక్కానపడ్డం యెలాగ? నువు తలుపు తీసేలోగా నన్ను కాటేస్తుంది.

మధు—నాకంటేదీ?

రామ—కంబె, కంబె, అని తపిస్తున్నావేమిటి? నిలబడ్డపాటున నూరు కంబెలు కురిపిస్తాను.

మధు — మీ నూరుకంటెలూ మీరు పుచ్చుకొని, నా వొక్క కంటె నాకిచ్చి మరీ ఇంట్లో అడుగుబెట్టండి.

రామ — రేపు పొగలుగాని కంటె యివ్వనన్నాడు లుబ్ధావధాన్లు?

మధు — రేపే యింట్లోకొత్తురుగాని, మించిపోయిందేమీ లేదు.

రామ — యింతట్లో చిట్టెమ్మ మీదపడితే.

మధు — సకేశా? ఆకేశా?

రామ — పిల్లికి చెలగాటం. యెలక్కి ప్రాణపోకటా!

[మీనాక్షి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు రెక్క పట్టుకొనును]

మీనా — దీపం ఆర్పి ప్రమాణంచేశావు-తప్పితే తల పగిలిపోతుంది.

రామ — పో ముండా!

మీ — మీ కాగల పెళ్లాన్నిగదా యెక్కడికి పోతాను?

మధు — కాగల పెళ్ళామేంటి?

మీ — నిన్న వొదిలేసి, రాజమహేంద్రం తీసుకుపోయి పెళ్ళాడతానన్నాడు దీపమార్పి ప్రమాణం చేశాడు - మరెలా తప్పుతాడు?

మధు — యీవిడేనా ఆపుచిట్టెడ?

రామ — ముండా, నాచెయ్యొదిలెయ్. నిన్ను నే పెళ్ళాడతానన్నానేఁ? కలగన్నావా యేవిఁటి? (మీనాక్షిని విడిపించుకొనగా మీనాక్షి కిందపడును.)

మధు — ఆడదానిమీదా చెయిజేసుకుంటారు? యేమి పౌరుషం! అబద్ధవాఁడక అన్న మాట నిలబెట్టుకోండి. కులం తక్కువా? రూపం తక్కువా? ఆమె బ్రతుకు భ్రష్టు చెయ్యనే చేశారు, పెళ్లాడి తప్పు దిద్దుకోండి. ఆవిణ్ణి పెళ్ళాడి వొస్తేనే నేను తలుపు తీస్తాను;

మీ — పంతులు నన్ను కాగలించుకుని యెత్తుకుంటే మా నాన్న చూసి, తన్ని, యిద్దర్నీ యింట్లోంచి తగిలేశాడు. నువ్వు హెడ్ కనిస్టీబుతో పోతున్నావు. నిన్నొదిలేసి నన్ను పెళ్ళాడతానని వొట్టేసుకున్నాడు. నన్ను లేవదీసుకొచ్చి, నన్ను పెళ్ళాడక తప్పుతుందా యేమిటి?

మధు — అవశ్యం పెళ్ళాడవలసిందే-పెళ్ళాడకపోతే నువ్వుమాత్రం వూరుకుంటావూ? దావా తెస్తావు - పంతులుగారికి దావాలంటే సరదానే.

రామ — మధురవాణీ - నీకు మతిపోతూంది - నాయింటికి నువ్వా యజమానివి? తలుపు తియ్యి.

మధు—నిలవంబడి కర్పూరం వెలిగించి మంగళహారతి పళ్ళెం తెస్తాను. (తలుపుదగ్గిర నుంచి లోనికి వెళ్ళును)

రామ—(తలుపుసందులోనుంచి చూసి, తరవాత మీనాక్షిని ముద్దెట్టుకుని) యెంతపని చేశావు! దాంతో చెప్పేశావు! రహస్యంగా లేచిపోయి పెళ్ళిచేసుకోవాలి గాని అల్లరిచేసుకుంటే యలాగ?

మీ—యెప్పుడైనా అందరికీ తెలిసేగదా?

రామ—నామాట విని యిప్పుడు యింటికి వెళ్ళిపో.

మీ—యిహ మాయింటికి వెళ్ళను. యిదే మాయిల్లు; మధురవాణి తలుపు తీస్తుంది; లోపలికి వెళ్దాం

రామ—అయితే యిక్కడ వుండు యిప్పుడే వొస్తాను. (కొన్ని అడుగులు వీధంట నడచి, నిలచి, నిజంగా మంగళహార్తి తెస్తుంది కాబోలు పెంకిలంజ? అది తలుపు తియ్యకపోయినా, మీనాక్షి నన్ను వెతకడానికి బయల్దేరుతుంది.) తెల్లవార వచ్చింది - చెరువుకుపోయి కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని ఆపైచర్య ఆలోచిద్దాం. రెండ్రోజులు పైకి వుడాయించానంటే, మళ్ళీ వొచ్చేసరికి కొంతఅల్లరి సద్దుకుంటుంది. తలుపుతీసినట్టు కానరాదు యవడిల్లు? యవర్తె యిది నన్ను అడ్డడానికి? ఆశ్చర్యం! (కొంతదూరంగా వీధిలో నిలబడి, దాసరివేషంతో శిష్యుడు చితార మీటి పాడును.)

చరణం. "యిల్లు యిల్లనియేవు। యిల్లు నాదనియేవు।
నీయిల్లు యెక్కడే చిలుకా?

రామ—యిది నాయిల్లు కాదా?"

శిష్యుడు—"ఊరికి ఉత్తరాన। సమాధిపురములో। కట్టెయిల్లున్నదే చిలుకా॥"

రామ—వొల్లకాట్లోనా?

శిష్యుడు—పల్లవి. యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా। యేమి సామ్రాజ్యమే।
కొన్నాళ్ళకో రామచిలుకా?"

అనుపల్లవి. "మన్నాళ్ళ బతుకునకు। మురిసేవు త్రుళ్ళేవు!
ముందుగతి కానవే చిలుకా?"

రామ—యేవిఁటీ అపశకునం పాటా!

శిష్యుడు—"కట్టితే చుట్టాలు। కట్టైతే బంధువులు।
కన్నతల్లెవ్వరే చిలుకా?"

రామ—చుట్టాలా? వొక్క అప్పవుతుంది, అది యెప్పుడూ నాగుమ్మంలో అడుగు బెట్టలేదు. యిప్పుడు యింటికి యజమానియెవరూ? తలుపవతల సానిలంజా! తలు

పిపతల సంసారి వెధవలంజాను; యిద్దరూ కలిసి యిల్లు చేరకుండా నన్ను తగు లుతున్నారు.

శిష్యుడు—"నిన్ను మోసేను నలుగురు । వెంబడిని పడెనుంది!"

రామ—వెత్తిముండా పాటా । పోదాం, (గబగబ కొంచెం దూరము నడచి, నిలుచుని) యితోవనే వొస్తున్నాడు కాబోలు- అదుగో పాట వినబడుతూంది?

పాట "నువ్వు కాలిపోయెదాక ।
కావలుందురుగాని ।
కడకు తోలగొత్తురు !
వెంట నెవరూ గారు చిలుకా ॥

రామ—వెత్తిముండాపాటా !

శిష్యుడు—పంతులుగారూ ! యెక్కడున్నారు?

రామ—ఆరుగుము లేకపోతే పట్టుకుంటుంది. (పరిగెత్తును.)

విశ్వస్వారాజ్యం

(వేదాంత కవిగారి సాంఘిక నాటకము)

కన్యాశుల్కము — షష్ఠాంకము

౧-వ స్థలము: రామచంద్రపురం అగ్రహారం.

[చెరువుగట్టున వున్న తోటలోనికి పెళ్ళివారి బళ్ళువచ్చును. గట్టుమీద ఒక వైపు అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రెండవవైపు పళ్ళు తోమికొనుచు రామప్పంతులును.]

అగ్ని — బళ్ళుదింపండి. బళ్ళు దింపండి. సాయేబూ యేనుక్కి కావలసినంత రొడ్డ. చెరువు స్నానానికి బహుబాగావుంది. యెవరయ్యా చెరువుగట్టుమీద?

రామప్పంతులు... (తనలో) అరే! మరచితిని. యీవేళేకదా పెళ్ళివారు రావలసిన రోజు? (పైకి) నాపేరు రామప్పంతులంటారు.

అగ్ని — లుబ్ధావధాన్లుగారు మిమ్మల్ని పంపించారా యేమిషి?

రామ — యెందుకండి?

అగ్ని — మేవొఁస్తున్నాఁమని యెదురుగా యవర్నీ పంపలేదా? నాపేరు అగ్నిహోత్రావధాన్లు అంటారు.

రామ — మీరేనా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు యేం వచ్చారేవిఁటి?

అగ్ని — పెళ్ళిమాట మీకు తెలియదా యేమిషి?

రామ — పెళ్ళెవరికండి?

అగ్ని — మీదీవూరుకాదా? యేమిషండి? మాపిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారి కిస్తావుఁ.

రామ — లుబ్ధావధాన్లుగారికి పెళ్లైపోయిందే?

అగ్ని — తమరు హాస్యాలాడుతున్నారు - హాస్యాలకేం గాని, ప్రయత్నాలు యలా జరుగుతున్నాయి యేమిషండి?

రామ — మీరే హాస్యాలాడుతున్నట్టుంది. పెళ్ళిఅయి పదిరోజులైంది. లుబ్ధావధాన్లుగారి సంబంధం అక్కర్లేదని మీరు రాశారట. అందుపైని యవడో గుంటూరు నుంచి వొచ్చిన ఓశాస్తుల్లు కొమార్తెని పన్నెండు వొందలిచ్చి పెళ్ళాడాడు.

అగ్ని — అన్నగారూ - హాస్యం ఆడుతున్నారు. న్యాయం కాదు, మనకి బావగారి వరసా యేమిషండి?

రామ — యేమిటి మీమాటలూ? నేను యెన్నడూ అబద్ధవాఁడి యెరగను నామాట నమ్మకపోవడం ధర్మవేనా?

అగ్ని — ప్రమాణం చెయ్యండి.

రామ — గాయత్రీసాక్షి.

అగ్ని—అయ్యో! అయ్యో! యేవిఁ దురంతం! రండీ, వెళ్ళి గాడిదకొడుకు యెవిఁకలు విరగ్గొడతాను.

రామ—నేను రానండి. ఆగుంటూరు సంబంధం చెయ్యవొద్దన్నానని నాతో మాట్లాడడం మానేశాడు. మీరు వెళ్ళండి. - మీరు తిరిగీ వొచ్చిందాకా యిక్కడే కూచుంటాను.

అగ్ని—ఆగాడిదకొడుకు యింటికి నాకు తోవ తెలియదే?

శిష్యుడు—(చెరువుగట్టు యెక్కుతూ పాడును)

"తానెవ్వరో తనవారెవ్వరో?-మాయజీవికి తనువు తగులాయగాకా!!"

[రామప్పంతులు నిలబడి చేయుము కనుసన్నము.]

అగ్ని—యేవిఁ అలా చూస్తున్నారు?

రామ—శవాన్ని మోసుకుపోయేపాట!

శిష్యుడు—"దినమూ, మరణమని తెలియుడీ"

రామ—(శిష్యునితో) వూరుకో (అగ్నిహోత్రావధాన్లుతో) అన్నా ఓకానీ వుందా?

శిష్యుడు—మిమ్మల్ని తీసుకరమ్మంది.

రామ—వచ్చానే-వొస్తుందా యేవిఁటి?

శిష్య—కంటె పోతే పోయింది, రమ్మంది.

రామ—బతికాను.

అగ్ని—చావడం యెందుకు; బతకడం యెందుకు?

రామ—అది వేరేకథ.

శిష్యుడు—చిట్టిపులి పిల్లని తండ్రొచ్చి వంటకి తీసుకుపోయినాడట.

అగ్ని—యీవూళ్ళోకి పుల్లొస్తాయా యేవిఁషి?

రామ—విరగడైపోయింది (శిష్యునితో) యిందరూపాయి (శిష్యుడు తీసుకుని) దానుణ్ణి బాబూ!

(పాడును) "చిత్తా స్వాతివాన, జోడించి కురియగ"

అగ్ని—యేవిఁటీ వెధవపాట? వూరుకుంటావా వూరుకోవా? నీకు రూపాయి చాలదురా గుంటకక్కగట్టా?

శిష్యుడు—తమరు దయచెయ్యరా బాబూ?

అగ్ని—నేనివ్వను-అన్నా, తోవ యెవరు చూపిస్తారు.

రామ—(శిష్యుడితో) నీకు లుబ్ధావధాన్లు యిల్లు తెలుసునూ.

శిష్యుడు—తెలుసును - తండ్రీ.

రామ—అవుధాన్లుగారు ఓ కానిడబ్బిస్తారు. ఇల్లు చూపించు.

శిష్యుడు — ముందిస్తేగాని చూపించను.

అగ్ని — యిందా - యేడు.

[శిష్యుడు ముందూ, అగ్నిహోత్రావధాన్లు వెనకగా, అడుగులు వెళ్ళిన తరవాత శిష్యుడు పాడును]

శిష్యుడు — "పిలాలకా యేల నీయలుకా?"

అగ్ని — యలకేవిటి నీ శ్రాద్ధం?

శిష్యు — యలకాదు పిల్లి

(పాడును) "పిల్లన్న తెయి తక్కలాడంగనూ । యెలక తోకాగట్టి దున్నంగనూ"

అగ్ని — యేవిటీ?

శిష్యు — "మేకపిల్ల రెండు మేళాంగట్టుకుని । మేరంగితీర్థాని కెళ్ళంగనూ॥"

అగ్ని — యేవిటీ నీ శ్రాద్ధంపాట !

శిష్యు — తొండదాయ సేన్నూడు, దానిగొట్టబట్టుకుని । తోటమల్లీ పువ్వు లేరంగనూ!!

అగ్ని — పాడావంటే తంతాను.

శిష్యు — అయితే నీకు మరి ఇల్లు చూపించను.

అగ్ని — పాడగట్టా - (కొట్టబోవును)

శిష్యు — (తప్పించుకు పారిపోతూ) "గట్టుకిందా నున్న । పండా యాసేన్నూడు - మరి గబుకూ । మరిగబుకూ॥"

(నిష్క్రమించును.)

అగ్ని — వీడిశ్రాద్ధం చెట్టుకింద బెట్టా । తోవ యిటా? అటా?

(తెర దించవలెను)

౨-వ స్థలము : చెఱువుగట్టు తోట.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రామప్పంతులు, వెంకమ్మ, యితరులూ]

అగ్ని — గాడిదకొడుకుని మా చెడ్డదెబ్బలు కొట్టేశాను. ఏనుగులూ, సత్రాలూ, వీడిశ్రాద్ధంమీదికి! తోవఖర్చయినా వొక దమ్మిడీ ఇవ్వడవ.

వెంకమ్మ — మనప్రారబ్ధం చేనోచిన నోవులు ఇలా ఉండగా, మరోలా యలా అవుతుంది? యీసమ్మంధం వొద్దని పోరితే విన్నారూ? నేను భయపడుతూనే ఉన్నాను. బయలుదేరేటప్పుడు పిల్లి యెదురుగుండా వొచ్చింది.

అగ్ని — పింజారీ! వూరుకో - ఆడముండలకేం తెలుసును? అన్నగారూ, క్రిమినల్ కేసు తనడానికి అవకాశం ఉంటుందా? మాదగ్గిర అయ్యవారు ఒకాయన ఉన్నారు. ఆయనకి లాబోగట్టా మా బాగా తెలుసును. ఆయన్నికూడా సలహా చేదాం.

రామ — కోర్టువ్యవహారాల్లో ఆరితేరిన మీకు ఒకడు సలహా యివ్వాలండీ? స్వజ్ఞాతి గనక సాక్ష్యం గీక్ష్యం లేవడానికి నేను సాయం చేస్తున్నానుగాని, అయ్యవార్లూ గియ్యవార్లూ మీకూ నాకూ సలహా చెప్పేపాటివాళ్ళా? గుంటకక్కకట్లు రెండు ఇంగిలీషుముక్కలు చదువుకున్నారు గనక ముక్కస్య ముక్కార్థః అని తర్జుమాలు మట్టుకు చేస్తారు; గాని యేసయినా యెత్తు యెత్తావంటే, తమలాంటియోధులు యెత్తాలి. నాలాంటి నియ్యోగపాడు నడిపించాలి. క్రిమినలుకి అవకాశం ఉందా అని అడుగుతా రేవిఁటి? మీకు తెలియదా యేవిఁటి! ఇటుపైని సులభసాధ్యంగా మూడునాలుగువేలు దామేజీకూడా సివిల్లో లాగేస్తారు.

అగ్ని — అదే, నా ఆలోచన.

రామ — తీరిపోయె; మళ్ళీ సలహా కేవుంది. వెంటనే వెళ్ళి నుక్కు తగిలించేదాం. ఖర్చులికి సొమ్ము పట్టుకుని బయలుదేరండి.

అగ్ని — నాదగ్గిర దమ్మిడీ లేదు; యేమిసాధనం? యీ గాడిదకొడుకు రూపాయ లిస్తాడని నమ్మి, నేనేమీ తేలేదు.

రామ — ఇంటికి వెళ్ళి లెక్కపట్టుకు వొచ్చేటప్పటికి పుణ్యకాలం మించిపోతుంది. "శుభస్య శీఘ్రం" అన్నాడు. మీ ఆలోచనేవిఁటి?

అగ్ని — ఇదేదో అయితేనే గాని ఇంటిమొహం చూసేది లేదు. మా అమ్మి సరుకేదైనా యీవూళ్ళో తాకట్టు పెడదాం.

రామ — అయితే పట్టుకురండి, పోలిసెట్టిదగ్గిర తాకట్టు పెడదాం; పోలిసెట్టిని మనం కొంచం మంచిచేసుకోవటం అవశ్యకం. మీరు లుబ్ధావధాన్లుని కొట్టినప్పుడు పోలిసెట్టి ఉన్నాడు గనక, లుబ్ధావధాన్లు మీమీద ఛార్జీ చేసినప్పుడు, పోలిసెట్టిని తప్పకుండా సాక్ష్యం వేస్తాడు. సెట్టిని మనం విడతియ్యడం జరూరు. యేవఁంటారు?

అగ్ని — మీసలహా మంచాగా ఉంది. నాకూ అదే భయవేస్తూంది.

రామ — చూశారా, ప్రతివాడికీ సలహా చెప్పడం చాతౌతుందండీ? అందులో యీ యింగిలీషు చదువుకున్న అయ్యవార్లని సలహా అడిగితే, కేసులే లేవొద్దంటారు. దొంగసాక్ష్యాలు తేవొద్దంటారు. వాళ్ళ సొమ్మేం పోయిందీ? యేమాలకూడా లేకపోతే కేసులు గెలవడం యలా?

అగ్ని — మా అయ్యవారు మట్టుకు మంచిబుద్ధిమంతుడూ తెలివైనవాడూ నండి. కోర్టు వ్యవహారాలలో అతనికి తెలియనిసంగతి లేదండి. అంత బుద్ధిమంతుణ్ణి నేను యెక్కడా చూడలేదు. ఆయన్ని చూస్తే మీరలాగే అంటారు.

రామ — యెంతబుద్ధిమంతుడైనా మీకొకరు సలహా చెప్పేవాడున్నాడండీ? చెవులో

మరోమాట- మీఅయ్యవారు గిరీశంగాడు కాడండీ? వాడు లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లి కొడుకుగదా? మీకావాడు, యీకేసుల్లో సరైన సలహా చెబుతాడు?

అగ్ని — అవునండోయి!

రామ — విశ్యాగపాణ్ణి- నామాట కొంచం ఖాతరీ చెయ్యండి. గనక, ఆఅయ్యవార్ని తోడిచ్చి పిల్లల్ని యింటికి పంపించెయ్యండి. యెకాయెకిని మనం తక్షణం వెళ్ళిపోయి లుబ్ధావధాన్లుకన్న ముందు ముక్కు తగిలించెయ్యాలి, యేదో ఒకబురు వేగిరం పట్టుకురండి.

అగ్ని — యేదీ, అమ్మని యిలా పిలువు.

వెంకమ్మ — అమ్మేం చెప్తా? బద్ధకించి బండిలో పడుకుందికాబోలు. పిలువమ్మా.

అగ్ని — మనకి డామేజీ దిట్టంగా వొస్తుందా?

రామ — వొస్తుందంటే అలాగ యిలా గానా?

ఒకడు — అమ్మన్నగారిబండీ యెక్కడా కనపడదు; బండీ వెనకపడిపోయిందికాబోలు

వెంకమ్మ — అదుగో అబ్బి ఉన్నాడ? వీడెలా వొచ్చాడు? అబ్బీ నువ్వు అక్కయ్య బండిలో కూచోలేదురా?

వెంకటేశం — లేదు. నేను యేనుగెక్కాను.

అగ్ని — దొంగగాడిదకొడకా అయ్యవారేడ్రా?

వెంకటేశం — యెక్కడా కనపడ్డు.

అగ్ని — గుఱ్ఱంవొచ్చిందా? గుఱ్ఱపాడేడీ?

వెంకటేశం — గుఱ్ఱపాడు చెప్పాడు——

అగ్ని — యేవిఁట్రా, వెధవా, చెప్పాడూ?

వెంకటేశం — మ ష్టరూ — రాత్రి —

అగ్ని — నోటంట మాట పెగల్దేం?

వెంకటేశం — గుఱ్ఱం దిగి — బండీయెక్కారట.

వెంకమ్మ — అయ్యొ్యో దాన్ని లేవదీసుకు పోలేదుగద?

దగ్గిరున్నవారు — ఆఁ! ఆఁ!

వెంకమ్మ — కొంప మునిగిపోయింది. మరేవిఁటి!

[చతికిల బడును]

అగ్ని — (కోపముచేత వణకుచు) అయ్యవారు పకీరయుండని లేవతీసుకు పోయాడూ? నగలపెట్టె? నాకోర్టుకాగితాలో!

వెంకటేశం — అక్కయ్యపెట్లో నాపుస్తకాలు కూడా పెట్టాను.

అగ్ని — దొంగగాడిదకొడకా! నువ్వే వాణ్ణి యింట్లో పెట్టావు. రవంత ఆచోకీ తెలిసిందికాదు దొంగవెధవని చంపేసిపోదును. గాడిదకొడుకును అమాంతంగా పాతిపెట్టేదును.

రామ — (దగ్గిరకు వచ్చి) అయ్యవారు మహాదొడ్డవాడని చెప్పారే? యేమి యెత్తుకుపోయినాడేమిటండి?

అగ్ని — యేమియెత్తుకపోయినాడా? నాశ్రాద్ధం యెత్తుకపోయినాడు. పకీరుముండని యెత్తుకుపోయినాడు, యీ గాడిదకొడుకు యింగిలీషు చదువు కొంప ముంచింది.

(వెంకటేశం జుత్తుపట్టుకుని కొట్టబోవుచుండగా తెర దించవలెను)

3-వ స్థలము : విశాఖపట్టణములో మధురవాణి బస యెదటివీధి.

[రామప్పంతులు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశింతురు]

అగ్ని — మనం పోలిశెట్టిదగ్గిర బదుల్తెచ్చిన రూపాయలన్నీ అయిపోయినాయి. యెప్పటికీ ఖర్చులు ఖర్చులే అంచారు; నాదగ్గిర వకదమ్మిడీలేదు.

రామ — ఖర్చుకాందీ కార్యాలవుతాయటయ్యా? మీకడియం యెక్కడైనా తాకట్టుపెట్టండి.

అగ్ని — యీవూళ్ళో మనం యెరిగినవాళ్ళెవరున్నారు?

రామ — రండి మధురవాణిదగ్గర తాకట్టుపెడదాం.

అగ్ని — చేసేవి మాఘస్నానాలూ, దూరేవి దొమ్మరికొంపలూ అని, జటాంతస్వాధ్యాయిని నన్ను ముండలిళ్ళకి తీసుకువెళ్తావషయ్యా?

రామ — మరి యేకొంపలూ తిరక్కపోతే కేసులు గెలవడం యెలాగ? అది అందరు ముండల్లాంటిది అనుకున్నారా యేమిటి? సంసారివంటిది. ఐనా మీకు రావడం ఇష్టం లేకపోతే నాచేతి కివ్వండి. నేనే తాకట్టుపెట్టి సొమ్ము తీసుకొస్తాను.

అగ్ని — అలాకాదు; నేను కూడా వస్తాను.

రామ — యేదీ కడియం ఇలాగివ్వండి.

అగ్ని — యిది మాతాతగార్నాటిది. ఇది యివ్వడమంటే నాకేమీ యిష్టం లేకుండా వుంది. డబ్బు వూరికే ఖర్చుపెట్టించేస్తున్నావు; మీరు కుదిర్చిన వకీలు తగినవాడు కాడష; యింగ్లీషూరాదు ఏమీరాదూ.

రామ — అయ్యన్నాంటిచెయ్యి యీజిల్లాలో లేదు. ఆయన్ని చూస్తే డిప్టీకలెక్టరుగారికి ప్రాణం. ఇంతకీ మీరేదో పట్టుదల మనుష్యులనుకున్నాను గాని; మొదటున్న వుత్సాహ మిప్పుడు లేదు. మీకు డబ్బు ఖర్చుపెట్టడం యిష్టం లేకపోతే మానేసారొను. "యావత్తైలం, తావద్వ్యాఖ్యానం" అన్నాడు. మరి నాకు శెలవిప్పించెయ్యండి.

అగ్ని — (ఆలోచించి) అయితే తాకట్టు పెట్టండి. (అని నిమ్మళముగా కడియము తీసి యిచ్చును.)

రామ — (తనచేత సిక్కించుచు) యీ కేసుల్లో యిలాగా శ్రమపడుచున్నానుకదా? నాకొక దమ్మిడీ అయినా యిచ్చారుకారుగదా?

అగ్ని — అయితే నా కడియం వుడాయిస్తావా యేమిషీ?

రామ — నేను మీకు యెలాంటి వకీల్ని కుదిర్చాను! ఆయన మీవిషయమై యెంత శ్రమపడుతున్నాడు! ఇదుగో ఆయన వస్తున్నాడు.

[నాయడు ప్రవేశించును]

రామ — (తనలో) యేమిటి చెప్మా వీడు మధురవాణిబస పెరటిదొడ్డివేపునుంచి వస్తున్నాడు? వీడుకూడా మధురవాణిని మరిగాడాయేమిటీ? వీణ్ణి యీ కేసులోనుంచి తప్పించెయ్యాలి.

నాయుడు — యేమండీ రామప్పంతులన్నా మిగతాఫీజా యిప్పించారుకారుగదా?

అగ్ని — మీరు రాసిన డిఫెన్సు బాగుండలేదని భుక్తగారన్నారష.

నాయుడు — ఎవడా అన్నవాడు? గుడ్డుపీకీంచేస్తాను. రామప్పంతులన్నగారూ చూశారండీ–డిఫెన్సు యెంత జాగ్రతగా తయార్ చేశాన్. నాదగ్గిర హైకోర్టుకూడా క్లయింట్లు రాసుకువెళ్ళిపోతారు. యీవళ్ళు కేసనగా యేపాటి? నే చెప్పినట్టల్లా పార్టీనడిస్తే నేపట్టినకేసు పోవడవన్నమాట యెన్నడూ లేదు. యీడిఫెన్సు చిత్తగించండి. (చంకలోని రుమాల్‌కట్ట తీసి విప్పి అందులో ఒక కాగితము తీసి చదువును.)

"ఫిర్యాదీ చెప్పిన సంగతులు యావత్తూ అబద్ధంకాని యెంతమాత్రం నిజంకావు" చూశారా ఆవక్క మాటతోటె ఫిర్యాదీవాదం అంతా పడిపోతుంది. "ఫిర్యాదీ నామీద గిట్టక దురుద్దేశంతో కూహకంచేసి కేసు తెచ్చినాడు కాని యిందులో యెంతమాత్రం నిజంలేదు."

రామ — డిఫెన్సుమాట కేమండీగాని అవధాన్లుగారు పైసాలేదంటున్నారు.

నాయ — పైసా లేకపోతే పనిలా జరుగుతుంది?

రామ — ఒకసంగతి మనవిచేస్తాను యిలారండి. (రామప్పంతులు, నాయుడు వేరుగా మాటలాడుదురు.)

రామ — నాయుడుగారూ మీవకాల్తీ యీయన కేమీ సమాధానం లేదు. నేనెంత చెప్పినా వినక భీమారావుపంతులు గారికి వకాల్తీ యిచ్చాడు. మీకు యింగ్లీష్ రాదనీ, లా రాదనీ, యెవడో దుర్బోధ చేశాడు.

నాయుడు—స్కార్లెట్ దొరగార్ని మెప్పించిన ముండాకొడుకుని నాకు లా రాకపోతే యీ గుంటవెధవలకుటోయ్ లావస్తుంది, పాస్ పేసని రెండు యింగ్లీషు ముక్కలు మాట్లాడడంతోటే సరా యేమిటి? అందులో మనడిప్టీకలక్టరుగారికి ఇంగిలీషు వకీలంటే కోపం. అందులో బ్రాహ్మడంటే మరీని. ఆమాట అందరికీ బోధపర్చండి.

రామ—మరి కార్యం లేదండి. నేయెంతో దూరం చెప్పాను; తిక్కముండాకొడుకు విన్నాడు కాదు.

నాయుడు—అయితే నన్నిలాగు అమర్యాద చేస్తారూ? యీ బ్రాహ్మడి యోగ్యత యిప్పుడే కలక్టరుగారిబసకు వెళ్ళి మనవిచేస్తాను.

(తెర దించవలెను)

౪-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లు బస.

లుబ్ధావధాన్లు—(ప్రవేశించి) ఏమి దురవస్థ వచ్చింది! నాఅంత దురదృష్టవంతుడు లోకంలో యవడూ లేడు. పిల్లాడికని కాగానే కాశీకి బయల్దేరపోవలసింది. బుద్ధితక్కువపని చేశాను. ఇలా రాసివుండగా యెలా తప్పుతుంది. సౌజన్యరావు పంతులు దేవుడు. ఆయనలాంటివాళ్ళు ఉండబట్టే వర్షాలు కురుస్తున్నాయి. ఆయన శెలవిచ్చినట్టు తప్పంతా నాయందు ఉంచుకుని విధిని నిందించడ వెందుకు? ఇంత డబ్బుండీన్నీ, డబ్బుకి లోభపడి ఒక్కగా నొక్క కూతుర్ని ముసలివాడికి అమ్మాను. నాజీవానికి ఉసురుమంటూ అది కాని తిరుగులు తిరిగిందంటే దాని తప్పా? బుద్ధితక్కువ వెధవని, ముసలితనంలో నాకు పెళ్ళేం? దొంగముండాకొడుకని తెలిసిన్నీ ఆరామప్పంతుల్ని నేనన్నమ్మడవేవిఁ? ఆమాయగుంట పారిపోవడవేంవి? కంటెకి, ఆఅల్లరేమి? ఆయినిసిపికటురు కూనీ చేశావఁని మమ్మల్ని సల పెట్టవేఁవిటి? అంతా ఘోరకలి; కలి నిండిపోతూంది. ఒక్క సౌజన్యారావుపంతులు సత్యసంధుడు నాకు కనపడుతున్నాడు. కడమంతా వకీళ్ళూ, పోలీసులూ, పచ్చిదొంగలు—ఆయనచక్రం అడ్డువేసి మమ్మల్ని యీఆపదలోంచి తప్పించారంటే కాశీవాసం పోతాం—ఏమిచిత్రాలు వెధవలకి మఠంకట్టారట! యన్నడూ వినలేదు. అమ్మినివెళ్ళి ఆమఠం చూడమంటాను. దానికి ఇష్టం కలిగిందా, దానికి కావలసిన డబ్బుయిస్తాను. ఆమఠంలో ఉంటుంది లేకుంటే, నాతోపాటు కాశీవాసం.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించును]

లు — కంటెగింటె అని ప్రశంసించి కార్యంలేదు.

రామ — ఆకంటె మాట ప్రశంసించడానికి రాలేదు. మామా. ఆకంటె మధురవాణిది. మీకెరుకరా? అది మీరూ యేంజేసుకుంటారో నాకేం కావాలి? కంటె సిగ కోసిరిగాని, మీకు ఓగొప్ప సాయం చెయ్యడానికి వొచ్చాను. మీఅవస్థ చూస్తే నాగుండె నీరై పోతూంది.

లు — మహాప్రభో! నీకు పదివేల నమస్కారాలు. యిక యీ పకీరువెధవని వదిలెయ్యి.

"రామనామ తారకం।

భక్తిముక్తిదాయకం। జానకీమనో" —

రామ — రామ! రామ! యంతమాట అంటివయ్యా! మీరు ఆపదలో నుండి విరక్తిచేత యేమిమాటలన్నా అవి వడి, పని చెయ్యడం నాకు విధి. చెప్పేమాట చెవిని బెట్టండి. ముందూ వెనకా చూడడానికి యిహ టైములేదు. వ్యవహారం అంతా సూక్ష్మంగా పొక్తుపరుచుకు వొచ్చాను. రెండు సంచులతో, కూనీకేసంతా మంచు విడిపోయినట్టు విడిపోతుంది. ఒక్క యినస్పెక్టరుతో కుదరలేదు. డిప్టీకలక్టరికి కూడా చెయ్యి తడిచెయ్యాలి మీదగ్గిర యిప్పుడు సొమ్ము లేదంటిరా, ఒకచోట వ్యవహారం కూడా పొక్తుపర్చాను. ప్రాంసరీనోటుమీద యెన్ని రూపాయలు కావలిస్తే అన్ని రూపాయలిస్తాను.

లు — నేను వకదమ్మిడీ యివ్వను. 'రామనామతారకం భక్తిముక్తి దాయకం। జానకీ మనోహరం। సర్వలోకనాయకం॥'

రామ — నామాట విను. యెంతో ప్రయాసంమీద యీఘట్టం కుదిర్చాను. తాసీల్దారు మీదగ్గిర లంచం పుచ్చుకుని కూనీకేసు కామాపుచేశాడని, యినస్పెక్టరు, డిప్టీకలక్టరికి గట్టిగా బోధపర్చాడు. కలక్టరుసలహామీద యినస్పెక్టరు చాలా పట్టుదలగా పనిచేసి, సాక్ష్యం అంతా రెడీచేశాడు. కేసు రుజువైనట్టాయనా యేమౌతుందో ఆలోచించుకోండి.

లు — నీకెందుకు నాయేడుపు?

రామ — డిప్టీకలక్టరు బ్రహ్మద్వేషి. తాసిల్దారు తాడు ముందు తెగుతుంది. తరవాత మిమ్మల్నీ, మీనాక్షినీ కమ్మెంటు కట్టేస్తాడు. పురి సిద్ధం నాకూ యినస్పెక్టరికీ వుండేస్నేహంచేత యీఘట్టానికి వొప్పించాను. గనక నామాటకి చెవొగ్గి యీ ఆపద తప్పించుకోండి.

లు — నన్ను బోధపెట్టక నీదారిని నువ్వు పోదూ. "రామనామ తారకం। భక్తి ముక్తిదాయకం."

రామ—నీ అంత కర్కోటకుణ్ణి యెక్కడా నేను చూడలేదు. ఏమాటకేం పెద్దవాడివి—పసిపిల్ల, కనుపూనకన్న మీనాక్షికి పురిసిద్ధం అయితే, ముండా సంబ్బకి ముందు వెనకా చూస్తావు! తలుచుకుంటే నాహృదయం కరిగిపోతూంది.

[సౌజన్యారావుపంతులు ప్రవేశించును]

రామ—తమరుధర్మస్వరూపులులుబ్ధావధాన్లుగారియందు అకారణమైన దయచేత యీ కేసులో పనిచేస్తున్నారు. కేసంతా వట్టి అన్యాయమండి. ఒక్క పిసరైనా నిజం లేదు. కలవైతే గట్టి డిఫెన్సు సాక్ష్యం—

సౌజ—నీసంగతి నాకు తెలుసును అవతలకి నడువు.

రామ—తమరు యోగ్యులూ గొప్పవారూ అయినా, నీచవచనప్రయోగం—

సౌజ—నడువు.

[రామప్పంతులు నిష్క్రమించును]

సౌజ—ఈడౌల్బాజీని తిరిగి యెందుకు రానిచ్చారూ?

లుబ్ధా—పొమ్మంటే పోడు బాబూ!

సౌజ—యేవొచ్చాడు?

లు—యినస్పెక్టరీ డిప్టీకలకటరికి లంచం యిమ్మంటాడు.

సౌజ—డిప్టీకలక్టరుగారు లంచం పుచ్చుకోరు. ఆయన నాకు స్నేహితులు; నాకు తెలుసును. లంచాలూ పంచాలూ మీరు యిచ్చేటట్టయితే, మీ కేసులో నేను పని చెయ్యను.

లు—తమశెలవు తప్పి నడుస్తే చెప్పుచ్చుకు కొట్టండి. నాకు భగవంతుడిలాగ తమరు దొరికారు. "పాలను ముంచినా మీరే నీళ్ళను ముంచినా మీరే" అని మిమ్మల్నే నమ్మి ఉన్నాను.

సౌజ—మీరు నేరం చెయ్యలేదని నాకు పూర్తిఅయిన నమ్మకంవుంది. నిజంకనుక్కోడానికి చాలాప్రయత్నం చేస్తున్నానుగాని ఆగుంటూరిశాస్త్రుల్లు యెవడో భేదించలేకుండావున్నాను. మీరు జ్ఞాపకం మీద చెప్పిన చహారా గుంటూరు వ్రాసి పంపించాను. అక్కడ అలాటి మనిషి యెవడూ లేడని జవాబు వొచ్చింది.

లు—ఆదేంమాయో బాబూ! మీసాయంవల్ల యీగండం గడిచి, నాపిల్లా నేనూ యీ ఆపదలోంచి తేలితే, నాడబ్బంతా, మీపాదాలదగ్గిర దాఖలుచేసి కాశీ పోతాను.

సౌజ—మీడబ్బు నాకక్కరలేదని మీతో మొదటే చెప్పాను నేచెప్పిన మాటలు మీకు నచ్చి ముసలివాళ్ళు పెళ్ళాడకూడదనీ, కన్యాశుల్కం తప్పనీ, యిప్పటికైనా మీకు నమ్మకం కలిగితే, యిలాంటి దురాచారాలు మార్చడానికి రాజ్యము

కొంపగదవరంలో వకగాథవుంది. ఆ కథకి కొంచెం గొప్ప మీకు తోచిన డబ్బు యివ్వండి. పితృతుప్తులమరానికి మీ పిల్లని పంపడం నాసలహా.

లు—తమచిత్తం, తమదయవల్ల, చేసినతప్పులు తప్పులని శల్యాల్ని పట్టిపోయింది. బుద్ధి వొచ్చింది బాబూ.

సౌజ—ఆగుంటూరుశాస్త్రుల్లుకి పరవంటదేశపు యాసవుండేదా? బాగాజ్ఞాపకం చేసుకు చెప్పండి.

లు—(ఆలోచించి) లేదండి.

సౌజ—బాగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి.

లు—లేదండి,

(తెర దించవలెను.)

౫-వ స్థలము: విశాఖపట్టణములో

[మధురవాణి యింటి యెదటి వీధికొసను కరటకశాస్త్రి, శిష్యుడూ ప్రవేశింతురు]

కరట—నువ్వు ఆకంటె నెత్తిని కొట్టుకుంటూ లేచి రావడంనుంచి, యీ ముప్పంతా వొచ్చినట్టు కనబడుతుంది.

శిష్యుడు—మధురవాణికంటె మధురవాణికి ఇవ్వడం తప్పాఅండి?

కరట—తప్పుకాదా? నువ్వుయిచ్చావని, మరి అది వొప్పుకుందా? "లే, ఘగిడీకెకంటె తెస్తావా చస్తావా?" అని రావప్పంతుల్ని పీక పిండెట్టింది. దానిబాధ పడలేక, ఆరావప్పంతులు ఖూనీకేసని యెత్తుమెత్తాడు. ఆముసలాడికి శిక్ష అయిపోయిందంటే, బ్రహ్మహత్య నామెడకి చుట్టుకుంటుంది. నువ్వు అంటూ ఆకంటె వాళ్ళ యింట వొదిలేస్తే, నాకు యీచిక్కు లేకపోవునుగదా ?

శిష్యుడు—వెధవముండని గూబగవలేస్తుంటే కంటెగింటె జ్ఞాపకం వొస్తుందండి? చెయికరచిపెట్టెతీసి, మొహంమీద అంకించుకుని, చెంగున గోడగెంతాను. పజ్యాండు వొందలు మీరు పట్టాగా, నాకు పెళ్ళిలో పెట్టిన కంటే నేను తెచ్చానన్నా, తప్పు పట్టుతున్నారు? ఆకంటెఅయినా దక్కిందా? చూస్తూనేమధురవాణి లాక్కుంది.

కరట—నేను హాస్యగాణ్ణిగాని, యీఖూనీ గడబిడతో నాహాస్యమంతా అణగిపోయింది. గనక యిక హాస్యం మాను—నేను తీసుకున్న రూపాయలు లుబ్ధావధాన్లుకి యెప్పటికైనా పంపించడానికే తలచాను। అంతేగాని అపహరిద్దామని అనుకోలేదు. మధురవాణిని యెలాగైనా లయలేసి, కంటె యెరువు పుచ్చుకుని, ఆకంటె

యీరూపాయలూ, బంగీకట్టి జవుఘాన్లుకి పంపించేస్తే, కూనీ నిజంకాదని పోల్చుకుంటారు. నాకు యీ బ్రహ్మహత్యా తప్పిపోతుంది.

శిష్యుడు—మీ నేస్తులు సౌజన్యారావుపంతులుగారితో నిజం చెప్పెయ్యరాదా అండీ.

కరట—వెఱ్ఱి కుదిరింది. రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట.! వెనకటికి యెవడో పోలీసుతల్లి కూరగాయలు పుచ్చుకుంటే, జుల్మానా వేశాట్ట; సౌజన్యారావుపంతులు అలాటి వాడు. ఆయనతో మనం వున్నమాట చెప్పావంటే, ఆయన నిజం కోర్టులో చెప్పేస్తాడు. అప్పైని లుబ్ధావధానులు పీకవుర మనపీకకి తగులుకుంటుంది.

శిష్యుడు—"మన" అంటున్నారేవిటి?

కరట—మాట పొరపాటురా. రావప్పంతులు వూరికి వెళ్ళినమాట నిజవేఁనా?

శిష్యుడు—నిజవేఁ.

కరట—వాడికంట పడ్డావంటే—

శిష్యుడు—పడితే?

కరట—మరేంలేదు. మధురవాణిగాని కంటె మనకి యెరువు యివ్వడానికి వొప్పుకుంటే ఆంజనేయస్వామికి పదిశేర్లు నెయ్యి దీపారాధన చేస్తాను.

శిష్యుడు—కడుపులోనికి వెళ్ళవలసిన నెయ్యి కాల్చెయ్యడం నాకేమీఁ యిష్టం లేదు. అమృతగుండీ మొక్కుకోండి.

కరట—హాస్యంచాలించు బెడిసిగొడుతుంది.

(నిష్క్రమింతురు)

౬-వ స్థలము: మధురవాణిబసలో గది

[మధురవాణి కుర్చీమీద కూచుని యుండును. కరటకశాస్త్రుల్లు, శిష్యుడూ, ప్రవేశింతురు. మధురవాణి నిఁబడును.]

మధు—గురువుగారికి పదివేల దండాలు; శిష్యుడికొక చిన్నముద్దు. (శిష్యుని ముద్దు బెట్టుకొనును.)

కరట—నీపుణ్యం వుంటుంది. నాఅల్లుణ్ణి చెడగొట్టకు.

మధు—అల్లుడెవరు?

కరట—నాపిల్లని యితగాడికి యిచ్చి కన్యాదానం చేస్తాను.

మధు—జెయిలునుంచి వచ్చినతరవాత పెళ్ళా? లేక, పెళ్ళిచేసుకుని, మరీ మళ ప్రవేశవా?

శిష్యుడు—జయిలేవిఁటండోయి?

కరట—వొట్టినే హాస్యానికంటూంది.

మధు—పాపం ఆపసిపిల్లవాడికి ఉన్న నిజస్థితి చెప్పండి తనవాళ్ళని వెళ్ళి చూసైనా వస్తాడు.

శిష్యుడు—(కరటకశాస్త్రితో) కొంపముంచావుగో ?

మధు—ముంచడం అంటే ఆలాగా యిలాగానా?

కరట—నీపుణ్యంవుంటుంది హాస్యం చాలించు. లేకపోతే కుఱ్ఱవాళ్ళకి పెద్దలయందు భక్తి చెడుతుంది.

శిష్యుడు—నేనేం తప్పుచేశాను? గురువుగారు చెప్పినపనిచేశాను. అతప్పూవొప్పూ ఆయనందే.

మధు—యేపనేని చేసితిరో, నాకు తెలియదుగాని, మీయిద్దరికోసం హెడ్కనిస్టేబు గాలిస్తున్నాడు. దొరకగానే మఠప్రవేశం చేస్తాడట యీ మాటమట్టుకు నాకు రూఢిగా తెలుసును.

శిష్యు—యిదేనా మీరు నాకు చేస్తానన్న పెళ్ళి?

కరట—యేమైనా జట్టివస్తే, నీప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డువెయ్యనట్రా?

మధు—వొస్తే జట్టి గురుశిష్యులకు యిద్దరికీ వొక్కమారే వస్తుందిగాని, ఒకరికి రావడం ఒకరు అడ్డుపడడం అన్నమాట వుండబోదు. యెప్పుడైనా మీయిద్దరి ప్రాణాలకీ నేను కనికరించి, అడ్డుపడాలిగాని, మరియవడికి సాధ్యం కాదనుకుంటాను.

శిష్యు—మాగురువుగారి మాటకేం; ఆయన పెద్దవారు; యేవొచ్చినా సర్దుకోగలరు. నేను పాపం పుణ్యం యెరగని పసిపిల్లవాణ్ణి. నాప్రాణానికి నీప్రాణం అడ్డువేశావంటే కీర్తి వుండిపోతుంది.

మధు—నీగురువుని వొదిలేసి నాదగ్గిర శిష్యరికం చేస్తావా?

శిష్యు—యిదిగో-యీనిమిషం వొదిలేస్తాను. (బుగ్గలు గాలితో పూరించి పిడికిళ్ళతో తట్టిగురువుతో) మీనేస్తం యీవేళతో సరి మరి ఆడవేషం యీజన్మలో వెయ్యను.

మధు—నాటకంలో కూడా వెయ్యవా?

శిష్యు—మరి నాటకం గీటకం నాకొద్దు.

మధు—నాదగ్గిర శిష్యరికం అంటే యేవేం జెయ్యాలో తెలుసునా?

శిష్యు—నీళ్ళుతోడుతాను. వంటచేస్తాను. బట్టలుతుకుతాను. గాని బ్రాహ్మణ్ణిగదా కాళ్ళు పట్టమనవుగద.

మధు—(విరగబడి నవ్వి) యిదా నీగురువుదగ్గిర చేసే శిష్యరికం?

శిష్యు—మరిచిపోయినాను. చిడపొక్కులు కూడా గోకతాను.

మధు—(నవ్వి) వెంకా?

శిష్యు—యేనౌఖరీ చెయ్యమంటే ఆనౌఖరీ చేస్తాను.

మధు—నన్ను ముద్దెట్టుకొమ్మన్నప్పుడల్లా ముద్దెట్టుకోవాలి.

శిష్యు—ముద్దెట్టుకుంటాను.

కరట—వాడు కుఱ్ఱవాడు—వాణ్ణెందుకు చెడగొడతావు? ఆశిష్యరికం యేదో వాడి తరఫునా నాతరఫునా కూడా నేనే చేస్తాను. చాతనైతే చక్రం అడ్డాయి.

మధు—"గురువూ శిష్యుడాయె. శిష్యుడూ గురువాయె"

మీరు శిష్యుడు కావాలంటే యీస్కూలు జీతం యిచ్చుకోవాలి.

కరట—పిల్లికి చలగాటం; యెలక్కి ప్రాణపోకటా; !

మధు—మీరా యెలక?

కరట—అవును.

మధు—మీరు యెలక కారు. పందికొక్కులు. మీశిష్యుడు యెలక.

కరట—పోనీ—వాణ్ణయినా కాపాడు.

మధు—అదే ఆలోచిస్తున్నాను.

కరట—బుద్ధీ బుద్ధీ కలిస్తే రాపాడుతుంది. నీఆలోచన యేదో కొంచెం చెబితివట్టాయనా నాఆలోచన కూడా చెబుతాను. కలబోసుకుందాం.

మధు—మీఆలోచన ముందు చెప్పండి.

కరట—మరేమీలేదు. నేపుచ్చుకున్న పజ్యెండువొందలరూపాయలనోట్లూ, ఆకంటూ, పోస్టుద్వారా భీమాచేసి గుంటూరు కాన్సుల్లుపేరట లుబ్ధావధాన్లుకి పంపిస్తాను. దాంతోటి కానీకేసు నిజంకాదని సౌజన్యారావు పంతులుగారు పోల్చుకుంటారు. ఆపైని దైవాధీనం!

మధు—మీకు కంటె యెలా వొస్తుంది?

కరట—నువ్వు అనుగ్రహిస్తేను.

మధు—(ముక్కుమీద వేలువుంచుకుని) చిత్రం! బ్రాహ్మలు యంతకైనా తగుదురు.

కరట—యేమిఁ అలా అంటున్నావు?

మధు—నాకంటె తిరిగీ నేను కళ్ళచూడడం యెలాగ?

కరట—సౌజన్యారావు పంతులుగారు నీవస్తువ నీకు యిచ్చేస్తారు. ఆయన బహు న్యాయమైన మనిషి.

మధు—అంత మంచివాడా?

కరట—అందులకు సందేహావేవిఁటి?

మధు—యెంత మంచివాడు?

కరట—అంత మంచిమనిషి మరి లోకంలో లేడు.

మధు—ఆయన్ని నాకు చూడాలనుంది. తీసికెళ్తారా?

కరట—నా ఆబోరుంటుందా? ఆయన సానివాళ్ళని చూడరు.

మధు—అంటే నాచ్చి కాబోలు?

కరట—యింగిలీషు చదువుకున్నవాళ్ళకి కొందరికి పట్టుకుంది యీచాదస్తం! ఐనా అందులోనూ దేశకాలాలనుబట్టి రకరకాలు లేకపోవడంలేదు.

మధు—సౌజన్యారావుపంతులుగారిది యేరకం? గిరీశంగారిది యేరకం?

కరట—ఏమి సాపత్న్యం తెచ్చావు? కుక్కకీ గంగిగోవుకూ యెంతవారో, వాడికీ ఆయనకు అంతవార, సౌజన్యారావు పంతులుగారు కర్మణా, మనసా, వాచా, యాంటీనాచి "వేశ్య" అనేమాట, యెవరి ఆయనయెదట పలికితే వొట్టాయనా, "అసందర్భం" అంటారు. ఆయనలాంటి అచ్ఛాణీలు అరుదు. మిగిలినవారు యధాశక్తి యాంటీనాచులు, ఫోజు ఫౌజంతా, మాటల్లో మహావీరులే. అందులో గిరీశం అగ్రగణ్యుడు. కొందరు బంట్లు పగలు యాంటీనాచి, రాత్రి ప్రోనాచి, కొందరు ఉన్నవూళ్ళో యాంటీనాచి, పరాయివూళ్ళో ప్రోనాచి; కొందరు శరీర దారుఢ్యం ఉన్నంతకాలం ప్రోనాచి, శరీరంచెడ్డ తరవాత యాంటీనాచి; కొందరు బ్రతికిఉన్నంతకాలం ప్రోనాచి; చచ్చిపోయిన తరవాత యాంటీనాచి; కొందరు అదృష్టవంతులు చచ్చినతరవాత కూడా ప్రోనాచే అనగా యజ్ఞంచేసి పరలోకంలో భోగాలికి టిక్కట్లు కొనుక్కుంటారు; నాబోటి అల్ప ప్రజ్ఞులవాళ్ళు లభ్యం కానప్పుడల్లా యాంటీనాచే.

మధు—మీయోగ్యత చెప్పేదేమిటి! గాని, హెడ్డుగారిమాటలు చూస్తే, సౌజన్యారావుపంతులుగారు లుబ్ధావుధాన్లుగారిని కాపాడడానికి, విశ్వప్రయత్నం చేస్తూ వున్నట్టు కనబడుతుంది. యేమి కారణమో?

కరట—చాపలు యీదడానికి, పిట్టలు యెగరడానికి, యేంకారణమో అదే కారణం.

మధు—పరోపకారం ఆయనకు సహజగుణమనా?

కరట—కాకేమి?

మధు—మీరెందుకు కొంచం ఆయీదడం, యెగరడం నేర్చుకోకూడదు.

కరట—నీమాట అర్థంకాదు.

మధు—యీ కేసులో నిజమేదో సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి మీరు కూడా - కొంచం లోకోపకారం చెయ్యరాదా?

కరటక—మామంచి సలహా చెప్పావు! తప్పించుకుపోవడం ధర్మమా? "స్వయం తీర్ణః పరాం స్తారయతి" అన్నారు. నిజం చెప్పితే పంతులు యేమంటాడో నీకు తెలుసునా? "శాస్తుల్లు గారూ మీరు నేరం చేశారు. నేనేమి చెయ్యగలను? మిమ్మల్ని గురించి నాకు చాలా విచారంగా వున్నది." అని వగుస్తూ, పోలీసువాళ్లతో చెప్పి, జెయిలు లోకి పంపు చేస్తాడు. జైయిలునుంచి తిరిగి వచ్చిందాకా మాత్రం నెలకో పాతికో, పరకో కనికరించి నాభార్యకు యిస్తూవుంటాడు. అలాంటి ప్రమాదం లేకుండా కార్యానుకూలం కావడంకోసమే యీ యెత్తు యెత్తాను.

మధుర—సరే. సౌజన్యారావు పంతులుగారు మంచివారు గనక ఆయన దాకా వస్తే నా కంటె నాకు యిప్పించేస్తారు గాని, బుద్ధావధాన్లు అరుగాపాయలూ, కంటా, పెట్లో పెట్టుకుని ముంగిలా మాట్లాడకుండా వూరుకుంటేనో?

కరటక—దానిఖరీదు నేనిచ్చుకుంటాను.

మధు—తమరు ఒకవేళ మఠంలో ప్రవేశిస్తే మరి నాకు కంటెఖరీదు యిచ్చేవారెవరు? అందుచేత ఆకంటె నాకు తిరిగివచ్చేవరకూ మీశిష్యుణ్ణి నాదగ్గిర తాకట్టువుంచండి.

కరటక—అలాగనే.

శిష్యుడు—మీసొమ్మేంబోయింది. నాపెళ్ళో?

కరటక—నాలికా తాటిపట్టెరా?

శిష్యుడు—మీరోవేళ — జయిల్లోకి వెళితే—

మధు—గురువుకు తగిన శిష్యుడివేదువు!

కరటక—అంత ఉపద్రవం వొస్తే, నీపెళ్ళిమాటట నాపెళ్ళాంతో యరేంజిమెంటు చేసి మరీ వెళతాను.

శిష్యుడు—యేమో! ఘోరమైన ప్రమాణం చేశారుగదా?

కరటక—మధురవాణీ కొంచం శ్రమచేసి కంటె తేవా?

మధు—యేమొచ్చింది తొందర?

కరటక—పెద్దగాని, రామప్పంతులుగాని, వొచ్చాడంటే నాకొంప మునుగుతుంది.

మధు—మునిగితే తేలుస్తాను.

కరటక—అంత చాకచక్యం నీకు లేదని కాదు.

[మధురవాణి లోనికి వెళ్ళును]

కరటక—అది చెప్పిందల్లా చెయ్యాలి, కొంచం పై ఒచ్చేది కాని, మరీ నడుస్తూ వుండు. యేదైనా ఉంటే, నాచెవిని పడేస్తూండు.

శిష్యుడు—యివరిదగ్గిర వున్నప్పుడు వారు చెప్పిందల్లా చెయ్యడవేఁ, నానిర్ణయం. మీరు యేంపైకాని, నా చేత ఆడవేషం వేయించి పెళ్ళిచేశారో?

కరట—ప్రమాదోధీమతామపి, యెంతటివాడికైనా ఒకప్పుడు కాలు జారుతుందిరా?

[మధురవాణి కంటె పట్టుకు ప్రవేశించి]

మధు—తాకట్టువస్తువ తప్పించుకు పారిపోతేనో? కుక్కా, నక్కా కాదుగదా? గొలుసులు వేసి కట్టడానికి?

కరట—నీవలల్లోపడ్డప్రాణి మరి తప్పించుకు పారిపోవడం యెలాగ? వానికి వున్న పటుత్వం యేవుక్కుగొలుసులకూ ఉండదు.

మధు—వలలో మత్స్యపుచిప్పలు పడితే లాభంగాని, నత్తగుల్లలు పడితే మోతచేటు.

కరట—యంతసేపూ డబ్బూ, డబ్బేనా? స్నేహం వలపూ అనేవి వుంటాయా?

మధు—స్నేహం మీలాటివారిచోట; అందుచేతనే కష్టపడి ఆర్జించినకంటె మీపాలు చేస్తున్నాను. మాతల్లి చూస్తే భవిష్యం వుంచునా? యిక వలపో? బతుకనేది వుంటే, వలపువస్నె తెస్తుంది. అంగడివాడికి మిఠాయిమీద ఆశా, సానిదానికి వలపూ, మనస్సులోనే మణగాలి; కొద్దికాలంవుండే యవ్వనాన్ని జీవనాధారంగా చేసుకున్న మాకులానికి వలపు ఒక్కచోటే.

కరట—యక్కడో?

మధు—బంగారంమీద శృంగారం వస్నె చెడినదగ్గిరనుంచీ, బంగారంగదా తేటుతేవాలి? ఆబంగారం మీకు ధారపోస్తూవున్నప్పుడు నాస్నేహం యెన్న నేల?

కరట—నీస్నేహం చెప్పేదేవిఁటి! నీయౌవ్వనం, నీశృంగారం దేవతాస్త్రీలకువలె శాశ్వతంగా వుంటాయి.

మధు—మాతల్లి ధర్మవాఁ అని, ఆమె నా చెవిలో గూడుకట్టుకుని బుద్ధులు చెప్పబట్టిగాని, లేకుంటే మీలాంటి విద్వాంసులయిచ్చకాలకి మైమరచి, యీపాటివూళ్ళో సానులవలె చెడివుండనా?

కరట—మీతల్లి అనగా యెంత బుద్ధివంతురాలు! దాని తరిఫీదుచేతనే నువ్వు విద్యాసౌందర్యాలు రెండూ దోహదం చేసి పెంచుతున్నావు?

మధు—అంతకన్న కాపుమనిషినైపుట్టి, మొగుడిపొలంలో వంగమొక్కలకూ, మిరపమొక్కలకూ దోహదంచేస్తే, యావజ్జీవం కాపాడే తనవాళ్ళన్నవాళ్ళు వుందురేమో?

కరట—యేమి చిన్నమాట అన్నావు! మధురవాణి అంటూ ఒక వేశ్యాశిఖామణి యీకళింగ రాజ్యంలో వుండకపోతే, భగవంతుడి సృష్టికి యంతలోపం వచ్చివుండును?

మధు—సృష్టికి లోపం వచ్చినా రాకపోయినా, యిప్పటిచిక్కులలో మీకు బుద్ధికి కించిత్ లోపం వచ్చివుంటును.

కరట—మమ్మల్ని తేల్చడానికి నీఆలోచన యేదో కొంచెం చెప్పావుకావుగదా?

మధు—నన్ను సౌజన్యారావు పంతులు గారి దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళడానికి వొప్పారు కాదుగదా?

కరట—ఆయన నిన్నూ, నన్నూ యింట్లోంచి కఱ్ఱపుచ్చుకు తరుముతారు.

మధు—కోపిష్టా?

కరట—ఆయనకి కోపమన్నమాటే లేదు.

మధు—అయితే భయమేల?

కరట—చెడ్డవారివల్ల చెప్పుదెబ్బలు తినవచ్చును గాని, మంచివారివల్ల మాటకాయడం కష్టం.

మధు—కొత్తసంగతి వకటి యీనాటికి నాకు తెలిసినది. సృష్టికల్లా వన్నె తెచ్చిన మధురవాణి అనే వేశ్యాశిఖామణి గిరీశంగారివంటి కుక్కలపాత్రుకే తగివున్నది. గాని, సౌజన్యారావుపంతులు గారివంటి సత్పురుషులను చూడడమునకైనా అర్హత కలిగివుండలేదు. గిరీశంగారు దానియింట అడుగుబెట్టగానే మీచెల్లెలు గారియింట అడుగుపెట్టడానికి ఆయనకు యోగ్యత తప్పిందని మీనిర్ణయం. తమలాంటి పండితోత్తములు మాత్రం కార్యావసరం కలిగినప్పుడు వూరూవాడా వెతికి, మధురవాణిదగ్గర లాచారీపడవచ్చును. అయితే డిప్టీకలక్టరు కుక్కేనా?

కరట—లంచం తినడుగాని, ఆయనకు స్త్రీవ్యసనం కద్దు. పెద్ద ఉద్యోగస్థుడు గనక, సీమకుక్క అని అందాం. ఆయన్ని గాని వలలో వేశేవా యేమిటి?

మధు—వేస్తే?

కరట—బతికానన్నమాట! ఆయనసాయం ఉంటే, కేసు మంచులా విడిపోతుంది. తెలిసింది. యిదా నువు చేసిన ఆలోచన? యెంత గొప్పదానివి!

మధు—ఆయన నాయుడుచేత రాయబారాలు పంపుతున్నారు.

కరట—వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, యింకా ఆలోచిస్తావేమిటి? నీఅదృష్టం నా అదృష్టం యేమని చెప్పను!

మధు—వెళ్ళతలుచుకోలేదు.

కరట—చంపిపోతివే! ఆయన ఒక్కడే మమ్మల్ని కాపాడగలిగినవాడు.

మధు—యిటుపైని ఊరకుక్కలనూ, సీమకుక్కలనూ దూరంగా వుంచడానికి ఆలోచిస్తున్నాను.

కరట—ఆయనని హాస్యానికి సీమకుక్క అని అన్నానుగాని, ఎంత రసికుడనుకున్నావు? చేతికి యెముకలేదే! హెడ్డుకనిస్టీబుపాటి చేశాడుకాడా?

మధు—పట్నం వొదిలి పల్లెటూరు రాగానే, మీదృష్టిలో, పలుచనైతినో? పొద్దును నౌఖరులా తిప్పుకున్నాను గాని అధికం లేదే. ఆనాలుగురోజులూ సర్కారుకొలువు మాని అతడు నాకొలువు చేశాడు. ఆతడిసాయం లేకపోతే, మీరు ఆఊరిపొలిమేర దాటుదురా? యీదాసరి దాటునా? లోకంఅంతా యేమి స్వప్రయోజనపరులూ

కరట—అపరాధం, అపరాధం! కలక్టరుని చూడనంటే మనన్ను చివుక్కుమని అలా అన్నాను. నువ్వు ఆ గ్రామం గ్రామం సమూలం రాణీలాగ యేలడం నేను యీ కళ్ళతో చూడలేదా?

మధు—నేను కలక్టరుని చూడనంటే, మీమనన్సు చివుక్కుమనడం యెట్టిది? యేమి చిత్రం! సౌజన్యారావుపంతులుగారు యీమాట వింటే సంతోషిస్తారుకాబోలు?

కరట—పీక వుత్తరిస్తారు.

మధు—ఆదేదో చూస్తాను.

కరట—బ్రహ్మహత్య కట్టుకుంటావా యేమిటి?

మధు—ఆహా! యేమి బ్రాహ్మలూ!—అయినా పోలిశెట్టి చెప్పినట్టు, యెంత చెడ్డా బ్రాహ్మలుగదా? యిందండి; (కంటె యిచ్చును.) తిలోదకాలేనా?

కరట—యెంతమాట! పువ్వులలో పెట్టి మళ్ళీ రాదా? నీయెదట అనవలసినమాట కాదు. నీలాంటి మనిషి మరిలేదు. కించిత్ తిక్క లేకుంటేనా!

మధు—ఆతిక్కేగదా యిప్పుడు మీకు ఉపచరిస్తూంది?

కరట—యేం ఉపచరించడం? చంపేశావు! ఆడిప్టీకలక్టర్ని ఒక్కమాటుచూసి యీ బీదప్రాణిని కాపాడితే—

మధు—చాలించండి. యిక విజయం చెయ్యండి. (వెళ్ళిపొమ్మని చేతితో సొజ్ఞ చేయును. కరటకశాస్త్రుల్లు, శిష్యుడు నిష్క్రమించుచుండగా) శాస్త్రుల్లుగారూ!

[కరటకశాస్త్రుల్లు తిరిగి ప్రవేశించును]

మధు—మీపిల్లని మహేశానికి యిస్తారా?

కరట—యిస్తాను.

మధు—అయితే నాకో ఖరారు చేస్తారా?

కరట—చేస్తాను.

మధు—యిక ఆతణ్ణి నాటకాలాడించీ, ముండలిళ్ళకి తిప్పీ చెడగొట్టకండి.

కరట—యిటుపైని చెడగొట్టను-నాకు మాత్రం అక్కర్లేదా?? (పొడుం పీల్చి) నీది గురూపదేశం మధురవాణీ।

మధు—బ్రాహ్మలలో ఉపదేశంలావుఁ, ఆచరణ తక్కువా, ఖరారేనా?

కరట—ఖరారే.

మధు—బ్రాహ్మలు కాగానే, దేవుఁడికంట్లో బుగ్గిపొయ్యలేరు అనుకుంటాను.

కరట—చీవాట్లకి దిగావేవిఁటి?

మధు—చిత్రగుప్తుడికి లంచం యివ్వగలరా? అతడిదగ్గిరికి మధురవాణిని పంపి, చేసిన పాపాలు అన్నీ తుడుపుపెట్టించడానికివీలువుండదు గాబోలు?

కరట—మధురవాణీ! పనివకటుంది. మరిచిపోయినాను_వెళ్ళి రేపు మళ్ళీ వస్తాను.

మధు—(నవ్వు చేత కుర్చీమీద విరగబడి, తరవాత నవ్వు సమాళించుకొని) ఒక్క నిమిషం ఆగండి. శిష్యుడా! (శిష్యుడు ప్రవేశించును) యేదీ వాడు నువ్వు రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో, రామప్పంతులు యింటిబైటా, నేనూ, మీనాక్షమ్మ తలుపు యివతలా అవతలా ఖణాయించిఁరడగా తెల్లవారఝావుఁన నిశ్శబ్దంగా ఆకాశవాణిలా పాడిన చిలకపాటపాడి సీమావఁగారికి బుద్ధిచెప్పు. శివమూలంగా ఒక ముసలిబ్రాహ్మడికి ముప్పువస్తావుఁంటే తమశరీరం దాచుకుంటున్నారు.

శిష్యుడు—(పాడును) యెట్టినిముక్కగలది రామచిలుక। దాని

మధు—(బెత్తముతో కొట్టబోయినట్టు నటించి) చెప్పినపని, చెయ్యకపోతే జయిలు సిద్ధం.

(శిష్యుడు—"యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా" అనుపాట పాడును. రెండు చరణములు పాడినతరువాత.)

కరట—అతిజరూరు పనివుంది మధురవాణీ మరోమాటువస్తాను. (నిష్క్రమించుచూ) తలవాయగొట్టింది. తలవెంట్రుకలు లాపయినాయి - మనసు కొంచం మళ్ళించుకుందాం.

౭-వ స్థలము: సౌజన్యారావుగారియింట్లో కచేరీగది.

[సౌజన్యారావు పంతులుగారు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశింతురు]

సౌజ—ఇక మిమ్మల్ని జయించినవాడు లేడు. పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం శిష్టాచారం అంటారండీ?

అగ్ని—ఆహా మామేనత్తల్ని అందరినీ కూడా అమ్మారండి. వాళ్ళంతా పునిస్త్రీ చావే చచ్చారు. మాతండ్రి మేనత్తల్నికూడా అమ్మడవేఁ జరిగిందను. యిప్పుడు

యీ వెధవ యింగిలీషు చదువుకుంచి ఆవకీలు వెధవ దాన్ని లేవదీసుకు పోయినాడు గాని, వైధవ్యం అనుభవించిన వాళ్ళంతా పూర్వకాలంలో యెంత ప్రతిష్ఠగా బతికారు?

సౌజ—పసిపిల్లల్ని కాలంగడిచినవాళ్ళకి పెళ్ళిచేస్తే వైధవ్యం రాక తప్పుతుందా? నిలపాదిచేసి కొంచెం యోచించండి.

అగ్ని—ప్రారబ్ధం చాలకపోతే ప్రతివాళ్ళకి వస్తుందండి. చిన్నవాళ్ళకిచ్చినా పెద్ద వాళ్ళకిచ్చినా, రాసినరాత యెవడైనా తప్పించగలడా?

సౌజ—మీరు చదువుకున్నవారుగదా, ప్రారబ్ధమని పురుషప్రయత్నం యేవ్యవహారంలో మానేశారు? కేసు, "విధికృతం; యలావుంటే అలా అవుతుం" దని వకీల్ని పెట్టటం మానేశారా? కన్యలని అమ్ముకోవడం శాస్త్రదూష్యం కాదా? డబ్బుకి లోభించి పిల్లల్ని ముసలవాళ్ళకి కట్టబెట్టి విధికృతం అవడం న్యాయమేనా? శలవియ్యండి.

అగ్ని—యిప్పుడు మీలౌక్యుల్లో వెయ్యేసీ, రెండేసివేలు, వరకట్నాలు పుచ్చుకుంటున్నారు కాదండీ? గిరీశంగారు చెప్పినట్లు—వాడి పిండం పిల్లలికి పెట్టా!— మీలో ఆడపిల్లలికి యిన్నితులాలు బంగారం పెట్టాలి యిన్నితులాలు వెండిపెట్టాలి అని నిర్ణయించుకోవడంలేదా? అదిమాత్రం కాదేం కన్యాశుల్కం?

సౌజ—అలాచెయ్యడం నేను మంచిదన్నానాయేమిటండి? "గిరీశంగారు చెప్పినట్టు" అని అన్నారేమిటి?

అగ్ని—ఆ వెధవపేరు నాయెదట చెప్పకండి.

సౌజ—కానీండి గాని_మీ రెండోపిల్లకి తగినవరుణ్ణిచూచి పెళ్ళిచెయ్యండి. యేం సుఖ పడుతుందని ముసలివాళ్ళకి యివ్వడం? శలవియ్యండి.

అగ్ని—అదంతా మీకెందుకయ్యా? ఓహో యిందుకా నన్ను పిలిపించారు? మీ గృహకృత్యాలవూసుకి నేవొచ్చానా యేమిటి? నాగృహకృత్యాలవూసు మీ కెందుకూ?

సౌజ—తొందరపడకండి అవుధానులుగారూ, దూరం ఆలోచించండి. మీకడుపున బుట్టినపిల్లయొక్క సౌఖ్యం ఆలోచించి సలహా చెప్పానుగాని నాస్వలాభం ఆలోచించి చెప్పలేదుగదా పెద్దపిల్లకి సంభవించినఅవస్థ మీకళ్ళతో చూడనేచూశారు యికనైనా వృద్ధులకు పిల్లని కట్టబెట్టడపు ప్రయత్నం చాలించండి.

అగ్ని—నాపిల్ల భారం అంతా మీదైనట్లు మాట్లాడుతున్నారేమిటి? ఆసంత మీ కెందుకూ?

సౌజ—నన్ను తమ స్నేహవర్గంలో చేర్చుకోండి_ పరాయివాణ్ణిగా భావించకండి_ దయచేసి నాలహా వినండి_మర్యాదగలయింట పుట్టిన బుద్ధివంతుడగు కుఱ్ఱవాణ్ణి

చూసి మీ చిన్నపిల్లని పెళ్ళిచెయ్యండి. యిక పెద్దపిల్లమాట-ఆమెకు వితంతువుల మఠంలో - సంఘసంస్కారిసభవారు విద్యాబుద్ధులు చెప్పించుతారు మీకడుపున పుట్టినందుకు యెక్కడనయినా ఆమె సుఖంగా ఉండడం గదా తండ్రైనవారు కోరవలసినది. ఆమెతాలూకు కొంత ఆస్తి తమవద్ద ఉన్నది. మహాన్నహితులున్నూ శ్రీపునర్వివాహసభాకార్యాధ్యక్షులున్నూ అయిన రామయ్యపంతులుగారు నా పేర వ్రాసినారు. ఆఆస్తి చిక్కులుపెట్టక, తాము ఆపిల్లకి పంపించి వెయ్యడం మంచిది.

అగ్ని — యేమిటీ ముండా యేడుపుసంత; వాడెవరు? వీడెవరు? మీరెవరు? ఆడె పఃర్తి? నాపిల్లేమిటి? పకీరుముండ! రేపు యింటికి వెళుతూనే ఘటశ్రాద్ధం పెట్టేస్తాను.

సౌజ — యిప్పటి ఆగ్రహంమీద మీరు అలా శలవిచ్చినా, నిడివిమీద మీకే కనికరం పుడుతుంది. ఇప్పట్లోనే కనికరిస్తే కొంత మీకు నేను ఉపకారం చెయ్యగలను.

అగ్ని — కనికరం గాకేం; కడుపులో యేడుస్తున్నానుకానూ? ఆస్తీ గిస్తీ యిమ్మంటే మాత్రం యిచ్చేవాణ్ణికాను. ఆవెధవని పెళ్ళిచేసుకోకుండా యిల్లు జేరితే, యింట్లో బెట్టుకుంటాను. అంతే.

సౌజ — అది మరి జరగదు.

అగ్ని — యిది అంతకన్నా జరగదు.

సౌజ — ఆమెఆస్తి మీరు యిచ్చివెయ్యకపోతే దావాపడుతుంది నిష్కారణంఖర్చులు తగులుతవి.

అగ్ని — నేను అగ్రహారపుచెయ్యిని-దావాగీవా అని బెదిరించితే భయపడేవాణ్ణికాను.

సౌజ — నామాటవిని ఆస్తి యిచ్చివేసి గిరీశంగారిమీద గ్రంథంచెయ్యడపుప్రయత్నము మానుకుంటే, లుబ్ధావధాన్లుగారు మీమీద తెచ్చినకేసు తీయించివేస్తాను. మీపిల్ల దయాదాక్షిణ్యాలు లేకపోతే, స్వలాభమైనా ఆలోచించుకోండి.

అగ్ని — వెధవముండని లేవదీసుకపోయిన పకీరు వెధవపక్షం మాట్లాడుతావు. యేమిం పెద్దమనిషివయ్యా? నేనా కేసు వొదులుకుంటాను? ఆవెధవగానీ కంటికి కనబడితే ఖూనీచేస్తాను. పెద్దప్లీడరు ప్రత్యుత్థానంచేసి పిలిచాడంటే కేసుల్లో యేమిం సలహో చెబుతాడో అని భ్రమపడ్డాను. వెధవముండలికి పెళ్ళిచేయడపుపోయీకాలం పట్టుకుండేమిం, పెద్దవాళ్ళకి కూడాను?

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారితరఫున మీమీద గ్రంథం నేనడిపించవలసి ఉంటుంది. మీకు వృథాగా డబ్బు తట్టుబడీ, శిక్షా, తూణతా కూడా సంభవిస్తాయిగదా అని ఇంత దూరం చెప్పాను. మంచికి మీరు మనుష్యులైనట్టు కనపడరు గనక నాసాయశక్తులా పనిచేసి మీకు గట్టి శిక్ష అయేటట్టు గ్రంథం నడిపిస్తాను. పిల్ల దాని ఆస్తివిషయమయి దావా కూడా నేనే పడేస్తాను.

అగ్ని—నీయింట కోడి కాల్చా!

సౌజ—మీరు యేమన్నా, నాకు కోపం లేదు. యింటికి వెళ్ళి ఆలోచించుకొని, నా సహాయం కావలసివుంటే తిరిగీ రండి.

అగ్నిహోత్రావధాన్లు (నిష్క్రమించుతూ తనలో) వీడికి వెఱ్ఱిగాబోలు!

(తెర దించవలెను)

ఓన్లీడాటర్

రచయిత: కోపల్లి వేంకటరమణారావుగారు

బాలవితంతూద్వాహ విప్లవాన్ని లేవదీసి తెలుగుదేశానికంతా వీరేశలింగంగారాంధ్రావనికి నగరాదిత్య మనదగిన రాజమహేంద్రవరంలో ప్రథమ వితంతూద్వాహం జరిపించి వారి మానప్రాణధనాలను ధారవోసి ధన్యులైనారు. అప్పటికీ గోపాలరావువంటి మూఢాత్ములుండి కన్నకూతుళ్ళను కట్టెళ్ళు పెడుతూనే ఉన్నారు. ఓన్లీడాటరయిన తన కూతురు సుందరమెంత ప్రాధేయపడినా సంఘపిశాచానికి భయపడి గోపాలరావు ద్వితీయం చెయ్యకపోతే గానవిద్యాభ్యాసనెపంబున ఓసంగీతంమాష్టర్ని తెప్పించుకొని గానకళకు మాఱుగా కామకళాభ్యాసం మొదలెట్టింది. ఈనాటకంలో ధనికుల యిండ్లలో చనవుగా సంచరించే దాసీల దారుణచర్యలు—యీయివార బ్రాహ్మణుని దుర్నడతలు, బాలవితంతువులకు మళ్ళీ పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యకపోతే కలుగే అగచాట్లూ కళ్ళకు కట్టినట్లుగా చిత్రింపబడి సంఘదురాచారమనే మబ్బుదొంతరను విడగొట్టే ఝంఝామారుతం చెలరేగించారు. నీకు ఓన్లీ డాటరున్నా డబుల్-ట్రిబుల్-ఫోరుఫోల్డు డాటర్సున్నా, పిల్లలేకపోయినా, ఆడపిల్లలు గలవాడవైనా ఓన్లీడాటరు నీయింట్లో ఉండవలసిందే.

వెల రు 1—0—0

కన్యాశుల్కము — సప్తమాంకము

౧-వ స్థలము: విశాఖపట్నంలో వీధి.

[బైరాగీ, వెనక పదిమంది శూద్రులూ ప్రవేశింతురు]

రామన్న—యెక్కణ్ణుంచి యిజయం సేస్తున్నారు గురూ?

బైరాగి—కాశీనుంచిరా.

రామ—యెన్నాళ్లైంది గురూ?

బైరాగి—ప్రాతఃకాలం గంగసేవించి బయల్దేరాము రా.

బుచ్చన్న—యోగులికి సిద్ధులుండవు గావా? యీయన్నేం రా, ఉప్పాకలోనూ, సింహాచలంలోనూ మొన్న శివరాత్రికి ఒక్కమారే అగుపడ్డాను.

లక్ష్మన్న—తెల్లోడు తీగిట పాయేసినాడు కాదా? నిమేటికి ఉత్తరం దేశదేశాలకి యెల్లదా?

బైరాగి—పామరులు! పామరులు!

రామ—ఊరుకోన్సి-నీకేటెరిక-యెత్తినాకొడక.

బైరాగి—యీవూళ్లో తీర్థపురేవున రెండుమైళ్ళలోపబురున ధర్మరాజువారు ప్రతిష్ఠ చేసిన శివాలయం, కంచుదేవాలయం ఒకటిఉన్నది. రాత్రి ఆదేవుణ్ణి సేవించుకుని; రేపు రామేశ్వరం వెళ్ళిపోతాం. సదావృత్తి యెక్కడ దొరుకుతుంది?

రామ—యీవూళ్లో మఠం లేదు గురూ. మేవంతుండగ తమకి లోపవేఁటి గురూ? కాశీకబుర్లేటి గురూ?

బైరాగి—నాలుగు రోజులకిందట విశ్వేశ్వరుడి కోవిలలో ఒక బంగారపురేకు ఆకాశంమీంచి పడ్డది. దానిమీద వ్రాసినలిపి బ్రాహ్మలికి బోధ అయిందికాదు. మేం చిత్తగించాం. సిద్ధులభాషని దానిమీద బంగారం చేసే యోగం వకటి కలకాలం బతికే యోగం వకటి వ్రాసిఉన్నాయి.

రామ—యేవాఁచ్చెర్యెం! గురూ భోజనం యేఁవారగిస్తారు?

బైరాగి—పాలూ, పంచదారా, అరటిఫలములూ, యీప్రకారం ఒకపక్షం ఫలహారం చేస్తాము. మరి పదిహేను రోజులు వాయుభక్షణ చేస్తాము.

రామ—ఒక్కమిట్టకాయలో సిలారం జాగర్త చేస్తాం గురూ. మారాంమందిరానికి దయసెయ్యాలి.

బైరాగి—పస. యీవూరి వింతలేవిఁటి?

లచ్చన్న—యేటిలేవ్—రామచంద్రపురం అగ్రారంలో ముసలబావనోడు అల్లి చంపేసినాట్ట. ఆడికీ దొంగ సాచ్చీకం పలికి నోళ్ళకీ తాసీలుగోరికీ సిచ్చెపోతాదిట?

బైరాగి—యీవూరు పాపంతో నిండివున్నట్టు కనపడుతూంది. యీవూళ్ళో మేము నిలవము.

రామ—లచ్చ్భవుఁడు వెఱ్ఱోఁడు గురూ. ఆడిమాట నమ్మకండి. మీరెళ్ళిపోతే మాలాటోళ్ళు తరించడం యలాగ్గురూ? అల్లీ వూరోళ్ళు కారు.

బుచ్చన్న—ఆవూరిదుకాణదారుగారు అదుగో వొస్తున్నారు.

బైరాగి—యీవూళ్ళో తాగడం లావుగా ఉన్నట్టు కనపడుతుంది. మేము తాగుబోతులతో మాట్లాడం. ఆదుకాణదారు వచ్చేలోగా యీసందులోకి మళ్ళిపోదాం రండి. (దుకాణదారు పరుగునవచ్చి కలిసి బైరాగి మొలలో చెయివేసి పట్టుకొనును.)

దుకా—రూపాయలు కక్కి మరీ కదలాలి!

బైరాగి—యేమిటీ చాళకం, వీడు తప్పతాగి పేలుతున్నాడు — నేను మొదటే చెప్పలేదా యీవూరి సంగతి అంతా పాపంతో నిండివుంది! వేమన్న యేమన్నాడు?

"తాగుబోతుతోడ తగదెందు నేస్తంబు"

రామ—(దుకాణదారునితో) భాయీ! మీకేటే, మతోయిందా? గురువుగారికి దణ్ణవెట్టి లెంపలోయించుకోండి.

దుకా—గురువూలేదు గుట్రాలేదు. వూరుకొస్సి యీడెక్కడ గురువు? నాదుకాణంలో సారాఅంతా చెడతాగి డబ్బియ్యకుండా రొగేసినాడు.

రామ—నీకు మతోయిందా భాయి? ఆరేటి మీదుకాణంలో తాగడవేఁటి. కాశీనించి యిప్పుడే ఒచ్చినారుగదా?

దుకా—ఆకాశం బొక్కచేసుకుని వొచ్చాడుకాదూ? (బైరాగితో) డబ్బిచ్చి మరీ కదులు.

బైరాగి—మావంటి సాధులతో నీకు వాదెందుకు అబ్బీ? యెవర్ని చూసి మేమనుకున్నావో! మమ్మల్ని పోలిన దాసరివాడొకడు, బైరాగివేషం వేసుకుని యీదేశంలో తిరుగుతున్నాడు. కిందటిమాటు మేం దేశసంచారం చేసినప్పుడు చూసి చీవాట్లు పెట్టాం. నీకు డబ్బుమీద అంత కాపీనం ఉంటే తులం రాగి తెచ్చుకో బంగారం చేసియిస్తాం. సంగోరు ధర్మఖర్చుచేసి సంగోరు తిను లేకుంటే తల పగిలిపోతుంది.

రామ—యేం యెత్తేసుండాపని చేసినారు భాయీ; బంగారం చేసేసిద్ధులికి డబ్బు లచ్చుంటోయి! ఆరికాళ్ళమీనపడి అలక తీరుసుకోండి.
దుకా—వుండొస్సి - యేడిసినట్టేవుంది. నీసొమ్మేంపోయింది?

[హెడ్‌కనిస్టేబు ప్రవేశించును]

హెడ్—యేమఁడోయి గురోజీ! మీరు దొరకడం నాను దేవుఁడు దొరికినట్టుంది. ఇక బతికాను. మీతో కొన్ని జరూరుసంగతులు మాట్లాడాలి, రండి.
బైరాగి—భాయీ! మీరు వెనక్కుండండి. (దుకాణదారు తప్ప తక్కినవారు దూరముగా వెళ్ళుదురు)
దుకా—నాడబ్బిచ్చి మరీ మాట్లాడండి.
బైరాగి—నలుగురిలోనూ మర్యాదతియ్యడం‌ధర్మవేఁనాతిమ్మడా? యోగరహస్యాలు పామరులదగ్గిరా వెల్లడిచెయ్యడం?
దుకా—డబ్బు యొగ్గ్యపురోగం నాదగ్గిర పారదు. రహస్యవేఁటి? ఆవిద్యకి అంతా గురువుతే.
బైరాగి—వెఱ్ఱినరుడా! బైరాగివాళ్ళకీ మాకు డబ్బుమీద తనువుఁటుందటోయి? ఒకళ్ళకి యిచ్చేదీ కానం-పుచ్చుకున్నదీ కానం.
హెడ్—భాయీ! నీరూపాయలు నేనిస్తాను. తెలివిమాలిన మాటలాడకు. గురువుగారికి కళ్ళు మొయ్యా, ఆగ్రవోఁస్తే మనం మండిపోతాం. మీరటుండా, వెళ్ళండి (బైరాగితో) గురోజీ! కూనీకేసు పీకలమీదికొచ్చింది. కేనూ యేబుగ్గీ లేనిదే ఆరాత్రి నాలుగుళాళ్ళు తడువుఁకుందావఁని మనం అనువలాణ్ణి అల్లరి పెట్టావాఁ? ఆతరవాత, తాసిల్దారొచ్చి "హాత్ హూాత్" అని బెదిరించి వదిరాళ్ళు లాగేడు. తనతాలూకుకంటె పెగిలిందికాదని రావఁప్పంతులుగాడు ఇనస్పెక్టరికీ పోలీసు సూపరెంటుకీ అర్జీలుకొట్టాడు. నిజంగా కూనీకేసు జరిగిఉండగా, మేవుఁ కామాపుచేశావఁని తాసిల్దారుమీదా, నామీదా యిప్పుడు పితూరీచేస్తున్నారు.
బైరాగి—మేవుఁండగా మీకేం భయం భాయీ?
హెడ్—అందుకేగదా నా పాలిటిదేవుఁళ్ళా మీరు దొరికారన్నాను.
బైరాగి—మీశత్రువులను వాగ్బంధంచేస్తాను. వాళ్ళ పేర్లు వ్రాసియివ్వండి. యినస్పెక్టరుకి మీమీద యిష్టవఁని చెప్పేవారే?
హెడ్—మీ పెద్దఉద్యోగస్థులకి దయలూ, దాక్షిణ్యాలూ యేవిఁటీ గురూ? వాళ్ళకి యెంత మేపినా, వాళ్ళకి కారక్టు వొస్తుందని గాని, ప్రమోషను వొస్తుందని గాని

ఆశపుట్టిసప్పుడు, తెగనిక త్తితో పీకలు తెగగోస్తారు. కాయినస్పెక్టరికి నూవ రెంటుపని కావాలని ఆశుంది. తాసిల్దారికీ వాడికీ బలవద్విరోధం వుంది. ఆవిరోధం మధ్య నన్ను కొట్టేస్తూంది.

బైరాగి—చూస్తూవుండండి. రేపటినుంచి పకకం తిరిగిపోతుంది.

హెడ్—మీదయ గురూ - సౌజన్యారావు పంతులుగారని ఓగొప్ప వకీలుగా రున్నారు. ఆయన నాకు చాలాసాయం చేస్తున్నారు. కేసు తేలిపోయే సాధనం ఆయన వొకటి చెప్పారుగాని, అది కుదరక తల్లడిల్లుతున్నాం.

బైరాగి—యేమిటండి, ఆసాధనం ?

హెడ్—పరారీ అయిపోయిన ఆపిల్లవానితండ్రి గుంటూరుశాస్త్రుల్లనిఒకడువున్నాడు. అతగాడు దొరికితే, కేసుపోతుంది. వాడు యెక్కడా కనపడ్డు.

బైరాగి—యిదెంతపని. రాత్రి అంజనంవేసి ఒక్కక్షణంలో కనుక్కుంటాను.

హెడ్—అలా రక్షించుగురూ. ఆవుజ్జాడు—అనగా ఆచిన్నది—యిప్పుడుయెక్కడుందో కనుక్కోగలరూ, గురూ?

బైరాగి—అదీ అంజనంలోనే కనపడుతుంది,

హెడ్—అదీ మొగాడయినా ఆడదయినా కూడా కనపడుతుందా గురూ?

బైరాగి—ఆడది మొగాడెలా అవుతుంది భాయీ ?

హెడ్—(తనలో) చెబితే యేం ప్రమాదవోఁ! (పైకి) యీ చిక్కువిడ్డించి మతిపోతూంది గురూ. దయచేండి యింటికెళదాం.

బైరాగి—యీశిష్యులకి కొంచం జ్ఞానూపదేశం చేసి మరీ వస్తాను. మీరు ముందు నడవండి.

హెడ్డు—యీకార్యం అయిందాకా మీపాదాలు వొదలను. - కార్యమైఁతే తమరు హరిద్వారంలో కట్టిస్తూన్న మఠానికి నూటపదహార్లు దాఖలుచేస్తాను.

(అందరూ నిష్క్రమింతురు.)

౨.వ స్థలము : డిప్యూటీ కలెక్టరు కచేరీ.

[డిప్టీకలక్టరు, వకీళ్ళు, బంట్రోతులు, మొదలైనవారు ప్రవేశింతురు]

భీమారావు—నాను మునసబుకోర్టులో కేసున్నది. వొక అర్జీ దాఖలుచేసి శలవుపుచ్చుకుంటాను.

కలెక్టర్—కోర్టువారికి అవకాశం అయేవరకూ వుండలేని వకీళ్ళు కేసు యెందుకు దాఖలుచేయవలె ? ఇది చెప్పినట్టల్లా వచ్చేకోర్టనా మీఅభిప్రాయం.

భీమా—చిత్తం, చిత్తం, తమ ప్రిడిశెసర్లు అలాగు గమనిస్తూవచ్చేవారు.

కలె—ఆఫీస్‌పని చూచుకుని పిల్చేవరకూ ఉండండి.

అగ్నిహో—(రామప్పంతులుతో) యేమండోయ్ మన కొత్తసకిల్ని కోప్పడుతున్నారే?

రామప్ప—(అగ్నిహోత్రావధానులుతో) యీ అధికార్లనైజం యేమిటంటే యెవళ్ళ మీద దయవుండి యెవళ్ళపక్షం కేస్ చేయ్యాలంటే వాళ్ళని కరవ్వొచ్చినట్టు కనపడతారు. మీరు కోర్టుసంగతంతా తెలుసునంటారే? యిదేనా మీ అనుభవం?

అగ్నిహో—(గట్టిగా) అవునవు న్నాకు తెలుసును.

కలె—యెవరా మాట్లాడుతున్న మనిషి?

నాయడు—(లేచి) తక్‌షీర్ మాఫ్ చేస్తే మనవిచేస్తాను. యీయన కృష్ణారాయపురం అగ్రహారం కాపురస్థుడు, నులక అగ్నిహోత్రావధానులుగారు; మహా(అ)యోగ్యమైన బ్రాహ్మణుడు, జటాంతస్వాధ్యాయి? యీయనే లుబ్ధావధానులుగారికి తన కొమార్తెను పద్ధెనిమిదివందల రూపాయలకు, కన్యాదానం చేయడానికి బేరమాడుకుని, కాబోయే అల్లుడికి దేహశుద్ధిచేశారు; అందుకే యీమధ్య లుబ్ధావధానులుగారు యేలినవారికోర్టులో ఛార్జి దాఖలుచేశాడు. అందులో ముద్దాయీ యీ మహానుభావుడే! మల్లవరంలో సహస్రమాసజీవైన వక బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడుంటే ఆయనకు తన పెద్దకుమార్తెను కన్యాదానంచేసి, రెండు పిల్లికూనలు స్వీకరించేటప్పటికి పెళ్ళిలోనే ఆబ్రాహ్మడిపుణ్యం అంతామూడి పరంపదం వేంచేశాడు. ఆపిల్లదానితరఫున భూములకొరకు దావా తెచ్చాడు. వీరు తమవంటి గవర్నమెంటు ఆఫీసర్లకి తరుచుగా పని గలుగచేసి ప్లీడర్లని పోషిస్తూ వుంటారు. వీరి యోగ్యతలేమి, వీరి యంతఃకరణలేమి, వీరి సరసతలేమి, మరి యెన్నడమునకు శేషుడికైనా అలవికాదు. వారితరఫున కేసు దాఖలు చెయ్యడంకోసమే భీమారావు పంతులుగారు కోర్టుకు దయచేశారు. (విరసముగా నవ్వి కూరుచొనును.)

కలె—బలేశాబాస్ (గుమాస్తాతో) ఏది భీమారావు పంతులుగార్ని ప్రియాదు అర్జీ దాఖలుచేయమను. (గుమాస్తా పుచ్చుకొని దాఖలుచేయును.)

కలె—(కాగితమందుకొని) యేమిటయ్యా కేసుస్వభావం?

భీమా—చిత్తం, యీయన వెధవకొమార్తెని, యీయన కొమారుడికి చదువుచెప్పే గిరీశం అనేఆయన అలంకారాలూ, ఆ స్త్రీతోకూడ లేవతీసుకు వెళ్ళిపోయినాడు.

అగ్ని—దస్తావేజులూ, కోర్టుకాయితాలూ కూడానండి.

కలె—యేమిటి! ఆ, హా, హా, హా, హా, (నవ్వుచు బూట్సు నేలపై తట్టును) బలేశాబాస్ (అర్జీ చూచుకొని) యిన్నాళ్ళేమి చేస్తున్నారు?

భీమా—తహసీల్దార్ గారిదగ్గిర నేరం జరిగిన మూడో రోజునే మున్సబుకోర్టు వకీలు వెంకట్రావుపంతులుగారు, ఛార్జి దాఖలుచేస్తే ఆ తహసీల్ దార్ గారు కేసు స్వభావం యేమిటని అడిగినారు. ఎబ్ డక్షన్ అని వెంకట్రావు పంతులుగారు చెప్పేసరికి యింగ్లీషు రాకపోవడంచాత, తహసీలుదారుగారు ఆమాటయెప్పుడూ విన్లేదని చెప్పారు. తర్వాత కేస్ స్వభావం తెలుగున చెప్తే యీలాటి నేరం మా జూరిస్ డిక్షన్ లో జరగదు, తోవలో రోడ్డుమీద యే తాలూకా సరిహద్దులో యెత్తుకు పోయినాడో అని అర్జీ దాఖలు చేసుకున్నారుకారు. లుబ్ధావధాన్లుగారి కూనీకేసు కామూవ్ చేసిన తహసీల్ దారుగారే యీయనండి.

నాయుడు—ఇంగ్లీషు రాకపోతేనేమండి? తహసీల్దారుగారు యెంతప్రాజ్ఞులు. పూర్వపు యూరోపియన్ అధికార్లని యెంతమందిని మెప్పించారు! ఆయన లుబ్ధావధాన్లుగారి కేసు కామూప్ చేశారని భీమారావు పంతులుగారు అంటున్నారు. యింకా యింక్వైరీ అవుతూఉన్న కేసులో అలా అన్నందుకు యీయనపైని తహసీల్దారుగారు పరువునష్టం ఛార్జి తేవడమునకు వీలుఉన్నది.

కలె—(భీమారావువైపుజూచి) పిల్లకు పదహారు సంవత్సరములకు లోపు యీడని రుజావున్నదా?

భీమా—జాతకం ఉందండి.

నాయుడు—కోర్టువారికి ఆజాతకం దాఖలుచేసుకోవాలి.

భీమా—యీ కేసులో ఆయన మాట్లాడుతూ ఉంటే నే ఎంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయుడు—యీ కేసులో నాక్కూడా వకాల్తీనామా ఉందండి (అని దాఖలు చేయును.)

భీమా—(అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) ఏమయ్యా యీయనక్కూడా వకాల్తీ యిచ్చావయ్యా.

అగ్నిహో—మొదటా, రామప్పంతులు యీయన కిప్పించారు.

భీమా—(అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) అయితే యేడువు.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు తెల్లపోయి చూచును.]

కలె—యేదీ జాతకం దాఖలు చెయ్యండి.

[భీమారావుపంతులు దాఖలుచేయును.]

నాయుడు—కోర్టువారితో వకసంగతి మనవిజేసుకుంటాను. యీజాతకం విశ్వామిత్రుడంత యోగ్యుడైన బ్రాహ్మడిచేత తయారుచేయబడ్డది. అనుగో ఆమూల నిలబడ్డ రామప్పంతులుగారికి యీజాతకంలో మంచిప్రవేశం ఉందండి.

భీమా — నేను పేష్‌డ్ వకీల్ని కేసు హీరింగు నేనే చేయవలెగాని, నాయుడుగారు చేస్తే నేనెంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయ — స్కార్లెట్ దొరగారిదగ్గిర్నుంచీ యేజన్సీకోర్టులో వకాల్తీచేస్తున్నాను, డబ్బుచ్చుకున్నందుకు నాపార్టీతరఫున నాలుగు మాటలు చెప్పితీరుతానుగాని యింగిలీష్ చదువుకున్న కొందరువకీళ్ళలాగ నోటంటా మాట్రాకుంటా కొయ్యలాగ నిలబడనండి.

కలె — (అగ్నిహోత్రావధానులవైపు జూచి) మీకొమర్తె, యే సంవత్సరమందు పుట్టిందయ్యా?

అగ్ని — అంగిరస.

కలె — జాతకంలో భావవుందే? బ్రాహ్మణ్యం పరువంతా తీసే స్త్రీరే గడ్డితిని పిల్లనమ్ముకున్నావు సరే కాని, యీలాటి ఫోర్జరీలు కూడా చేయిస్తావూ? బ్రాహ్మల్లో ఉన్నంత్, ఖంగాళీ, మాలకూడూ మరెక్కడాలేదు. నీదుర్మార్గతవల్ల నీకుమార్తెను యీఅవస్థలోకి తెచ్చి మళ్ళీ ఎబ్‌డక్షన్ కేసు కూడానా? నీపొట్ట కరిగించేస్తానుండు. (గుమాస్తాతో) కేసులో నోటీసులు చెయ్యి.

గుమా — (ఛార్జి కాగితము జూచి) యిందులో ముద్దాయీ యింటిపేరూ సాకీనూ లేదండి.

నాయ — (లేచి) యీఅర్జీ వల్లకాట్లో రామనాథాయ వ్యవహారం లాగుంది. ఇంగ్లీషు వకీళ్ళు దాఖలుచేసే కాకితాలు యీరీతినే ఉంటాయండి.

భీమా — (గుమాస్తాతో రహస్యముగా) తరవాయీలు నింపించలేదటయ్యా? (పైకి) యిలా నాయుడుగారు నన్ను తూలనాడుతూంటే కోర్టువారు ఊరుకోడం న్యాయంకాదు.

కలె — నాయుడుగారు మిమ్మల్ని నేమీ అన్లేదే?

భీమా — (తనలో) యిక్కడికి నేను రావడం బుద్ధిపొరపాటు.

క్లార్కు — (భీమారావు పంతులుగారితో) ఇంటిపేరూ, సాకీనూ యేమిటండీ?

భీమా — (అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) ఏమిటయ్యా?

అగ్ని — ఆయనపేరు గిరీశం, మరంతకంట నాకు తెలియదు.

కలె — బాబాష్; బాగావుంది! అవధాన్లుగారికొమార్తెని యెవడో తీసుకుపోయినాడు కనక వాడి పూరా పేరూ యెరిగినవాళ్ళు తెలియచెయ్యవలసినదని, దండోరా కొట్టించి గెజట్లో వేయించండి. పోలీసువారికి యెందుకు నోటీసివ్వలేదూ! సాకీనూ మొదలైనవి లేనిదీ కేసు యడ్మిట్ చేయడానికి వీలులేదు. టిఫిన్‌కి వేళ యింది లేదాము (అని లేచి వెళ్ళిపోవును.)

అగ్నిహో — (భీమారావు పంతులుగారితో) ఏమండోయ్ కేసు అడ్డంగా తిరిగిందే?

(భీమారావు పంతులుగారు మాట్లాడరు.)

అగ్ని — యేమండోయి మీతోటి, మాట్లాడుతున్నాను.

భీమా — ఇచ్చినఫీజుకు పనైపోయింది; మళ్ళీ ఫీజిస్తేకాని మాట్లాడేదిలేదు.

అగ్ని — యేంపనైంది అఘోరంపని? కలక్టరు చీవాట్లు పెడుతూంటే మూంగిలా మాట్లాడక ఊరుకున్నావు!

భీమా — బంట్రోత్! యితన్ని నాదగ్గిరికి రాకుండా గెంటేయ్.

అగ్ని — ఓహో బాగుంది వ్యవహారం! రామప్పంతులేడీ?

నాయుడు — (మెల్లగా వెనకనుండి వచ్చి) పోర్జరీమాట రాగానే వన్నసన్నంగా జారాడు యీపాటికి వారిఊరికి సగంతోవలో ఉంటారు.

అగ్ని — అయ్యో కొంపతీశాడే!

నాయుడు — ఇంగ్లీషువకీలు సరదాతీరిందా? పోర్జరీకి తమకూకూడా మఠప్రవేశం అవుతుంది.

అగ్ని — అయ్యో సీయింట కోడి కాల్చా.

నాయుడు — రోజూ కాలుస్తూనే వుంటారు.

(తెర దించవలెను)

3-వ స్థలము : సౌజన్యారావు పంతులుగారి కచేరీగది.

[సౌజన్యారావు పంతులుగారూ, పోలిశెట్టి ప్రవేశింతురు]

సౌజ — చూశారా శెట్టిగారూ యిప్పటిరోజుల్లో దేవబ్రాహ్మణభక్తి కోమట్లలోనే ఉన్నది. లుబ్ధావధాన్లుగారు బ్రాహ్మలు, వృద్ధులున్నూ - ఆయనను కాపాడితే మీకు చాలాసుకృతం ఉంటుంది.

పోలిశెట్టి — బాబు; తమశెలవు కబ్బేంతర వేఁటి?

సౌజ — చూశారా, మీరు సాక్ష్యంచెప్పి ఆయన్ని యీఆపదలోంచి తప్పించకపోతే నిజం దాచినందువల్ల ఆయనకి యేమి ప్రమాదం వచ్చినా, ఆపాపం మిమ్మల్ని చుట్టుగుంటుంది.

పోలి — అబ్బేంతరవేటి? బాబూ!

సౌజ — నిజంగా కూనీజరగలేదని మీనమ్మకం కదూ?

పోలి — అబ్బేంతరవేఁటి? బాబూ!

సౌజ — ఆపిల్ల గోడదాటి పారిపోవడం మీరు చూశారుగదూ?

పోలి — అబ్బేంతరవేఁటి బాబూ?

సౌజ—మీరు అప్పుడు గుడ్డెమీదికి బాహ్యానికి వెళ్ళి ఉన్నారు.

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి బాబూ?

సౌజ—మీరు బాహ్యానికి వెళ్ళినప్పుడు, సహాయానికి మీనౌఖరును కూడా తీసుకు వెళ్ళారు?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటిబాబూ?

సౌజ—(కలం కాగితం తీసి) యీసంగతులే వ్రాస్తాను చెప్పండి.

పోలి—యేటి బాబూ?

సౌజ—మీరు చెప్పబోయే సాక్ష్యానికి స్టేటుమెంటు కట్టుకుంటాను; జరిగినది అంతా చెప్పండి - వ్రాస్తాను.

పోలి—మాయింట్లోళ్ళకి ఉడ్డోలవైన జబ్బుగా ఉందని కబురెట్టారు. బాబూ - నాకు నేతులు కాళ్ళు ఆడకుండున్నాయి. బండీ కుదుర్చుకొచ్చాను - శెల విప్పించండి - యీసాచ్చీకాల్లో తిరిగితే పిల్లాపేశా బతుకుతారా బాబూ?

సౌజ—యింతసేపూ చెప్పారుకారేమి? కుగ్మతనిజమే ఐతే చాలవిచారమైనసంగతి- మీకు సాక్ష్యం యలాగా తప్పదు. చెప్పేమాటలు ముందు వ్రాసుకుంటే మంచిది. లేకుంటే బోనెక్కినతరవాత తొందపడిపోతారు, పదినిమిషములు పట్టదు. చెప్పండి వ్రాస్తాను.

పోలి—సాచ్చీకం తప్పదు బాబూ?

సౌజ—యలాతప్పుతుంది? నిజం చెప్పినవారు సాక్ష్యం పలకకపోతే మరి యవరు పలుకుతారు?

పోలి—బాబూ-తమరు పెద్దవాకీళ్ళూ. కోపటోడిమాటని కొట్టేయక, యింటారా?

సౌజ—వినకేమి?

పోలి—నిజవేఁటి బాబూ? అబద్దవేఁటి బాబూ? నేను చూసి నిజవాఁ చెప్పినాను? గుడ్డిమీదికేటి నిశిరాత్రివేళ నేను బైటకెల్లవేఁటి? జువ్విచెట్టుమీద పిశాచం అమాంతంగా సంపేసిపోదా! బాబూ! యేటిబాబూసాచ్చీకానికి ముండపోలిశెట్టి పోలిశెట్టే సెప్పాలా సాచ్చీకం బాబూ? తమవంటి అధికార్లని చూస్తే, ప్రాణం యెగిరిపోతుందిగదా? తమరు తలిస్తే సాచ్చీకానికొక్కదవా? బాపనోళ్ళు నచ్చావ నచ్చలు. కొంచం సెయి తడిజేస్తే సాచ్చీకం చెప్పేసిపోతారు బాబూ.

సౌజ—యీపాటికి చాలించండి. దొంగసాక్ష్యాలు నాదగ్గిర పనికిరావు. నిజం తెలిసిన సాక్షులే నాకు కావాలి.

పోలి—ఆపాటిమాట యెవరు సెప్పినాకుకారు బాబూ, నిజంగా నాకేమీ తెల్దు, యేదేవుఁడు సెత్తి కొట్టమంటే ఆదేవుఁడు సెత్తి కొడతాను బాబూ.

సౌజ—మరి యెరుగుదునని యెందుకు చెప్పావూ?

పోలి—బాబూ, సెప్పనంటే యినిష్పిబోళ్ళు ఊరుకున్నారా?

సౌజ—యిప్పుడుమాత్రం ఊరుకుంటారా?

పోలి—చెప్పితే, యిన్నిసిపికటరు పీకపిసికేద్దురు బాబూ!

సౌజ—చెప్పకపోతే హెడ్‌కనిస్టీబు పీక పిసకడా?

పోలి—అధికార్లేటి చెయ్యమంటే, మాలాటోళ్ళు అదల్లా సెయ్యాలిగదా బాబూ—లేకుంటే పీక్కు తింగదా? 'పోలిశెట్టి సాచ్చీకం సెప్పాలి' అని హెడ్డుగారంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి; "పోలిశెట్టి కబడదారు. సాచ్చీకం చెప్పితే పంపేస్తాను" అని యిన్నిసిపికటరుగారు అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. హెడ్డుగారిని బదిలీచేస్తాం మరి భయపడకు" అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. ఆరాత్రి నే నూళ్ళోవున్నానా బాబూ? లింగోరం సంతకి పోలేదా?

సౌజ—మీ సాక్ష్యాన్ని, నమ్మి, అవధాన్లుగారికి నేను ధైర్యం చెప్పానే?

పోలి—గొప్పధికార్లు! తమరు తలుస్తే ఆపికినోలేటి బాబూ? కోటింటాడిమాట కొట్టెయ్యండి బాబూ. తమవంటోరు తలుస్తే బాపన సాచ్చీకాలు నచ్చావనచ్చలు.

సౌజ—మీయోగ్యత తెలిసింది. చాలు, యీపాటికి వెళ్ళండి.

పోలి—(లేచి నిలబడి) కోపవా బాబూ? మేం బతగ్గలవా? ఆవునెయ్యి బాబూ గుమగుమలాడేది ప్రతోరం పంపించుకుంటునా బాబూ?

సౌజ—యీయిన స్పెక్టరికి పంపండి.

పోలి—(వెళ్ళిపోతూ) ఆరతోరు ఆరూ; తమంతోరు తమరూ. మాకిద్దరోహటి గాదా?

సౌజ—చాలును వెళ్ళండి. వెళ్ళండి.

పోలి—తమతోక్కపవాస్తే బతగ్గలవా బాబూ. (గుమ్మందాటి) బతికాన్రా దేవుఁడా? పెందరకాడే యింటికిపోయి యెంకటేశ్వర్లుకి అరవీటాకు నెయ్యి దివ్వాలిగిస్తాను. (నిష్క్రమించును)

౭-వ స్థలము : వీధి

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు నాయుడు ప్రవేశింతురు]

అగ్ని—అయితే నేను మానుకోవమంటారూ?

నాయుడు—లేకపోతే మీకు చాలా ఉపద్రవం సంభవిస్తుంది. ఆ యింగిలీషు వకీలు అంతా పాడుచేశాడు.

అగ్ని—అయితే రామప్పంతులు వుడాయించేసినట్టేనా?

నాయడు—అందుకు సందేహమేమిటి?

అగ్ని—నాకడియం పట్టుకుపోయి తాకట్టుపెట్టాడు?

నాయడు—దానికి నీళ్ళుధారే.

అగ్ని—అయ్యో! అకడియం మాతాతనాటిది. మీరు మొన్న డిక్రీతో వంట వొచ్చారే ఆసాండానియింట్లో తాకట్టుపెట్టాడు.

నాయ—రామ! రామ! ఆసరుకు దానిదగ్గిర వుంచేలేదు. మీదుమిక్కిలి దాని తాలూకు కంటె వకటి వాడే తీసుకుపోయి యెక్కడో తాకట్టు పెట్టాడు. అతాగుబోతు మీకెలా దొరికాడు?

అగ్ని—రామప్పంతులు తాగుఛాడా?

నాయ—మరి కడియం, కంటెకూడా తాగేశాడుకాడా ?

అగ్ని—వీడిసిగతరగా!

నాయ—అవును గాని, మీమీద పోర్జరీకేసు ఖణాయించకుండా డిప్టీకలక్టరుగారితో సిఫార్సుచేశానుగదా, నాకేమిస్తారు ?

అగ్ని—యేమిచ్చేది? నాభి కొనుక్కోడానికి దమ్మిడీ అయినా నాదగ్గిరలేదు. వూరికి చేరితేగాని డబ్బు పెగల్దు.

నాయ—పోనియ్యండి. ఒక ప్రోమిసరీ నోటు రాయండి; రూపాయలు యిప్పిస్తాను.

అగ్ని—నాప్రాణం పోతే నోటురాయను. అప్పుపత్రం రాయనని మాతండ్రి చచ్చిపోయేటప్పుడు నాచేత ప్రమాణం చేయించాడు.

నాయ—అయితే మీతోకూడా మీవూరువస్తాను. పకబండెడు ధాన్యం యివ్వండి.

అగ్ని—డబ్బూ, దినుసూకూడా వొకీళ్ళ కెత్తిన కొడితే, యేటి కేడాదీ బతకడం యెలాగు? రెండుపుట్లు మిరపకాయలిస్తాను.

నాయ—అదైనా యెంతకాదు. ఖరారేనా?

అగ్ని—అగ్నిహోత్రావధాన్లు అన్నమాట తప్పుఛాడా? లుబ్ధావధాన్లు నన్ను ఫకీర్ని చేశాడు. వాడికి శిక్షకాదేం?

నాయ—అవును గాని, సౌదమ్యారావుపంతులుగారు అతడికి సాయంచేస్తున్నారు అధికార్లంతా ఆపంతులుమాట వింటారు.

అగ్ని—ఆపంతులు అవుధాన్లుకూతుర్ని పెళ్ళాడఛాడా యేమిషి?

నాయ—ఆయన ప్రారబ్ధం, దాన్ని పెళ్ళాడతాడా?

అగ్ని—మరియెందుకు, లుబ్ధావుధాన్లు మీదపడి యేడుస్తాడు?

నాయ— సౌజన్యారావు పంతులుగారు మహాదొడ్డవారు. కోట్లలో యెన్నవలిసిన మనుష్యులు. ఆపదలోవున్న యెవరికైనా ఆయన ఉపకారం చెయ్యవలసినవారే?

అగ్ని— అలాగైతే, వెధవముండని పెళ్ళాడిన చానాటుపీనుగును వెనకేసుకొని నామీద యెందుకు నొక్కుచున్నారు?— అడుగో ఆగాడిదకొడుకు!

[గిరీశం తొందరగా ప్రవేశించును. అగ్నిహోత్రావధాన్లు పక్కనుంచి గిరీశం మీదపడును. గిరీశం తప్పించుకుని కిందికి జారి, అగ్నిహోత్రావధాన్లు కాళ్ళుబట్టి లాగి "మావగారికి నమస్కారం" అని పరుగుచ్చుకొనును. అగ్నిహోత్రావధాన్లు కిందపడును.]

నాయ— అల్లుడుగారా యేమిటండి? (లేవదీసి వొళ్ళు దులుపును.)

అగ్ని— వీడిశ్రాద్ధం చెట్టుకిందబెట్టా! యేడీ, వెధవని చంపేస్తాను?

నాయ— అల్లుణ్ణి హతవారిస్తే, కూతురు డబ్బల్ వెధవౌతుంది శాంతించండి.

అగ్ని— నీయింట కోడిగాల్చా!

నాయ— అమోఘాశీర్వచనము పదండి.

౫-వ స్థలము: లుబ్ధావధానులు బస.

లు— రామనామతారకం। భక్తిముక్తిదాయకం॥

[గిరీశం ప్రవేశించి లుబ్ధావధాన్లును కౌగలించుకొని 'అన్నయ్యా' అని యేడ్చును]

లు— యిదేవింట్రా?

గిరీశం— నీమీద కూనీకేసు వొచ్చిందని తెలిసి నిద్రాహారం లేకుండా యీకాయకీని వొచ్చాను. మాఅన్నయ్యాకీ వాళ్ళకీ కబురు పంపించావు కాదేవిఁ.

లు— యెవడేంజెయ్యాలి? అన్నిటికీ సౌజన్యారావు పంతులుగారే వున్నారు అయితే అబ్బీ, అగ్నిహోత్రావధాన్లుగాడి కూతుర్ని లేవదీసుకు పోయినావట్రా? వాడికి తగినశాస్తిచేశావు. దాన్నిగానీ పెళ్ళిమాత్రం జడలేదుగద?

గిరీశం— నేనెంత తెలివితక్కువపని చేస్తాననుకున్నావా అన్నయ్యా? నువ్వు నన్నేదో పెంచుకుంటావనీ, పెళ్ళిచేస్తావనీ మవాళ్ళు కొండంత ఆశ పెట్టుకున్నారు గదా?

లు— యీగండం గడిస్తే పెంపకంమాట ఆలోచించుకోవచ్చును.

గిరీ— (గద్గదస్వరంతో) సౌజన్యారావు పంతులుగారు చెప్పినమాటలు చూస్తే, యీ గండం గడుస్తుందని నాకు ధైర్యం తోళకుండా వుంది. నీకు కావలసినవాణ్ని,

చదువుకున్నవాణ్ణీ, బుద్ధిమంతుణ్ణీ గనక నీకు మంచి సలహా చెప్పమని సౌజన్యా రావు పంతులుగారు నాతో మరీమరీ చెప్పారు.

లు—ఆయన్ని చూశావురా?

గిరీ—"చూశావా" అనా అడుగుతున్నారు? ఆయనదగ్గిరికి పెద్ద సిఫార్సు తీసుకు వొచ్చాను. ఆయనకి నామీది పుత్రప్రేమ, ఆ సనకేమీ పాలుపోకనే, నన్ను మీతోటీ, హెడ్డుకనిస్టీబుతోటీ మాట్లాడి, మంచి సలహా యిమ్మని పంపించారు. గనక నామాట విను. యెందుకైనా మంచిది. ఒక దత్తత పత్రిక రాయి—కన్న కొడుకు లేనందుకు. ఉత్తరగతి చూసుకోవాలా లేదా?

లు—నాకువున్న బంధువులంతా నాదగ్గిర డబ్బు లాగాలని చూసేవారేగాని, నాకష్ట సుఖాలికీ పనికివొచ్చేవాడు ఒక్కడైనా కనపడ్డు.

గిరీ—ఒహో జ్ఞాతిదైనా యెన్నడైనా, ఓ దమ్మిడీ కొట్టిన పాపాన్ని పోయినావూ? నేనొక్కణ్ణేగద. నీమీద అభిమానం పెట్టుకు దేవులాడుతున్నాను మిగతా నీబంధువులకి యెవరికైనా నీమీద పిసరంత అభిమానం ఉందేం చెప్పు.

లు—లేకపోతే పీడా నాడా కూడా పాయెను.

గిరీ—నేమట్టుకు నీదగ్గిర ఒక్కదమ్మిడీ యెన్నడూ ఆశించలేదు. నీపరంకోసం దత్తత చేసుకోమన్నాను. నన్ను కాకపోతే మరొకణ్ణి చేసుకో.

లు—యిహాం యింతబాగా వెలిగింది; పరంమాట బతికిఉంటే ముందు చూసుకుందాం.

గిరీ—సౌజన్యారావు పంతులుగారు నీకు మంచి సలహా యిమ్మని శలవిచ్చారు గనక నీతో యీమాట చెప్పాను; అంతేగాని అప్తులు చెప్పినమాట నువ్వు వినవన్నమాట నాకు బాగా తెలుసును—పోనియ్యి—మరోమాట చెబుతాను, అదివినా చెవినిబెట్టు—నీకొకవేళ శిక్ష అయితే నీతరఫున నీవ్యవహారాలూ, సవహారాలూ చూడడానికి యవడైనా ఒకడుఉండాలా లేదా? నీబంధువుల్లోకల్లా యింగ్లీషు వొచ్చినవాణ్ణీ, వ్యవహారజ్ఞానం కలవాణ్ణి నేను ఒక్కణ్ణేగద? నాకో పవరాఫ్ టర్నామాగొలికి యిచ్చెయ్యి.

లు—నువ్వెందుకు నన్ను దుక్ఖంలో ఉన్నవాణ్ణి, మరింత దుక్ఖపెడతావు? అన్నిటికీ నాకు సౌజన్యారావు పంతులుగారు ఒక్కరే ఉన్నారు. ఆయన యేలా చెబితే అలా చేస్తాను.

గిరీ—నేనన్నమాటా అదేకదూ? ఆయన చెప్పినట్టు నువ్వేవింటి, యెవరైనా వినవలసిందే. ఈ రెండు సంగతుల విషయమయీ, ఆయన సలహా తప్పకుండా అడిగి, వారు యలా శలవిస్తే అలా చేదాం? యేమంటావు?

లు—ఇప్పటి నాచిక్కుకు పనికొచ్చేమాట ఒక్కటి లేదుగద.

గిరీ—మరియెందుకొచ్చావనుకున్నావు యింతదూరం? నేను వాడు వ్రాసిన ఉత్తరపు సంగతులు నువ్వు ఆలోచనలోకి తెచ్చిఉంటే, ఈచిక్కులు నీకు రాకపోనుగదా!—

లు—అప్పుడు గడ్డితిన్నాను.

[హెడ్డుకనిస్టీబు, దుకాణదారు ప్రవేశించి]

హె—అవుధాన్లూ—ఈయనెవరు?

లు—నాతమ్ముడు.

హె—నాకేం తోచకుండా ఉంది బైరాగి మాయమైపోయినాడు.

లు—అయ్యో! మరేవిఁటి సాధనం?

హె—అదే ఆలోచిస్తున్నాను.

లు—యెక్కడికి వెళ్లాడో?

హె—శ్రీ జగన్నాథస్వామివారి శెలవౌతూంది అని యీ ఉదయంనుంచీ అంటూ వొచ్చాడు.

దుకా—సారాదుకాణాల్లో యెతికితే, దొరుకుతాడు.

హె—అదేమాట భాయీ సిద్ధులు యేంజేసినా, వారికి తప్పులేదు. యేదుకాణంలోనూ కానరాలేదు.

దు—అలాగైతే అనకాపిల్లిరోడ్డుకాసి యెంతకండి.

గిరీ—బైరాగి యెందుకయ్యా?

హె—ఆయన అంజనంవేసి గుంటూరు శాస్తుల్లునీ, వాడికూతుర్నీ చూపించాడు.

గిరీ—డామ్ నాన్సెన్సు గ్రోస్ సూపర్ స్టిషన్—యీవెఱ్ఱిజంర్లు యేదొరనమ్ముతాడు?

హె—దొర్లు నమ్మకపోతే పోయేరు. అగుంట బతికి ఉందనీ, ఫలానాచోట ఉందనీ మనకి ఆచోకి తెలిస్తే చాలదా?

గిరీ—ఇగ్నోరెన్స! ఏమి ఆచోకీ తెలిసింది?

హె—ఆపిల్ల ఒక వూరియింట్లో కుక్కిమంచంమీద కూచుని యేడుస్తూన్నట్టు కనపడ్డది.

గిరీ—మీకే కనపడ్డదా?

హె—నాకెలా కనపడుతుంది? పాపం పుణ్యం యెరగని చిన్నపిల్లవాళ్ళకే కనపడుతుంది.

గిరీ—లోకం అంతటా వూరియిళ్ళూ కుక్కిమంచాలూ ఉన్నవిగద్యా, యేవూరని పోల్చడం?

హె—యీరాత్రి మళ్ళీ అంజనంవేసి ఊరుపేరు చెప్పిస్తానన్నారు.

గిరీ—యవిడెన్సు ఆక్టులో అంజనాలూ, పిశాచాలూ సాక్ష్యానికి పనికొస్తాయిటయ్యా?

హె—ఆ బైరాగిని మీరెరగరు; ఆయన గొప్పసిద్ధుడు యేంజెయ్యాలంటే అది చెయ్య గల్డు—అతడు పక్కనిఉంటే నాకు కొండంత ధైర్యం ఉండేది. జగన్నాథస్వామిని సేవించుకుని సాయంత్రానికి ఆయన వొస్తె, నేను అదృష్టవంతుణ్ణి.

గిరీ—పదిరోజులు ప్రయాణంగదా, ఒక్కరోజుకి పోవడం రావడం యలాగ?

హె—ఆయనకీ వాయువేగం ఉంది.

దు—అప్పలాళ్ళు అగుపడితే, వాయువేగంగా యెగేస్తాడు. నాబాకీ వసూలు చేసు కొనిచ్చినారు కారుగదా భాయీ!

హె—వెధవబాకీ - యీగండం తప్పితే, నేను యిచ్చేస్తాను భాయీ.

దు—గండం తప్పేదేటి, నాసొమ్ము నాచేతిలో పడేదేటి భాయీ?

హె—మీఅందరిసాయం ఉంటే దాటకేం భాయీ?

దు—ప్రాణం పెడతాను భాయీ. సాక్షెంమాట మాత్రం శలవియ్యండి?

హె—సాక్ష్యం పలకరా యేవిఁటి?

దు—దుకాణవేఁసుకు బతికేవాళ్ళకి సాక్షీకాలెందుకు భాయీ? యీతిరగడంనించి బేరంచెడ్డాది. యీవేళ ఊరికి పోకుంటే దుకాణం యెత్తిపెట్టాలి.

హె—యిదేనా మీస్నేహం, నేస్తం?

దు—మీవెంట తిరిగితే కొత్తహేడ్డుగారు—

హె—కొత్తహెడ్డేవిఁటి భాయీ?

దు—యినసిపికటరుగారు, చెప్పినారు. నాసొమ్మ మాటేటి భాయీ?

హె—యినస్పెక్టరుగాడు అన్నిందాలా నాకొంప తీసాడు!

దు—ఆ బైరాగాడు నాకొంప తీసినాడు. యిహ నాడబ్బునాచేతులో పడేదేటి?

(నిష్క్రమించును)

[అసిరిగాడు ప్రవేశించి]

అసిరి—(బుఱ్ఱ గోకుకుంటూ) బాబు, మా ముసల్దానికి సాలొచ్చిందట - కబురెట్టింది బాబూ.

హె—వెధవా, సాక్ష్యం యివ్వొందీ వెళ్ళిపోతావాయేమిటీ?

అసిరి—సాచ్చీకం అయిందాకా బతికుంతాదా బాబు?

హె—ఓరి, వెధవా, దొంగమాటలాడుతున్నావు. గుండె పగలగొడతాను. నీకెవడ్రా కబురు తీసుకొచ్చాడు?

అసిరి—మనవూరు బండోళ్ళొచ్చినారుబాబు.

హె — గాడిదకొడకా, యిల్లు కదిలావంటే వీపు పెట్లగొడతాను.

అసిరి — యెళ్ళితే మీరు తంతారు, యెళ్ళకుంటే అరుతంతారు.

హె — అరెవడ్రా?

అసిరి — యినిసిపిక్కటోరు.

హె — యీ యినస్పెక్టరు సరి సాక్ష్యం రానివ్వడు.

గిరీ — అసిరీ నాదెబ్బ నీకు తెలుసును - యినస్పెక్టరూ గినస్పెక్టరూ జాంతేనై వినావా, తిన్నగా బోనెక్కి నిజవేఁదో సాక్ష్యం పలక్కపోతివట్టాయనా, పీక నులివేసి నిన్ను నూతిలో పారేస్తాను.

అసిరి — యేటిబాబూ! మీరో తెన్నా, ఆరో తెన్నా, యీరో తెన్నా, నాకేటెరిక బాబు? మీనాకరీకిదణ్ణం పోతాను, బాబూ. ఆయమ్మ గోడగెంతడం నానునూపు లేదుబాబూ. గవరయ్యగోరు దెయ్యాన్ని సీసాలో యెడితే, గోడగెంతడం యేటి బావ? వొట్టిఅబద్ధం! నాను నూపులేదు బాబు.

గిరీ — వాడు చూడండీ సాక్ష్యం యెలా పలుకుతాడు, అన్నయ్యా?

లు — నాప్రాలబ్ధం - యేవఁని జెప్పను?

హె — యెవరీయనా? కేసులమొహం అంటే యీయనకేమైనా తెలుసునా?

గిరీ — కేసులమొహం నాకూ తెలియదు. నిజంమొహం పోలీసువాళ్ళకీ తెలియదు. అబద్ధసాక్ష్యాలకల్ల తప్పించుకోవడం కన్న, జెయిల్లో కూచోడవేఁ ఉత్తమం. ధన ప్రాణాలు రెండూ పోయిన మనిషి అన్నవాడు అసత్యం ఆడకూడదు. ఆడించ కూడదు.

హె — యేవిఁటండీ ఈయన శల్యసారధ్యం! యెవరితడు?

గిరీ — నేను లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముణ్ణి - నాపేరు గిరీశం అంటారు. నేను పరీక్షలు పాసైనవాణ్ణి, తెలిసిందా?

హె — వెధవముండని తగులుకుపోయిన మహానుభావుడివి నువ్వేనా?

గిరీ — డిఫమేషన్ అంటే మీకేమా తెలుసునా? నేను సౌజన్యారావు పంతులుగారి స్నేహితుణ్ణి సాక్ష్యాలు యేరీతిగా ఉన్నాయో కనుక్కుని, అన్నయ్యగారికి మీకూ సలహాచెప్పమని పంతులుగారు నన్ను పంపితే వచ్చాను.

హె — అలా అయితే మాకు మీరు సాయంచెయ్యాలిగాని, అబద్ధంలేకుండా సాక్ష్యం కావాలంటె యీభూప్రపంచకమందు యెక్కడైనా సాక్ష్యంఅన్నది వుంటుందా? నానెత్తిమీద యెన్ని వెండ్రుకలున్నాయో, అన్ని సాక్ష్యాలు చూశాను. పెద్ద పెద్దవకీళ్ళు తయారుచేసిన సాక్ష్యాలు కూడా చూశాను. మీరు అనుభవం లేక నీతులు చెబుతున్నారుగాని, హైకోర్టు వకీళ్ళు కూడా తిరగేసి కొట్టమంటారు.

నీపుణ్యంవుంటుంది బాబూ, నిజం అబద్ధం అని తేలగొట్టక, రేపో ఒక తడకఅల్లి తయారుచేస్తేగాని ఆబోరు దక్కదు.

గిరీ—అన్నయ్యాకీ, మీకూ సహాయం చెయ్యడంకోసం కాకపోతే అంత దూరంనుంచి నేను యెందుకు వచ్చానుగా? మీయిష్టం వొచ్చినట్టల్లా మీకు పనికివొచ్చే అబద్ధాలు మీరు పలికించడమునకు నాఅభ్యంతరం యెంతమాత్రం లేదు. ఎబ్సొలూటు ట్రూత్ అనగా సుద్ధసత్యమనేది, సాక్షాత్తూ భగవంతునితో సమానమైన వస్తువ అన్నమాట మాత్రం మరిచిపోకూడదని నాఅభిప్రాయము. నేనుమట్టుకు నిజంకోసం సమయం వొస్తే సంతోషముతో ప్రాణం యిచ్చేస్తాను. "లోకోభిన్నరుచిః" అన్నాడు. కొందరికి కందిపప్పు పచ్చడి రుచి; కొందరికి పెసరపప్పు పచ్చడి రుచి; కొందరు అదృష్టవంతులికి రెండుపచ్చళ్ళు రుచి. అలాగనే, కొందరికి అబద్ధం రుచి; కొందరికి నిజం రుచి; చాలామందికి రెండింటీ కలగలుపు రుచి. యిది లోకస్వభావం. గనక అవసరం గలిగినప్పుడు తిణుకూ బెణుకూ లేకుండా, అబద్ధం ఆడవలసిందే. ప్రస్తుతాంశంలో, అసిరిగాడిచేత అబద్ధం ఆడించడం నాది పూచీ. అసిరీ నాత డాఖా జ్ఞాపకం ఉందా, కబడ్దార్ - సాక్ష్యం యివ్వకపోతే చంపేస్తాను.

హెడ్—అలా తోవలోకి రండి భాయీ - చర్మం చెప్పులు కట్టియిస్తాను. (లుబ్ధావధాన్లుతో) ఆఘండాలుడు రావచ్చుననుకులని నమ్మక, యిలాంటి కావలసినవాళ్ళ మాటవింటే; మీకు యీగతి రాకపోవునుగదా?

గిరీశం—మావాడు కావలసినవాళ్ళ సలహావింటాడండీ దత్తత చేసుకుంటానని యెన్నాళ్ళయో అంటున్నాడు; దత్తతచేసుకుంటే కనిపెట్టి ఉండనా? "పోనీ, ఓపవరాఫ్ ఎటర్నీ అయినా నాపేర వ్రాయి, నీవ్యవహారాలు చూస్తాను" అంటే చెవిపెట్టడు.

హెడ్—యేవండీ అవుధాన్లుగారూ అలా చేయరాదటయ్యా?

లుబ్ధా—వెనకనుంచీ ఆలోచించాం.

గిరీశం—అధాత్తుగా, జెయిలులోకి లాక్కుపోతే, ఆపైని నేనేపనేవిటి?

హెడ్—జయిలు సిద్ధపరిచారూ?

గిరీ—మాటవరసన్నాను. కీశించి మేలెంచాలి - యినస్పెక్టరుకు ప్రబలంగా వుంది. పోలిశెట్టి సాక్ష్యం పలకనని సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి వూరికి వెళ్ళిపోయినాడు.

హెడ్—అయ్యో మరేమిటి గతి?

గిరీ—అదే పంతులుగారూ నేనూ, విచారిస్తూన్నాం.

[పూజారి గవరయ్య ప్రవేశించును]

హెడ్—గవరయ్యగారూ, గురూజీ కనపడ్డారా?

గవ—యిదుగో నాతో వొస్తూ వుంటేనే! మీ పెరటి అరుగుమీదే యింతసేపూ సమాధిలో వున్నారు.

హెడ్—నాకు పెరటి అరుగుమీద కనబడలేదే? పోనీండి ఆయన వొచ్చారంటే బతికానూ అన్నమాట - యేరీ?

గవ—యేమి అలా అడుగుతున్నారు? యిదుగో మీయెదటా (కాళీజాగావేపు చూపును) మీకు కనబడలేదా యేమిటి? కాళీజాగావైపు చూసి) యేం గురూజీ తిరస్కరిణీవిద్య అవలంబించారేమి? ఓహో, మీగురువుగారి ఆజ్ఞ ఐందనా?—అయితే నాకెలా కనబడుతున్నారు?—నాకు మంత్రసిద్ధి కలదనా?—అయితే యెన్నాళ్ళు యిలా కనపడకుండా ఉంటారు?—ఒక్క పక్షువాం? (హెడ్డుతో) అదీ వారు శెలవిచ్చినమాట.

హెడ్—యీలోగా మా పెకకి ఉరి అయిపోతుందే?

గవ—(కాళీజాగ వైపు చూచి) యేమి శెలవు? గురూ!—(హెడ్డుతో) మీకేమీ ఫర్వాలేదన్నారు.

హెడ్—యీరాత్రి అంజనం వేయిస్తానన్నారుగదా యెలాగ?

గవర—(కాళీవైపు చూచి) యేం శెలవు?—(హెడ్డుతో) అన్నిపనులూ నాచేత చేయిస్తామన్నారు.

హెడ్—వారు కనపడితే బాగుండును.

అసిరి—అదేటి బాబూ, ఆరు నాకగుపడుతున్నారు!

గవర—సిద్ధులూ, పిశాచాలూ, మాలాంటి మాంత్రికులికి కనపడతారు. వాడిలాంటి మూఢభక్తులకు కనపడతారు; పాపం పుణ్యాం యెరగని పసిపిల్లలకి కనపడతారు. ఇతరులకు కనపడరు.

గిరీ—డామ్, హంబగ్. (కఱ్ఱతో గవరయ్యపక్కని కాళీ జాగా కొట్టి) యెవడున్నాడిక్కడ? హెడ్ గారూ, యిదంతా గ్రాండ్ చీట్ అఫ్ బేడెన్.

గవర—నువ్వు రెండు యింగిలీషీ ముక్కలు చదువుకుని నాస్తికుడివికాగానే, మాహాత్మ్యాలు పోతాయనుకున్నావా యేమిటి? నువ్వు సొట్టకఱ్ఱ తిప్పితే సిద్ధులికి తగులుతుందా? నీలాగే పెద్దకబుర్లు చెప్పిన రిజిస్ట్రరికి, స్మశానంలోకి తీసికెళ్ళి దెయ్యాన్ని చూపించేసరికి. ఆర్నెల్లు వుణ్ణం పెట్టుకున్నాడు. సిద్ధుల్ని నిందిస్తే బుఱ్ఱపగుల్తుంది.

అసిరి—అదేటిబాబూ, బైరాగోరు!

గిరీశం—(అసిరిగాడిపైని ఉరికి) వెధవా, యేడిరా?

అసిరి—లేడుబాబూ, లేడుబాబూ ఉత్తినన్నాను.

గిరీశం—దొంగగాడిదకొడకా. (హెడ్డుతో) మీరు సాక్ష్యగి కుదుర్చుకోవడం మానేసి యీగవరయ్య మాయల్లో పడితే మరి తేల్తారా?

హెడ్—అన్నా—అలా అనకండి. వీరిసాయంవల్లే మనం వొడ్డెక్కాలి. (చెవిలో) గవరయ్యగారు మనకి ముఖ్యమైన సాక్షి.

గవర—శిరస్తాపన భ్రష్టులు చేరకిచోట మాంత్రికులూ, సిద్ధులూ వుండజనదు.-(కాశీ వైపుచూసి) రండి గురూజీ మనతోవని మనం పోదాం.

లు—గవరయ్యన్నా, యెక్కడికి వెళ్తారు!

గవర—నాకు తోచినచోటికి.

లు—మరి సాక్ష్యవో?

గవర—అవధాన్లుగారు పెళ్ళాడినది కామినీపిశాచం 'అది మనిషి, గోడగెంతి పారిపోయిందీ' అని నేను అబద్ధపుసాక్ష్యం చెప్పానంటే మరి మంత్రం అన్నది నాకు మళ్ళీ పలుకుతుందా? నావొంతు ఆగిరీశాన్ని సాక్ష్యం పలకమను.

"నమ్మి చెడినవారు, లేరు ।
నమ్మక చెడిపోతే పోయేరు॥"

(గిరీశంతో)—యినసిపికటరుగారు నీకంటే యింగిలీషు చదువుకున్నా ఆయనకి మన శాస్త్రాల్లో నమ్మకాలు పోలేదు.

హెడ్—ఆయనదగ్గిరికి వెళ్తారా యేమిటి?

గవ—(వెళ్ళుతూ) కబురంపించారు.

హెడ్—రండి రండి గవరయ్యగారూ చిన్నమాట.

గవర—(వెళ్ళుతూ) చిన్నమాటేదో (గిరీశమును చూసి) ఆ మహానుభావుడుతో చెప్పండి. (నిష్క్రమించును)

హెడ్—(గిరీశంతో) యీసాక్ష్యం మీరు మాట దక్కించుకున్నారు - మరి సాక్ష్య మన్నది లేదు.

గిరీశం—ఆమాటకొస్తే నేనే సాక్ష్యానికి దిగి, కేసు నీళ్ళు గారించేస్తాను. నాశక్తి చూతురుగాని, సౌజన్యారావు పంతులుతో మాత్రం ఆమాట యింకా చెప్పకండి.

(తెర దించవలెను)

౬-వ స్థలము : సౌజన్యారావు పంతులుగారియిల్లు.

మేడపైని పంతులుగారి పడకగది. ఒక బల్లపైని సన్నని గాజుదీపము కొంచము వెలుతురు కలుగజేయును. గదిమధ్యను మెట్లవైపునున్న గుమ్మమునకు యెదురుగా దోమతెర మంచముయుండును, దానిపైని సౌజన్యారావుపంతులు మేలుకుని పరుండి

యుండును. మంచము రెండవప్రక్కను చిన్నరౌండుబల్లపైని గిల్టుకవరూ అందులో గల భగవద్గీతాపుస్తకము పక్కని కుర్చీమీద గిరీశం కూర్చుని యుండును.

గిరీ—నామనస్సు డైలమ్మాలో చాలా ఖేదిస్తూందండి. యేరీతినైనా నాఅన్నగారు యీఆపద దాటుదురా అని ఆతృత ఒకపక్కా, అసత్యమునా కార్యసాధనంగా చేసుకోవడంఅనే జిఘూస ఒకపక్కా నన్ను పీడిస్తూన్నవండి. “అబద్ధపుసాక్ష్యం వొద్దు. నిజమైనసాక్ష్యం జాగ్రత చెయ్యండి” అని హెడ్ కనిస్టేబుతో నేను అనేసరికి నాపైన కొండంత కోప్పడ్డాడండి. నిజమైన సాక్ష్యం ప్రయత్నిస్తే దొరకదా అండి?

సౌజ—నిజమైన సాక్ష్యం! యేం సత్యకాలం! నిజవాఁడేవాడు సాక్ష్యానికి రాడు. సాక్ష్యాని కొచ్చినవాడు నిజవాఁళ్ళేడు.

గిరీ—యెంచేత ఆళ్ళేడండీ?

సౌజ—వాదికి బాధించే నిజం వాదితరఫు వకీలికి అక్కరలేదు. ప్రతివాదిని బాధించే నిజం ప్రతివాది వకీలుకి అక్కరలేదు. క్రాసెగ్జామినేషను ఆరంభం అయేసరికి యెంతటిసాక్షి కవిత్వం ఆరంభిస్తాడు. అంచేతనే పెద్దమనుషులు బోను యెక్కడానికి భయపడతారు.

గిరీ—వకీళ్ళు అబద్ధాలాడస్తే న్యాయం కనుక్కోడానికి జీతం పుచ్చుకునే జడ్జీ యేం జేస్తాడండి?

సౌజ—ఉభయపార్టీల వకీళ్ళు ఆడించేఅబద్ధాలూ చెయిపీకేటట్టు రాసుకుంటాడు.

గిరీ—అయితే యెందుకండి యీకోర్టులు?

సౌజ—నేను అదే చాలాకాలవాఁయి ఆలోచిస్తూ వుంటిని. పెద్దపెద్ద వకీళ్ళు కూడా సిగ్గుమాలి బరిపెట్టి దొంగసాక్ష్యాలు ప్రాఠం చెబుతారు, కొందరు మృదువర్లు తిరగేసి కొట్టమంటారు. నావంటి చాదస్తులం యింకొక కొందరం అట్టి సాహసానికి వొడిగట్టుకోంగాని మాపార్టీలతరఫున సాక్ష్యాలుకూడా అబద్ధం చెబుతున్నారని యెరిగిన్నీ వూరుకుంటాం. యిలాటి అసత్యానికి అంగీకరించ వలసివస్తుందనే, నేను ప్రాక్టీసు చాలా తగ్గించుకున్నాను. క్రమంగా యీవృత్తే మానుకోవడము సంకల్పం కూడా ఉంది.

గిరీ—అందరూ తమవంటి వకీళ్ళే అయితే అసత్యం అన్నది వుండనే వుండదండి వకాల్తీలో యింత అక్రమం ఉందన్నమాట నేనెరుగనండి. యేమైనా సహించగలను గాని అసత్యం అన్నది సహించలేనండి.

సౌజ—ఒక్కఅసత్యంతో కుదరలేదు. సాధారణంగా వకాల్తీలో చాలా ఉన్నాయి. అంటినాచ్ లాగనే, అంటీ వకీల్ అని వక మూవ్ మెంటు మనదేశంలో స్టార్టు

చెయ్యడము ఆవశ్యకత కలిగేటట్లు కనబడుతుంది. హెడ్ కనిస్టేబుది తప్పుకాదు, దొంగసాక్ష్యం కలిస్తేనేగాని కేసులు గెలియవు. మీరు సత్యమార్గంలో తరిఫీదైన మనుష్యులు కోటచేత, మీరు కేసులు నడిపించేమార్గాలు వ్యర్థంగా ఉన్నాయి.

గిరీ—మరి మా అన్నగారి గతి యేమిటండి?

సౌజ—ఒక్కటే సాధన వుంది. ఆ గుంటూరుశాస్త్రుల్లు యెవరో పోల్చినట్టయితే, యితరసాక్ష్యం అవసరం ఉండదు.

గిరీ—పట్టుపడే మార్గం యేదో తమరు శలవిస్తే మూడు లోకాలూ గాలించి అయినా పట్టుకుంటానండి.

సౌజ—మీయోగ్యతకు నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. మీలాంటి యెంగ్ మెన్ రావుగార్లు ఉంటే, మనదేశం బాగుపడును. మీ ప్రయత్నం సానుకూలంగా తగిన బందోబస్తు యీవత్తూ నేను చేస్తాను. మీస్వంత చిక్కులు కూడా వదిలినవిగనుక మీరు వెంటనే బయలుదేరి వెతకడం ఆరంభించవచ్చును. యీకారణంచేత మీ వివాహం పోస్టుపోన్ కావలసివొస్తుందిగదా అని మాత్రం విచారిస్తున్నాను.

గిరీ—అట్టివిచారం తామ పడనక్కరలేదు. మాగురువుగారిఉపదేశం ద్యూటీముందూ ప్లెజర్ తరవాతానండి అందులో నేను చిన్ననాటినుంచీ కొంచం కాన్ సెన్ట్రేషనూ ఇంద్రియనిగ్రహమూ అభ్యాసం చెయ్యడంచాతనూ, వొళ్ళు మరిచి యెల్లప్పుడూ యేదో ఒకవ్యాపకంలో కొట్టుకుంటూ వుండడంచాతనూ స్త్రీసుఖముల యెడల నాకు విముఖతలానండి. అందుచేతనే మావాళ్ళంతా నాకు నెపోలియన్ ఆఫ్ ఆంటీనాచ్ అని పేరుపెట్టారు. యీజీవితకాలమంతా సోషల్ రిఫారమ్‌కింద వినియోగపరుద్దామనే నిర్ణయంతో వివాహం మాని మాగురువుగారిదగ్గిర లెఫ్టినెంటుగా ప్రవేశించానండి. బుచ్చమ్మయొక్క హృదయనైర్మల్యమూ, ఆమెదురవస్థా చూచినీన్ని, నాశిష్యుడియందు నాకు ఉండే ప్రేమాతిశయంచేతనున్నూ, ఆమెయందుకూడా ప్రేమాతిశయం నాకు కలిగి, ఆమెను వివాహం కావడముకు వొప్పుకున్నానుగానండి. ఇంద్రియసుఖముల నపేక్షించి కాదు. ఆమె కూడా నన్ను ప్రేమించి, విధవావివాహము కూడుననే నిశ్చయములో నన్ను వివాహము కావడముకు అంగీకరించారండి. గనక మామారియేజి అనేది, ట్రూ లవ్ మారియేజిగాని సాధారణపు విడో మారియేజి కాదండి.

సౌజ—మాగురువుగారూ ఆలాగే వ్రాశారు. గాని మీరు విడో మారియేజి చేసుకుంటే మీఅన్నగారు మిమ్మల్ని పెంచుకోరేమో?

గిరీ—తమమాటను ఆయన అతిక్రమించబోరండి. ఒకవేళ ఆయన తప్పకపోతే, దత్తత వదులుకుంటానుగాని, ప్రాణసమానురాలైన బుచ్చమ్మను విడవనండి.

సౌజ—ఆమె అదృష్టవంతురాలు.

గిరీ—ఆట్టి స్త్రీరత్నము (చడీలేకుండా ఒక మనిషి మెట్లెక్కివచ్చి ద్వారముదగ్గిర తనకు యెదురుగా నిలిచిఉండడము చూచి గిరీశం నిర్ఘాంతపోయి మాటమాని నోరు తెరచును. ఆ వైఖరి సౌజన్యారావుపంతులు కనిపెట్టి)

సౌజ—యేమిటి అలా చూస్తున్నారు? (గిరీశంచూస్తూఉన్న వేపు తాను దృష్టితిప్పి వచ్చినమనిషిని చూచును.)

గిరీ—ఇట్టి స్త్రీరత్నము దొరికిన కారణంచేత నేనే అదృష్టవంతుణ్ణి అని భావిస్తాను. అయితే 'పరోపకారః పుణ్యాయ। పాపాయ పరపీడనం' అన్న న్యాయంప్రకారం, ఒకర్ని కాపాడి ఉపకారంచెయ్యడం ఉత్కృష్టమైన పుణ్యం. నిష్కారణంగా, వాడిమానాన్ని వాడు బతుకుతున్నవాడికి అపకారం చెయ్యడం పాపానికి కారణం. గనుక మాఅన్నయ్యని ఎంతకష్టపడి అయినా నేను కాపాడడం విధి అని యెరుగుదునండి.

సౌజ—(కొత్తగా వచ్చిన మనిషితో) యెవరు మీరు?

కొత్తమని—జరూరు ప్రయోజనం కలిగి వచ్చానండి - వర్తమానం చేయకుండా వచ్చినందుకు క్షమించవలెను - కింద నౌఖర్లు కానరాలేదండి.

సౌజ—రండి కూచోండి.

గిరీ—(లేచివెళ్ళి ఒక కుర్చీ తెచ్చి తనకుర్చీ ప్రక్కను వేసి) దయచెయ్యండి.

కొత్తమనిషి—(కూచోక) అక్కర్లేదు.

సౌజ—కూచోండి. (కొత్తమనిషి కూచొనును) తాము యెవరండి?

కొత్తమనిషి—నేనెవరో మనవిచేయక తీరదాఅండి?

సౌజ—యేకారణంచేతనైనా పేరుచెప్పడం యిష్టం లేకపోతే, చెప్పనక్కరలేదండి.

కొత్తమనిషి—నేవచ్చినపనికి నాపేరుతో పనిలేదండి. కొన్నికారణములచేత నా పేరు చెప్పడమునకు వీలులేదండి. క్షమించవలెనని ప్రార్థన.

గిరీ—షేక్స్పియర్ అన్నాడుకాదాఅండి. 'వాట్సినె నేమ్?' అని? దానిని నేను చిన్నగీత ముక్కగా తర్జుమాచేశానండి. 'పేరులోన నేమి పెన్నిధి యున్నది' మన శాస్త్రాల్లో కూడా యెవరిపేరు వారు గట్టిగా ఉచ్చరించితే పాపమన్నారు. తమకు విశదమే.

కొత్తమనిషి—మరివొకరితో అయితే కల్పించి మారుపేరు చెప్పుదును. తమచోట అబద్ధం ఆడజాలనండి.

గిరీ—భోజరాజు ముఖంచూస్తె కవిత్వంపుట్టినట్టు, తమముఖంచూస్తే యెట్టివాడికైనా నిజమే నోటంట వొస్తుందండి.

కొత్తమనిషి—ఒకానొకరికి తప్పు.

గిరీ—"సచేమాన్ ఈజ్ టుబిపిటీడ్" అనగా అట్టి మనిషి ఉంటే ఆమనిషియెడల మనం కనికరం కలుగజేసుకోవాలి - అంతే.

సౌజ—అసత్యమనేది యెవరితోనూ ఆడకూడదు.

కొత్తమనిషి—మంచివారియెడల మంచిగానూ, చెడ్డవారియెడల చెడ్డగానూ, ఉండమని మాతల్లిగారు ఉపదేశం చేశారు. అందుచేత తమతో అబద్ధమాడవలసివచ్చింది. అంచేత తమతో అబద్ధమాడినన్నాను.

సౌజ—మీతల్లిగారు పూజ్యులేగాని, వారి ఉపదేశంలో మీరు మెరుగైనదిగనే అవలంబించి కడమ సగమూ మార్చి, మనం చెడ్డవారని అనుకునేవారియెడల కూడా మంచిగా ఉండుటకు ప్రయత్నము చేస్తే, దయాపరిపూర్ణుడైన భగవంతుడు సృజించిన యీలోకము మీకు మరింత యింపుగా కనబడుతుంది. మీకూ మీ పరిచయం కలిగినవారికి మరింత సౌఖ్యము కలుగుతుంది. కాక మంచిచెడ్డలు ఏర్పర్చగలిగినవాడు యెవడు? మంచిలోనూ చెడ్డ ఉంటుంది చెడ్డలోనూ మంచి ఉంటుంది.

గిరీ—యేమి విలువైనమాటలు! ఒక చెడ్డమనిషి ఉన్నాడనుకోండి. ఒకణ్ణి అనడమెందుకు? నేనే ఆచెడ్డవాణ్ణి అనుకోండి. అట్టిచెడ్డవాడనైన నాయెడల మంచిగా ఉండడమే నాయోగ్యత. తమవంటి మంచివారియెడల అంతా మంచిగానే ఉంటారు. “అపకారికి నుపకారము నెపమెన్నక చేయువాడు నేర్పరి సుమతీ” అని కవి అన్నమాట పర్ ఫెక్ట్ జెమ్ కాదాఅండి?

సౌజ—నాభావం మాబాగా ఉపన్యసించారు.

కొత్తమనిషి—(సౌజన్యారావుపంతులుతో) తమవాక్యం గురూపదేశంగా భావించి యిటుమీదట చెడ్డవారియెడల కూడా మంచిగా ఉండడమునకు ప్రయత్నిస్తాను. తమశిష్యరికం లభించడం నాకు పెన్నిధి. సత్పురుషులదర్శనం సద్యోఫలం కలది. తాము మంచిలో చెడ్డ ఉంటుందని శలవిస్తిరి. పరిపూర్ణమైన తమ మంచిలో చెడ్డ లేదని వింటున్నాను.

సౌజ—పరిపూర్ణమైన మంచి ఒక్క భగవంతుడియందే కలదు. నా చెడ్డ లోకమేల యెరుగును?

గిరీ—క్రిస్టియనులు ఒరిజినల్ సిన్ అంటారండి. మనవాళ్ళు దుష్కర్మ అంటారు. డాంతస్సాగొయ్యా (బెగ్ యువర్ పార్డన్) ఆ ఒరిజినల్ సిన్, లేక కర్మ, అనేది యెంతమంచివాడినైనా, యెంత కట్టుదిట్టమైనవాడినైనా రెక్కపట్టుకుని తప్పుత్రోవలలోకి లాగుతుందండి. తమకు విశదముకానిది యేమున్నది?

సౌజ—“బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంస మపికర్షతి” అని గీత చెబుతూంది. యెవడిచెడ్డ వాడు దాచుకుని, మంచినే పైకి కనపర్చుతాడు.

కొత్తమనిషి—ఒకానొకరు లేని మంచిని కూడా ఉన్నట్టు ప్రచురపరిచి లోకాన్ని భ్రమింపచేస్తారు.

సౌజ—సత్యం. అందుచేతనే మంచిచెడ్డలు మనసే యెరగవలెగాని లోకమేమెరుగును అని అన్నాను.

కొత్తమనిషి—నటనవల్ల కొద్దికాలమేల లోకానికి కళ్ళు కప్పవచ్చునుగాని, నిడివిమీద బంగారాన్ని, యిత్తడినీ లోకం యేర్పరుస్తుందండి. (గిరీశంతో) యేమంటారు?

గిరీ—పంతులుగారికి నిద్రాభంగమౌతుంది, మీరు వచ్చినపనేదో—

కొత్తమనిషి—సౌజన్యారావు పంతులుతో స్వాభావికంగా మంచికి లోకం గుడ్డీ, చెడ్డవెతకడానికి చాలెడుకళ్ళు; గనక, చూచ్చూచి, లోకం ఈయన మంచివారు అని నిర్ధారణచేసినతరవాత, వారు మంచివారు కాకతీరదండి — తమవంటి మంచివారు వెలవేస్తే యెక్కడా కనపడడం కష్టంఅండి. గనక తమ దర్శనం నాకు కావడంవల్ల యీరోజు, నాజన్మానికల్లా సుదినంగా భావించి సంతోషిస్తున్నాను.

గిరీ—(సందేహావేఁవిఁటి!)

సౌజ—మంచిగా ఉండావఁని ప్రయత్నిస్తున్నాను. అంతకన్న నాయందు యోగ్యత యేమీలేదు. మీరు వచ్చినపని చెప్పారుకారు.

గిరీ—నేను కనుక్కొని తమతో ఉదయం మనవిచేదునా?

సౌజ—జరూరు పనిమీద వచ్చినవారూ, పేరుచెప్పనివారూ, మీతో వారి కార్యం చెబుతారా? మీది యెంత సత్యకాలం!

గిరీ—వారికి నేనేమైనా సాయంచేయడానికి అవకాశం ఉంటుందేమో అనీ, తమకు నిద్రవేళైందని మనవిచేశాను.

కొత్తమనిషి—గిరీశంగారు లోకోపకారపరులు.

సౌజ—మీకు కృతపరిచితులా ?

కొత్తమనిషి—వారిని యెరగనివా రెవరండి?

గిరీ—వారు నాయందు ఉండేదయచేత అలా శలవిస్తున్నారుగాని, నన్ను అంతా యెరగడానికి నేనేపాటివాణ్ణండి. అయినా తరుచుగా లెక్చర్లు యిస్తూ ఉండడంచాత, వీరివంటి సత్పురుషులు నన్ను యెరిగిఉండడం కద్దు; సత్కరించడం కద్దు. వీరిని కూడా నేను చూచిఉందును. అందుచేతనే వీరు కనపడగానే, యెవరు చెప్మా చూచినట్టుందీ! అని కలవరపడ్డాను. వారు కూడా ప్రచ్ఛన్నులై ఉందామని నిశ్చయించుకున్నారు గనక, నేను జ్ఞాపకం తెచ్చుకోడానికి ప్రయత్నం చెయ్యను; నేను పోయి పరుంటాను. తాము ఉభయులు మాట్లాడుకోవొచ్చును.

సౌజ—అలాగె చెయ్యండి.

గిరీ—(సౌజన్యారావు పంతులుతో) నమస్కారం, (క్రొత్త మనిషితో) మీరు బ్రాహ్మలా ?

కొత్తమనిషి—కాను.

గిరీ—(కొత్త మనిషితో) అయితే, దాసోహం!—టుదిఅనోన్న్! (నిష్క్రమించుతూ గుమ్మందగ్గరకు వెళ్ళి తిరిగిచూసి కొత్తమనిషిని బతిమాలుకున్నట్లు ఉభినయించి వెళ్ళును.

సౌజ—గిరీశంగారు కవి — మహాయోగ్యమైన చిన్నవాడు.

కొత్తమనిషి—వితంతువులను పెళ్లాడడం, యాంటీనాచికూడా క్షేమానికిఅవశ్యకంవేఁనా అండి?

సౌజ—వితంతువులను, యిష్టమైతే పెళ్ళాడవొచ్చును లేకుంటే మానవొచ్చును.

మంచితో దానికి పనిలేదు. గాని వేశ్యాసంపర్గ కలవాడు యెన్నడూ మంచివాడు కానేరడు.

కొత్తమనిషి — అంతేనా అండి, లేక వేశ్యను చూడరాదు; వేశ్యతో మాటాడరాదు; వేశ్యపాట వినరాదు; అని నిర్నయంకూడా వున్నదాఁండీ?

సౌజ — అలాంటి నిర్నయం ఉంటే మరీ మంచిది.

కొత్తమనిషి — తమరు యాంటినాచ్ అనుకుంటాను.

సౌజ — ఔను.

కొత్తమనిషి — (చిరునవ్వు నవ్వుతూ) గిరీశంగారూ యాంటీనాచేకదా అండి?

సౌజ — మీకు తెలియదా? ఆయన యాంటినాచికి గురువు.

కొత్తమనిషి — ఆయన నాకుకూడా గురువులేనండి.

సౌజ — అలాగనా? నాకు చాలా సంతోషం.

కొత్తమనిషి — యీవిషయంలో చాలాకాలవాఁయి నాకు వక్క సందేహం వుండిపోయింది; క్షమిస్తే మనవిజేస్తాను.

సౌజ — చెప్పండీ - తప్పేమి?

కొత్తమనిషి — వేశ్యలను పాటకు పిలవఁకపోతే, వాళ్ళు బతకడం యెలాగండి?

సౌజ — పెళ్ళిచేసుకుంటేసరి.

కొత్తమనిషి — గిరీశంగారిలాంటివారిని అనా తమ అభిప్రాయం?

సౌజ — యేమిమాట అన్నారు! రేపో నేడో ఆయన ఒక పవిత్రమైన వితంతువును పెళ్ళికానైయున్నారుగదా, వేశ్యనా పెళ్ళాడుతారు?

కొత్తమనిషి — జపానుదేశంలో గెయిషాలని వేశ్యలు వున్నారనీ, వాళ్ళనిగొప్ప గొప్పవారు కూడా పెళ్ళాడతారనీ యీ గిరీశంగారే కాబోలు చెప్పగా విన్నాను. జపాన్ దేశం గొప్పదేశం అని అంటారండి?

సౌజ — ఔనుగాని, గొప్పదేశంలో ఉన్న చెడ్డనే మనం అవలంబించాలా? గిరీశంగారు అట్టి అపవిత్రమైన పనికి ఇయ్యకొనరు.

కొత్తమనిషి — అయితే పెళ్ళిచేసుకోగోరిన వేశ్యలకు కోరతగిన వరులు దొరకడం యెలాగండి? లేక యెట్టివారైనా సరే అని తమ అభిప్రాయమా అండి?

సౌజ — యీసంగతి యింకా నేను బాగా ఆలోచించలేదు — వేశ్యలు విద్యలు నేర్చి యితరవృత్తులవల్ల సత్కాలక్షేపము చెయ్యరాదా?

కొత్తమనిషి — అట్లాచేస్తే, తమవంటివారు వాళ్ళను వివాహమాడుదురా?

సౌజ — యేం ప్రశ్న? నేను యెన్నడూ వేశ్యను పెళ్ళాడను. నాయెత్తు ధనం పోస్తే వేశ్యను ముట్టను.

కొత్తమనిషి — ప్రమాదంవల్ల వేశ్యశరీరం తమకు తగిలితే?

సౌజ — (నవ్వుతూ) తగిలిన శరీరం కోసేసుకుంటాను. చిత్రమైన ప్రశ్న లడుగుతున్నారు?

కొత్తమనిషి — వేశ్యజాతి చెడ్డ కావచ్చును గాని తాము శలవిచ్చినట్టు చెడ్డలో మంచి ఉండకూడదా? మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యంకాదా అండి?

సౌజ — మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యమే గాని మీరు వచ్చినపని చెప్పేరుకారు?

కొత్తమనిషి — నాపనిచుట్టుకు మిమ్మల్ని చూడడమే.

సౌజ — చూడడానికి నిశీధవేళ రావలెనా?

కొత్తమనిషి — మీపని మించిపోకూడదని యిట్టివేళ వచ్చాను.

సౌజ — మించిపోయేపనులేవీ నాపనులు లేవే?

కొత్తమనిషి — పరవస్తులో ఉన్నవారి పనులల్లా తమ స్వంతపనులుగానే యోచింతురని లోకులవల్ల విన్నాను. నాకేం లేదు. అవధాన్లుగారి కేసులో గట్టి సహాయం చెయ్యగలిగినవారి నొకరిని నేను యెరుగుదునండి.

సౌజ — అలాగైతే మిమ్మల్ని మాపాలిట దేవుణ్ణిగా భావిస్తాం.

కొత్తమనిషి — అంతమాట నాకు దక్కాలిగదా అండి?

సౌజ — యేమి ఆలాగ అంటున్నారు?

కొత్తమనిషి — మరేమీలేదు. ఆకార్యసాధనము ఒక వేశ్యవల్ల కావలసి ఉన్నది. అదీ చిక్కు.

సౌజ — డబ్బు యిద్దాం.

కొత్తమనిషి — ఆవేశ్య ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదండి.

సౌజ — అయితే మరేమి కోరుతుంది?

కొత్తమనిషి — ఆమెకోరిక అసాధ్యమని తలుస్తానండి.

సౌజ — అయినా యేమిటో చెప్పండి.

కొత్తమనిషి — చెప్పితే మీకు ఆగ్రహం రావడమేకాని, కార్యం ఉండదనుకుంటానండి.

సౌజ — తనను ఉంచుకోమంటుందాయేమిటి! అది యెన్నడూ జరిగేపనికాదు.

కొత్తమనిషి — ఆముసలిబ్రాహ్మడి దురదృష్టం! మనమేం చేయగలమండి?

సౌజ — యెంతబుద్ధిహీనురాలు! అసందర్భమైన యిలాటికోరిక కోరతగునా? మీరెలా మోసుకొచ్చారు యింత అసంభావితమైనమాట?

కొత్తమనిషి — వ్యవహార విషయములు మాట్లాడుతూన్నప్పుడు మంచైనా చెడ్డయినా ఉన్నమాటలు నాలుగూ అనుకోవడం విధాయకం కదండి. ఆమనిషితలకి తగనివెఱ్ఱి కోరిక పెట్టుకుంది అనేమాట అన్నంతేనే మనిషల్లా యెరగడాఅండి?

సౌజ — నేను మన్మథుణ్ణా నన్ను వరించింది?

కొత్తమనిషి — మిక్కిలి మంచివారని కాబోలు.

సౌజ — సానిదానికి మంచితో పనిఉండదు. ఇది యేదో యెత్తయి ఉండాలి.

కొత్తమనిషి — మృచ్ఛకటిక చదివించేమోనండి.

సౌజ — వసంతసేనలాంటి మనిషి వెఱ్ఱికవీశ్వరకల్పనలో ఉండాలి గాని లోకంలో ఉండదు. యేదో యెత్తు. అందుకు సందేహం ఉండదు — సాధనాంతరం లేదో?

కొత్తమనిషి — తమరు ప్రశ్నలు అడుగుతారు. చిన్నమాట మనవిచేస్తే ఆగ్రహిస్తారు యేం సాధనం ?

సౌజ — శ్రీకృష్ణుడిఅనుగ్రహంవల్ల ఆగ్రహమనేవస్తువను చంపుకోవడమునకు సదా ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. షాలిత్యం కనపర్చారు. కృతజ్ఞుడను చెప్పవలసినది చెప్పండి.

కొత్తమనిషి — తమరు ఉంచుకోవడం మనస్కరించకపోతే తనను వివాహము కావచ్చునని కూడా ఆమనిషి అభిప్రాయము.

సౌజ — మంచివారిని హేళన చెయ్యవలసినదని కూడా మీతల్లిగారిఉపదేశం కాబోలు?

కొత్తమనిషి — మీ శ్రీకృష్ణునిమీద అనగా మీయెడల నాకు అమాయకమైనభక్తి కలదు. తమరియెడల తృణీకారభావము నాహృదయమందు యెన్నడూ పుట్టదు నమ్మండి. రాయభారి మోసుకువచ్చేమాటలకు రాయభారిని తప్పు పట్టడం ధర్మంకాదు. ఇవి జరిగేమాటలని నేను మనవిచెయ్యలేదు. ఉన్నమాట మనవిచేస్తే, వకీళ్ళు గనక వేశ్య పెట్టిన చిక్కు విప్పజాలకపోతారా అని మనవిచేశాను.

సౌజ — వేశ్యలకు వకీళ్ళు సమదంతా అనా? (నవ్వి) నేనుమట్టుకు వోడిపోయినానని వొప్పుకుంటున్నాను. యెగతాళీలో దించకండి - వేశ్య డబ్బోల్లకపోదు. ద్రవ్యం కోరమనండి. ఆయనైనా యిస్తారు, నేనైనా యిస్తాను.

కొత్తమనిషి — అందాకా యెందుకండి? తమదాకా అక్కరలేదు. ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారార్థం నేనే యిస్తాను. ఆమనిషి ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదని మనవిచేశాను; నమ్మరా?

సౌజ — అన్నట్టూ, మీరు గిరీశంగారి శిష్యుల మంటిరిగా? మీరు యాంటినాచ్ కావాలి అయితే వేశ్యవల్ల యీభోగట్టా చూపత్తూ మీకు యేలా వొచ్చింది? యిదంతా యెగతాళా? కుట్రా?

కొత్తమనిషి — వమ్మనివానితో యేమిచెప్పను? యిది కుట్రా కాదు; యెగతాళీ కాదు. నేను అక్షరాలా యాంటీనాచ్ నే. వివేకలేశం ఉన్నవాడు యెవడు యాంటీనాచ్ కారండి? కాని విధికృతంచేత నాకు వేశ్యాసంసర్గం తప్పిందికాదు.

సౌజ — యేమిటో ఆవిధికృతం ?

కొత్తమనిషి — ఇది ! (కొత్తమనిషి నెత్తిని ఉన్న పాగాతీసి జుత్తును జారవిడచి; వెనకకు తిరిగి తొడుగుకున్న కోటు విడచి, కప్పుకున్న శాలువ పలెవాటుగా వేసుకొని సౌజన్యారావుపంతులువేపు తిరిగి) నావూరూ పేరూ అడిగితిరి. ఊరు విజయనగరము; పేరు మధురవాణి !

సౌజ — (మొదట ఆశ్చర్యనిమగ్నుడై, యోచనపైని కోపావేశముకలిగి నిలిచి) యేమి మోసము జరిగినది !

మధు — గురువుల ఉపదేశం గురువులే మరవకూడదు. చెడ్డలోకూడ మంచి ఉండవచ్చును. కాక మంచిచెడ్డలు యెంచేవా రెవరు?

సౌజ — యేమి దగా?

మధు—నిర్మలమైన అంతఃకరణతో వచ్చిన నిజం దేముడెరుగవలె. దగా అని తోచినది; యేమి చెయ్యగలను? వెళతాను.

సౌజ—శీఘ్రంగా వెళ్ళవచ్చును.

[మధురవాణి పోగా కోటూ విడిచి గుమ్మమువరకు వెళ్ళును.]

సౌజ—నిలు - నిలు - (మధురవాణి తిరిగి వచ్చి, కొంచెము యెడముగా యెదట నిలుచును.)

సౌజ—పోగా కోటూ మరిచిపోయినావు.

మధు—అంతేనా? మనసేమరిచిపోయినాను; కోటుదేవిఁటి? (తిరిగి రెండడుగులు వెళ్ళును)

సౌజ—మాట!

మధు—(తిరిగిచూచి) యీమాటు యేం మరిచానండి?

సౌజ—నువ్వు మరవలేదు, నేనే మరిచాను. లుబ్ధావధాన్లుగారి మాటేమిటి?

మధు—తమ మంచి లోకప్రసిద్ధమైనప్పటికీ, ఆయనయందు తమకు అట్టే అభిమానం భగవంతుడు పుట్టించలేదు.

సౌజ—ఆయనను కాపాడడముకు న్యాయమైనపని యేమి చెయ్యమన్నా చేస్తాను. అనేక సంవత్సరములాయ, వేశ్య అన్నది నాయింటికి రాలేదే? నేను వేశ్యతో యెన్నడూ మాట్లాడలేదే? యీనాటికి వ్రతభంగమైనదిగదా. అపారమైన విచారములో మునిగిఉన్నాను.

మధు—తమకు ప్రాజ్ఞులు వ్రతభంగమేది?

సౌజ—నిశరాత్రివేళ పడకటింటిలో వేశ్యను పెట్టుకుని మాట్లాడడం కన్న యింకా యేమి కావలెను?

మధు—తమకు నన్ను రప్పించలేదే? వేశ్యలు పార్టీలైతే, వకీళ్ళు కేసులుపట్టరా?

సౌజ—పడతాం, పట్టం; యేమైనా నువ్వు పార్టీవైనా కావే?

మధు—కాను గాని మీపార్టీని కాపాడే మనిషిని నేను యెవతెనైతేనేమి - నన్ను చూడకూడదా? అది అలా ఉండగా వేశ్యలము దేవాలయములలో భగవంతుణ్ణి చూడడముకు పోవచ్చునుగదా సత్పురుషులైన తమవంటివారి దర్శనమునకు మాత్రం నిరోధమా?

సౌజ—"మంచివారు, మంచివారు" అని పలుమారు అంటూ ఉంటే నాకు లజ్జగా ఉంది. ఆమాట మరి అనకు - చూడ రావచ్చునుగాన రాత్రివేళ పడకింట్లోనా!

మధు—వేశ్యనని వర్తమానంచేస్తే పగటివేళ చూతురో?

సౌజ—నాశత్రువులు యెవళ్ళో నిన్ను నాదగ్గిరకు పంపారు. (నఖశిఖపర్యంతం నిదానించి) యెంతటివాళ్ళయినా ఉంటారు!

మధు—అలాగైతే తమ మంచే తమకు శత్రువైఉండాలి. మీకార్యం నిర్వహించి డబ్బు ఒల్లనప్పుడు కుట్రా కూహకం లేదని నమ్మరదురా?

సౌజ—అంత మంచిమనిషివి అయితే, పాపము ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారం నీవు చెయ్య రాదా? మధ్య నాగండకత్తెరేమి?
మధు—నేను మంచిదాననని నమ్మగలరా?
సౌజ—ఆ బ్రాహ్మణ్ణి కాపాడితే నమ్మనా?
మధు—అయితే, ఒకతుని తగువు మనవిచేస్తాను.
సౌజ—అట్టేసేపు నువ్వు నాయెదుట గానీ నిలిచిఉంటే, నువ్వు యేతగువు తీరిస్తే ఆతగువుకు వొప్పుదల అవుతానేమో అని భయువేస్తూంది.
మధు—(ముఖము ప్రక్కకు తిప్పి) ఒక్క—చిన్న ముద్దుకు కరువో?
సౌజ—అంతటితో కార్యం నిర్వహిస్తావా?
మధు—యేంచెయనూ, మరి?
సౌజ—నా వ్రతభంగం చెయ్యడవేఁనా నీపట్టుదల?
మధు—అడుగుమెట్టుకు దిగానని మెప్పులేదుగదా? యిష్టం లేనిపని యేల చేయించవలె? శలవు. (రెండు అడుగులు వెళ్ళును)
సౌజ—ఆగు (మంచముమీద కూర్చుని దుప్పటి కప్పుకుని) కూచో.
మధు—కూచోను.
సౌజ—వెయ్యిరూపాయలిస్తాను తీసుకుని బ్రాహ్మణ్ణి కాపాడు.

[మధురవాణి తిరిగి వెళ్ళబోవును]

సౌజ—వెళ్ళకు - నీకు ముద్దా కావాలి? యేం వెఱ్ఱిమనిషివి! యేమి కావాలి?
మధు—నాకు తెలియదు.
సౌజ—తప్పదూ?
మధు—తప్పదనుకుంటాను.
సౌజ—అయితే విధిలేక వొప్పుకుంటున్నాను. చిత్రం! వెయ్యిరూపాయలకంటె ఒక ముద్దు రొక్కవిలవా?—సరే—నువ్వు చేసే సాయవేఁదో చెప్పు.
మధు—తెల్లబియ్యం, పాటిమానికా - లుబ్ధావధాన్లుగారు వివాహమైనపిల్ల ఆడపిల్ల కాదు.
సౌజ—(ఆశ్చర్యముతో) యేమిటీ!
మధు—మరచితిని - అందుతో సంబంధించినవారికి యెవరికిన్నీ హానిరాకుండా కాపాడతానని శలవిస్తేనేగాని పేర్లు చెప్పజాలను.
సౌజ—లేకుంటే చెప్పవా?
మధు—చెప్పను.
సౌజ—లుబ్ధావధానులుగారివల్ల యెవరికిన్నీ బాధలేకుండా కాస్తాను. ఆయనకు కాక యితరులు యెవరైనా పనిచేసిఉంటే, నావశం కాదు.
మధు—చాలును. యిహ చెబుతాను. కరటకశాస్త్రుల్లుగారు వారిశిష్యుడికి ఆడవేషం వేసి పెళ్ళిచేశారు
సౌజ—కరటకశాస్త్రుల్లా గుంటూరు శాస్త్రుల్లు!

మధు—అవును. కొంచం చిరిగెడ్డం అంతే భేదం—

సౌజ—ఔరా? ఆతగాడి దారుణం!

మధు—అతనివల్ల తప్పు లేదండి, అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి కూతురు ఆయన మేనకోడలు ఆపిల్లని లుబ్ధావధానులుగారికి యివ్వడానికి నిశ్చయమైన సంగతి తమకు విశదమే. ఆసమ్మంధం తప్పించుటకు కరటక శాస్త్రుల్లుగారు యీయెత్తు యెత్తారు. ఆయనకు మాత్రం హాని రానీకండి.

సౌజ—ఔరా? యేమిచిత్రము! మేలుకున్నానా నిద్రబోతున్నానా?

మధు—నాఫీజు యిచ్చి మరీ నిద్రపొండి.

సౌజ—బీదవాణ్ణి యిచ్చుకోలేనే?

మధు—నాకు లోకంలో ధనవంతా అనే అనుకున్నానే?

సౌజ—నీవు సొగసరివి, ముద్దుచేదనికాదు, వ్రతభంగం గదా అని దిగులు.

(ముద్దుపెట్టుకోనబోవును)

మధు—ఆగండి.

సౌజ—ఏమి?

మధు—నావ్రతమో?

సౌజ—యేమిటది?

మధు—చెడనివారిని చెడగొట్టవద్దని మాతల్లి చెప్పింది.

సౌజ—చెప్పితే?

మధు—అందుచేత ముద్దుపెట్టుకోనివ్వను.

సౌజ—కృతజ్ఞుడనైవున్నాను!

మధు—ఆపుస్తకము నేను చూడవచ్చునాఅండి?

సౌజ—చూడు.

(మధురవాణి పుస్తకము విప్పి చదువును)

మధు—భగవద్గీతలు. యిది మంచివారు చదివే పుస్తకమాఅండి?

సౌజ—యిది చెడ్డవారిని మంచివారినిగా చేసే పుస్తకం.

మధు—దానిలో యేముందండి?

సౌజ—అది చదివినవారికల్లా విలవలేని గొప్పస్నేహితుడొకడు దొరుకుతాడు.

మధు—యెవరండి ఆస్నేహితులు?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు.

మధు—శ్రీకృష్ణుడు సానిదానితో కూడా స్నేహం కడతాడాఅండి?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు తన్ను నమ్మినవారితో అల్లా స్నేహం కడతాడు పరమాత్మకు జాతిభేదం లేదు.

మధు—శ్రీకృష్ణుడు ఆంటీనాచికాడాఅండి?

సౌజ—యేమి పెంకవు!

మధు — అయితే యీ పుస్తకం చదువుతాను. చదివి మంచిదాన్ని అవుతాను.

సౌజ — కావలిస్తే ఆ పుస్తకం తీసుకువెళ్ళు.

మధు — కృతార్థురాలను — శెలవా?

సౌజ — (కన్ను కుప్పవైపు యోచించి) నువ్వు మంచిదానివి. యెవరో కాలు జారిన సత్పురుషుడి పిల్లవైఉంటావు. యీవృత్తి మానలేవా? స్థితిలోపడవూ?

మధు — దైవానుగ్రహంవల్ల లోపంలేదు. నావృత్తియొక్క హైన్యత గుర్తెరుగుదును. సత్పురుషులకు సంప్రాప్తమైనతరువాత దుర్వృత్తి యేలావుంటుంది?

సౌజ — (భగవద్గీతా పుస్తకముమీదనున్న శ్రీకృష్ణునివిగ్రహమును వేలున జూపి) సత్పురుషుడనే నామము సార్థకముగాగల యీసత్పురుషుణ్ణి నీకు యిచ్చాను. ఆయన స్నేహం బలమైనకొలదీ, మాబోట్లను తలచవు,

మధు — అప్పటప్పుడు తమదర్శనము చేసుకోవచ్చునా?

సౌజ — (తటపటాయించును.)

మధు — వృత్తిమానినా మంచిదే.

సౌజ — అయితే రావచ్చును.

మధు — కృతార్థురాలను. (పుస్తకము పుచ్చుకొని చేతులు జోడించి) శెలవు!

సౌజ — మరోమాట! (మధురవాణి ప్రశ్నార్థకమైన కనుబొమలెత్తి చూచును) నీకు గిరీశంగారి పరిచయం యెక్కడ?

మధు — క్షమించండి.

సౌజ — చెప్పవా?

మధు — తాము చెప్పకతీరదని ఆజ్ఞాపిస్తే దాటగలనా? పాపము ఆయనను బతకనియ్యండి.

సౌజ — అతడి బతుకుమాట ఆలోచించుతున్నావు. వాడు అన్యాయస్థుడైతే, పాపము ఆబుచ్చమ్మ బతుకు చెడుతుంది. అది ఆలోచించావుకావు.

మధు — (ఆలోచించి) అవును. ఆయన నాకు కొంతకాలం యింగిలీషు చదువుచెప్పేవారు. కొంతకాలం ఉంచుకున్నారు కూడాను.

సౌజ — యెన్నాళ్ళకిందట?

మధు — మొన్నమొన్నటిదాకా.

సౌజ — చిత్రం! ఒక్కనిమిషము ఆగు. (పైకివెళ్ళి గిరీశమును వెంటబెట్టుకొని వచ్చి) నెపోలియన్ ఆఫ్ యాంటీనాచ్‌గారూ! యీమెను మీరు యెరుగుదురా?

గిరీ — కొంతకాలం కింద గిరీశం అనే ఫూలిష్ యంగ్‌మాన్ వొకడు ఉండేవాడు. మధురవాణి అనే ఆబ్యూటిఫుల్ నాచిడెవిల్ ఒకతెఉండేది వాడి దురదృష్టంవల్ల

దానివలలో చిక్కి, మైమరచి అంధకారంలో పడిపోయినమాట సత్యం. ఉపదేశం కొంతకాలానికి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఆ అంధకారంలోంచి కొ వులపాపములు చేరుకొని గతంకలగా భావించి మరిచి మంచిత్రోవ ఆగిరీశవేఁ యీగిరీశం. ఆమధురవాణే యీమధురవాణి. స్వస్థానానికి ఓ! వాయిగా ఉన్న నన్ను నరకానికి లాగటానికి తిరిగీ యిక్కడ నాపు ఆవిర్భవించింది! ఐటరన్డ్ ఆల్టుగెదర్ ఏన్యూ లైఫ్—పాపంలో పశ్చాత్తాపపడి, రిఫార్మ్డ్ అయినాను. నావంటి సిన్నర్స్‌ని సహాయు వాళ్ళని చెయ్యడం తమ బిరుదుగాని, బ్రతుకు చెరచడం న్యాయం కాద యువర్ మెర్సీ!

సౌజ—యెన్నాళ్ళయింది చీకట్లోంచి వెలుతురులోకి వచ్చి?

గిరీ—(వూరకుండును.)

సౌజ—(మధురవాణితో) నువ్వు చెప్పగలవు.

గిరీ—యెన్నాళ్ళయితేనేమండి? ట్రూరిపెంటెన్సు ట్వంటిఫోర్ అవర్సు చా

సౌజ—ఔరా! నీలాంటి ఆషాఢభూతులవల్ల నీగురువుగారు యెంతసులభం తారా! అయ్యో, నన్నుకూడా భ్రమింపజేస్తివే! నిన్ను మరి చేరనివ్వ మ్మను ప్రాణాలో విడోసు హోముకు పంపమనీ మీగురువుగారికి వ్రా యిస్తాను. ఆమె చదువుకుని ప్రాజ్ఞురాలై తనయిష్టం వచ్చినవారిని పెళ్ళా డుతుంది. లేకుంటే మానుతుంది. రిఫార్మరు అయితివనిగదా నీవు చెప్పితివి. కాలేజీలో ప్రవేశించి, వైవరీత్యులకు చదువుకో. నీప్రవర్తన బాగున్న ద్రవ్యసహాయం చేస్తాను. బుద్ధితెచ్చుకుని బ్రతుకు. మధురవాణిని డెవిలంటివి దెవిల్. ఆమె నీఅయోగ్యత అయినా నొక్కి అడిగితేనేగాని చెప్ప వకసత్యకాలపుబ్రాహ్మడివి కాపాడడమే కాకుండా, దుర్మార్గుడవైన నీ పడకుండా బుచ్చమ్మను కాపాడింది. నాకు ఒక మహోపకారం కూడా గనుక, నాసంతోషమును తెలియచేయుటకు యిదిగో ఆమెతో షేక్ చేయును.) నెపోలియన్! తక్షణం యింట్లోనుంచి పైకి పో!

[గదిగుమ్మము దాటి]

గిరీ—డామిట్! కథ అడ్డంగా తిరిగింది!

